

Bibliothèque numérique

medic@

**Van Foreest. Observationum et
curationum medicinalium de febribus
ephemeris et continuis libri duo**

Antverpiae : C. Plantinus, 1584.



(c) Bibliothèque interuniversitaire de médecine (Paris)
Adresse permanente : <http://www.bium.univ-paris5.fr/hist/med/medica/cote?33819>

33819

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM MEDI-
CINALIVM DE FEBRIBVS
EPHEMERIS ET CONTI-
NVIS LIBRI DVO.

*In quibus earum caussa, signa, prognoses,
curatio, graphice depinguntur:*

D. PETRO FORESTO ALCMA-
RIANO Medico auctore.



ANTVERPIÆ,
Apud Christophorum Plantinum.
M. D. LXXXIIII.



IN CLARISS. VIRI D. PETRI
FORESTI LIBROS OBSER-
VATIONVM IN CVRAN-
DIS FEBRIBVS.

Si digni quondam Podalirius atque Machaon
Maenio vati, qui canerentur, erant;
Vulneribus gnari Minyeia centaureia
Indere, & adducta vellere tela manu:
Qua noster non est dignandus laude Forestus,
Qui curat medica saucia corda manu?
Tela cutem ledunt, faciuntque opis indiga docta
Vulnera; mens iaculis inuiolata manet.
At febres quid sunt aliud, quam vulnera cordis,
Quae facili non sunt arte leuabilia?
Quippe necant hominē, faciunt quoque saepe furorē,
Ipsa morte magis perniciose malum.
Hac mala qui metuit, veneretur iure Forestum,
Qui vitare monet, quique leuare docet.

ἄλλο

Ὅς πυρετόντ' ὠθεῖν, πυρετῆτε ἐέλδ' εἶτ' ὀπαδ' εἶς,
Εὐρήσει πάντων ἐνθάδ' ἀλεσορίην.

P. T.

AMPLISS. PRVDENTISSIMIS.
 QVE CONSVLIBVS ET SENATVI
 POPVLOQ. DELPHENSI PETRVS
 FORESTVS MEDICVS S.

DOSTQVAM primæ ætatis
 meæ non minimam partem,
 viri præstantissimi, in huma-
 nioribus litteris consumpsis-
 sem, nec tum quidem vllum
 vel vite, vel studiorum genis
 certum delegissem: variæ cogitationes me diu
 multumque retardarunt, cum præter alios Ior-
 danus Forestus pater mihi charissimus ad le-
 gum scientiam me adhortaretur, quæ cum mi-
 hi difficillima videretur ob tãtam & auctorum
 & opinonum varietatem, cumq. ipse reluctan-
 te etiam natura à litibus, quibus disceptandis
 dirimendisque iuris cognitio perpetuò est oc-
 cupata, abhorrebam: ea spe protinus abiecta,
 tandem medendi artem, ad quam naturæ quo-
 dam genio propendebam, multis nominibus
 mihi confectandam proposui. Siue enim digni-
 tatem eius, siue præstantiam, siue vtilitatem, si-
 ue necessitatem considerarem, reliquis certè
 omnibus artibus lógè superior mihi videbatur.
 Nolui tamen hoc studiorum genus citra patris
 cõsensum amplecti. Proinde cum Petrus Nan-
 nius

nius Latinæ linguæ apud Louanienses profes-
sor, cuius meus, & præceptor obseruandissimus,
literis patri hoc sualisset, factum est tandem vt
permitteret mihi pater, pro animi sentetia me-
dicinæ operam nauare. Cùm itaq. animum ad
eam rem appulisset, & postea intellexisset ex
Galeni doctrina, omnes ingenuas artes, partim
ratione, partim experientia comparari: existi-
maui etiam mihi cùm doctissimis, exercitatis-
simisque medicis esse versandum, vt non modo
artis theoriam, verû & tecum sin rectè possim
adipisci. Quamobrem cum Louanij quatuor
pluresue annos theoriæ insudassem sub Hiere-
mia Brachelio philosopho ac medico insigni, &
aliis haud contemnendis medicis, eo tempore
medicandi scientiam profitentibus: tandem
Italiam accessi, vt & praxim à doctoribus exper-
tissimis, tam Bononiæ & Patauij, quàm Ro-
mæ, aliisque in locis celebrioribus perdiscerem,
quò etiam illa, quæ apud eos circa ægrotos ob-
seruassent, aliquando in vsum quoque produ-
cerem. Inter præcipuos verò tum temporis Ro-
mæ erat Gissibertus Horstius Aemsteroda-
mensis magni nominis medicus, qui præerat
nosocomio Mariæ consolationis. Bononiæ ve-
rò celeberrimus ille Archiaterus Benedictus Fa-
uentinus, Iacobus Erigijs, qui nosocomium
Mortis (quod vocant) curandum susceperat, &
inter

inter alios vel primo nominandus Elidæus, practicus insignis, nosocomij Vitæ, vt vulgo appellitant, medicus. Patauij verò Vesalius ille Anatomicus, quorum omnium animis propter diligentiam ac fidem acceptissimus eram. Cùm igitur istis in locis apud hos præstâtissimos medicos & præceptores meos, & alios non minus celebres (quorum mentio in nostris commentariis subinde fit) ad annos aliquot egissem, ægrotantes non paucos ab iisdem curatos vidissem, ac simul quæ ad praxim spectant studiosè obseruassem, tacitus apud me cogitare cœpi, quàm laboriosum (ne dicam miserum) sit semper discurrere & incertis sedibus vagari. Itaque tandem mihi locum aliquem esse deligendum existimaui, in quo ætatis meæ reliquum transigerem, victumque ex arte medica honestè mihi quærerem. Quo factum est doctorum hominum consilio, vt relicta Italia Galliam accederem, ac Lutetiæ ad aliquot menses primo omnium praxim inter domesticos ac notos ceperim exercere, & humanissimè à Vido Vidio Florentino & Philosopho, & tunc temporis Regis Galliæ Physico, acceptus: ad quem literas commendaticias à præstantissimis medicis Italicis attuleram: non minus fui gratus Iacobo Syluio professori regio, cui tum temporis Galenum de facultatibus simplicium medica-

mentum

A 3

mento-

mentorum prælegenti, aliqua simplicia atque
herbas subministraui, quas ipse partim cū viris
doctis, partim etiam cū Valerio Cordo iuuenē
doctissimo, quo cum Romæ coniunctissimè vi-
xi, cui ibidem & moriēti anno 1544. oculos op-
pressi, magno labore diuersis Italiae locis mihi
collegeram. Verū postea, eodem Syluio ad-
monitore, litterisque commendaticis ab eō ac-
ceptis, Pythueras veni, qua vrbe per annū me-
dicinam feci. Tandem verò patre & amicis,
per literas, crebrò me reuocantibus, reuersus
sum Alcmariam, patriam mihi dulcissimam.
Vbi verò multis indiciis ab ineunte etiam etate,
quadam naturæ propensione à Deo me ad hanc
professionem vocatum fuisse animaduertētem,
huic certè arti, humano generi ad eò necessaria,
totum me deinceps consecraui. Veniebat enim
sæpe mihi in mentem diuinissimum illud Py-
thagoræ philosophorum sapientissimi, nempe
duo longè omnium pulcherrimā, diuinisque
operibus consimilia, nobis à Deo fuisse conce-
ssa, veritatē scilicet eloqui, & mortalibus be-
nignè facere. Id ego mecum propius animo re-
putans, viri clarissimi, verissimam tantī philoso-
phi sententiam esse cognoui. Deus namq. cum
res omnium summa perfectissima, verissimaq.
sit, omnis veritatis fons est vberimus. Idem
cū sit perquàm beneficus & liberalis, in vni-
uersum

uerfum terrarum orbem, munera sua longè lateque diffundit : & quicquid est , à Deo vitam & perfectionem , quantam eius natura capere potest, adipiscitur. Quapropter ego collatis in me Dei muneribus, aliquo pacto defungi cupiens, vt primùm per ætatem licuit, veritatem perdiscere, aliosque docere, atque humanum genus pro virili parte iuuare constitui. Inde factum est cum ad laudatissimam artem medicam perdiscendam (vt nunc diximus) me contulisset, in eaque annos multos elaborauissem, medicinam etiam apud exteros faciendo, tandem patria relicta, vbi duodecim quoque annis, qua potui diligentia, ciuibus meis curandis operam impendi, ad vestram urbem vocatus accessi, eo potissimum tempore, quo pestis vltra modum ita grassabatur, vt. vehementior magisque mortifera nunquam apud vos visa fuerit, vsque adeò vt infiniti, etiam violentis per Empiricos purgationibus, præter rationem propinatis, (quæ in tam atroci malo minimè conueniunt) atque intempestiuis venæ sectionibus ad orcum demitterentur, multis tamen per me & Cornelium Heydium medicum insignem & collegam meum piæ memoriæ, Dei ope sanatis. Facturus itaque deinceps operæ pretium mihi videor (postquàm vestræ Reipublicæ per viginti septem annos medicus publicus fidelissimis

fimè inferuierim, & iam annum agens ætatis
 sexagesimum secundum, breui videar aliis cur-
 su lampada traditurus) si scriptis meis, vobis, ci-
 uibus vestris, atque aliis non minus, quàm ha-
 ctenus curationibus diligenter intentus, prodes-
 sem, & meas in re medica obseruationes in ma-
 nus hominum darem. Quas non solùm vestris
 ciuibus atque ignotis vtilis fore confido, verùm
 medicis ipsis, qui mihi succedent. Quoniam ex
 iis intelligunt, quibus remediis pleriq. vestrum,
 vera methodo curati fuerint. Quæ certè scri-
 pta, sicut à morte mea ad memoriã posteritatis
 supererunt, ita meæ in vos beneuolentiæ atque
 fidei testimonium esse volui. Medici enim in-
 genui est, ac veri philosophi, officij sui memorè
 esse, omniaq. sua studia atque labores ad homi-
 num salutem referre. Et ita multas habeo caus-
 fas, viri ornatissimi, easque grauissimas, quibus
 impulsus, has laborum meorum primitias, sub
 vestri nominis auspiciis in lucem emittere, vo-
 bisq. potissimum dedicare constitui. Et si enim
 à natura me ad hoc posteritatis adiuuandæ stu-
 dium natum esse aliqua ex parte viderè, in eamq.
 rem toto animo, & studio omni incumberem,
 cogitationum deniq. mearum prima semper il-
 la esset & antiquissima, quo quàm plurimis mea
 opera prodesse (consilium secutus summorum vi-
 rorum, & doctissimorum hominum) & iuuan-
 di stu-

di studio antecellere possem : hactenus tamen
semper quo minus id , quod auidissimè cupie-
bam, re ipsa præstarem, multa mihi impedi-
mento fuerunt. Nec ignoro longè difficilli-
mum esse vnicuique satisfacere, hac maxime
tempestate, sæculoque obtrectatorum feracis-
simo, in quo nemo est ferè, qui maleuolorum
dentes ac morsus prorsus euadat. Sunt etenim
varia hominum ingenia, quod vni placet, multis
displicere solet. Deinde & hoc accedit, quod his
peruersis hominum moribus, adèd quorūdam
delicatæ sunt aures, vt nihil nisi quod summo
studio elaboratum, & omnibus suis numeris
sit absolutum, audire velint, & si quid ab illa
summa perfectione absit, statim tanquàm in-
eptum, nullo prorsus adhibito iudicio, vel animi
æquitate, turpiter caillentur non absq. summa
existimationis læsione, & bonarum litterarum
iactura, cum minimè animaduertant, nunquid
idem quoque vtile sit, quod adèd ornatum esse
volunt. Propterea patronis aliquot opus esse mi-
hi iudicabam, qui si forte labor meus in calum-
nias maleuolorum, quasi scopulum quēdam in-
currisset, vindicare me à crimine, velut naufra-
gio, possent. Etenim hæc ætas nescio quo fato
ad carpendū etiam ea, quæ à multis rectè scripta
sunt, quàm ad laudandum ac imitandum pro-
pensior est, adèd vt ne summis quidem scripto-
ribus

A 5

ribus parcat. Ad hanc igitur causam vos, utpote gubernatores reipublicæ, cuius stipendiis milito, defensores mihi ac vindices delegi. Nam illi, quibus respublica commissa est, teste Cicerone, non solum bonam causam tueri atque defendere contra improbos atque contumeliosos debent, verum etiam facta & consulta fortium & sapientum cum improborum ignominia sempiternis monumentis laudare. Nolui itaque alios mihi Mæcenates quærere, quam eos, qui publico honorario me omnium primo decorarunt. Nec dubito, quin Observationes istæ meæ, quas magna ex parte in urbe vestra annotavi, valde gratæ vobis atque civibus vestris vel hoc nomine future sint, ut si qui alij sint, qui inde emolumentum captent, id vobis quoque adscribendum fuerit, quibus ut ego plurimum debeo; ita, ne ingratus videar, hanc scribendi provinciam in utilitatem vestram suscepi. Non enim in edendo isto opere magnam ingenij aut industriæ laudem capto, sed amicorum postulatis satisfactorius, volui istos duos libros Observationum & curationum de febribus, tamquam aliorum antambulones, veluti fructus exstare otij litterarij, quibus etiam ostenderem gratitudinem meam erga cives vestros, qui in morbis suis meam opem implorant, ac divina gratia opitulante sanati sunt, in quorum usum atque utilitatem hosce ingenij mei

21017 ? A foetus

foetus edere visum est. Quod si intellexerim
 primum hunc partum meum vobis gratum fore,
 ad alia egrotantibus non minus utilia parturienda
 & in lucem emittenda me accingam. Interim hos
 libros, quos nunc s. p. q. d. dedico confecroque,
 pro vestra humanitate ac benevolentia hilari
 fronte excipiat velim. Scio leuidentem esse mu-
 nus: sed cum apud Ælianum legerim Artaxer-
 xi, Persarum Regi cognomento Mnamoni, a-
 grestem quendam haustam è proximo flumine
 aquam caua manu obtulisse: neque ab eo reie-
 ctum, sed comiter acceptum, & phiala aurea,
 stola Persica, milleque daricis donatum abiisse:
 nihil addubito quin hæc nostra, qualiacun-
 que tandem sint, vobis non minus grata sint
 futura. Quæ nostri erga vos animi, veluti arra-
 bonem qualemcumque mittimus, deinceps & re-
 liquos ad febres pertinentes, & eos quos contra
 Empiricos circumforaneos, ac de incerto yrina-
 rum indicio, contra Vrosopos & Vromantes
 scriptos, etiamnum domi habeo, Deo volente
 in lucem daturus, modo hos non displicuisse
 vobis animaduertim. Valete viri Ampliff.

Lib. 1.
 Var.
 hist.

*Ex nostro museo, ipsis Calendis Ianuarij anno nouissi-
 mi temporis M. D. LXXXIII.*

Addictissimus vestrae Reipublicæ Cliens
 PETRVS FORESTVS.

A D

AD CANDIDVM LECTOREM

PRÆFATIO.



B eo tempore, lector candidissime, quò medicinam facere cœpi, multa & quadam selectiora, quæ in agris curandis obseruassem, atque in aliquot volumina, quamuis dispersa, collegissem; non eo quidem consilio ut ea in lucem aliquando prodirent, aut euulgarentur, sed potius mihi scripseram, ut memoriam fidelius confirmarem, tum ut obliuiosa senectuti consulerem, eamque labore aliqua ex parte leuarem. Cæterum ubi ad iustam iam senectutem peruenissem, medici haud vulgares, qui hac nostra commentaria & vidissent, & diligenter perlegissent, me serio ad editionem hortati sunt, cum ea tironibus non solum utilia, verum & aliis medicis iam praxim exercentibus, etiam necessaria fore iudicarent: agrè tamen ut ea prælo committerem, mihi persuaderi passus sum. Mihi enim mea ingenij tenuitatis satis conscius sum, in hac præsertim tanta scriptorum huius ætatis admiranda copia. A quibus tam solerter tamq̃ limatè elaborata in publicum emittuntur, ut maiorum plurima scripta obscurare, atq. adeò obtegere videantur. Quod me cunctabundum

bundum diutius retinuit, si quidem, non me fugit, quantum sit natura ingenij, viribus ad scribendum feliciter opus. Quamque eos multarum rerum scientia, usu, & exercitatione instructos esse oporteat, qui aliquid in lucem edunt, hoc maximè saculo, in quo doctissimorum virorum tot centuriae florent, ac debitam retinent dignitatem. Ea verò quàm sint in me exigua, perspexi. Et quanquam hac in re fortasse medicinae studiosis atque tironibus, tum aliis quibusdam medicis, aliquid utilitatis adferre possim, innumeri tamen sunt primae notae viri, quorum alij superiore aetate, his iisdem de rebus, quibus aliqui curati sunt, & quibus rursus nulla remedia profuere, felicissimè & simul doctissimè scripserunt, inprimis verò venerandus ille senex Hippocrates, ut libri eiusdem Epidemiorum testantur. Quot historias curatorum nobis quae-
so reliquit Galenus ille post Hippocratem, si quis alius medicus eruditissimus & expertissimus? quarum historiarum campos, nuper Symphorianus Campegius, eques auratus, & illustrissimi Lotharingiae ducis archiater in quattuor libros congesit, atque eos commentariis luculentissimis illustravit. Taceo nunc alios celeberrimos medicos (etiam praeter Amatum Lusitanum medicum doctissimum) qui nostro saculo non infeliciter superiores imitati sunt, idque non sine
magna

magna utilitate agrotantium ac medicorum in
 eacura & labore versantium, cum ipsi animad-
 uerterent exemplis omnia non solum lucidiora
 & planiora fieri, verum etiam memoria melius
 commendari. Hi quidem adeo hanc spartam (quod
 aiunt) ornarunt, ut iam nihil nostris laboribus
 & industria reliquisse videantur. At amicis,
 virisq; doctissimis instantibus atque etiamnum
 urgentibus, ne hac commentaria, hactenus mihi
 ipsi reseruata, mecum commorerentur, tandem
 rationibus grauissimis eorum conuictus, non
 potui non iisdem morem gerere, ob tres prae-
 cipuas causas, à Galeno 7. methodi medendi sta-
 tum in ipso initio, ad Eugenianum amicum
 suum charissimum, hoc modo scriptas: Tu enim
 » mihi conscius es, neque hoc me opus, neque aliud
 » vllum popularis aures studio fuisse aggressum,
 » sed quo vel amicis gratificarer, vel me ipsum si-
 » mul utilissimam ratione ad rem propositam exer-
 » citarem, simul ad obliuionem (ut Plato inquit)
 » commentarios mihi reponerem. Sed quod ad li-
 brorum titulum attinet, iis quidem Observatio-
 nes & curationes medicinales inscripsi, non qui-
 dem more Empiricorum, tanquam nuda tantum
 esset observatio, aut historia obseruatorum, cum
 observatio eadem sit cum experientia: interim
 tales observationes intelligimus, quibus & ra-
 tiones adiungantur. Et ideo nuda experientia,
 qua

qua Empirici solum innituntur, non fui contentus, cum me ubique rationalem medicum profitear, cum observatio Empiricorum in similibus accidentium concursibus, colligi nequeat, ut in libris nostris contra Empiricos ex mente Galeni aperte demonstraui. Ideo etiam curationibus nostris simul causas, signa, & prognoses adieci, similiter explicando partem affectam, & affectum ipsum ad maiorem horum omnium interpretationem scholius quoque adiunctis, ut nihil ad veram methodum curandi omnium morborum desiderari posset. Cum enim aliquando cum Ophusio mathematico insigni preceptore meo observationes Harlemi in celo perscrutarem, de quibus Iohannes Regiomontanus scripsit, quas & Iohannes Schonerus Caroloſtadius additionibus quoque auxit, atque Ophusius gloriaretur, se aliquot Mercurij planetae inconstantis observationes habere: ab eo quidem tempore cum debilis essem, nec iniurias aeris ferre possem, ut nocte stellas ita observarem, professionis meae, nempe medicinae memor (non quod Astronomiam ut praecellam scientiam, vna cum Astrologia negligendam omnino esse duxerim, cum has ipsas artes tamquam pedisequas medicinae, etiam medico-utiles esse scripserim contra Empiricos huius nostri saeculi) potius in microcosmo, scilicet in homine ipso, si agrotaret, observationes postea

postea instituerē decreui, quam in ipso calo. Pro-
 uidi formulas in libris meis apud pharmacopæos
 pro egrotantibus descriptas, & qua ad hamum
 tanquam lacera & puluere obducta propende-
 bant, rursus colligere cœpi, curationibus adiectis
 atque in ordinem redactis; exordio sumpto ab
 ipsis febribus, nempe morbis uniuersalibus, ut sic
 paulatim ad particulares quoque deuenirem. Nam
 uniuersam febrium naturam cognoscere, non
 medico soli, sed reliquis quoque hominibus utile
 admodum est, ac etiam necessarium: illi ut certa
 methodo curet: his ut præcaueant, & febrem cu-
 ranti medico morem gerant. Quod febris ipsa
 morbus sit & frequentissimus, & sæpe acutissi-
 mus, vel acutis propè omnibus morbis connexus,
 à qua maximum uitæ periculum non raro impen-
 det. Adde quod reliquorum morborum plurimi
 unicam tantum actionem ledunt: animalem sci-
 licet, aut vitalem, aut naturalem: febris uero
 omnis, actiones has omnes ledit. Quin & belua
 ista tam furiosa febris, actiones istas ledit: non
 solum sua uolentia & ferocitate ac malignita-
 te, sed etiam suorum symptomatum tam multi-
 tudine, quam magnitudine. De quibus tum leui-
 bus, tum grauibus & uehementibus, ac uita pe-
 riculum intentantibus, fusius in istis obseruatio-
 nibus, agimus. Quapropter opinor, febrem ceu
 morborum omnium malignissimam & seuis-
 simam

nam luem, ne noceret, Romani coluisse dicuntur, tamquam Veioes. Ne igitur tirones, istis nostris commentariis, quamuis in septem libros digestis, diutius frustrarentur, Plantinus Typographus ille insignis, duos tantum libellos priores, nempe De ephemeris, Synochis & continuis febribus putridis, imprimendos suscepit, bello nunc undique hic tumultuante, & Marte ubiq. (cui nihil commune est cum Parnasso ac Musis) grassante, cum difficulter partim ad manus doctorum virorum perueniant, partim quod omnia sint cariora, metuens nimirum ne exemplaria minus distraherentur. Interim pollicitus est reliquos se impressurum non solum de febribus, sed & alios commentarios, qui apud nos adhuc latent, modo animaduertit hos tamquam aliorum praecursores, aude à studiosis amplecti. De qua re non dubitamus, ita ut non opus sit, plura de utilitate horum librorum hic adicere: cum omnis virtus, teste Aristotele, quem etiam Cicero sequitur, in actione consistat. Haud exigua enim illa utilitas videtur, qua non solum observatione per experientiam comprobata sit, verum etiam solida ratione confirmata, dum his exempla plurima agrotantium referuntur, quibus quoque infiniti mortales ad necem usque decumbentes, pristinae sanitati restituti sunt, & quibus modis alij quoque sanari possunt. In hac au-

B

te no

tem nostra arte, hoc genus scribendi, aliis omnibus antecellit: quacumque enim ad actionem referuntur, eadem semper optima esse oportet: nam ipsa ars medendi, de qua nunc agimus, absq. aliis medicina partibus nec dignosci, nec tractari commodè potest. Siue igitur sanitatis, morborum genera, differentias, causas, partes, effectus, signa, remedia, & reliqua materia medica vim, naturamq. per se quarimus, omnia hac ipsa ad conservationem, curationem, & alias actiones, quas varia conditio corporis postulat, referimus. Quod ad stilum scribendi pertinet, simpliciter ac nude historias, texui, potius medicè quàm oratoricè, & quamvis varius ille nonnunquam videtur, tam in Observationibus, quàm in scholiis ipsis, modò purior, modò etiam in oculis aliorum fortasse magis barbarus, minus Lectorem æquum offendet, qui etiam, vti spero, nasuti alicuius Momi, aut perspicacis hac in re Aristarchi reprehensionem, siue seueri Catonis censuram, à me auertet. Quamquam minimè ignoro multos desideraturos Romani sermonis emendatiorem structuram & nitorem, in dicendo copiam, atque orationis splendorem. Sed materia hac subiecta isthæc lumina verborum non requirit. Medica enim est, vt & Manilius verè dixit:

Ornari res ipsa negat, contenta doceri.

Et ideo non verius fui modò Græcos, modò Latinos,

tinos, modò Arabes, modò Barbaros etiã in me-
 dium adferre, ac subinde eosdem sequi. Perinde
 enim mihi sunt, à quibus aliquando vtilia exce-
 perim, modò ad rem facere & opem ferre posse,
 existimarem. Quod Galenus & post eum Oriba-
 sius, Aërius atque Paulus, & aly veteres, iunio-
 resque, multò me præstantiores fecerunt, qui
 etiam ab hominibus plebeis veriti non sunt ali-
 quando medicamenta mutare, modò ea iuuare
 cognoscerent. Propterea, amice Lector, si ani-
 maduerteris me quandoque vsum fuisse barbaris
 vocabulis, aut parùm Latinis, nostrorum tempo-
 rum calamitati id tribuas rogo, & corrupte lo-
 quendi medicorum consuetudini. Vnicus mihi
 scopus semper fuit in istis Observationibus, tum
 in aliis omnibus commentariis meis, vt Medicos
 potius quàm Oratores efficerem, qui reipublica
 aliquando vtilis futuri essent, tum etiam veram
 rationem medendi vnà cum pietatis laude exer-
 cerent: id semper quidem apud Deum flagitavi
 in hac mudi senecta in qua artes omnes ad sum-
 mum fastigium peruenerunt, & in qua omne in
 præcipiti vitium stetisse videtur, dicente poëta:

Nil habet vltius, quod nostris morib. addat
 Posteritas.

Ita & hodie quamuis eruditi multi, plurimi ve-
 rò astuti, p̄y admodum pauci. Christo itaque au-
 spice, cui omnia mea debeo, qua hætenus obser-
 uauit,

B 2 uauit,

uani, quæq; ex dignis auctoribus excerpfi, quæq;
 apud praeceptores meos & vidi & didici, atque
 diligentius perspexi, quibus vfi fuerint, quæ ue
 mihi nunc seni existenti experta & approbata
 cognoui, liberè in commentaria ea redigem &
 quibusuis omnia mea communia faciam, in utili-
 tatem agrotantium non abhorruui, neq. talentum
 mihi à Domino commissum sub terra condere,
 nec abditum quicquam in nostra arte aut arca-
 num, posteritati iniquior, apud me seruare volui.
 Quicquid igitur sit quod in lucem damus, beni-
 gne Lector, boni consule: non enim ex eo auram
 popularem, aliâque laudem magnoperè venor,
 cum hunc laborem agrotantibus omnibus, non
 infrugiferum libenter susceperim. Dies erit,
 quando vnicuique à Domino laus sua accedet,
 dummodo illius accrescat gloria, & proximus
 istis nostris operibus aliquo modo iuuetur, abun-
 dè satis erit factum meis votis. Vale.

OBSER-

OBSERVATIONVM
ET CVRATIONVM ME-
DICINALIVM DE FEBRIBVS
EPHEMERIS SYNOCHIS LIBER PRI-
MVS, PETRO FORESTO ALCMARIANO
MEDICO AVCTORE.

Observatio prima de febre ephemera.

ADRIANVS Alovvinus Delphius
Zythepfa (alij Cereuisiarium vocant)
circa solstitium hyemale, ex leui pere-
grinatione cum in exiguam lassitudi-
nem incidisset, atque aluum utcumq.
lubricam haberet, ephemera febre
correptus est. Ad quem cum vocatus essem, atque a-
nimaduertissem quod eodem tempore ter aluum per
se deposuisset, eundem in lecto quiescere mandavi,
sudore leui per se non admodum diu postea emanan-
te. Cumque lotium inspexissem, quod reseruatum e-
rat, boni esse coloris, ac suauem calorem in toto cor-
pore perferentem, hominem de salute sperare iussi,
quodq. paucis horis à febre in totum liberaretur, præ-
dixi: neque hæc prædictio me fefellit. Nam post vi-
ginti quatuor horas à febre liberatus, rectè deinde
valuit. Tales autem Paulus Ægineta ex Galeni aucto-
ritate lib. 2. cap. 15. pinguius ac molliter fricari iubet,
ac deinde ad balneum mittit. Aëtius verò lib. 5. cap. 58.
hos dulci prius tepidoque oleo suauiter perfricatos ad
balneum quoque deducit. At nos victu nutriente tan-
tum contenti, qui defatigatis (eodem Aëtio teste lib. 5.
cap. 64.) conuenit, aliis remediis vti non sumus. In-

Gal. in me-
thodo me-
dendi.

terim ad recreandum, exiguum vini Rhenani, aquosi
albi, subtilis, dedimus: quale omnibus ephemeris ex-
hiberi solet. nam praeter id quod coctionem adiuuat,
vrinas etiam & sudores prouocat: si capite doluisset,
ab eo abstinuissimus.

S C H O L I A.

CVM de omnibus morbis exempla quaedam, eorum que
in Observationibus & curationibus, omnium affectuum
animaduersione digna esse existimauius, in gratiam iu-
niorum medicorum adferre institutum sit: quaedam de sin-
gulis tantum affectibus & morbis, scilicet selectiora, non
omnia (qua numerum excederent) adducemus; ea que bre-
uissimè quantum fieri potest explicabimus, ab vniuersalibus
morbis seu affectibus incipiendo, paulatim ad particulares
progrediendo. Rectè enim ab iis vitis incipiemus, qua totis
corporibus inhaerescunt. Ex horum ordine frequentissimum
malum est, & generi hominum inimicissimum febris: aded
vt quorundam literis proditum sit, nunquam quenquam ex-
ceptis biothanatis, sine eo morbo vitam amisisse. Praeterea
varij sunt morbi & multiplices affectus, qui febrem adiun-
ctam sepe habent, ideoque de febribus, vtpote morbis magis
vniuersalibus primo agemus: circa enim febres cognoscen-
das & curandas non solum tirones, sed etiam seniores at-
que exercitati medici magna solertia & industria vti de-
bent. Quamobrem ne in cognitione & curatione febrium
vegetur oratio; quod facile fieri possit in tam lato campo
omnium febrium, cuius valde sinuosa est tractatio, omnia
qua dicturi sumus in tria genera febrium distribuemus, in
eam qua ex spiritibus fit, ex humoribus, ex solidis partibus.
Ad primum genus referuntur qua Ephemera à medicis di-
ctæ sunt (harum exemplum vnum nunc adduximus) de qui-
bus omnium primo dicemus. Sed antequam ad eas expli-
candas

candas veniamus, prius in genere sciendum est quid febris significet, ut sic eiusdem natura & definitio magis innotescant. Latini vno vocabulo febrē nuncupant à verbo ferueo, est enim febris veluti feruor quidam seu feruescentia quadam corporis, quod ab ea corripitur. vel à februo, quod dicitur à feruēdo apud veteres, ut annotauit Iosephus Scalliger ad Varronem. Græci verò ut Hippocrates & Galenus πορετὸν interim πυρετὸν nuncuparunt, ἀπὸ τῆς πυρετῶ verbo Græco, quod Latine significat febricito seu febre corripior: secundo ἀπὸ τῆς πυρ, ἢ ζέει, Latine autem habitus seu dispositio ignea: ita & Hippocrates febrē ardentissimam solitus fuit ignem appellare, ut 1. De morb. vulg. quasi non aliam habeat naturam præterquam ignis substantiam, teste Gal. lib. De rat. vict. comment. 3. text. 18. & 19. Nequaquam tamen febris re ipsa est ignis, nam ea laborans animal non viueret. sed vbi calor auctus est ut hominem offendet & actionem ledat febris est. 8. meth. med. & sic est veluti corporis immoderata caliditas, ut lib. 1. De caus. morb. cap. 2. Et licet calor videatur impediri in principis febrili, rigore, horrore, refrigeratione, & extrema aliquando frigent ut in febre syncopali, vel sudore frigido occurrente, quæ cum febris symptomata sint, interim febris manet, neque dicenda febris frigida, nisi per abusum ex accidenti & improprie, vtpote à causa frigida orta, vel ex accidenti partibus quidem corporis refrigeratis intus reuocato calore, vel ab aliqua forti inflammatione, seu erysipelate. Hic etiam calor febrilis intelligitur de qualitate, ut 2. De temp. cap. 2. & 1. apho. 14. eaq; non simplex est, nec sincera, sed aliarum etiam qualitatum quodammodo particeps, estq; actu non potentia vti tactu iudicatur non ratione: nam quod potestate calidum est ratione inuestigatur. Non ab re quotquot febris essentiam nobis manifestare tentarunt, omnes per calorem eam desinuerunt. Ex quibus dictis nunc etiam

Ratio nominis febris tā apud Latinos quàm Græcos.

Notio rei quæ febris dicitur.

Febris definitio.

Quæ pars affecta in febre.

Febris non est nisi cor præter naturam incalescat, sed non semper primò afficitur.

Quæ pars affecta in febre.

Febris non est nisi cor præter naturam incalescat, sed non semper primò afficitur.

Febris.

Qualis affectus sit febris, nempe morbus.

facile patet definitio ipsius febris, eiusque natura, cum eam Auicenna sen. 1. quarto, definiat calorem extraneum: Galenus verò nativum calorem in igneum mutatum, aphor. 14. & 16. & lib. 1. De rat. vict. Est enim calor, non res calida, 8. method. 1. & 9. & 14. sed auctus & in igneum mutatus, cuius ratio colligi potest 1. aphor. 14. siccitati coniunctus 1. aph. 16. & 1. rat. vict. morb. acut. tex. 16. in corde accensus, ut liquet 1. de diff. feb. cap. 3. per totum corpus vel maximam eius partem transmissus per venas & arterias 8. meth. & 1. de sympt. causis 5. nisi impediatur, ut in epiala. 2. de diff. f. cap. 6. Non enim opus est ut febrilis caliditas per totum animal sit effusa 6. de morb. vulg. sat est vel in pluribus partibus vel in nobilissimis accensa, ledens operationes omnesq; functiones. Neque dicenda est febris, nisi cor præter naturam incalescat, quamvis non semper primò afficitur. Hoc patet in omnium februm genere. in hectica apud Gal. 10. meth. cap. 8. quando à iocimore, ventriculo incipiat & aliis corporis partibus: interim verò quod afficitur est ipsum cor. Idem constat in febre ephemera 1. de diff. f. cap. 3. & 1. de arte curat. ad Glauc. cap. 3. & 8. meth. med. cap. 1. dum spiritus in ea, qui in ventriculis cordis continentur, accenduntur, precedente astu, ira, aliquando ex aliis partibus ut inguinum inflammatione. In putridis febribus, ex humoribus in dextro cordis ventriculo contentis, interim & aliis, qui in omnibus vasis aut in quibusdam putrescunt, aut extra vasa secundum mentem Gal. 1. de diff. feb. & 1. 1. meth. & 3. de prasag. ex puls. cap. 7. Hinc & eius definitio talis esse potest: Febris est intemperies calida præter naturam in corde omnes actiones corporis ledens & idèò morbus cordis duntaxat, ut latius apud Argenterium explicatur. Non quidem complexio calida & sicca, ut quidam autumant, tunc enim sequeretur quod complexio biliosa esset febris, quod falsum est. nam febrientes siue pituitosi siue sanguini-

sanguinei sint, remanent semper in eadem complexionione qua
 praediti erant. At cum alij circa febrem dissentiant, quod
 ipsa non possit diuidi in morbum & accidens, licet & Fer-
 nelius Symptomaticam febrem admittit, Auicenna & Con-
 ciliator diff. 87. tenent, quod febres accidentales, cum me-
 diatè vel immediatè à morbo dependeant: sunt autem mor-
 bi cum nullum morbum sequuntur. Præterea cum dicit Ga-
 lenus febrem esse natium calorem in igneum versum, scire
 oportet quid sit natiuus calor, is duplex quidem est: alter
 quem idem auctor nunc aëreum nunc sanguineum, nunc ve-
 rò spiritum vocari scribit, temperatus, non ubiq. sui similis:
 in alijs enim partibus elaboratior, in alijs minus elaboratus,
 (quemadmodum & sanguis) existit: omnium naturæ fun-
 ctionum auctor, proinde in nulla corporis parte non conti-
 netur, in spatijs quidem inanibus plurimus. Is pro tempo-
 rum, ætatum, & victus ratione, modo acrior, modò minu-
 tior, modò acrior, modò mitior existit. Ventres, inquit Hip-
 pocrates, hyeme calidiores, id est, plus continent calidi innati:
 quod eo tempore cutis spiracula, caloris exhalationē pro-
 hibeant, frigore adstricta. Item eodem tempore mitior, æsta-
 te verò parcius & acrior: pari modo, pueri plus vernaculi
 caloris, eiusq. mitioris: iuuenes minus, sed acrioris habent.
 Sic & qui calido & humido victu vtuntur, maiorem eius
 portionem, quàm qui sicco & frigido, obtinent. Alterum
 calorem Galenus virtutum substantiam, aut primum
 ipsarum instrumentum esse scribit: hoc est quatuor elemen-
 torum, vel eorum primarum qualitatuum temperamentum.
 Cum enim elementorum substantiæ miscentur, & eorum
 qualitates misceri necesse est: nihil ergo refert (vt dicebat
 Acahia in comment. Gal. De arte curat. ad Glauc.) an
 harum, an illorum temperaturas, caloris substantiam esse
 dixeris: quanquam qualitatuum esse, magis probet Galenus.
 Ex harum igitur symmetria, vires: ex viribus, proba actio
 nascitur.

Natiuus ca-
 lor duplex.

Primum ca-
 loris natura-
 lis genus.

Secundum
 caloris natu-
 ralis genus.

Varia corporis partium temperamēta.
 Secūdi generis naturalis caloris differentia.
 Calor febrilis in diversis partibus diversas gignit febrium differentias.

Differentia februm ex Hippoc.

Maximè principales differentia februm.

Minus principales.

nascitur. Cum autem varia sint in corpore partium temperamēta, varia erunt huius caloris differentia: alia enim partes solida sunt, alia humores, alia spiritus: quarum cuique suus inest calor: qui cum se ipso calidior fit, ac velut ignescit, febrem procreat, in spiritu quidem diariam seu ephemeram: in humore verò, si quidem putris sit, putrem; si putredinis expers synocham: in solidis autem partibus hecticam. Et ita quoque calidum duplex est apud medicos: innatum seu naturale, vel acquisitū, naturale aut igneum. sed in horum interpretatione non est diu inhaerendum, cum hac & à Galeno & Hippocrate tractata susius, ab aliis multis, ut Fornelio explicantur, & potissimum à Donato ab alto mari par. 1. De feb. medend. cap. 6. 7. 8. 9. Præter has autem differentias februm ex materia caloris sumptas, Hippocrates 6. De morbis vulgaribus, has quoque ponit, cum dicit: Febres alia quidem mordaces sunt manui, alia lenes. alia verò non quidem mordaces, verum augescentes, alia autem acuta quidem, sed qua à manu vincantur. alia statim adurentes; alia semper debiles sicca; alia salsuginosa; alia inflata, horrendi aspectus; alia ad manum humecta; alia rubicunda valde; alia valde pallida; alia livida & alia id genus. Sumuntur igitur iuxta Hippoc. & Gal lib. 1. De diff. feb. cap. 1. à substantia vel à forma: ut calore scilicet acri siue mordaci, ut putrida febris: à miti, leni, halituofo, ut ephemera: à sicco & squalido, ut hectica: à statim exurgente, ut incrementes: à manui resistente vel cedente. Vel à materia, in qua, ut subiecto febrilis calor residet, & est vel in spiritibus, & fit ephemera siue diaria (ut dictum est) vel in humoribus, & fit febris putrida: vel in solidis partibus, & fit hectica febris. Suntque hæc maximè principales differentia. alia verò sunt minus principales, & sumuntur ab accidentibus, vel à modo motus, ut sunt acuta, peracuta, diurna, erronea. vel à coloribus.

loribus, vt sunt rubida, scilicet sanguinea, vt synochus: pallida, crocea, flaua, vt biliosa: liuida, quibus succus sanguineus deficit & calor innatus, idè lethales: flatibus plena, siue tumida, quidam has ad pestilentes referunt, alij ad humiditas & vaporosas transferunt: aspectu graues, Curtius ad pestilentes eas refert cum sint aspectu horribiles ob anthraces: saluginosa, Galenus putat textum Hippocratis esse corruptum; Curtius, vt textum retineret cum Auicennam De febr. interpretaretur, intelligit manu mordicantes tanquam in muria essent. Non sumuntur enim tales differentia ex his, qua ipsi laborantes referunt, sed ex iis que medici ipsi ex tactu iudicant. At maximè propria sunt illa differentia vt Gal refert lib. I. de diff. feb. cap. I. qua à materia in qua calor accenditur, sumuntur. Cum igitur ea qua in spiritibus accenditur sit omnium aliarum febrium simplicissima, quomodo ea sit internoscenda & curanda alijs exemplis doceamus, & præsertim hoc sequenti, præcedenti non admodum dissimili, quamuis ex motu vehementiori hac ipsa ephemera orta fuerit.

OBSERVATIO II. DE FEBRE

ephemera ex motu vehementiore.

AMICVS quidam noster, ac mihi familiaris, vir raræ texturæ & admodum biliosus, si uteretur vehementiore motu corporis tum animi, facillimè diariam febrem seu ephemeram incurrebat. Hic cum impense sese exercitasset, in ephemeram febrem incidit, quod etiam cum ad eum accessissem animaduerti: nam cum cutem ipsam plusquam in aliqua alia febrium ephemerarum sicciorem esse perciperem, ex lassitudine nimia diariam originem sumpsisse cognoui. Ilico igitur amicum quiescere iussi, & ad humecta-

mectionem, syrupum violaceum propinavi, & inclinante febre simul hordei emulforium dedi, quod hoc modo paratum erat. ℞. hordei optimi ab exteriori cortice repurgati p. j. in aqua pura coquatur quasi ad putrilaginē, deinde pistillo ligneo in mortario lapideo tundatur, cui deinde addas amigd. dulcium in aqua calida infusarum & à cortice exteriori repurgatarum ℥ ij. se. quatuor frigid. maiorum mundatorum ana ℥ j. omnia simul contusa ac mixta cum libra j. eiusdem aquæ hordei adhuc calentis, saccharo albissimo, ut sapor magis delectet, in ea liquato, per setaceum traiciatur, & sæpius ac fortiter exprimantur & fiat emulforium ut artis est. ego hordeatum appellare soleo, quamvis hordeatum etiā aliter fiat, ut aliis exemplis docebitur. eoque assumpto, sudore commodè effluente, in somnum placidissimum incidit. die sequenti à febre liberatus, cum probè aluum per se deposuisset, & crura adhuc lassæ ex præcedenti exercitio haberet, ut aqua tepida ea lauaret, & in ea loco balnei, usque ad femora federet, mandavi: quibus & hic rectè curatus est, febre non amplius redeunte.

SCHOLIA.

EPHEMERA seu Diaria, cum sit febris simplicissima eaq, brevissima, & placidissima, ac minime maligna, ut optimè Gal. 1. de rat. curandi ad Glauc. testatur, ab ea primum incipiendum duximus. Primum itaque huius naturam & definitionem excutiemus, deinde quæ sint illius causa: nihil enim sciri potest quod non cognoscatur per causas. Etenim nisi quis ad vnguem memoria teneat, inquit Gal. 8. meth. cap. 1. & quæ causæ febres generant, & in quo cuiusque corporis affectu: is nunquam methodo febri prospici-

prospiciet. Tertio signa adiiciemus. Quarto verò methodum curandi addemus, non quod hic omnia quae dici possunt dicturi sumus: infinita enim sunt, quae occurrunt de hoc negotio cogitantibus. Ea tantum attingemus, quae magis videbuntur necessaria, quaeque ad explicationem Observationum nostrarum & curationum utilia cognouerimus, quibus ita digestis, non erit difficile aliis, plura sibi aliunde ex probatis auctoribus corrogare. Antequam igitur ad febris ephemeræ naturam & definitionem accedamus, vnum mihi expediendum, quare ea ita dicatur, ut eiusdem naturae melius intelligatur. Inditum autem est huic febrium generi diariae nomen, à Graecis ἐπιήμερος & τριήμερος appellatur, non siquidem de substantia ipsa, sed conuenienti nomine destituti, inquit Gal. 9. method. clarioris simul breviorisque doctrinae gratia, ab eo quod saepius eis accidit, nomen indidimus. Etenim ut plurimum necesse est, eas ultra vnum diem non porrigi: appello autem 24. horarum spatium, diem: adeo ut nox quoque comprehendatur. Quidam à similitudine cuiusdam animalis ephemeræ nuncupati, hanc febrem nomen suscepisse asserunt, cuius meminit Aristoteles lib. 5. De natura animalium cap. 19. Est enim animal volucre, ac quadrupes, à quibusdam veluti folliculis erumpens, quod genus animalium, in postmeridianum usque diei tempus viuit & volat: mox descendente sole marcescit & languet, deinde occidente moritur, vitam non ultra diem vnum agens. Vnde ephemeron, id est, diarium appellatum est. Hæc febris non pertransit diem vnum nisi error committatur, ut 3. method. med. in principio habetur & 10. eiusdem. desistit enim post primam accessionem, si quis eam rectè tractet, idque propter naturam in qua subsistit, nempe spiritum, qui facillimè discutitur. Hinc eius natura non solum patet, sed eiusdem quoque definitio, cum diaria vel ephemeræ nihil aliud sit quam calor extraneus

Diaria seu ephemeræ vnde dicatur.

Febris ephemeræ seu diaria.

vel præ-

Pars affecta.
Affectus.

Diaria febris
duplex.

Causæ ephemeræ
seu diariæ.

vel præter naturam in spiritibus accensus operationes la-
dens. ergo spiritus concalsacti in corde, cor etiam afficiunt,
qua huius quoque febris pars affecta est. Affectus quoque
eiusdem ad morbum refertur, non ad causam nec sympto-
ma. Corde autem affecto cætera membra incenduntur. Af-
similatur autem vento calido à folle fabrili attracto, ut e-
nim ille calefacit follem in quo attrahitur: sic quoque spiri-
tus plus iusto calefacti, vniuersum corpus accendunt. Cum
itaque spiritus corpus simplex est vna tantum erit diaria-
rum species: humor verò cum multiplex sit multiplicem
quoque constituit differentiam, vti & de febre putrida postea
dicemus. Et quanquam diariarum vna sit forma: dupli-
cem tamen medici eam faciunt. Vnam qua simpliciter &
circa adiectionem sic appellatur, de qua nunc agimus. Hac
quidem vnius diei spatium, hoc est, horas viginti quattuor,
non excedit: altera est qua cum adiectione plurium dierum
ephemera seu diaria nominatur, de qua postea. Nunc ad
causas huius febris progrediamur. oritur ephemera seu dia-
ria, cum absque vlla putredine spiritus præter naturam in-
calescit & succenditur, quod multis modis accidit, ut ad
longum Galenus l. ad Glauc. De art. cur. docuit, ex lassitu-
dine, cuius exemplum hic proposuimus, & quamuis ex ve-
hementi fatigue in musculis, neruis, copulis, & articu-
lis lassitudinis sensus oboritur, non omnis statim fatigatio
febrem accendit, sed si paulò vehementior fuerit, quemad-
modum ex motu ampliore febris accenditur, ita & hic spi-
ritus concalsacti diariam induxerunt. ex temulentia: vi-
num enim præsertim calidum si immodice sumatur, vbi à
corpore calorem accepit, feruentem vaporem ad cor trans-
mittit, vnde & spiritus incenduntur & hanc febrem gi-
gnunt, quemadmodum & cibi calidi. ex ira, cum iracundia sit
quasi feruor quidam ac motus vehemens irascentis faculta-
tis: ita & ex mærore, cum in eo reuocati ad suam originem
spiritus

spiritus sese accendant. ex candescencia, furor eue, qui vehementis ira est spiritus celeriter in rō reuocatos accendit. deinde ex aliis vehementibus animi curis: nam in his ac cogitationibus in cerebrum feruntur, vbi accensi calorem cordi suggerunt, & hanc febrem pariunt. item ob vigilias, cum vigiles sensus nunquam otiosi sunt, sed semper agunt, eliciuntq; spiritus, qui accensi febrem produciunt, vt sequenti exemplo docebimus. ob famem, nam hoc modo spiritus inflammantur. ob ardorem, solis aestum: nam solis ardorem inspiratum arteriarum attractu, tum cutis cōtractu, spiritus accendit. Si enim cutis hunc diutius patiat, macrescit, contrahiturq;, ita vt effluuium supprimatur, atq; ex accidenti, non aliter quā frigus, febrem gignat. & ita algor quoque hanc febrem inducit: frigus enim cutem claudit, proinde solitum effluuium cohibet. sed hęc omnia per exempla subsequētia clariora euadent. Huc etiam spectant febres ex bubone mites non autem mala. de quibus postea. Nunc exemplum rursus proferamus, vt deinde de signis tractatio fiat luculentior.

OBSERVATIO III. DE FEBRE

ephemera seu diaria ex vigilia oborta.

PVELLA quaedam focaria seu culinaria ministra cum apud matrem vetulam valdē ægrotantem vigilando multas noctes infomnis egisset, in febrem diariam ex vigiliis incidit: quod facildē ex sequentibus signis percepi; nam vitiosus color seu decoloratio & faciei tumor eam subsequēbantur, grauiusque oculorum motus: vix enim palpebras attollebat, quibus & humiditas inerat (quæ signa etiam à Galeno i. ad Glauc. cap. 2. referuntur.) Vigiliæ enim, cum coctionem impediunt, humorum & vaporum
crudo-

crudorum copiam pariunt (vt etiam de vict. morb. acut. comment. 2. textu vltimo habetur:) calorem naturium imminuunt, corpusque resoluunt. Per vigiliis enim cerebrum sensusq. instrumenta (vt rectè Aca- kia quoque dixit in comment. Gal. ad Glaucl.) assidue exercentur: vnde plus facultatis, & spiritus animalis absument: quibus tandem resolutis, & in actiones obeundas infumptis, vitales spiritus antequàm integram elaborationem sunt experti, assidue alliciunt. In summa, naturam à coquendi munere auocant: quocirca magnam cum in reliquo corpore, tum in cerebro cruditatem relinquunt. Caterùm fatigatis animalis virtutis instrumentis caput imbecillius redditur: vnde commemorata incommoda sequuntur: nempe cruditas & caloris naturalis immunitio: ex quibus rursus sequuntur decoloratio, tumor faciei, palpebrarum humiditas, earumq. motus grauitas: scilicet resoluta facultate, & vaporis humorisq. copia degrauante, pulsus erunt exigui & duriores. hæc cum spectarim vigiliis præcedentibus facile cognoui, diariam esse: verùm ne in hecticam mutaretur cum febris leniter finiret modo ephemerarum, emulsorium exhibui quod ad somnum conciliandum faceret, hoc modo. ℞. hordei mund. p. j. amigd. dul. depilat. seu excortic. ℥ j. se. 4. frig. maior. mund. ana ℥ j. se. papa. albi ℥ j. cum ℥ viij. aquæ lactucæ saccharo violaceo in eo soluto vt artis est fiat emulsorium. hæc loco cibi sumpsit. Postea quoque ad maiorem refrigerationem, & humectationem hoc quoque iulapium propinauimus. ℞. Sy. viol. Papa. ana ℥ β. aquæ lactucæ ℥ iij. Cùm optimè quieuisset, à febre liberata est. interim in hac quiete paululum temporis eam detinui: sed ne in putridam quoque febrem laberetur,

beretur, pro alui eductione cum non satis responderet 3 x. diapruni simplicis in bolum parati, vt deuoraret, mandauimus. quibus deinde bene habuit, vt non opus fuerit eam in balneum deducere.

SCHOLIA.

CVM alia signa sint ephemeram presagientia, aut eam futuram denuntiant: alia ipsam indicantia: alia prognostica; de his breuiter agemus. Quae enim futuram presagiunt, sunt ipsamet causa procatartica iam dicta: vt, lassitudo, mora in sole, exercitium vehemens ac animi motus: si enim eo vsque procedant, quod spiritus inflamment, febrem diariam futuram pronuntiant, idq. magis in corporibus ad hanc febrem magis dispositis: ad quas praeteris propensi sunt, qui calido ac sicco sunt corpore, vt biliosi: quamuis & alios noui etiam seniores, qui facile in eam laberentur, vt noster Hugo Nieuenius medicus Haghannus, qui ex leuissima causa ea corripiebatur, quamuis quiete & leui euacuatione ne in putridam caderet ab eadem facile curaretur. Signa qua presentem adesse indicant, quaedam sunt inseparabilia & propria, vt ea qua ab actionibus laesis videlicet vitalibus sumuntur, nempe a pulsu nullam notam inflammationis habente neque inequalitatem in vno arteria percussu, vel prorsus exilem: pulsum in celeritatem & magnitudinem frequentiamque, quantum in ipsis est, mutant: exquisitè verò seruant eam, qua secundum naturam est, aequalitatem, mollitiem & ordinem, & systoles non est celerior. a naturalibus: concoctio in vrina prima statim die apparet. ab accidentibus, cum caliditas tactu suauis percipitur, & quod declinatio desinat cum sudore suauis, iam quoque si praecesserit aliqua euidentis occasio, velut iracundia aut id genus alia, certum est eam diariam,

Signa quae futuram ephemeram presagiunt.

Signa quae presentem adesse indicant.

Signa indicantia febrem diariam.

C

diariam,

diariam, non putridam febrem esse. & cum calor iucundus sit non incipiunt hæc febres cum frigore aut rigore. quæ singula fufius explicat Gal. lib. 1. ad Glauco. cap. 2. & lib. 1. De diff. feb. cap. 8. nec non lib. 2. De crisibus cap. 13. Neque enim difficile erit per eadem signa confestim in prima die diariam cognoscere ac à cæteris secernere vt Gal. 8. meth. cap. 3. ostendit & 1. De diff. feb. cap. 8. Quamuis idem dixerit curationem huius esse facilem, cognitionem verò difficilem. 1. ad Glauco. cap. 2. non quidem intellexit genus hoc februm, sed eiusdem generis particulares differeñtias à diuersis causis ortas, quæ inquam requirunt maiorem diligentiam, vi ipse fassus est, licet earundem curatio in promptu sit. Signa verò quibus quæuis diaria cognoscitur particularius, id iam in duobus precedentibus ostendimus: nam duo illi priores qui ex lassitudine in diariam inciderunt, euentem siccitorem habebant: sed hoc quidem omnibus, qui ex lassitudine febricitant, commune est, in eo accessionis tempore, quod vsque ad statum porrenditur: at eo tempore, quod statum sequitur, plurimis quidem, quicumque non supra modum fatigati sunt, humiditates quadam, vel vapor calidus ex profundo attollitur, quibusdam verò in iis, quæ statum subsequuntur temporibus, siccitas remanet: & hoc precipue fit in illis, qui supra modum sunt fatigati, vel densi, vel refrigerati vna cum lassitudine. Pulsus quoq. non eodem modo in virisque se habent: parui enim ius, qui supra modum sunt fatigati ob virium imbecillitatem: magni verò alius sunt: quoniam vires nondum collapsæ. Signa verò eorum qui ex vigiliis febricitant, obseruatione precedente demonstrauimus. sequenti verò de vstione æstus, solis dicemus. & quarta obseruatione exemplum diaria ob curam proferemus, & qualia signa habent qui ob macrorem hanc febrem incurrunt. At signa diaria febris ob iram sunt, pulsus magnitudo, & in patiente oculorum nulla cauitas, nul-

sup ang 2
-o mactant
mactant
pactant
pactant

Signa diarie
ob lassitudi-
nem.

ibi ang 2
mactant
mactant

Signa diarie
febris ob iram.

Laque

laq̄. faciei decoloratio, sed magis oculi prominere videntur, scilicet delatis illuc spiritibus ipsos distendentibus: nam cum oculi instrumenta sint, quibus persequi hostem velimus, ad eos spiritus feruntur: hac ratione etiam facies non decoloratur, sed rubet, ut in quam spiritus & humor confluat. Signa diaria ob timorem, & praecipue recentem sunt pulsus celeres, colorq̄, in facie velut ex sanguis: spiritus enim vna cum sanguine intro recurunt: quos natura commota atque ut sibi prouideat sollicita modo huc, modo illuc impellit: itaque motu accenduntur: pulsusq̄, reddunt celeres urgente euentandi necessitate. At ob inueteratum timorem, quoniam spiritus dissipantur, virtusq̄, languescit, pulsus sunt parui, languidi & rari. De signis diaris ob cutis densitatem & bubonem in propriis observationibus latius dicemus. At qui ob temulentiam, fame vel alia causa hac febrī corripuntur, ij ad dignotionem nullis notis indigent: de sermionibus enim agrotantium eiusmodi causa deprehendi possunt. Prognostica signa sunt quod facilis est curationis: & qui eam cognouerit (sicuti nos in prima observatione & in aliis quibusdam fecimus) statim poterit praedicere diariam ultra diem naturalem non duraturam: est autem de toto genere salubris & breuis. De ea autem Hippocrates 4. lib. aph. 5. sic praedixit. Ex inguinum tumoribus omnes febres male, praeter ephemerās, ubi calor ephemerē & omnia accidentia statim minorentur, salubris erit. Non est tamen hac negligenda quatinus velocis & bonae terminationis sit, cum soleat propagines malas gignere, & in alias febres transmutari: & licet cito terminentur, non tamen inter morbos acutos reponenda: carent enim malis accidentibus. Si error contingat in curatione vel per medicum imperitum vel agrotum, periculum est ne in hecticam transeat, si biliosa fuerit temperatura qui agrotat. In aliis vero in putridam, maxime cum apertione meatuum cutis

.nosiu A

Signa diaris
ob timorem.

Prognostica.

Gal. comment. 2. aph. 19.

Auičen.

Gal. 8. meth.
cap. 5.

est opus, & non aperiuntur. Cum declinat febris absque sudore vel rore aliquo, ad aliud genus transire ipsam verendum est, præcipue quando declinatio est longa: & symptomata & dolor capitis & huiusmodi non dissoluntur. Diarria ex cruditate & corruptione ciborum à calido, si alius lubrica fuerit minus est noxia, sin astringatur grauis est. Non opus est hic signa critica inquirere, quia ephemera non facit crisin: terminatur enim statim leui sudore. At febris ephemera, qua est ex opilatione venarum & pororum corporis est cogniti atque curatu difficilior, sed ad pleniorum eius cognitionem facit quod hoc genus febrium, non accidit corporibus extenuatis, sed repletis, & ideo tales statim sunt purgandi ne in putridam incidant. Signa permutacionis in hanc vel hecticam postea dicemus. Nunc ad exemplum illius qui ex aestu solis diarria correptus fuit.

OBSERVATIO IIII. DE EPHE-
MERA EX ÆSTU SOLIS.

SEBASTIANVS Iſbrandus Delphius, Proxinita, seu conciliator in contractibus, qui ad forum frumentarium habitabar, si aliquando sub sole verfaretur, ilico capitis dolore afficiebatur. Hic verò cum inter ambuladum longam sub sole moram traheret, in febrem cum capitis non admodum graui dolore incidit: ad quem inuisendum cum peruenissem, cum ephemeram pati his subsequenibus indicis deprehendi. Primo, ex modo originis, cum incepisset à causa externa & primitiua, nempe ab vſione & calfactione solis, quanquam etiam diarria aliqua possit fieri ex causa interna & antecedente, nempe ab exigua obstructione, qua potius diem excedit: nam vera ephemera & legitima apud Galenum & Auicennam, habet

habet signum inseparabile, quod à procatartica causa oriatur. Secundò, à modo inuasionis: quia absque rigore, horrore, frigore & membrorum concussione inceperat. Tertio, à modo caloris: nam febrilis calor, tactu mitis erat, halituosus absque mordicatione & punctura. quamuis ex ardore solis primo quidè contactu ex nimia siccitate videbatur aliquo modo mordax, at secundo contactu omninò mitis. Quartò, ex lotio: parùm enim à naturali differebat, licet exiguè tinctum, quod potius causa effecit, nempe laboriosa deambulatio in sole: quanquam in eo pendeat nebula, veræ coctionis signum. Quintò, à pulsu, qui vix distabat ab eo, quo tempore sanitatis esse solet, cuius magnitudo stabat. sed diastole, id est deductio siue inspiratio, systole, hoc est compressio, spiratione dicta, maior multò erat: nempe quia aëris multitudine natura ad caloris refrigerationem magis indigebat, quàm fumorum fuliginosorum expulsionem, quod in corpore nulla erat putredinis infectio. Nam in putridis febribus expiratio inspiratione maior est. Sextò, à forma febris, cum principium bene toleraret, & leuia essent symptomata: quæ omnia cū Galenus tum Auicenna recensent: quanquam Auicenna & septimum addit signum sumptum à iuuantibus & lædentibus: nempe si balneum ingrediatur æger quod non percipiat horrorem. id signum à Gal. 1. De diff. feb. cap. 7. sumpsit. præter hæc signa hæc aderant, quæ diariam ob vstionem æstusq. solis notant, quod cutis maximè circa caput siccior & calidior esset, quàm suo contactu solis ardor exsiccauerat ac calefecerat: præterea caput aliquantum vri videbatur propter spiritus accensos: oculi rubebant nonnihil, in quibus non solùm, sed etiam in temporibus, fronte,

& tota facie aliquo modo venæ extendebantur. Hæc cum in hoc nostro ægotante viderem, cum dolor etiam versus tempora & frontem vergeret; unguento rosaceo frigide vt inungeret mandavi, oleoque rosaceo omphacino sine sale cōfecto capiti infundebam. Aëtius lib. 5. cap. 60. oleum gelida aqua aspersum, aut in vase in puteo suspenso vt aquam attingat, aut extimo vase niue illito, & ita algefactum deinceps lana excipiens ac suspensa in sublime manu exprimendo fincipiti instillat, idque incessanter ad febris vsq. declinationem. postea dulcium & temperatarum aquarum lauacra admouet, ita vt aëris balnei transitum tantum concedat. sed de his latius in scholia. Nos autem fronti oxirhodinum ex oleo rosaceo, aqua rosacea & paucis rosaceo aceto mixtum panno inculcato sæpius frigide admouimus, quibus dolor capitis cessauit & febris non amplius rediit. Similem casum narrat doctissimus Amatus centur. 3. curat. 99. cuius caput iisdem perfundi fecit, ac lactucam coctā oxleo & salis mica respersam pro cibo dedit, & in potu frigidam iulebo violaceo mixtam: deinde sequenti die febre inclinante eundem ad balneum ex ros. vitis foliis lactucis, nymphaea & similibus confectum duxit, quo maximè delectabatur æger & tandem sanus euasit. At noster æger supradictis remediis tantum vsus, balneo opus non habuit, cum tempus frigidum vtrumque esset, & balneum abhorreret.

SCHOLIA.

Diatæ fe-
bres facili-
mè curantur
quib. & bal-
neum cōmo-
dissimū est.

DIARIÆ febres, cum communem habeant gene-
rationem, quantum ad ipsas attinet, communem
quoque curationem recipiunt, & ideo harum omnium cu-
ratio

ratio facillima ac in promptu est, cum omnes balneis curentur Gal. teste lib. 1. De arte curat. ad Glauc. cap. 2. etiam alimento boni succi & humido. multi harum curationem particularem non ponunt, eo quod medici rarissime ad has febres curandas vocentur & ideo iuniores remittunt medicos ad Gal. 8. & 10. meth. & 1. De arte curat. ad Glauc. & 2. De crisi bus cap. 13. & ad lib. 5. Aet. cap. 58. 59. 60. 61. vsque ad cap. 66. & ad lib. 12. Tralliani cap. 1. in quibus locis particulariū curatio habetur. Nos tamen nolimus etiam harum curationem praterire, cum facile in alias febres mutantur: nam licet hæc febres teste Gal. 1. ad Glauc. facillimè solui possunt, si ad balneas aliamq; vsitatam viuendi rationem egrotum statim ducant, earum curatio non est negligenda, cum non minus & illi delinquant, qui multorum sermone celebratam illam diatrioton apud veteres, id est, triduanam in ediam, in omnibus iis admittunt, febres reddunt sepe acriores, quemadmodum ex ipsis videre est non paucos, qui quoties egrotos inuisunt, ita aberrant, vt certe manu factas egritudines inducant. Ideo de curatione vniuersali harum febrium primo quedam adferemus, deinde curationem particularem adiciemus. Quod ad indicationes attinet curandi, quæ cum à febre, à causa, & viribus sumuntur, quid hic in ephemera sit agendum, à febre hic quidem, rarius à causa & viribus capiuntur. ideo Gal. 10. method. 1. refrigerationem & humectationē præponit: vires verò plerumq; robusta sunt in hac febre vt 8. meth. vlt. & sic vires per se primo in ephemera non indicant, sed ex accidente, & ideo sunt coindicantes: vbi verò imbecilles, quod hic raro contingit, tunc propria sunt indicantes: cum hic causa procatactica sunt, quæ cum abierunt, ab ipsis proprie non fit indicatio: sed vbi causam antecedentem habeat, vt aliquando fieri potest in aliqua ephemera, non proprie dicta, etiam sumitur

diatrioton
triduanam
in ediam

Diatrioton fe-
bri inutilis.

Indicationes
curandi ephemerata.

sumitur indicatio ab ipsa causa. Et licet hic à causa procatartica non sumatur indicatio cum abierit, tamen iis, qui à tristitia ephemera afficiuntur, consulendum ut sint laeti: & qui ex nimio exercitio, ut quiescant: ex vigilia verò, ut dormiant, remouentes scilicet causas ipsas, si adsint, per contraria. Et quanquam febrim potissimum sit prospiciendum, tamen ut Paulus admonebat lib. 2. cap. 15. & Aëtius loco citato, ratione causarum remedia tum victus ratio sunt varianda. Curandi igitur ratio diaria febris, & victu & balneo perficitur. de victu prius dicemus. Victus autem sit in vniuersum ex cibis boni succi & facili concoctionis, ac distributioni idoneis. cibi igitur qui conueniunt sunt prisana, alica cum pauco aceto, ut quidam laudant, non crassa: pisces saxatiles, vel si desint, in ostiis fluminum, & alios possumus dare, quos enumerat Gal. 8. meth. conuenit & panis in furno coctus. vel aliis utemur præter passer, pullos gallinaceos, phasianos, secundum diuersas causas: nam ob vigiliam, tristitiam, curas ingentes febre diaria laborantes, requirunt cibos humectantes pariterque somnum concilians. Vinum sed aquosum in omni febre ephemera conuenit, teste Gal. 8. meth. 3. in corpore calido & sicco cum illis conditionibus quas enumerat Gal. 8. meth. 2. si sit debilis etiam in principio accessionis dabimus panem maceratum cum vino, alioqui post balneum dandus cibus, ut 1. ad Glau. in fine verò ut antea dictum est excretionem expellat. à siccitate vinum largius concedendum ut vires recreentur nisi caput doleat: nam cum magna vis spirituum sit exhausta, facillimè ac celerrimè vino reparatur. Qui ob iracundiam, & solis vstionem hac febre corripiuntur, cibi humectantes & refrigerantes dentur, sed à vino penitus abstineant, quoad perturbatio & capitis dolor, si adsuerit, quiescant: in his enim spiritus & sanguis admodum feruet. Qui ob lassitudinem febrem contraxerunt,

Quomodo
diaria febris
victu cura-
tur.

tunt, iis tantum cibi permittendum, quantum concoquere possunt, semper enim vitanda cruditas est: vino parcè refocillandi: labore enim dissipata corporis substantia, victu vberiore, & concoctu facile reparanda est. modus autem sumendi cibi viribus, aetate, naturali temperamento, agrotantis consuetudine, anni constitutione, & regione metiri debet: nam qui corporis temperatura sunt calidiori, & sicciori, hos in primò statim accessionis insultu cibare oportet: quod si secus fiat, ocysimè ex diaria in ardentem febrem incidunt. Qui ob frigus & adstrictionem ephemeram patiuntur, iis cibos minus nutrientes & moderatè calefacientes dabimus: & nisi plenitudine laborent, aut vehementer cutis sit astricta, à vino minimè abstinere debent. Qui ob adenum inflammatione diaria laborant, tenuiter sunt alendi, ut in quibus substantia corporis deperdita non est: vinum autem iis denegandum, non tam quod febre sit inutile, quam quòd bubonis curationem remoretur: auget enim humorum in laborantem locum defluxum, proinde & inflammationem, quæ ratione & febrem. sed hæc omnia clariora euadent exemplis infra scriptis. De curatione per balneum mox adiciemus, hoc prius interposito exemplo, de febre ephemera ex sollicitudine cum ventris constipatione, curata.

OBSERVATIO V. DE EPHEMERA
ex sollicitudine cum ventris constipatione.

NOBILIS domicella, vxor Iodoci Weruij Baliui Brielenfis, matrona certè proba, cum maritus eius tertiana intermittente laboraret, ad quem curandum anno Domini 1565. mense Octobri euocatus eram: quæ tertiana commodis per me adhibitis remediis curata, ex nostra prædictione licet septima

C 5

periodo

periodo finiret, vxor tamen nimium sollicita & anxia
 de morbo mariti, quamuis nihil periculi adesse ab
 initio proposuiffem, ex nimia cura & sollicitudine in
 febrem ephemeram incidit. Sed hæc valdè succulenta,
 quod ad signa huius febris attinet vix maciæ con-
 traxerat, cum & oculi ex natura eminentes humidio-
 res in hac muliere annorum 24. minus cõcaui erant.
 Nam & corporis macies, teste Gal. 1. ad Glauç. in his
 quos mœror, quàm quos cura confecit manifestior
 conspicitur: nam in mœrore intrò reuocantur spiritus,
 vbi ob loci caliditatem accenduntur, & discutiuntur,
 humorque in vapores dissipatur: vnde temporis
 spatio corpus exsiccat, emaciaturque: in curis
 verò, ac cogitationibus spiritus ad caput tendunt, in
 quo minus ob caloris penuriam, quàm in interno
 corpore absumuntur: proinde affectos non ita exte-
 nuant, ac exsiccant: pariter cauitas & ariditas ocu-
 lorum in curis, & cogitationibus minor, in mœstitia
 maior ob prædictam causam apparet. Insueta quoq.
 decoloratio quædam hos affectus sequitur, scilicet
 cute ipsa natiuo calore destituta. His vtrisque pulsus
 parui sunt. quæ cum in hac matrona animaduerte-
 rem, vt benè speraret iussi, quod hæc febricula viginti
 quatuor horas non excederet. febre autem in halitum
 vaporosumque sudorem & suauem desinente, in de-
 clinatione lactucam in iure pulli coctam dedi, & hor-
 deatum cum amigdalibus dulcibus & se. quatuor frig.
 maioribus excorticatis exiguo sac. adiecto concinna-
 tis. & statim à febre sequenti die cum aluum consti-
 patam haberet ꝑ j. electuarij lenitiui in bolo exhi-
 bui. quo probè aluum deposuit. cuius hæc erat de-
 scriptio. ꝑ passul. enucleat. ꝑ ij. adianthi nigri, id est,
 capilli ven. veri, folior. viol. hordei mundati ana m. j.
 iuuubar.

iuiubar. sebestem ana numero xx. glyciri. ℥ β. prunos enucleat. Thamarind. ana ℥ vj. sene polipodij ana ℥ ij. mercurial. in j. β. decoquatur secund. artem in f. aqua, cola, & in colatura dissolue pulpæ cassiæ Thamarind. pulpæ prun. zach. optimi zach. violati ana ℥ vj. pul. sene ℥ iij. ℥ iij. β. confice vt artis est. Cùm ter quaterve aluum deieçisset ex bolo suprascripto, loco balnei vt crura lauaret concessi, cum aqua tepida; interim etiam quietem imperaui, & ita victu humectante & refrigerante vtens nun vino tenui & aquoso, amplius non febricitauit.

S C H O L I A.

CVM in autumno essemus, balneo hic non vsi fuimus, contenti sola crurium lotione. Caterum curatio per balneum (vt habemus à Galeno) sic perficitur. videlicet omnes, qui diaria febricitant, in prima accessionis inclinatione in balneum ducendi sunt: non omnes tamen eodem modo, nec eisdem balnei partibus vri debent: nam si ex cutis densitate, aut bubonibus febricitantes in balnei aere immorari iusseris haudquaquam lades: tum quod cutim rarefacies, tum etiam vapor è corpore foras elicietur. Qui autem ex lassitudinibus, vigiliis, curis, animi affectibus seu perturbationibus febricitant: cum iam propter eiusmodi causas resiccatum sit corpus, ab aere balnei arceri sunt: ne noxam augeant. Igitur in balneo aquarum dulcium diutius versari possunt, vt amissam humiditatem eius madore resarciat, postea verò copioso oleo tepido cui nihil adstrictionis insit, mollibus manibus fricari debent: hæc enim frictio humectat, laxat, solidas partes emollit, & quæ in corporis meatibus detinentur, discutit. licet hæc conueniant defatigatis, teste Alexand. Tralliano lib. 12. cap. 1. & natura

Quomodo
per balneum
diaria cure-
tur.

natura edocti acri ipsi ad lauacra descendunt, quodque etiam medici quidam inconsiderate faciunt, vnde non paucos insigniter offendunt, si corpus non sit recrementis varium, ac succis vitiosis scatur: ea prius consideranda sunt, tunc in balneo si haec desunt, ex lassitudine laborantes aqua tepida perluunt, & hydræleo perungit. At vsti crebris balneus aquæ dulcis, solaq; exigui olei perfusione citra frictionem sunt contenti. Qui vero ob famem diaria laborant pariter inclinante accessione, ad balneum ducendi sunt, plurimog; oleo dulci ac tepido perfusi, molliterq; perfricati, diutius in calidi solij aqua continendi, vt scilicet siccitas, quam fames corpori conciliauit, balnei & olei humiditate corrigatur. vbi à balneo egressi fuerint, vires cibis conuenientibus reficienda. Qui autem ob frigus diariam patiuntur, hos balneum in accessionis remissione ingredi iubeto: caputq; ante & post balneum irino & nardino oleo aut simili illine: calefacientibus enim & constipationem remouentibus medicamentis indigent, quæ hac de causa febricitant. Qui ob cruditatem prædicta febris affecti sunt, teste Gal. 8. meth. cap. 5. si aluus lubrica fuerit, & ea tantum, qua corrupta, vacuata esse videbuntur, in remissione febris lauentur, & nutriantur, habita tamen prius ventriculi ratione: sin ita copiosa inanitio, aut prius facta sit, satius est (omissa lauatiōe) cibare, respicientes semper ad ea, qua sunt circa ventriculum, irrigando ipsum ex oleo absynthino, masticino, citoniorum, vel similibus vim corroborandi habentibus. Si autem venter omnino adstrictus est, contractis hypochondriis, mox toto ventre, considerandum an cibi in gracile intestinum, aut colon descenderint: quo explorato, iubendus, vt declini facie ac ventriculo æger recumbat, ventremq; foueat: & somnus concilietur: is enim mirifice cruditatem concoquit. post somnum ad educenda alui excrementa glans supponatur, aut leui clystere
aluis

alius moueatur. Quod si alimenta adhuc in ventriculo per-
sistant, conetur eger, plurima aqua tepida epota, immisso
digito, aut penna, totum quod infectat, aut grauat, euome-
re. plura de his vide apud Alexandrum Trallianum lib.
12. cap. 1. vbi hæc ipsa multo fusius tractantur.

OBSERVATIO VI. DE DIARIA

SEV EPHEMERA IN PVERPERA

cum dextræ mamillæ phlegmone.

ARNOLDA mulier si quæ altera admodum
procera, iuencula satis succulenta, viginti
duorum annorum nata, vxor Petri Bartholdi cereui-
sarij seu ceruisiæ coctoris, cui insigne Delphis super
dolia cantharus erat, primipara peperit masculum
& optimè in partu purgata fuit: eius tamen dextra
mamilla, cum tres septimana à partu transferant,
nonnihil intumuit, rubore quodam leui tincta, tu-
morque parum calidus sentiebatur cum duritie quã-
dam renitente, & dolore qui licet non esset vehemēs,
ex eo tamen febre ephemera correpta est. Ad hanc
statim accitus paulo post æquinoctium vernum anno
1562: cum huic caput nonnihil doleret & venter atri-
ctus esset febre cum madore desinente, ne in putri-
dam febrem caderet propter inflammationem, quæ
leuis erat, sequens medicamentum propinatum. *℞* fo-
lior. fenæ *ʒ* ij. sc. anisi *ʒ* β. ebulliant in *ʒ* v. decoct.
communis & fortis. express. adde diapruni simpli-
cis elect. lenitiui ana *ʒ* iij. syrupi ex multiplici in-
fus. ros. *ʒ* j. m. & fiat haustus, ex quo cum varia &
biliosa quædam decesset, febris amplius non rediit.
mamillæ verò ne phlegmone aut inflammatio auge-
retur, puliticulam ex pane siligineo albissimo contri-
to, cor-

ro, cortice ablato in lacte bubulo cocto (cui olei violacei ros. & amigd. dulc. exigua quantitas admixta erat, tum ꝑ j. ꝑ. croci triti) apposui. quibus dolor, rubedo ac inflammatio, tumorque evanuerit, nec abscessum passa, puerum deinde cum bene lactaret, postea optimè se habuit.

SCHOLIA.

SICVTI febres ex bubone fieri possunt ephemera, ut antea dictum est, ex causis evidentibus, ut in locis adenibus refertis, ut in inguine, alis, vel circa aures, modo eiusmodi inflammationes mitis sint absque ulcere ut Galenus testatur lib. 1. ad Glauc. ita etiam hic ex mammilla inflammata, cum caro eius sit adentibus referta, & venas multas habeat, & arterias, diaria suberri potuit, spiritibus minus accensis. At ephemera que ita fiunt mitis omnino sunt, ubi bubones orti ex causis evidentibus tales febres pariunt, omnino periculo vacant. Sed ubi bubones sunt a delitescente intus causa, ut viscerum inflammationibus, humorum vel malignitate vel plenitudine, saepeq; ex pestilenti humore: vnde certum est ortas ex his febres, mala suspitione non vacare, precipue pestilentes: qua toto genere perniciose. (de quibus suo loco dicemus) quemadmodum & que ex viscerum inflammationibus nascuntur. Ex corporis autem plenitudine, & malo humore, curatu quidem difficiles sunt, sed quam ha minus periculosa. At signa ephemerarum: qua ex bubone contrahuntur, sunt pulsus maximi, celeres ac crebri: calorq; multus, & à vigore statim humor quidam ex alto corpore ad cutim fertur calidus, sed tamen suavis. Eiusmodi febres omnium minime acres mordacesq; sunt: in his facies omnino rubicunda ac tumidiuscula, subalbidaq; vrina apparent. Quod ad curationem huius febris attinet ea explicatur ab Aetio lib. 5. cap. 66. & quanquam

Febres ex bubone.

Febres ex bubone quae mala.

Signa diariae ex bubone.

quanquam proprie nec vena sectio neque euacuatio in febribus ephemeris proprie ductis conueniant, sed sola alterantia. attamen Aetius in hac febre sectionem vena prescribit, si ad sit plenitudo, & tenui victu vitur vsque ad salutem: iniqui ante phlebotomiam astringentia repellentiaque applicat, postea qua relaxant ac per halitum digerunt: arcendi autem omnes a vino qui ob bubones febricitant, tenuisq; victus adhibendus, quousque liberentur. Declinante exacerbatione eos lauat: qua omnia a Galeno 1. ad Glau. accepit. Sed quod ad alterantia attinet, ea ipsa sunt in duplici differentia, aliqua quibus intrinsecus vimur. Auicenna frigidam aquam dat: praestat potius apud nos pisanam insulsam ex aqua hordei & glycyrrizae coctam dare, vel remississimam nostram ceruisiam. sed de potu gelida alias latius dicemus. alia vero extrinsecus adhibentur, vt balneum, frictiones, inunctiones. eadem de balneis dicit Auic. qua Gal. 8. meth. 2. & 1. ad Glau. 2. & 3. Balnea neque in Italia, neque apud nos ita in vsu sunt, quamuis Curtius suo tempore in vsu reuocare studebat cum Auicennam de feb. ephemeris interpretaretur. Erant autem balnei (vt habetur 10. meth. cap. 10.) partes quatuor. prima erat aer balnei: secunda solum calida aquae: tertia solum frigida: quarta in qua sudores detergentur. Videamus ergo quomodo haec partes in ephemeris conueniant. At hoc scire non possumus, nisi vim illarum partium ad vnguem teneamus. Primo quo ad aerem balnei, per quem calidum aerem intelligimus, qui etiam vsq; adeo calidus esse debet vt sudor euocetur. Per solum calidum vt 3. De sanit. tuend. cap. 3. tribus modis intelligimus. Primo vt aqua sit insigniter calida, secundo vt sit tepida & habeat remissam quandam caliditatem. Tertio vt mediocrem caliditatem consequatur, mediam, inter intensam & tepidam seu remissam. Cum triplex sit hac caliditas, qua nam debet esse in secunda parte balnei:

Curatio febricitantium ob bubones.

Datur aqua frigida potissimum in ephemeris, in qua timetur quod in hecticam vel ardentem mutaret se.

Tria praecipua extrinseca remedia in ephemeris, balneum, frictio, unctio.

Balnei partes.

balnei? Debet autem esse illa caliditas media, non insignis: nam prater id, quod plus aquo calefacit, poros etiam coarctat. neque debet esse remissa, quia refrigerat & humectat. Dicebat autem Gal. 10. meth. cap. 10. solum calida calefacere & humectare: aqua verò remissa calida refrigerare & humectare: ideo necesse est quod de medio loquatur calore. Tertia pars balnei est solum frig. Gal. 3. De tuenda san. cap. 4. ait aquam si frigidam tribus modis intelligi posse: vel enim est aqua frigidior, veluti est aqua glacialis, vel est aqua in qua minimum est frigoris, veluti est aqua illa quae exponitur soli, ita ut teporem aliquem acquirat, vel est aqua frigida medio quodam modo. Cum triplex sit hac frigiditas in aqua, quae aqua est illa, qua constituitur tertia pars balnei? ex Galeno haec ipsa non debet esse aqua frigidissima, quoniam calorem nativum extingueret, & constiparet nimis valide: neque debet esse remissa frigida: quoniam cum viamur nos solio frigida vi propulsetur calor ad interiora, & fiat concentratio (sic dicitur Capituaccea medico apud Italos nunc celeberrimo) aqua cum illa remissa frigiditate non potest hoc efficere, ergo media inter has est eligenda. Quo ad partem quartam balnei est illa, in qua detergetur sudor, & corpus secundum exteriorem partem mundum redditur, & in qua sunt inunctiones ad claudendos poros. His partibus ita constitutis videamus, quoniam modo balneum in ephmera conveniat. Nam quantum ad primam partem ex sententia Galeni locis citatis aer balnei convenit in ephmera ex densitate, ex bubone: quia fit illa apertio pororum, & euacuatio ad exteriora, in reliquis verò ephemeris non convenit prima pars balnei. Et ideo precipiebat Gal. ut quam primum deducerentur ad secundam partem balnei. unde secunda pars balnei convenit in qualibet ephmera: nam habet vim humectandi, & ratione caliditatis moderata habet etiam vim remitt-

remittendi calorem febrilem. Quod verò ad tertiam partem balnei, conuenit in quacunq̃ ephemera, præterquam ex densitate: quia in illa non est periculum vt calor nimium euocetur, idè non licet vti folio frigida. Quarta pars balnei locum habet in quacunq̃ ephemera. iure merito ergo dictum fuit balneum in ephemera concedi. Hoc autem intelligendum de ephemera in quantum ephemera fit. nam ratione alicuius annexi cogimur à balneo desistere. Si fuerit ephemera ex obstructione, non debemus vti balneo. nam ratione balnei materia magis commoueretur, & agitata, obstructiones vehementiores efficeret. Nec conuenit in ephemera ex cruditate, ex nausea, ex satietate: quoniam per balneum crudi humores existentes in primis viis deducerentur in maiores venas, & in ambitum totius. Nec prodest in ephemera cum fluore alui: quia vi balnei materia qua deuenit ad aluum retrahetur ad ambitum totius & fieret putrida febris. idè neque in prima obseruatione balneo vti sumus, cum ter in ipsa febre aluum deposuerat æger. nec balneum cõuenit in ephemera cum catherro, modò non sit catherrus acris: nam vbi catherrus frigidus & crassus attrahitur huiusmodi materia vi balnei ad ambitum totius, & non potest euacuari, vnde putredo fieret. Quòd si catherrus fuerit calidus, balneum moderatur calorem & feruorem catherris, imò etiam euacuat materiam illam per poros cutis. Excluditur denique balneum ab ephemera cum difficili tolerantia. Quòd verò ad frictiones pertinet, ex sententia Gal. 1. ad Glauc. cap. 3. in ephemera conueniunt ex labore, ex densitate cutis, ex bubone. Sed sciendum asperam habere vim densandi & exsiccandi cutem: mollem aperiendi & laxandi: breuem verò vim aperiendi, modicè aperiendi si mollis: modicè condensandi, si aspera. Istis sic habentibus, in ephemera ex labore cum corpus inanitum & exsiccatum sit, egemus maxima humectatione,

Balneum iuxta Auic. 4. can. cap. 9. non cõuenit in quatuor casibus: primo, cum timetur de casu putredinis: secundo, cum adest obstructio ex humorib. crassis: tertio, cū adest satietas nauis: quarto, cū adest catherrus.

Frictiones.

D

idq̃,

idq̄ beneficio aqua calida: hac aqua enim magis humectat quanto magis penetrat: ed magis penetrat, quanto pori laxiores & apertiores redduntur, quod fit beneficio frictionis & mollis & longæ. In ephemera ex densitate egemus frictione & molli & longæ, sed non ita longæ ut in ephemera ex labore: quia non habemus illam exsiccationem, sed adest densitas, & hi pori sunt aperiendi. In ephemera verò ex bubone, egemus adhuc ut materia euocetur, frictione & longæ & molli, ut aperiatur pori, sed adhuc minus longæ: quia non egemus humectatione sicut in ephemera ex labore. Addebat Galenus frictionem esse peragendam manibus cum oleo laxante inunctis, ut superius dictum est. Interim & hoc in frictionibus obseruandum, quod in ephemera ex densitate, conueniant frictiones & in prima balnei parte, & in secunda. ex labore in secunda parte balnei tantum.

Vnctiones.

At Vnctiones sunt duplices quæ in balneo fiunt, & in vna ephemera conuenit & in altera nequaquam. Et primo modo consideratur inunctio qua fit cum fiunt frictiones scilicet cum manibus inunctis, & huiusmodi inunctio conuenit in qualibet ephemera, neque est periculum ut ratione viscositatis olei obturentur pori aut meatus, hoc enim prohibet frictio; & fit hæc frictio modo in prima parte balnei, modo in secunda. Secundo autem modo consideratur inunctio qua fit in quarta parte balnei post detersionem sudoris, & hæc inunctio solum conuenit in ea ephemera, in qua timemus ne spiritus resoluantur & vires concidant ob nimiam apertionem pororum. Vnde solent commẽdare non solum oleum amigd. dul. sed etiam rosaceum & violaceum: ut ratione frigiditatis & stipticitatis magis claudantur & firmentur pori cutis. Hinc si ephemera fuerit ex densitate cum Gal. conuenit frictio manibus inunctis oleo tantum, non astringente. Et in eadem verò ephemera ex densitate nequaquam utilis est inunctio qua fit in quarta parte balnei, quoniam

nam

nam nostrum institutum non est ut claudantur pori. Sed si fuerit ephemera ex labore, conuenit utraque inunctio.

OBSERVATIO VII. DE DIARIA
seu ephemera mutata in hecticam lethalem.

VINIUS (ita enim eius cognomen erat) Phalangarius, siue Phalangarius, qui teretibus fustibus (teste Vitruuio) onera transfert, cuiusmodi genus hominum est (vti Hadrianus Iunius amicus noster, medicus & vir doctus in Nomenclaturis suis annotauit) qui dolia cereuisiaria apud nos deportant; hic cum in crure abscessum haberet, & malè à chirurgo tractaretur, & incisio secundo fieret, cum primum vulnus non satis amplum esset, ex intensissimo dolore incidit in febrem ephemeram, à qua cum nostra industria anno 1571. mense Nouembri euasisset, nec amplius febricitare videretur, post aliquot dies cum iterum chirurgus ad ampliandum vulnus causticum apponeret medicamentum, rursus in diariam incidit, quæ statim ad hecticam permutata est, quæ aliquo tempore simplex spectabatur, cui tandem & febris putrida adiuncta est. Quanquam variis & aptis remediis vteremur, ex longo abscessu cruris, quod malum semper in peius vergeret, tandem viribus exhaustis & paulatim toto corpore colliquescente ad cachexiam deuenit, vt deinde multos menses decumberet; & postremo fluxu ventris oborto expirauit.

SCHOLIA.

CAUSÆ externæ leuiores, quæ ephemeram gignunt, eadem si vehementiores fuerint, hecticam febrem inducunt: ideo non fuit mirum quod in corpore bilioso ex-
D 2 *sanguis,*

Signum per
mutationis
diariz in a-
lias febres.

sanguis, dolor intensissimus & causticum medicamentum, sanguine ad partem dolentem prius una cum calore confluyente primo spiritus incenderint; deinde solidas partes inuasent, unde ephemera aborta, etiam in hecticam transformata est. Nam cum hac diaria, ultra statutum tempus duraret, eius permutationem in hecticam verebar. ubi enim diutius durat quam par est, in hecticam vel putridam transit. Estque hoc precipuum signum permutationis in alias febres, quod sine sudore declinet: vel si aeger sudauerit, tamen ex integro non desinat febris. nam & pulsus reliquias febris ostendet, dolorque, capitis, tum alia signa, cum ultra diem naturalem aegro adhaerint. Sed Avicenna antequam de signis permutationis ageret, praeponebat aliquas causas ad hanc permutationem iuantes. ex parte medicorum si in curatione hallucinentur: ita hic Chirurgus cum nimium causticis & adurentibus medicamentis uteretur in corpore sicco & exsangui, in hecticam proclivi, non erat mirum quod in hecticam fuerit permutata. ex parte aegrotantis, quod cum non bene obediat vel aliquem errorem committat, vel eius corpus sit macilentum biliosum hectica valde obnoxium. Et cum ista causa (licet plures esse possunt) ad duas tantum referri poterunt: ad cibum scilicet, & medicamentum. Quo ad cibum, error potest esse vel in defectu, vel in excessu. In defectu, si corpus sit inanitum & exsiccatum, biliosum, fame consumptum, ieiuniis maceratum. Tales ad hecticam inclinati sunt, potissimum si & cibis calidis exsiccantibus, & exercitiis vehementioribus utantur, quemadmodum hic Palangarius, nam inopia potius laborabat, quam affluentia. Excessu vero, si corpus plethoricum, carnosum, ad synochum & putridam transit: maxime vero in putridam si cibus excedat. Ex parte medicamenti error fieri consuevit, si corpus non satis humectetur per medicum tam medicamentis humectantibus, quam victu in hecti-

in hecticam transit. vel si medici vtuntur medicamentis adstringentibus, vel ab aperientibus desistunt: nam dum vtuntur medicamentis adstringentibus, fiunt constipationes, accedit prohibita transpiratio, vnde fit putredo, & merito in putridam degenerat: neque hanc permutationem difficile est cognoscere. Si enim transeat diaria vltra diem naturalem, vel si ephemera non statim succurratur (varisimè etiam medicus ad diarias curandas vocatur) & calor eius augmentetur, & vrina tingatur sine signis digestionis, si male olet, perseuerans cum corporis fœtore, ac aliarum rerum exeuntium, pulsusq; fiat diuersus, ac diastole minuitur, systole verò augeatur, & corpus sit cacochymū, quarto vel quinto die in periculosam putridam febrem permutabitur. Si quoque diem naturalem excedat, fueritq; febris vniformis, calor intensior post cibi assumptionem, pulsus durus ac paruus & equalis in hecticam transibit. magis autem si corpus ad eiusmodi febres aptum fuerit: quale est macilentum, inanitum, biliosum & exsiccatum. Plurimum etiam ad hoc iuuant cause procatartice, si ab ira, mœrore, tristitia, sollicitudine, dolore, lassitudine, vigiliis, fame, diaria ortum habuerit. Ita non mirum fuit, quod hic eger hecticam incurrerit, prius ex dolore, ex abscessu etiam antequam inciso fieret, non vtens opera medicorum, vigiliis ob dolorem intensissimum & diuturnum consumptus, etiam fame laborans cum pauper esset, neque etiam bonis cibis vti potuit, quanquam a suo cereuisiario quedam alimenta subinde administrabantur: medicamenta quoque in eiusmodi corpore minus iuuarunt. Solet etiam transferri aliquando in sanguineam febrem vel synochum in corporibus humidis & calidis, in quibus est inflatio faciei, rubedo, tumor inconsuetus, pulsusq; plenus. Cum etiam hæc ipsa diaria, vt experientia obseruauimus, aliquando ex catharro etiam in peripneumoniam & anginam transit periculo-

Quando in putrida diaria transit.

Quando in hecticam.

Diaria quando transit ad sanguineam & synochum febrem.

sam, idè pestimè faciunt medici qui eam negligunt modò ad tales in principio vocentur, quamvis non minus peccant egri, qui medicum ad hanc febrem curandam statim non accersunt. Idè si tyrones ad tales febres curandas vocentur, earum curationes minimè negligendas esse duximus.

OBSERVATIO VIII. DE EPHEMERA SEV DIARIA EX FRIGORE condensante poros cutis orta.

AD 19. diem Octob. anno Domini 1563. cum ad domicellam Iuniorem Kerchirecticam, tertiana intermittente, laborantem, in Brielam ultra Mosam flumen, maris ostium, quo Oceanus ingreditur, euocatus essem, tempusque frigidum, horridum, & ventosum esset, ex intempestivo frigore poros cutis condensante, ipsemet in diariam febrem incidi. Inuaserat autem febris circa vndecimam horam meridiei, sine horrore & rigore, sed frigore quasi musculos & cutim inuadente. Sed cum ignem in cubiculo satis luculentum famulus meus construxisset, atque me circa eum collocassem, iam quasi calefactus, pulsus tunc paulo velocior apparebat, sed æqualis, nulla siti me premente. Circa quartam deinde horam post meridiem mitius habere cœpi, madore quodammodò per cutem erumpente. Cum toto die nihil edulij sumpsissem sorbitiunculam valdè exiguam ceruisiæ, cui paucum panis incoctum erat, saccharo iniecto & butyro valdè exiguo, sumpsi. hora sexta lectum calefactum intraui, vestibus mediocriter tectus, & sudor promanare cœpit, post duas tamen horas circa os ventriculi dolens ferè animi deliquium incurreram, sed sumpto exiguo saccharo perlato

lato ad me redij & dolor seu potius angustia euaniuit. Deinde cum in somnum suauissimum incidissem, totam noctem dormiui, deinde sudor veluti vapor quidam copiosus ex imo corpore exhalauit. Mane experrectus, cum me omnino à febre liberatum sentirem, sudorem detergendum iussi per famulum, prius facta frictione molli & longa ad meatus aperiendos. Interim (domicella nunc satis curata) domum reuersus sum eodem die vestibus undique munitus, & cum adhuc ieiunus essem, neque illo die probe alium exonerassem nisi stercore dura, ne diaria in putridam febrem ob meatuum ex frigore condensationem transiret aut in tertianam aut quartanam intermittentem, drachmas ferè decem ellectuarij lenitiui in bolo zach. asperso deuorauit ad primam horam meridiei, cum domum rediissem; deinde circa tertiam ferè horam (cum in assumptione medicamentorum lentorum non diu sit ieiunandum) rursus panatellam seu ceruisariam forbitiunculam sumpsi, & alius deinde quinquies hoc die soluta est, cum venter mihi ex lenissimo medicamento facile moueatur. ad medium horæ nonæ sub noctem iusculum veruecis, in quo vini rhenani tenuis aquosi paululum immixtum erat, tum panis intritus, loco cænæ accepi. Vinum enim immiscui, cum & Gal. his qui ob frigus & adstrictionem ephemeram patiuntur, modò plenitudine non laborent, neque cutis vehementer adstricta sit, minimè vinum dare recuset. Ad decimam deinde horam lectum intrans ad somnum me composui. paulò post vndecimam horam noctis à somno ob ventris saburrâ leuandam excitatus iterum multa mucosa ac liquida excreui, ac deinceps per noctem subsequetam altè dormiui. Manè hora sexta

D 4

iterum

iterum aluum deposui & similiter hora octava, nec amplius postea febrem sensi, nisi vnicam accessio- nem præcedentem. Eram tamen ex leui illa euacua- tione, non nihil debilitatus, sed ex cibo resumptio- statim & faciliè recreatus.

SCHOLIA.

Hippocrates seipsum æ-
grotantē pro
exemplo po-
nere non e-
rubuit. vti
nec Gal. &
alii præstan-
tissimi me-
dici.

NEMO mihi hac vitio dabit, quod me ipsum hic loco exempli proponam, cum & Hippocratem diuini-
simum hoc facitasse constet, qui de se ægrotante lib. 3. De morb. vulgarib. sect. 3. mentionem facit. tum Galenus quoque sæpius ob esum fructuum (quos horarios dicimus) in varios morbos se venisse tradit, vt lib. De euchymia & cacochymia, & alibi sæpè ephemeram febrem se incurrisse testatur. Aëtius etiam in cholicos se dolores incidisse memoria prodidit sermone sua medicina 9. cap. 31. missos facio plures grauissimos auctores etiam neotericos, Amatam, tum alios qui in varios se morbos deuenisse scripserunt. Hæc autem Diaria ex causa procatartica facile innotuit, idq; tempore frigido & ventoso, cum talia maxime in ipso ostio Oceani in se conspirant. & licet hæc febres ex consti-
patione cutis facile in putridam mutantur, magis tamen hoc contingit in ephemerâ ex obstructione. Nam adstrictio est, dum adest angustia in poris cutis, quasi in superficie (qua quidem diaria ego laborabam) obstructio vero dum adest angustia in partibus penitioribus: & talis ephemerâ facilius, si duret vltra plures dies, in putridam trãsit: quãquam hæc ipsa sit obstructio pusilla. adhuc pertinet ad veram ephemeram, si vnam diem duret: si sit pauld maior, diutius durat, & in putridam transit, vbi enim obstructio magna est & tantum peccet in quantitate, tunc & synochus est sine putredine, quæ & in putridam facile transit, sed si

sed si peccat in qualitate, iam synochus putrida est, ut postea à latius declarabimus. Ceterum quomodo diaria ex frigore vel constipatione cutis curetur iam dictum est. Sed quæ ex obstructione orta est cum sanguis mox putrescit, adhibetur aliquando vena sectio non ratione ephemera, sed obstructionis. & ita cap. proprio Bertruius de ephemera si sit ex obstructione ne in putridam transeat, adhibet vena sectionem in homine carnosio & plethora laborante, si & vrinam rubeam & confusam spectauerit. si corpus sit cacochymum ne etiam in putridam conuertatur, vbi victu crassiore ager vsus fuerit, purgationem exhibet, & post euacuationem balneo vitur aque dulcis tepida vel decocto chamomilla ad poros aperiendos. interius oximelite, victu extenuante & facilis concoctionis, modo opilatio vehemens fuerit, alioqui leuis existens, lenioribus medicamentis insistit. De his vide Gal. lib. 8. meth. verum cum hæc in diaria plurium dierum magis conueniant, ad harum curationem nunc accedentes, exemplis clariora omnia & apertiora videbuntur.

OBSERVATIO IX. DE EPHEMERA

seu diaria febre plurium dierum.

IVVENIS quidam octodecim annorum cum in mari circa finem veris nataisset, & in littore aliquandiu nudus hæssisset, ex nimio frigore cute plus æquo densata, diaria febre plurium dierum correptus est. Etenim ob stipationem, fumida ac fuliginosa excrementa intra corpus detinetur plurima, vnde eiusmodi febris accenditur. Ad quem curandum cum secundo die accitus essem, his signis cognoui ephemeram esse plurium dierum, cum in hac nulla suberat occasio, quæ alterius accessionis principium excitaret:

D 5

citaret:

citaret: solet enim permanere vna febris vsque ad finem, quæ nec quotidiana, nec tertianæ, nec quartanæ, nec alicuius alterius febris notam præferat. Secundo loco tactu deprehendi; neque enim densitas exercitatum tactum latere potest: in iis enim cutis durior & compactior sentitur: calor præterea primo occurfu mitis & suavis; postea si diutius admotam manum continerem, acrior sese offerebat: nam per adstrictæ cutis exiguos meatus halitus paucus exhalat, qui foras calorem fert; proinde mitis sentiebatur: spatio autem temporis impositam manum magis, ac magis calefacit, ita vt sensim auctus acrior apparebat. Tertio ex vrina percepi diariã esse pluriũ dierum, quæ neque consistentia neque colore à naturali multum erat aliena: sanguis enim non admodum feruebat neque bilis multa, quæ vrinam coloratiorem reddere solet. Quarto hanc febrem cognoui ex mole corporis, quæ manebat & non concidebat, cum cutis densitas vaporis ac humoris resolutionem impediret: proinde neque oculi caui erant, neque aridi, sed prominentiores, ac humidiores, quàm pro naturali constitutione visuntur. Quintò etiam nobis innotuit ex pulsũ, qui æqualis, maximus, celer, frequens & vehemens existebat. Hæc cum animaduernerem, sanguis ex vena basilica seu iecoraria vt detraheretur, mandauĩ, ad vncias quinque; & cum in deliquium animi ferè incidisset, ab vltiori detractioe abstinui. deinde oximel. cum sy. infus. ros. & cico: cum Rhab. aqua hordei immixta exhibui, alui deiectione per se superueniente, etiam sudore magis erumpente. Tertio die omninò calore diminuto, febre liberatus est, neque balneo opus fuit, quo die, modò nulla putredinis nota in pulsũ subesset, neque cruditas in

tas in

tas in vrina, Galenus eiusmodi febricitantes in balneum deducebat, & vbi in balneum corpus incaleuerat, dulci prius oleo tepido vinctum, ac moderatissime frictum, mox detergeri extrinsecus cum sapone, vel aliqua alia re deterforia, abluique iubebat.

S C H O L I A.

POSTQVAM de prima & vera diaria febre diximus, nunc ad aliam diariam febrem transire oportu-
num duximus, qua tametsi ferè in omnibus vera diarie naturam imitetur, in hoc tamen discrepat, quod non quemadmodum illa 24. horis perficitur, imò quandoque trium dierum spatium excedit: nihil refert quod diarie vocabulum non sit de substantia talis febris: nam conuenienti nomine desituti, clarioris simul & breuioris doctrinae gratia, ab eo quod sapius ei accidit, nomen antiqui imposuerunt. hęc aliter synochus non putrida, id est, continens non putrida vocatur: vt pote in qua vna accessio ab initio ad finem perpetuò manens in multos porrigitur dies. Medici hodierni (vt etiam annotauit doctissimus Amatus) ex sanguine febres distinguunt: cum enim sanguis putrescit, febrem masculino nomine synochum appellant: cum enim sanguis non putrescit, sed tantum sua copia sanguis febrem excitat, tunc fœminino genere synocham vocant, barbari verò synocham inflatiuā: priorem autem synochum putridam appellant. verum extra Galenum, atq. omnium Graecorum medicorum mentem, qui has duas febres sub vno synochi aut synocha nomine complexi sunt, quod harum accessio ab initio ad finem vsque duret, nec prius, quàm ex integro febris deficiat, cesset. Consultius ergo medici fecissent, si Galenum imitantes, eius febris genus, quæ ex sanguinis dumtaxat feruescenti obstructione citra eiusdem putres-

Diaria pluri-
tium dierū
cur sic dicta.

Gal. 9. meth.
cap. 1.

Synochus.

Synocha.

Synochus
putridus.

trisa-

Medium fe-
brium genus
inter hefticas
& putridas.

Continentes
fine putredi-
ne.

Continentes
fine putredi-
ne non ex
quavis diaria
oriuntur.

trfectionem oritur, sub diaria febre complexi fuissent, vt Gal. fecit lib. 2. De cris. cap. 12. Est autem hoc medium februum genus, vti demonstravit Donatus De medend. feb. cap. 40. De dignotione continentium absque putredine februum & generationis modo ac curationis via. Interim licet medium quoddam habere videatur hoc februum genus, maiorem tamen cum diariis, quam cum his qua ex putredine nascuntur, cognationem habet: quamvis cum ambobus generibus communia quadam habere videatur, vt in sequentibus patebit. Appellant autem has febres *συνέχους*, id est, continentes, non illi quidem Græco nomine vsi, sed sollicitissimum committendum potius rati, quam formam ipsam sine nomine linquendam: si quidem in his febribus vna accessio ab initio ad finem perpetuo manens, in multos dies porrigitur. Intelligimus itaque tales continentes, que sub diariis contineantur, & que notam putredinis nullam habent, & potest hac febris dici diaria plurium dierum. Porro que putredine vacant continentes febres, & in diariarum februum transitu generantur, non ex quavis diaria ex quacunq. causa orta generari eas contingit, neq. in omnibus corporibus, sed vbi diariarum februum occasio stipatio dumtaxat fuerit: hac autem vel obstructis exilibus meatibus, vel coniuventibus, vel & corpore ipso immoderatus densato accidit, Galeni auctoritate 9. meth. cap. 1. & quanquam etiam diaria legitima (vt prius diximus) ex stipatione orta si rectè tractetur, etiam si ex obstructione pusilla, vna accessione terminatur, & ad veram diariam ab eodem Gal. refertur. sed si sit obstructio maior, etiam diaria fit sed plurium dierum. propter causa paruitatem, vnius diei efficitur, sicut etiam propter multitudinem, multorum etiam dierum. Verum accessio eius ab initio ad exitum vsque vna est, modo ne ipsam excipiat ea, qua ex putredine humorum nascitur, vt lib. 10. meth. à Galeno quoque

quoque scriptum est. Ceterum cum auctores synochum non putrem sub diaria plurium dierum comprehendant, de iisdem simul scribunt. at Aëtius sub diuersis capitibus de curatione harum tractat. & de curatione ephemerarum plurium dierum, quæ à veris ephemeris cutis obstructione originem ducunt, lib. 5. cap. 68. & De synochis cap. 69. 70. 71. & 72. ad quæ loca Lectorem relegamus. sunt autem ex stipationibus cutis, corpore immoderate densato, aut ex frigore, balneis aluminosis, aut iis quæ contactu refrigerant & consistunt item pharmacis similis generis: pari modo iis quæ cutim siccent, veluti sole feruente. etiam ex ephemeris ab initio male curatis, etiam in repletis ex sanguine, & in corporibus crassis: & gracilibus minus, vt exemplis clarius euadet.

Causæ.

OBSERVATIO X. DE FEBRE
SYNOCHO NON PUTRI.

TEMPORE Verno Iuuenis quidam nobilis viginti duorum annorum, succi plenus, facie rubicundiore, sanguine fati multo abundante, cum pila palmaria ludendo impensè incaluisse, ac aëri frigido sese exposuisse, in synochum citra putredinem vel diariam plurium dierum incidit. Huic cum vrina rubra esset, ac pulsus fortis, ac cum ægrotus se inflari putaret: ilicò cum ad eum curandum accitus essem, venam iecorariam per chirurgum in brachio dextro pertundere iussi, octo vncijs sanguinis vel paulo plus detractis: nam metus erat ne sanguis ad pulmonem reperet, indeque pulmonia nasceretur: aut in thoracem, vnde pleuritis oriretur: aut quod sanguis putresceret, putrisque ex non putri fieret febris. Cum autè aluum eo die deiecisset ante venæ sectionem,

nem, alioqui enemate emolliente hoc vel simili vfi
 fuiffemus, quod habet herbarum emollientium ana
 m.j. folio lactucæ m.ß. pruna numero x. coquantur in
 f.q. aquæ ad tertias, cuius colaturæ accipiatur lib.j. in
 qua diffolue caffiæ re. extractæ fach. rub. ana ꝑ j. olei
 viol. ꝑ iij. falis ꝑ j. omnibus commiftis fiat ene-
 ma: eo vtimur & ante venæ fectionem, fi opus eft, vel
 etiam post toto morbi tempore, quoties aluus adftri-
 cta fuerit. altero die ad fanguinis purificationem de-
 dedimus fyr. viol. fyr. rof. purgatorij ex rof. provin-
 cial. ana ꝑ j. ß. feri lactis ꝑ iij. ß. quo etiam aluus mol-
 lefcere cœpit. huic etiam gelidam aquam dedimus
 nempe ꝑ iij. cum ꝑ j. fyr. de limonibus, cum nec an-
 te febrem ventriculo imbecillo effret. Cùm hæc dia-
 ria plurium dierum vel continens non putris à Gal.
 tum etiam ab Aëtio & fanguinis miffione, etiam ge-
 lida & balneo curetur, de quibus aliàs latius dicturi
 fumus: at à venæ fectione post duas horas pifanæ
 cremorem dedimus, & quietem imperauimus. At
 cùm post tertium diem febricitare defierit aliis re-
 mediis opus non fuit.

S C H O L I A.

HÆC autem febris in omnibus corporibus indifferen-
 ter confiftere non folet, teſte Gal. 9. meth. cap. 3. ne-
 que in gracili & frigido corpore, quemadmodum nec ea
 qua cum putredine exiſtit, ſed plurimum in iis qui ſanguine
 abundant, & corpulentis gignitur, quando nec obſtructio
 citra putredinem excitare febrem valet: niſi id quod tran-
 ſpirat, hoc eſt tranſpirare ſolet, vel quod attollitur vt tran-
 ſpiraret, copioſum ſit & calidum: ita enim Galen. verba
 interpretanda ſunt, aliàs in re ac in verbis ſibi ipſi pugna-
 ret, vt latius explicatur à Donato par. 1. De medend. feb.
 cap. 40.

Continentes
 ſine putredi-
 ne non quæ-
 vis corpora
 inuadunt.

cap. 40. At cum febris synochus duplex sit apud Fernelium, una simplex sine putredine: altera cum putredine. Simplex verò (de qua nunc agimus) sine putredine easdem causas atque diaria febris habet: quæ leuiore cum fuerint diariam: cum vehementiores synochum proferunt. In causarum censu admodum efficaces sunt, magna adstrictio constrictatione cutis, vt diximus: & sanguinis redundantia, siue ex suppressa cõsuetâ vacatione hæ morrhoidum, mensum, aut narium, siue ex immoderato vsu ciborum euchymorum & calidorum ea succreuit. Quamobrem hinc quoque obnoxius præsertim temperatus, intemperanter viuens, qui cum bene habito sit corpore, multo se tamen vino multaq; carne implet: hinc etiam sanguis multus atque calidus inest, qui non facile corrumpitur. Ab his igitur causis primum inflammatur spiritus, ac tum sanguis sensim incalescit. Huius enim tenues acré sue vapores ac ipsum calorem præter naturam cutis densitas aut adstrictio cohibet (vt supra dictum est) nec prodire sinit, qui geminatus sanguinem inflat simplicemq; synochum facit. Sed huic generi & alteram finitimam huic ex bile, Fernelius facit, de qua alij non meminerunt. Causa, inquit, euidentes, cum vehementiores in biliosum corpus alioqui sanum irruerint spiritus concalfaciunt, sed & acrés humores exagitant, quorum aestu febris accenditur sine putredine. Hæc ephemera limites egreditur, nec tamen synochos est nunc exposita: illa quippè sanguinis est; hæc bilis concitatio sine putredine: illa in corpus incidit temperatum benè que habitum; hæc verò in calidum siccumq; ac planè biliosum. Huius causa euidentes non aliæ sunt, quam quæ ephemeram mouent: maximè verò cruciatus summus, qualis nephritis aut parturientis est: exercitatio, laborq; immodicus, aestus, balneum, animi excandescencia, & quæ his pares sunt viribus. In hac nulla putredinis nota in pulsu aut vrinis cernuntur, veruntamen

Synochus
simplex sine
putredine.

Synochus ex
bile apud
Fernelium
sine putredine.

tamen os amarescit, deijcitur appetentia, sitis excruciat, capitis dolor, ac vigilia vrgent: in cute arida calor acer ferit. Sublata euidente causa paucis post diebus febris eiusque symptomata (vt & mihi ipsi nuper contigit hoc genere febricula laboranti) quiescunt. Ex signis autem presentibus tum prægressa potissimum me hac febre laborare animaduerti, cum post incendium (prob dolor) illud celebre Roterodamense, cum ad urbem illius doctissimi Erasmi patria non spectandi gratia, sed ob amicos consolandi, quos ibi habebam, ita miserè conflagratam accessissem, calor tunc in vrbe ingens adhuc erat, qui caput præcipuè feriebat, sed & itinere æstuoso cum etiam æstus magnus esset, hac inquam febre correptus fui, qua tamen nullo artis subsidio sedata est, cum enim me ad quietem composuissem, illa ipsa desit. Si dolor capitis qui vehementior erat, vigilq; permansissem, cum inunctione olei viol. nenupharis & ros. lacteque muliebri recenter multo mitigassem. licet igitur synochos febris corpora robusta & florida plerumque amet, & infestet, vt fufius docet Gal. in lib. method. medendi, at alibi tamen gracilia plethora aliquando affecta inuadere solet, vt idem sentit, quemadmodum & illa mulier gracilis vxor aurificis vigete canicula etiam sanguinea febre apud Amatum correpta fuit, cuius curationem tradit centu. 3. curat. 27. sed præcipuè tamen hac febris contingit ex sanguine, cuius curationis quadam exempla adhuc profereamus, antequàm ad continentes putridas veniamus.

OBSERVATIO XI. DE SYNOCHO

non putri, à barbaris synocha inflata dicta.

RICHARDVS Monachus eius Ordinis (quos, quidam solæcisimum admittentes, Canonicos regulares appellant) Iuuenis viginti quinq; annorum, optima,

optimæ constitutionis, temperaturæ sanguineæ, in otio delicatè viuens, vt solent monachi qui non sunt studiosi, ceruicia crassa subinde se replens, nullo exercitio vtens: cum tamen se præter modum exercitasset, & in horto sese frigori exposuisset, in febrè synochum non putrem, quæ à barbaris synocha inflata dicitur, incidit. Secundo die ad hunc accitus, qui in monasterio Heyloë dicto (propè Alcmariam patriam meam, in qua tunc praxim adhuc exercebam scilicet Anno 1556.) decumbebat, ex his notis percepi eum febre sanguinea laborare, sed citra putredinem, cum calor primo contactu sentiebatur mitis, quamuis diutius manum iniiciens tãdem acrior euadebat, pulsus erat æqualis licet magnus, paulo celerior & vehementior, venæ tamen copia distentæ sanguine turgebant, cutis satis mollis sed blando satis calore & madore perfusa. His animaduersis, cum aluum per se sponte deiecisset eodem die, vt vnciæ octo sanguinis statim ex vena basilica in brachio dextro detraherentur mandauit. mox eodem die ad caloris febrilis extinctionem \mathfrak{v} . sequentem propinaui frigidè \mathfrak{v} . oxyfacch. simplicis \mathfrak{z} j. \mathfrak{f} vi. viol. \mathfrak{z} β . Aquar. cich. end. borag. ana \mathfrak{z} j. β . fiat \mathfrak{f} vi. Altero die licet calor febrilis post venam sectam multo minor esset, cum aluus non responderet hoc leniens medicamētum mane in aurora exhibui \mathfrak{v} . capilli vener. flor. borag. buglossæ viol. ana m. β . prunor. numero vij. thamarind. \mathfrak{z} β . fiat decoct. in aqua communi, & in \mathfrak{z} iij. huius colæ vel \mathfrak{z} iij. β . dissolue diacath. \mathfrak{z} vi. cass. recenter tractæ \mathfrak{z} ij. \mathfrak{f} vi. de cicor. Nicoli cum Rhab. \mathfrak{f} vi. ex multiplici infus. ros. ana \mathfrak{z} β . mis. fiat potio. ex qua satis bene excreuit. calore febrili magis diminuto. Tamen hunc ad balneum deducere ausi non fuimus cum æqui-

E

noctium

noctium Autumnale instaret. Renes autem ad refrigerationem caloris febrilis, cum etiam nonnihil ibidem doleret vnguento in frigidante Galen. inunximus. & cum calor febrilis in totum cessaret alioqui epithemate cordis atque hepatis vti fuisset. ad alterationem & roborationem modò ex diarod. ab. fumebat. modò ex mixtura sequenti & rob. ceraforum rob. de ribes. ana ꝑ j. ꝑ. confer. viol. ros. bugloss. ana ꝑ ꝑ. zach. ros. cum perlis ꝑ iij. ꝑ. quarto autem die hic in totum à febre liberatus fuit. Cibus huic erat hordeatum, postea etiam panatella cereuisiaria, potus verò pitana, aut aqua hordei. in quarto die ad ius pulli alteratum cum lactuca coctum, succo mali citrei adiecto vel agresta, deuenimus.

S C H O L I A.

IVNIORES corpulenti & succulenti in hanc febrem magis proclives sunt, maxime verò monachi, qui non solum in hanc, sed etiam in synochum cum putredine facile incidunt, ut in praxi quotidiana sæpius vidimus, tum cœnobiiستا ac patres illi qui lautè viuunt & molliter tractantur, atq. alij omnes qui vitam epicuream agunt, quod etiam Sauonarola capite proprio de synocha annotauit: quidam enim, inquit, qui primò paupères sunt, & consueti parcè & non delicatè viuere, imò ruditer, multo se indies exponentes exercitio, qui deinde efficiuntur diuites aut pralati, stantes in otio, & duplicatis cibus, quos diu appetuerunt sese replentes: & hi in hanc febrem facillimè & ut plurimum cadunt, quiq. mellitis vti consueuerunt, multoq. vino nigro crasso & dulci: ut nonnulli Prelatorum. Et idèd non mirabimur si tempore Sauonarola, Episcopi, Abbates, Monachi, tum alij omnes, qui ingluuie se dedunt qualescunque

Cur monachi quidam ac otiosi facile in synochum incidant.

lescunque etiam illi fuerint, nunc quoque simili malo cor-
 ripiantur. At signa verò harum febrium facile ex iis qua
 dicta sunt de diariis, si citra putredinem fiunt, cognoscun-
 tur. Ab vrina, si sit subrubea vel subrubicunda, spissa, vel
 tenuis per totum sine ariditate & fœtore existens: & si in
 principio in ea appareat hypostasis bona & laudabilis,
 neque egestiones multum sint mutata. A calore, is minimè
 mordax est, & est plerunque cum humiditate vaporosa.
 A qualitate mutata, oculi, & facies, tum alia membra ru-
 bent, vena instantur, & in ore adest dulcedo, vena turgent,
 & tempora pulsant; caput subinde dolet ac ingrauescit,
 somnus quosdam veterosus & profundus premit. Ab a-
 ctione lesa, pulsus magnus, quando virtus fortis, mollis pro-
 pter humiditatem, plenus ob plurimam materiam vaporo-
 sam humidam. Signa prognostica, est toto genere salubris,
 nisi error contingat: nam si statim ei debite non succurra-
 tur, in putridam transit, idq; quarto vel quinto die, vel sta-
 tim post tertium. Quod si statim eidem obuiam itur, sæpe
 eodem die vel secundo vel tertio terminatur, potissimum
 sanguinis missione copiosa: qua si negligatur subito egrum
 aliquando interficit, nisi vi natura sanguinis narium aut
 hæmorrhoidum aut mensum fluxu, aut sudore copioso li-
 berentur. Quandoque terminatur ad gutturis tonsillarum
 inflammationem anginam aut abscessum, vt sequēti exem-
 plo ostendemus. vel ad pulmonem rapitur & peripneumo-
 niam infert, vt antea diximus: vel in thoracem & pleuriti-
 dem adfert, vt sæpe vidimus: etiam si ad caput feratur
 phrenitidem & delirium, & sectione prætermissa subita-
 neam mortem inducit: vel medici errore, vbi calor natura-
 lis per annuam missionem sanguinis, aut per gelida potum
 aut excellentem in frigidationem extinguatur: ita vt mem-
 bra nutrimenta regere non possint, sed inflammentur, atq;
 in eis caliditas præter naturam accenditur, heclicam indu-
 cendo.

Signa febrim
 synocham
 indicantia.

Signa pro-
 gnostica.

cendo. Subinde etiam ad morbilos & variolas eius fit transmutatio criticè. Quod si in hac febre facilis sit respiratio tum anhelitus liber, optima signa sunt, quibus si vrina intensa accedit febrem abbreviabit: sin remissa, producet. Optima erit illa vrina, quæ album & simul continuam habeat hypostasim: quæ verò diuisam & rubeam licet salutare, tamen longiorem indicabit: quemadmodum & illa quæ cruda est & citra hypostasim, præter id quod longitudinem morbi decernit, etiam ita persistens periculum adferre poterit. Vbi verò citò signa coctionis appareant, citius terminabitur tertio vel quarto die, alioquin producet, atq. tunc periculum erit ne ad putridam transeat. hinc etiam emissio lachrymarum inuoluntaria, pulsus debilis atque deficiens, vrina pauca liuida aut nigra cum in diaria plurium dierum vel synocho non putri periculum significant, ut in synocho putri mortem notabunt. Profundatio somni ac difficultas sermonis in diaria plurium dierum vel continente non putri etiam malum portendit. Solet autem & hæc ipsa quandoque, si non phlebotomia aut refrigerantibus remediis extinguatur, in causam vel causam transire: quamobrem nequaquam est negligenda huius curatio.

OBSERVATIO XII. DE FEBRE
CONTINENTI CITRA PUTREDINEM
vel synocho non putri, quæ tandem in synochum
putrem non solum conuersa est, sed etiam in an-
ginam periculosam transmutata.

NOBILIS ille Iuuenis de Paffenroy in Vere mense Maio anno 1566. continuè febricitabat, lotium rubrum tenuè emittebat, pulsus frequēs & plenus erat. Ægrotabat autem hic in Hagher-Comitis, cum post tertium diem medicum Hagherum Hagheronem

ghonem Nicuenium familiarem nostrum vocasset, atque tunc in gutture malè haberet ob neglectam sanguinis missionem ab initio, ex diaria plurium dierum vel ex synocho simplici, nō solum in synochum putrem incidit, verumetiam in anginam periculosissimam. Cū autem in otio etiam antea molliter vixisset, neque vnquam licet iuuenis boni habitus sanguinis detractionem admisisset, medico suo etiam nunc vrgenti venæ sectionem non obediens, verū eiusdem consilium optimum ac saluberrimū, nescio quibus rationibus muliercularum quantumuis nobilium malè persuasus, spreuit ac postposuit. Quamobrem cum phlebotomiam non admitteret, a medico electuarium lenitium exhibitum est, a quo bene excreuit: sed inflammatio gutturis tum febris ad extremum aucta sunt. ac lotium quod prius tenue ac rubrum reddebat, nunc crassum spectabatur, in quo nebula spissa ac rubricans sedimentum cernebatur. Cū verò malum semper augetur & febris continuo incrementum caperet, tandem sanguinis missionem admisit, & ita medicus ex vena cephalica ob anginam suffocantem in brachio è regione loci tumoris, satis copiosè (vt fieri debuit) sanguinem detrahere iussit, deinde sequenti die cum parū proficeret, à venis sub lingua vt idem fieret, mandauit. Circa septimum diem ab initio morbi omnia peiora visa sunt, vt æger suffocari videretur neque gargarismata apta iuuabant, etiam emplastris loco dolenti appositis, cum angina in abscessum mutaretur. Ita vt ego vnā cum Cornelio Eritio Leydano meo collega vocatus fuero: sed vtrisque nobis aduentantibus, bonis auius seu auspiciis (vt dici solet) ruptum est apostema seu abscessus qui intus latebat, &

pure excreto septimo die cum nos veneramus, sanus euasit.

SCHOLIA.

Medicus felix qui in declinatione morbi venit.

NON sine ratione vulgo proditum est, felicem illum esse medicum, qui in declinatione morbi ad aegrum accedat, ut nobis utrisque euenit. quamuis aeger stultitia sua poenas ferè dederat, quod tam tardè sanguinis missionem admisserat. nam ubi hæc neglecta sunt, non per medicum, sed agrum: non solum hæc febris mutata est in synochum putrem continentem, quæ semper crescebat, cum tres in synochis febribus (tam citra putredinem quam cum putredine) differentia sint (teste Gal. 9. meth. cap. 3.) nempe vel pari permanente ea magnitudine, quam in principio accessionis summam habuit: vel semper aliquid exigui adiucente, vel diminvente, atque hæc vel aequaliter, vel inaequaliter faciente. Si enim quod accenditur, ei quod transpirat par fuerit, nec augeri nec minui calor febrilis videtur; sed perinde sibi similis permanebit, ac si nihil illi adiuiceretur, aut demeretur: quippe cum ad equalitatis custodiam nihil intersit, serueturque eadem assidue substantia, an ei quæ vacuatur par sit ei quæ aduicitur. Verum si altera earum vicerit, vtiq; si ea, quæ vacuatur, minui febrem necesse est, sin quæ aduicitur, omnino crescere. Appellant autem Greci primas illas ἀναμυστικές, vel ὀυοτόβως, id est, equaliter in vigore permanentes, alias παραμυστικές, id est, decrecentes, reliquas verd ἐπαμυστικές, id est, increcentes. Ceterum non solum hæc continens primò non putris, in synochum continentem putrem accrescentem translata est, imò in anginam periculosissimam conuersa est, ob sectionem vena ab agro in principio neglectam nec admissam. Nam præter id quod initio phlebotomia peragenda sit, eadem quoque in his febribus copiosa fieri debet, cum &

Tres febres continentis siue synochi differentiarum.

Sanguis statim copiosè in his febribus detrahendus.

Galenus

Galenus 9. method. cap. 4. vsque ad animi deliquium auferre suadet, maximum, inquiens, vbi vires valentes sunt continentis febris remedium: quod ratione per ipsum probatur: primum namque in contrarium statim agitur corpus, celerrimè ex animi defectu refrigeratum: hoc verò nemo inuenire potest, neque quod natura, qua animantes gubernat, iucundius, vtiliusue sit: postmodum in eiusmodi corporibus necessario superuenit, alui deiectio, nonnunquam etiam bilis vomitus, quas res statim à toto corpore, madores, sudorè sue excipiunt: qua omnia protinus agrum liberant, ita vt tali remedio febrim iugulasse aliquando dictus fuerit Galenus. Multis tamè eiusmodi missio sanguinis non conuenit, etiam in robustis, corpulentis, quadratis & valdè sanguineis, vt vnus plus altero sanguinis detractionem ferre possit. Sic in Iohanne Heutero Nobili Delphio amico, & cognato meo, viro admodum robusto, cum huic aliquando plethora laboranti Bononia in Italia ex febre continente decumbenti, Halideus medicus insignis præceptor meus ad duas libras sanguinis ex brachio detraxit, vt commode à febre liberatus fuerit, & nos quoq. hic Delphis commoranti, singulis annis mense Maio, cum crura lichene obnoxia haberet, libram vnã, cum dimidia, aliquando plus minusue extraximus cum optima tolerantia & vtilitate. quod tamen in fratre suo viro procero in otio viuente atque sanguine repleto, qui non minus robustus quàm frater videbatur, ne ad vncias quatuor detrabere audebam, etiam si morbo acutissimo & continuo afficeretur: nam & febricitanti si ad vncias duas sanguinem ei demerem, ilicò in animi deliquium incurrebat, vt nisi aqua in faciem respersa ad se rediret. idem quoque non solum exigua sanguinis detractione offendebatur, etiam quouis lenissimo pharmaco, si vel vncia vna cassia vel manna præberetur, ob ventriculum debilem. In eiusmodi aut similibus præstat multiplicare vi-

Gal. in his febris ad deliquium animi sanguinem detrahebat.

Halideus apud Bononiam in Italia medicus insignis.

res quàm semel multa copia auferre sicuti 9. meth. cap. 4. dicit Galenus: aliter non febrem, sicut fecit Galenus, sed agrum iugularemus. Interim valida existente virtute, assentiente atate, nulloq; alio insigniter renitente, sanguis auferendus, praestatq; vsque ad animi deliquium, modò virtus ferat: quibus vena non inciditur, ad summum discrimen perueniunt, nisi vel virium robore, vel copioso sanguinis fluxu, vel plurimo sudore à certa pernicie redimantur. Cùm multitudo enim in vasis amplius contineri nequeat, obstruit extenditq; corporis molem, ita vt infringantur quandoque recludanturq; vasa precipue narium. Ergo festinandum est vt sanguis auferatur, quantum vires tolerauerint, scilicet vt vasorum facultas transpiratione ventilationeq; restituta naturale temperamentum conseruans, more pristino humoribus dominetur. Ided dicebat Galenus, quod nemo eorū qui ex obstructione febricitauerit sola, cui prius sanguis missus fuerat, in putredinis febrem incidere. Et quanquam is aliquando ad animi defectum miserit, vbi expediebat, idem tamen vbi horum alterum non responderet, tutius esse putabat, tantum principio detrachere quod defuit, iteratione supplere, nempe virtute non satis valida nec atate permittente, vt lib. De curandi ratione per venae sectionem cap. 12. hic etiam nos in hac nostra regione valde frigida & humida, cum etiam nos Germani nō ita sanguinis detractionem, vt Itali & Hispani ferūt, tutius quoque esse putamus sectionem iterare, quàm ad animi vsque deliquium sanguinem subito & vnica vice educere. Etenim talem sectionem periculosam esse fatemur, nonnunquam enim inter ipsas medicorum manus quidam animi deliquio correpti, non amplius reuixere: nam & Galenus eodem libro, duos ipse vidit in medicorum manibus periisse: multi autem licet non protinus, at postea propter virtutis imbecillitatem periere, aliosq; non paucos inspexit in

Aëtius lib. 5.
De venae sectione in
sparchis cap.
70.

A. ar. lib. 5.
De venae sectione in
sparchis cap.
70.

Tutius est
sanguinis
missionem
reiterare,
quàm vsque
ad animi de-
liquium edu-
cere.

graves

graues, exitialesq; morbos incidisse ex tali vacatione. hic & Aëtius loco citato, quidam non reuixerunt, qui certe non occubuisse, si citra virium exolutionem euacuati fuissent: aliqui reliqua deinceps vita ob nimiam inanitionem in frigidiorē temperaturam delapsi sunt, quorum aliqui decolorati in deprauatumq; habitum versi, denique interierunt: aliqui perniciosi morbis confecti fuere, qualis est aqua intercus, ingensq; illa spirandi difficultas, quam orthopnoëam vocat & cetera huiusmodi. Idem & habitus egrotantium maximè spectandus erit, vt idem Aëtius admonebat, tum Galenus quoq; aliis multis in locis: nam idoneus est ad phlebothomiam corporis habitus, durus, multi sanguinis, densus, exhalationi reddenda contumax & humida aëris constitutio. venæ autem secanda obstant, puerilis senilisq; ætas, temperatura calidissima & sicciss. eiusdemq; natura tempus & regio, & qui humidioris natura sunt, adiuncta præsertim caliditate cum raro corporis habitu (interim nos frigidos quoq; minus sanguinis habere existimamus) & qui os ventriculi perquam biliosum habuerint, aut imbecillum aut vegetioris sensus: tales enim vniuersi in venæ sectione, exolutionibus difficillimisq; animi deliquis parati sunt. sed cui venæ incidenda est, etiamsi triginta quatuor annos non excefferit, languidus tamen sit, mollis, pinguis ac candidus, angustasq; venas habeat, huic vel nihil vel parum admodum sanguinis detrahes, nec in æstate. At adolescentes floridæ ætatis multi sanguinis, viribus robustis, tēpore verno copiosam sanguinis detractionem in istis febribus ferunt, & sic Galenus in illo adolescente laborante synocho sine putredine, cuius historiam habemus ad longum lib. 9. meth. cap. 4. ad animi deliquium sanguinem detrahente iussit. Sed quæ venæ sit incidenda nunc breuiter explicemus: auctores ex venæ iecoraria dextri cubiti mittunt, sic nos in iuvene de qua egimus obseruatione 9.

Qui facile
venæ sectio-
nem ferunt,
qui minus.

Quæ venæ
sunt incidenda.

Quo tem-
pore facien-
da.

& 10. & in monacho obs. 11. ex vena basilica seu iecoraria sanguinem detrahere iussimus. alij auctoritate constanti ex media. si laborans sano fortiq; pectore fuerit. si ea magis appareat, non incommodè quandoque mittitur. At quod hic medicus cephalicam elegerit, ob anginam suffocantem id fecit. misit utcumque copiosè, tamen ubi metus est strangulationis ob anginam ne in deliquium animi incurrant, quod hic maximè obesset, prastat parcius vel per vices. interim tamen hic liberalior esse debebat, ob synochum continentem febrem. Prastat autem ut in principio fiat, licet etiam postea, si omissa fuerit. quemadmodum enim inquit Galenus (& citatur ab Aetio loco citato) me assidue facientem vidistis, neque dierum numero neq; tantum plenitudini attendere, sed virium quoque robur in omnibus quidem, sed in synochis maxime febribus perpendere: ubi enim vires perstiterint, non in sexta solum & septima, verum in aliis quoque diebus vena secanda est. Interim tamen in die critica, si signa coctionis manifesta praecesserint nota fluxionis sanguinis vel sudoris, iam appareant, silentium satius est habere, & natura totum negotium committere. ubi & pessima symptomata appareant, quae in morituris apparere solent, tunc ab ea desistendum, cum Hippocrates iusserit & in crisi, natura id committendum esse, & morituros solis prognosticis esse derelinquendos. ubi verò haec non adsunt & vires non plane deiecta sunt, id prastandum erit, quamvis initio ubi vires fortiores sunt, plus quam in fine vel postea, ubi aliquo modo collapsa sunt, minus sit detrahendum. Sed & haec regula quoque (ut dicebat Aetius loco citato) ad venam secandam animadvertenda sunt, quod precedente alimenti cruditate tam diu differendum est, quamdiu coctio in ventriculo & ab intestinis excrementa egerantur. hoc idem Galenus iubet. idem & nos, ubi morbus inducias non patitur, ut hic, & alium

non

non reddat ager, aut excrementa non descendant, statim glandem iniucimus, aut clysterem emollientem adhibemus, mox per vnā horam & alteram, eductis fecibus, venam incidere iubemus. Quod si sponte ager aluum deiiciat, his non opus est. Post etiā sectionem non minus clyster conuenit infrigidans, detergens, emolliens, vt Rondeletius doctissimus de synocho curanda admonet, vt si prius non licuerit. Nam hoc commune, praeceptum sit, inquit, in omnib. morbis, in quibus mittere sanguinem oportet, vt prius iniiciatur clyster, vel post missionem, vt excrementa intestinorum detergantur: ne vena inanita succum crudum vel corruptum ad se trahant; quamuis Garcialopius Lusitanus medicus comment. suo De varia rei medica sectione cap. 12. Rondeletio refragetur, vult enim Garcialopius vt clyster semper vena sectionem sequatur. Ceterum & illud quoque hic in synochis febribus curandis obseruandum, inquit Aetius, si post vena sectionem vereberis, ne nouus sanguis erumpat, vt muliebris fluxus, aut haemorrhoides, tantum in phlebotomia sanguinis relinquendum, quantum ad eorum locorum euacuationem suffecturum videbitur. Sed si eodem omnino tempore vel menses moueantur, vel haemorrhoides aperiantur, totum negotium natura permittito: qua si postea quantum oportebat non eduxerit, tunc venam secato, vt vtrunque simul iunctum perficiat, quod seorsum defecerat. Hac de primo remedio de vena sectione in synochis: secundum remedium erat potus aqua frigida. sed de eo postea.

Virum clysteres emollientes conueniant ante vel post sectione venae.

OBSERVATIO XIII. DE SYNOCHO NON PUTRIDA, IN QVA METVS erat, quod in putridam mutaretur.

LIGNARIVS Faber Alcmarianus, annorum viginti quatuor, cum in aquam gelidam, licet tempore verno incidisset, ex obstructione cutis synocho

nocho non putri correptus est. Vix hic in aqua hæferat: ad quem secundo die accitus, cum aluum eodem die deposuisset, ilicò sanguinem eumque satis copiosum detrahere iussi, sed inter mittendum cum putridus spectaretur, ne in putridam febrem transfiret, metuebam: idè statim à venæ sectione hunc syrupum propinaui & sy. de limonibus, de acetos. citri oxizach. simplicis ana ꝑ j. aquæ end. cichoreæ lupul. ana ꝑ ij. ß. fiat sy. dimidium mane cepit statim à venæ sectione, reliquum hora quarta pomeridiana. cum enim huic gelidam non daremus (quemadmodum alteri iuueni magis incalescenti, potui aquæ frigidæ consueto & notis coctionis apparentibus, exhibuimus; qui & tertio die à sectione venæ, sudore magis effluente, quarto curatus fuit) contenti fuimus syrupis caloris incendium extinguentibus. quibus & Rondeletius vti iubet, licet Galenus duobus tantùm remediis præcipuè venæ sectione, & potione aquæ frigidæ contentus esset, ad calorem tamen extinguendum, præter syruos etiam conditis tum aliis vti possemus, quamuis in iis sit respectus habendus. Si enim aluus liberius fluit, sy. capill. ven. iuleb. Alexandrinum conser. ros. conueniunt. si aluus siccior viol. de cucurbit. qui tamen minus conueniunt si bilem multam vomant, vt in his feb. fieri assolet, vt scribit Gal. Verùm cum noster æger sanguinem habebat vitiatum elegi de limonibus, de acetos. citri & oxizacharum. valet & de granatis. hi omnes refrigerant & putredinem arcent. Vbi æger ad bilem propensus est syr. de end. de fumoterra simplici accipimus, quando serosa excrementa euacuant. His enim syrupis tum aquis, potiones alterantes (improprie digestiuas vocant) & putredinem arcentes paramus.

Tertio

Tertio verò die cum febris nondum cessaret ꝑ j. cassiæ extractæ dedi cum ꝑ iiij. feri lactis. leuia enim damus medicamēta quæ serosa & biliosa recrementa euacuant, quæ solent hanc febrem in putridam transmutare, quæ citra calefactionem & humorum conturbationem aluum laxant. vt triphera persica. cathol. infusio Rhab. in aqua end. decoct. pulpæ sebestum thamarind. sy. ros. laxat. ex infus. ros. cass. cum sebec. berberis. estque hoc decoctum valdè vtile ꝑ. prun. sebesten: ana paria quatuor se frig. maior. contus. se. anisi ana ꝑ j. thamarind. ꝑ j. flor. trium cord. ana ꝑ. j. fiat decoctio, in quartario vno colæ dissol. sy. viol. ꝑ j. vel si opus est maiori euacuatione sy. ros. laxat. ꝑ ij. β. Ceterum cassia ægroto nostro satisfecit, vt quinquies aluum exonerauerit. condito sequenti deinde vtebamur. ꝑ. Conseruæ viol. folior. acetosæ nenupharis ros. ana ꝑ j. specie diat. frig. ꝑ ij. zach. ros. perlati ꝑ j. sy. de limonibus granatorum ana ꝑ β. Cibus erat, pruna cocta, & arida poma cocta, hordei cremor cum pauco saccharo rosaceo paratus, ac amigdalarum ex aqua frig. & aqua ros. cum emulsione quatuor se. frig. maiorum ne in bilem dulcia vertentur. postea decoctum pulli aut coxæ capi vel galinæ cum lactuca portulaca malo vno granatorum adiecto vel agresta. potus, aqua hordei, vel ceruisia tenuis, ceruisiæ crassioris & vini vsum omninò interdiximus. Post quartum diem calor omninò mitigatus est, & in septimo perfectè fuit curatus.

S C H O L I A.

HARVM febrium duo sunt præstantissima remedia apud Galenum venæ sectio ad syncopen vel animi deliquium, vel saltem copiosa. deinde aqua frigida potio.

De san-

De sanguinis missione dictum est: at de aqua gelida sumenda nunc dicamus, de qua sumenda latius vide Gal. 9. meth. cap. 5. & Aët. cap. 71. lib. 5. Ex quibus facile patet quæ nam aqua, qualisue, quanta & quomodo danda sit, & propter quam causam detur, & quibus danda non sit. Danda autem est ea qua dulcis & optima sit, & qua prorsus est gelida, & quantum agro bibere licet, quinimò magis id audebit, si frigida potioni insueverit. Vbi igitur ager qui curandus sit, qui non prius tantum phlebotomia presidium omiserit, sed nunc quoque vel metu, vel alia occasione eandem effugiat, ad frigidam exhibendam accedere oportet, distinguendo quod inde nocumentum subsequi possit: nam si paruum vel nullum omninò prænoueris, frigida pura exhibenda est, vsque ad bibentis saturitatem. Hanc verò quantitatem determinauit idem Galenus 1. De rat. victus text. 43. licet quibusdam varius in hoc esse videatur: dicebat enim, potio aqua frigida tanta sit quantum frigida aqua ager inspirando haurire possit, id enim est quod dixerat lib. 9. med. quod valida existente febre & virtute, tantum biberet vt liberet, quantum vna inspiratione bibere possit. Danda autem erit eo tempore postquam coctionis signa manifesta in venis apparuerint, & febris est remissior, & non alio tempore. Cauere enim principium & incrementum debemus, & totius morbi particularisq; vigorem: nam si oportuno tempore frigida exhibeatur, solidorum membrorum naturam excitat, qua excitata attenuatis primò humoribus, viles quidem retinet, inutiles verò per aluum, per vomitum, aut per sudores expellit. Quòd si ager sanitatis tempore frigida potior fuit, audacius propinato, experimento edoctus viscera frigida occursum toleratura. Si enim aliquod membrum adeo frigida natura fuerit, vt à frigida potione etiam sanum ledatur, futurum omninò nocumētum vereri oportet. sed si sanos frigida non ledebat,

Potus frigidæ aquæ quibus conditionibus offeiciendus.

ladebat, prorsus neque febrientes ledet, ignei caloris multitudine, veluti maximo propugnaculo in profundo existente. Male quidam nostro tempore sunt medici quidam $\Psi\upsilon\chi\omicron\sigma\phi\lambda\omicron\varsigma$, id est, frigida exhibenda formidantes, quod putent omnes aqua frigida ledi. sed his, quibus vilis est, vt nunc diximus, danda erit, aliis minime. leduntur autem aqua frigida, qui parum sanguinis & parum carnis habent, quia celeriter ad solidas animalis partes peruenit, nulli quod eius vim frangat, occurrens. Eadem ratione hectici frigida nec multa neque sincera indigent, quoniam gracilia & exsanguia eorum corpora sunt. Danda autem non est his qui crassos & lentos humores habent, qui obstructiones, qui phlegmonem, aut erysipelas, aut scirrhum, aut oedema in visceribus habent, item qui gulam & ventriculum, aut neruorum genus debilia habent. his frigida non est offerenda, sed his tantum, qui febre laborant ob cutis obstructiones, & putredinem sanguinis in omnibus venis, saltem maioribus. Ex his omnibus satis manifestum est, qua, qualis, quanta, & quibus danda sit frigida. Et ita sunt quoque incommoda multa qua frigidam potionem intempestiuam immodiceq; exhibitam sequuntur, non pauca nec contemnenda, qua magnoperè animaduertere oportet: nam vbi eadem timerentur, ab hac omnino abstinere necessum esset, ac ad alia (vt etiam Galenus admonuit) remedia conuerti, viscosos etenim ac crassos humores attenuari ac transpirari frigida impedit. tunc potius vtetur presidii qua obstructiones aperiant, humorum copiam euacuent, & feruorem febris remittant. & sic erysipelati aut inflammationi neque duritie aut oedemati confert, sed protinus quidem febre iam facte extinguendaq; non leuem commoditatem adferre videtur: causa vero permanente, vbi à frigida corpus densatum fuerit, febris altera priore difficilior incenditur. Et hoc quidem nocu-

Frigidæ a-
quæ intem-
pestiuū po-
tum quæ in-
commoda
sequantur.

menti

menti genus videri posset toleratu facilius, sed multi quibus viscera sunt imbecilla (vt stomachus seu gula, ventriculus, aut eius os, aut iecur, aut pulmo, septum transversum, colon, renes, vesica, aut tale quippiam fuerit inflammatum) à frigida potione incommodum minimè contemnendum superuenit. Cuidam enim os stomachi vsque ad propria actionis intermicionem affectum est, vt vix postea deglutire possit: alterius ventriculus adeò refrigit vt summa cum difficultate concoqueret. cuiusdam hepar ita violatum est, vt in hydropem inciderit. plurimorum verò colum, pulmo, renes, vesica, aut aliud quidpiam à frigida oppressum deinceps ad peculiare functiones imbecillum permansit. nonnulli extemplo ac bibissent, in orthopnoas, improbos sopores, lethargum, parotidas, conuulsiones, tremores, apoplexias inciderunt. Noui me ista, inquit Galenus (& citatur ab Aëtio) enumerando, formidolosum te ad frigidam exhibendam reddere. vidisti me tamen saepenumèrò in arte exercenda suo tempore & vt oportebat, hoc vsum praesidio, aegris semper absque vilo prorsus nocumento profuisse. Sic rusticus quidam à me synocho laborans, citra inflammationem viscerum, aqua potu assuetus, gelida assumpta post vena sectionem & signa coctionis apparentia fuit curatus: Quemadmodum eger ipsius Amati Blanquinius (vt ipsemet narrat curat. 14. centur. 4.) etiam sanus factus est, cui aqua à medico abnegata esset, ad quem ipse Amatus, cum peruenisset, & in vrina coctionis notas contempleret, & aqua appetentiam inexpugnabile, cum lingua nigredine & ariditate notaret, illi gelidam ad satietatem concessit, qua illicò vomuit, & postea copiosissimè sudauit, post quem sudorem ex integro febris delituit. Sic in mercatore Cirinio, nobili & magnifico, Iohannis Tertij regis Lusitania apud Antuerpiam negotiorum procuratore, siue factore vt vocant, gelidam bibendam Amatus cum dedisset, vigente ardentissima

Rusticus synocho laborans aqua potu curatus.

Blanquinius aeger Amati aqua potu curatus.

Emanuel Cirinius sanatus gelida ab ardentissima febre.

dentissima febre à potu pallidam bilem euomuit & melius habuit, vt sanitatem recuperauerit: ita vt liberalis ille mercator pro curatione & aqua potu, Amato suo medico largitus sit trecentos aureos ducatos. Vide eundem 3. curat. centur. 1. & scholia eiusdem in qua de aqua potu multa doctissima ex mente Hippoc. & Galeni narrantur. Interim ab altera parte considerandum ne aquam gelidam intempestiue exhibeamus ob incommoda qua sequi solent vt nunc diximus; cum enim omnium neruorum genus & caput precipue offendat: nam & Antonius Parmensis iuuenis quidam robustus (vt refert Beniuenius De abditis morborum causis cap. 16.) cum sub feruentissimo sole, & magni aestus tempestate pluribus diebus in itinere fuisset, ardentissima tandem febre correptus est: quare cum vehemens eum sitis vrgeret, frigidissima aqua epota, mortuus est. Ita quoque Valerius Cordus iuuenis doctissimus magnæ spei adolescens (vt eius scripta adhuc hodie demonstrant) consodalis & familiaris amicus noster anno 1544. cum equo Romam iret, cum Cornelio Sittardo iuvene amico etiam nostro carissimo, quos & ego pauld post, Bonomia distedens, sequens, Romam veni pedestri itinere. Illi verò circa dies caniculares tempore admodum feruido in montibus Florentinis cum plurimas herbas collegissent: Valerius deinde siti valida cum premeretur, gelidamq, subinde bibisset aquam, qua cruditate oborta, & obstructione, tandem Romam veniens, febre ardentissima correptus est, qua illustrium medicorum ope, cum restitui non posset, ea nocte cum illi assistens eram, vitam cum morte finiuit. Memini quoque cum anno 1545. apud Pitbnecos in Gallia praxim exercerem medicam, iuuenem in spheristerio ludendo cocalfactum, gelidam bibisse, mox in animi deliquium incidisse, ab eo verò statim in pleuritidem sauisimam, à qua tamen non sine periculo nostra industria ope diuina euasit. Eodem ferè modo gene-

Ex aquæ frigidæ potu mortuus.

Valerius Cordus ex gelidæ aquæ potu in ardentissimam febri lapsus Romæ mortuus.

Iuuenis ex aquæ potu in deliquium animi, deinde in pleuritidē lapsus.

F rosus

Fredericus
Comes de
Hohenloë ex
aquæ potu in
convulsionibus
incidens.

rosus Comes Fredericus de Hohenloë, Germanus, iuuenis
albi coloris, egregie formosus, staturæ admodum proceræ,
cum apud Comitem Iohannem de Assouyven, Illustris Prin-
cipis Auracii fratrem, & etiam fratrem suum Philippum
Comitem de Hohenloë Obiliarcham, vino per aliquot tem-
pus liberalius usus esset, tum equitando continuò sese in ar-
mis exercitasset, vt Lothenam ciuitatem cum militibus ac
equitibus ab obsidione liberaret, mense Augusto anno
1582. Geertrudebergam cum venisset, in febrem continen-
tem periculosissimam incidit. Ad quem curandum primò
accitus fuit Franciscus Marcellus medicus Dordracenus a-
micus noster. sed cum semper ager in peius vergeret, frater
eius Philippus Comes de Hohenloë nuntium ad me vnà cum
litteris misit, vt fratrem extremè decumbentem inuiserem.
Ad quem cum peruenissem, erat octauus dies quo continuò
febricitare cœperat, qui gelidam aquam noctu dieq; bibe-
ret, vrina per totum morbi decursum cruda existente, in
convulsionibus omnium ferè musculorum & præcipuè pecto-
ris adeo graues incurrebat, vt ilicò mori videretur, &
quanquam nos inhiberemus aqua potum, vix ab eo absti-
nuuit, vt eius loco ob sitim vehementiorem aquam cinamo-
mi tum iulebos sumeret. At postea potius beneficio fortis
naturæ, quam remediis, quæ admodum difficulter admit-
tebat, paulò melius habere cœpit, medico Dordraceno nunc
domum repente, nos autem deinde per diem atque alte-
rum apud illum egimus. quem deinde in Haghâ Comitis
deduximus, atque ibidem quibusdam adhibitis aptis reme-
diis, sanus factus est. Hæc paulo latius de aqua gelida po-
tu in febribus synochis, ne opus sit hæc ipsa in ardentibus ac
aliis febribus continentibus repetere: estq; nunc tempe-
stiuum vt ad secundum genus febrium nempe putidarum
accedamus, rursus facto initio ab ipsis febribus synochis
putridis.

OBSER-

OBSERVATIO XIII. DE FEBRE
sanguinea seu synocho cum putredine.

MERCATOR Frumentarius annorum 26. qui ad viam Delphiam antiquam dictam habitabat, cui sanguis aliquando è naribus fluere solebat, qui nunc ad duos tresve annos non fluxerat, cumque per duos annos à venæ sectione abstinuisset, quo antea mense Maio uti solebat, iuuenis temperaturæ sanguinæ, vinoque rubro & crasso sæpius utens: Hic cum pedestri itinere fatigatus esset, lassitudine affectus, in febrem sanguineam seu synochum cum putredine incidit; hinc caput valdè graue erat ac dolebat, res rubeas videre somniabat, tempora pulsabant venis sanguine repletis & manifestè apparentibus, oculi rubicundiores erant, dulcedinem in ore percipiebat. Hæc cum animaduertissem, atq. 19. die Maij anno 1576. ad illum accitus essem, cum eodem die per se aluum reddidisset, eius internam brachij venam secari iussi, sanguinisque libram vnam extrahere, & ut insignem haustum huius ptisanæ gelidæ, vel integram libram sumeret si posset aut dimidium huius statim à venæ sectione ℞. hordei mundati p. j. glycyrizæ rasæ ℥ iij. prunor. damas. acidor. numero ix. coquatur in aqua pura pro lib. i. sectione venæ peracta & ptisana hac assumpta cœpit egregiè sudare cum quadam alleuiatione. Die sequenti hunc sy. propinaui ℞ oxizach. simplicis ℥ j. β. aq. end. cich. acetosæ ana ℥ j. & pro siti sumebat cerasa condita, lactucam conditam aqua gelida irroratam. subinde cochlear vnum oxizach. simplicis & viol. & si magis sitiret capiebat ptisanam solitam. quarto die deuorauit ℥ x. diaprunis simplicis. & bene excreuit, alio-

F 2

qui ma-

qui mane sequenti dedissem mannam cum Rhab. Ceterum in quarto die post excretionem alui, vrina quæ prius rubra & tenuis erat, hyposthasim albam habuit, etiam subsidebat, & crassior facta est, & coctionis signa in quarto apparuere. quare ægrotum bene sperare iussi. Nam hic quartus dies diligenter in hac febre (sicuti in aliis omnibus continuis febribus) obseruandus est, vt etiam doctissimus Rondeletius cap. proprio de synocho putri annotauit: nam si materia manifestæ coctionis futuræ & crisis iudicia præbeat, sperandum est, vt die septimo morbus iudicetur. Septimo enim die cum hic bene sudasset, à febre liberatus est. interim ne vires deficerent condito sequenti utebatur ad vires instaurandas, cor munendum & sitim temperandam. R. conseruæ rad. buglosæ ꝑ. conseruæ cichorij acetosæ conseruæ ex pulpa interiore citreorum vel limonum ana ꝑ. iij. pul. Diamarg. frig. ꝑ. j. zach. ros. cum perlis tabulati ꝑ. ꝑ. fiat cõditum. Cibus huic in principio panatella simplex, & hordeacea cum vino granatorum, postea ne deficeret, nam nostris adeò tenuis victus non ita confert vt Italis, etiam ius pulli cū spinachia & lactuca concessimus, poma cocta & panatellam ex ceruisia pane intrito & saccharo asperso. & hic post septimum statum sanus factus est.

S C H O L I A.

TRIA diximus genera febrium esse, de primo genere nunc egimus, quæ in spiritibus accenduntur, harum vna species erat, cum spiritus corpus simplex esset, nempe diaria vnius diei, ad quam etiam illa plurium dierum dicta, etiam synochus non putris, pertinebat: quamuis & hæc ipsa facile in putridam conuertèretur. Nunc ad secundum
genus

genus peruenimus, sumpto rursus initio à synochis putridis, quæ ex humoribus fiunt. At humor quia multiplex est, etiam multiplicem differentiam constituit. Concoctus enim sanguis, præter sanguineam simplicem, de qua hæcenus egimus, etiam synochum putrem efficit, cuius in præsentia sermo est: ita & bilis putris in venis quidem assiduam, ita & ardentem & tertianam quidem continuam facit, extra venas tertianam intermittentem. Ad eundem modum pituita & bilis atra varias formas febrium gignunt, ut postea docebimus. Cùm itaque putrida febris multiplex sit, cuius calor ex illuue putrida emergit, hæc ipsa ex putrescentis humoris specie atque situ duo prima constituit genera, continuam vel intermittentem. Iterum continua duplex est, vna primaria & vera, quam putrescens humor in vasis maioribus quæ inter alas & inguina excurrunt, accendit: Altera symptomatica est, quæ visceris cuiusdam partis putredinem quasi comes insequitur. Et quæ harum ex iecoris, lienis, renis, aut cuiusvis partis erysipelate sit, à Fernelio typhodes appellatur, alij tamen volunt typhodes & elodes in humido ac perpetuo sudore consistere & madore, quo corpus continuo resoluitur ut suo loco dicemus, quamquam & typhodes ab Aëtio dicitur, quam erysipelas hepatis accendit. Quæ ex earum aut insigniorum partium phlegmone, ut ex peripneumonia, pleuritide, aut phrenitide, phlegmonodes dicitur. Vtraque autem symptomatica est continua. Fit & nonnunquam symptomatica, dum in hisce visceribus, citra eorum inflammationem coercitus humor putrescit. id quod si assatim vniuersimque sit, acuta febris existit: si vero sensim ac lentè, continua lenta, quæ diurna esse consuevit. Putrida febris continua primaria & hæc duplex est, quæ suas species sortitur ex vincentis humoris natura, ut si aequaliter putrescant tunc vocatur synochos putrida vel continens putrida,

Febrî quæ ex humoribus accenduntur diuersæ species.

Putrida febris multiplex.

Continua-Intermittens. Continua duplex. Symptomatica.

Typhodes Elodes.

Phlegmonodes.

Acuta. Continua lenta. Putrida continua primaria duplex.

Synochos continens.

qua etiam à Caputuacceo continua continens vocatur cum inter continuas quoque refertur, eò quòd continuò affligit. est hac rursus triplex vt diximus, acmastica, epacmastica, paracmastica. de hac prius loquemur cuius exemplum hic proposuimus. Si verò tantum vnus humor putrescit, synochus siue continua dicitur; à bile tertiana continua, cuius si magnum incendium cor & præcordia occupet, causos seu ardens febris dicitur. à pituita, quotidiana continua. à melancholia, quartana continua. de his omnibus dicemus, deinde verò de intermittibus putridis simplicibus, quarum etiam tres existunt differentie, tertiana ex bile, quotidiana ex pituita, quartana ab atra. De his omnibus dicemus. at omnium primò de synocho putrida, siue de sanguinea febre loquemur. Cum enim synochos duplex sit, vna continens & acuta ex sanguine in venis non putrescèto, in multa copia peccante, ex natura eadem cum diariis, vt Gal. 9. meth. cap. 3. docuit, de qua satis dictum est. Altera verò putris, vel statim ab initio, vel non putri succedens, putrente scilicet sanguine. Qualis etiam ex putrescente in vteri venis, omnium corporis partium plurimus & maximus, sanguine illas replente, ob retenta menstrua, vel partus excrementa, vel phlegmonem vt Gal. comment. 1. in 6.

Synochus. Tertiana continua: Causos ardens. Quotidiana continua. Quartana continua. Intermittès.

Synochos putris.

Loci confentes de febribus sanguineis.

lib. epidim. At prima nempe sanguinea ex sanguinis abundantia, inquit Auic. 1. cau. cap. 44. medium vtriusque scilicet ephemera & putrida synochi sapit, nam differt ab ephemera, quia sanguis est calefactus: differt à putridis, quia nulla adest putredo. lege de his Gal. 9. meth. cap. 2. Quaedam inquit febrium habent manifestam notam putredinis, quedam non habent. lege etiam 2. De cris. cap. 6. & Paul. lib. 2. cap. 26. Habemus & vtramque descriptionem apud Gal. 2. De diff. feb. cap. 2. & 4. method. cap. 3. & 2. De cris. cap. 6. tres species synoch. demonstrat quas Aëtius ser. 5. cap. 70. solum competere ait febribus à sanguine non

non putrido factis. At harum materia sanguis est non quidem simplex, sed qui ex quattuor humorum aquabili permixtione constat & ita raro simplex synochos reperitur. vide Fernellium lib. 4. cap. 4. Sed quantum ad synochum putridam attinet, de qua cap. 5. agit, magna est dissensio inter medicos proceres de sanguinea febre putrida, num sanguis putrescat an ex ea synochos fit vel biliosa. Capituaccus multis modis ostendit eam fieri à massa sanguinea serosa, in magnis vasibus putrescente. At secundum Fernellium sanguis putrescit, cum vi caloris præter naturam segregantur, quæ in eo sunt substantiæ dissimiles, & bilis flaua ac tenuis ab atra quæ crassa terrenaq; est secernitur, ea non synochos, sed vel biliosa vel melancholica euadet. Alio modo verè sanguis putrescit, cum circa substantiarum diremptum aut secretionem totus corrumpitur magno fœtore aut graueolentia: & ita per febres qui detrahitur sanguis sæpe non solum fœtidus & graueolens, sed & putridus spectatur, ut neque cohereat aut concreseat, omnibus scilicet eius fibræ putredine consumptis. hoc modo sanguis corrumpitur ut Fernellius docet cap. 5. lib. 4. & accenditur synochos putrida. Syluius verò iuxta Galenum lib. 2. cap. 12. De diff. feb. in suis commentariis de febribus admittit quidem sanguineam putridam, sed ait in ea putredine quod tenue est in sanguine & pingue magis quòd mox in bilem flauam abeat. Quo fit, ut mutata priorè synochi natura, quia ex sanguinea febre in biliosam degenerat, nomen quoque immuet: & οὐρεχὴς biliosa vocetur. Totam οὐρεχὴν naturam, hoc est differentias, causas, symptomata, signa, curationem Galenus plenissimè scribit libro methodi: nono quidem non putris: vndecimo autem putris. Ex quibus fontibus, ad satietatem vsque, cum opus erit, exhaustas licet. De hac autem febre sanguinea an aliqua sit, nõ sine re dubitatum ab antiquis: de quo certant Arabes cum Græcis.

De febre sanguinea seu synochos putrida magna est dissensio vtrum sanguis putrescere possit.

Galenus id pernegat. Contra Galenum Auicenna multis disputat! Alij argumentis docent Galenum non negasse sanguineam esse putridam. De his vide auctores, & libellum Sebastiani Aquila De quaestione febris sanguinea ex mente Galeni. Vide etiã apud Holerium alia argumẽta quæ Arabum sententiã confirmant. Sed præstat vt in eo magis laboremus, vt fideliter curemus, quàm vt subtiliter differamus.

OBSERVATIO XV. DE FEBRE

continente seu synocho putri.

VIR nobilis annorum circiter triginta, virtute, quoad vitalem, animale, naturalem, forti ac robusta, calidi cordis & renum calidorum, habitudine carnosus, temperatura sanguineus, cum amplitudine venarum, & sanguinis plenitudine, delicate & otiosè viuens, medicamentis vti minimè confuetus, sed sectione venæ, quam & nunc per aliquod tempus, vt iuuenis præcedens, neglexerat. Hic cum lepores in venatione per integrum ferè diem in mōtibus arenosis infecutus esset, ex nimia cursitatione concalfactus, & sudore madens, cum lassus deinde in domo perflatili federet, ex frigore sudor repressus est, ac pori cutis seu meatus restricti, vnde prohibita transpiratione, cum corpus dispositum haberet ad febrem continentem, circa initium veris, in synochum putrem lapsus est, sub noctem à cœna cum domum rediisset. Sequenti mane ad eum vocatus, ex informatione signorum, tum eorum quæ præcesserant, ex causis prægressis, tum quæ aderant, cognoui febrem synochum putrem cōtinentem esse. Venit mihi tunc in mentem casus ille de Vlpiano Papiniani socero synocho quoque laborante, qui ex vrbe Pisæ vsque

vsq. Romam iter fecisset mense Iunio, vt narrat Sa-
uonarola, cui Siculus medicus statim lenitiuum cly-
sterem ex betæ maluæ viol. & prunor. decoct. oleo
viol. & cass. r. &c. præscripsit, & sanguinis libram ex
brachio detraxit, & à venæ sectione dedit lib. i.
aquæ hordei cum ꝑ iij. iuleb. violat. & post duas ho-
ras, victum humidum præscripsit & refrigerantem,
altero die cum videret ex vrina, & pulsu animadu-
teret calorem febrilem non fuisse diminutum, rursus
vncias sex sanguinis extrahere fecit, eadem victus ra-
tione obseruata. & iussit si sitiret, quòd ei daretur a-
qua cocta simplex cum vino granatorum aut aqua
hordei cum iuleb. rosato. Tertio die cum inueniret
eum adhuc calentem, clysterem in frigidantem, le-
nientem ex mal. viol. beta nenupha oleo viol. & sale
cum modico hordei iterum præscripsit, & vsus est
dieta crassiore ex spinachia, lactuca, iure pulli: & quia
cõsueuerat semper bibere vinum, dedit album tenue
cum aqua gelida lymphatum. post prandium verò
quieuit ac dormiuit: sub noctem cum perciperet ca-
lorem, epithema cordi in frigidans adhibuit, & ea no-
cte cum sitiret dedit iuleb. ros. cum aqua acetos. &
end. vel cum aqua hordei. Die quarto in aurora exhi-
buit syr. acetosum cum aqua capill. Veneris end. &
exigua aqua fœniculi adiecta. Octauo die dedit mā-
nam cum Rhab. cum decoct. thamarind. & prunor.
in aqua end. Nono die sudauit, & fuit à febre libera-
tus. Post quartum diem vsus est frictionibus bis in
die mane & sub vesperam ante cibum, & ita conue-
nienti victus ratione fuit curatus. Noster autē ægro-
tus iisdem ferè remediis fuit etiam sanatus. Nam
statim postquam aluum ex glande exonerasset, post
duas horas ex vena communi seu media, cum ea ma-

F 5 gis ap-

gis appareret, vt sanguis ad libram vnam detrahere-
tur, mandavi. deinde syrupum sequentem propina-
ui ꝛ sy. acetosi simplicis sy. de limonibus sy. grana-
tor. ana ꝛ ꝑ. aqua end. lupul. sumariæ ana ꝛ ij. mis. fiat
haustus. Tertio die accepit hanc purgationem ꝛ Dia-
catholiconis ꝛ ꝑ. Diaprunis simplicis cassiæ mun-
data ana ꝛ ij. aquæ cich. ꝛ iij. sy. ex infus. ros. ꝛ j. ꝑ.
mis. quinquies ex ea potione alius soluta est, cum illi
facile moueretur. Quarto die accepit syrupum sequen-
tem. ꝛ oxizach. simplicis sy. de agresta sy. de limoni-
bus ana ꝛ ꝑ. aqua cich. borag. end. ana ꝛ j. mis. fiat sy.
Cum in quarto signa coctionis in vrina apparebant,
die quinto ad maiorem resolutionem cum rebus pro-
uocantibus vrinam & sudorem & dilatantibus po-
ros cutis ad faciliorem exitum vaporum processi &
exhibui decoctum sequens ꝛ sy. acetosi simplicis ꝛ j.
ꝑ. emulsionis quatuor se. frig. maior. ꝛ ij. aquæ decoct.
rad. end. ꝛ iij. mis. Hæc enim vrinam sufficenter pro-
uocabant. In sexto etiam ad sudorem eliciendum
dedi ꝛ vi. aquæ hordei calidæ zach. adiecto, & pan-
nis coopertus, postea cepit sudare, ita vt etiam in
septimo vltra sudore copiosius effluente, pristinam
sanitatem nactus fuerit.

SCHOLIA.

SEX sunt magna ex parte febrium sanguinearum cau-
sa, obstructio, repletio, multitudo exercitij non con-
sueti laboriosa, consueta euacuationis retentio, aquositas
ipsum sanguinis ex comestis fructibus elaborata, humoris
crassi & crudi copia sanguine admixti. Quæ causa licet
synochum simplicem inferant, si tamen magis intendantur
synochum quoque cum putredine inducunt, cum etiam sim-
plex in putridam facile conuertatur, maxime verò vt di-
cebat

Causæ.

cebat Gal. 9. method. medicorum ipsorum infcitia, qui sanguinem in principio non detraxerunt, vel laborantium ipsorum timiditate. etiam ratione maioris obstructionis. licet Galenus dixerit quod eorum qui sola obstructione febricitarent, nemo in putredinis febrem incidit, qui prius sanguinem miserat; procul dubio intelligit leuem obstructionem. alioqui facile & in synochum putridam incidunt. Vel hæc ipsa per se incipit sanguine iam statim putrefacto, vel statim primo die notas putredinis habuerunt, alia in tertio, aut certe ad summum quarto. At synochos simplex seu inflatiua vel sine putredine, differt à synocho cum putredine, vt etiam ex supradictis constat. synochos simplex est ex quantitate nimia sanguinis, nec putrida, maioris inflationis, citæ terminationis, & securioris, neq. huic debetur digestio, nisi forte per syrupos vt dictum est refrenatio ipsius bilis ne sanguis cum bile putrescat. At synochos putris est cum putredine, peccans tam qualitate quam quantitate, magisq. materia ob putredinem expanditur per totum corpus, & magis crism facit cum euacuatione manifesta per fluxum sanguinis narium, eruptionum hæmorrhoidum, mensum, per sanguinis exitum quandoque per fluxum biliosum ventris, vt Auicenna testatur, subinde terminatur per sudorem, variolas, morbillos & inguinum apostemata, eritq. crisis optima & laudabilis, signis coctionis precedentibus. Differunt quoque ex parte signorum. primo ex parte exeuntium, nam in synocho putri vrina est rubicunda vel subrubicunda, spissa cum liuiditate & fœtore. in synocho non putri neque liuida est neque fœtorem habet. In putri autem excrementa quoq. fœtient & naturali colore multum disident. Sputum quoque subinde amarum est, cum sanguis facile ad bilem vertatur. à substantialiter inherentibus calor hic magis mordax est, in synocho simplici mitior. Ab actione læsa, pulsus hic est inordinatus & systole maior diastole.

Differentie
causarum &
signorum.

Suntq.

Distinctio
inter arden-
tem & sy-
nochum.

Signa pro-
gnostica.

Suntq; accidentia hic vehementiora, dolor capitis magis
vrget, vigilia plus a quo intensa, mentis alienatio, angustia
& inquietudo maior. & ita signa quae demonstrant syno-
chum simplicem seu synocham vt barbari vocant, eadem
denuntiant synochum putrem. Distinguitur etiam syno-
chus putris ab ardente, habet enim haec vnicam accessio-
nem vt dictum est, & est continua, & quamuis videatur
quadam esse conuenientia inter ardentem, synochum sine
putredine & cum putredine, haec vnicam habent accessio-
nem. ardenti verò indicia sunt bilis copiosa, in his autem
sanguinis indicia, neque corpus ita est calidum & siccum,
neque in his praecesserunt causa multiplicantes bilem vt in
ardente. At quibus modis distingues putrem synochum à
non putri vide Gal. 9. meth. cap. 3. & quamuis sit mordaci-
tas in tactu in synocho putri, acrior tamen est in ardente.
Prognostica verò signa dicta scholia Obser. xi. de synocha.
inflatiua etiam huc transferenda ad synochum putrem.
interim minus est periculi in synocho non putri, quam pu-
tri: peccatum duplex maius est se solo ac fortius. quamuis
minus fiant in corporib. macilentis, frigidis, siccis, sed potius
carnosis, multo sanguine praeiis, & qui calidis excre-
mentis referti sunt, quiq; delicate viuunt, & subito ex
paupertate ad diuitias & delicias tum honores assurgunt,
in otio prius viuentes, quiq; cibis diuersis ac ferculis mul-
tis delectantur, nobiles otiosi tum adolescentes teste Al-
manz. ore & qui dulcibus cibis delectantur in putrem quo-
que febrem facile incidunt. Synochus non putris quarto
vel ad summum 7. bene maleue terminatur. Putris verò
7. 11. 14. modò non contingat error ex aqua gelida potu
ad 40. diem extendi poterit, vt quidam existimarunt. Si
statim à principio agrum exceperit fluxus sanguinis na-
rium copiosus, vel sudor liberalior, vel alia euacuatio sen-
sibilis, vel vna aut plures simul, virtute forti, salutem de-
nuntiat

nuntiat & crifim perfectam. Nonnunquam tamen huius febris initio, ventris fluor oboritur, qui fi magnus est & copiofus, vires ita diffoluit, vt poftea coquendo morbo fint impares. Quod fi alui fluor fiat à multitudinè materia, nec diutius perfeueret, morbum facit breuem. fi verò à maligna prauaq; materia excitetur, subito interimit. Soluitur quandoque hac maculis quibusdam purpureis, in ambitu corporis erumpentibus, quæ fi die critico poft figna coctionis appareant, certam salutem, alias mortem portendunt. Si autem fanguis niger fluxerit, paucusq; exierit fivè lucidus fivè subtilis, qui reftingi non poteft, arteria rupturam fi faliendo exeat, vene, fi non faliendo, crifim fymptomaticam aut fuperfluam aut diminutam, aut mortem feftinam denuntiat. Talia fi in quarto apparuerint crifim bonam, aut malam, in feptimo: fi in II. in IA. promittunt. Si ftatim à principio virtus deficiat, neque remedia rationabiliter à medico perito exhibita contulerint, & indies vrina magis confufa videatur, cor tremat, pulfus diuerfus fuerit, calorq; augeatur, fitis minimè extinguitur, lethale eft. concoctionis figna aut tarda (vt in aliis febris acutis continuis) morbum longum aut breuem fore denuntiant, & quanto vrina eft magis intensa, ceteris paribus citius terminatur. Si itaque eft vrina plurimum intensa, bona coctionis figna apparere incipiant, febris ad bonum citò terminabitur, fi cum remiffa, tarde & è contra. Si cum vrina intensa, figna appareant cruditatis, breui admodum ad malum terminabitur, eoq; breuius, fi virtus dilabatur. at fi cum remiffa, tardius: fed vires in ea quoque potiffimum fpectandæ. Vrina alba in fyncho mortem denotat. Hac poftea per exempla illuftriora euadent.

OBSER-

OBSERVAT. XVI. DE SYNOCHO
 PVTRI, LETHALI, IN PLEVRITIDEM
 deinde in pulmoniam conuersa.

IOHANNES Albertus, qui in insigni elephantis
 cōmorabatur, crebris potationibus deditus, facie
 rubicundiore, musica & cantione sese delectans,
 temperatura sanguineus, attamen cerebro debiliori,
 ab vxore separatus, in otio viuens, apud cauponem
 nunc habitans, ceruisia crassiore sese aliquando re-
 plens, cū aliās ab hydrope & ictero, cum de eius
 salute multi desperarent, deo adiuuante sanauimus.
 Hic verò cū hæc scripta denuò recolligeremus, ca-
 lesfactus decubuit, & in fine Martij synocho putri
 correptus est. Secundo die morbo laterali affici cœ-
 pit, ad quem dessectens pharmacopola, eius opera
 vsus, venam non secuit, ita vt non diu post, malum
 in pulmoniam sese mutauerit; sputa cruenta tunc ex-
 pectorabat, anxius erat, difficulter anhelitum trahe-
 bat; subinde insomnis, aliquando verò altè dormie-
 bat, leuiter delirabat, inquietus erat. Nihil præter lin-
 ctum ex syrupo de liquiritia & similibus illi præscri-
 ptum est. Post sextum ad eum accitus fui, aluum mo-
 deratè deiciebat, signa cruditatis aderant, vrinæ te-
 nues, pauca, decolores. Cū sectio venæ neglecta ef-
 fet vel potius prætermissa, vix eam nunc præscribere
 audebam, sed quia cōsuetus, venam quidem aperire
 iussi sanguine nigro liuido corrupto effluente, sed
 pauco, cū vires nunc satis deiectæ essent, ideò vt
 venam præcluderet chirurgus mandauit. licet septi-
 mo videbatur melius habere, & vtcumq; sputa red-
 deret minus rubicundiora, vrinæ tamen tenues per-
 manebant. octauo peius habuit, spiritus rarus, an-
 gustia

gustia maior, sputa minus exhibant, febre post meridiem magis increfcente. cumque vrina cruda permaneret & omnia in deterius vergerent, nono eum moriturum prædixi, remediis nullo modo quoque iuuantibus, & ita viribus deiectis, cum sputa amplius expectorare non posset, sub noctem mortuus est.

S C H O L I A.

CV M hic in principio sectio venæ prætermissa esset, syncho increfcente, quæ semper deterior est, ita ut in ea raro fiat bona crisis, vrina alba permanente; non fuit mirum, etiam accedente morbo laterali & in pulmoniam conuersa, in quos morbos synchos maxime verò putris mutari solet ut diximus, minus hic admirabimur quod nono mortuus fuerit, cum neque medicum peritum ad se vocasset, cum & synochi sunt morbi acutissimi, maximi, & gravissimi, ut testatur Galenus. & qua augendo procedit aliis deterior est. Quod autem talis raro ad bonum terminetur, ob virtutis debilitatem & materia multitudinem fit, qua paulatim inualefcit contra naturam, & ideo plerunque lethalis est, & reliquarum febrium molestior ac deterior. Decrescentes minus periculosi, spem salutis propter contrarias causas pollicentur, eò quòd decrescendo procedant & paulatim minuuntur. In eodem verò vigore permanentes, medio modo se habent.

De morbis
vulgar. com-
mēt. 3. tex. 3.

OBSERVATIO XVII. DE FEBRE
CONTINENTE SEV SYNOCHO PVTRI,
cui exanthemata concomitabantur.

DI V E s ille Ἰουλιανὸς Hadrianus Alovvinus Delphius, pro cuius ædibus duplex crux interfignum erat, qui ad forum Frumētarium habitabat, de quo

de quo etiam egimus obseruatione prima huius libri, vir annorum triginta quatuor, die 14. Octobris anno 1562. in febrem continetam (quam synochum putrem vocant) incidit. Neque tunc medicum vocauit, sed suo aut potius vxoris aut mulierularu consilio, cum decoctum foliorum sene sumpfisset, aluus illi soluta est: at sanguinis missionem postposuit, quæ tamen huic febrî, quemadmodum & synocho non putri, vt antea dictum est, præcipuum remedium existit, vt Gal. lib. 9. meth. cap. 4. ad longum docet. 17. verò die eiusdem mensis, qui erat 4. dies ab initio morbi me prius coram vocauit. Facies illi tunc tumida erat valdè inflata ac rubea, licet tamen natura vt cumque biliosus esset, pulsus maximus tum vehemens & celer. lotium quod tunc cõspexi, quanquam post meridiem esset, valdè tinctum, rubrû & crassum erat. sic etiam Galenus non solum mane lotium contemplari solebat, sed illud quoque interdum à prandio excretum, vt apud libellum De præcognitione in Eudemi curatione, facildè quis percipere potuit. Ex signis sic dispositis animaduerti synochum putrem esse, quare confestim accersito chirurgo, cum missio sanguinis prætermissa esset, ac virtus mediocriter constaret ex vena interna brachij dextri ad uncias sex sanguinis detrahère mandaui. At sanguine bene manante, animi deliquium cum incurrere videbatur, vltiorem detractionem cohibui, cum & pulsus mutaretur, qui perfectus nuntius virtutis existit: nam hæc ipsa virtus in sanguinis missione potissimû spectanda, vt Galenus probè inõnet 9. meth. cap. 10. post duas autem horas à sanguinis missione optimè dormiuit, sudore è corpore emanante. Statim enim à venæ sectione, pitisana epota sudor è corpore manauit & post

& post duas horas incidit in somnum suauissimum, ut se quodammodo à febre liberatum diceret, cum sub noctem ad eum redirem, ita ut etiam nocte subsequente optimè haberet. Altero autem die à sanguinis missione manè cum à febre & per totum diem quasi liber à febre videretur, sub noctem subsequentem, maximum sentiebat dolorem, qui per totam spinam vergebat, similiter & totius corporis lassitudinem, punctiones vehemètes, pandiculationes crebras, difficultatem anhelitus, narium pruritus: aliaque signa aderant, quæ ante eruptionem exanthematum apparere solent (ea enim in synochis ac febribus sanguineis solèt superuenire) & cum eo tempore synochi putres tum pestilentes quoque cum variolis & morbillis non tantùm in pueris, verùm etiam in adultis grassarentur: exanthemata eruptura audacter prædicebam, neque sefellit me mea prædictio. Secunda itaque nocte à sanguinis missione natura leuior ac robustior facta pro residua materia expellenda, morbillos foras à centro ad circumferentiam expellebat, atq. paulatim morbilli per cutem erumpabant. sentiebat autem tunc puncturas artuum, qui decimo nono die Octobris, qui erat sextus ab initio morbi, magis sese dilatabant & manifestè videbantur. Die autem præcedente cum in gutture valdè doleret, ut suffocari pertimesceret, morbillis nondum erumpentibus, hoc gargarismo ut vteretur iussi. ℞

Aquar. plātag. lib. j. flor. ros. rub. ꝓ j. corticum granat. ꝓ ꝓ. bulliant vnica leui ebullitione, deinde colaturæ addendo diamoronis ꝓ. granat. ana ꝓ j. mis. pro gargarismate. Eodem autem die sub noctem etiam sequens præscriptum fuit. ℞ Aquæ plantag. lib. j. flor. ros. rub. ꝓ j. ꝓ. ebulliant, colæ. adde diamoronis ꝓ iij.

G mis.

mis. At cum specillo argenteo guttur interius videremus, inflammatum erat, & columella similiter inflammat & valdè laxata, ita vt radici linguæ lori instar oblonga incumbens propenderet. sed ex gargarismate melius habuit. Interim cum aluum nō sponte deiceret, glans ex pul. hieræ picræ simplicis sale & melle cōfecta submittebatur. Vigesimo die Octobris qui erat septimus ab initio morbi, cum in guttore morbilli magis emergerent non sine magno dolore ac calore, vt sese suffocari clamaret; mandauit vt continuò cum lacte caprino & aqua plātaginis simul mixtis tepidè gargarissaret : quod miraculi instar profuit. præseruat autē maximè ab angina tum suffocatione. estque oris tum gutturis præstantissimum remedium, cum signa exanthematum se produūt. Ad eandem quoque intentionem, vt syrupum granatorum sapius paulatim deglutiret, iussi. cū huius vsum mirabilem in tali casu sæpe expertus fuerim. Munit autem cor à putredine ac inflammatione, ideo vt succum quoque granatorum subinde caperet, admitterebam. Deinde vt etiam pulmō, pectus, gula, intus à morbillis tuta forent, cum simul angustia ac tussis adessent, vt continuò ex hoc elegmate lamberet, præcepi. ℞ sy. granat. dulc. ℥ ij. zacch. penid. ℥ iij. sy. ex infus. ros. Diamoronis ana ℥ β. Diadrag. frig. in tabul. ℥ iij. amidi purissimi ℥ ij. fiat elegma : ita profuit, vt in simili casu etiam pro arcano haberem. Commodissimè autem vti sumus iis remediis, quæ ad symptomata variolarum valere cū Guancerius, tum Blasius Astarius Papiensis medicus scripsere. Oculos autem munebam in principio lotionē aquæ rosaceæ. Quomodo autem hi muniendi sunt, cum de variolis ac morbillis agemus, dicturi sumus. Nares au-

res au-

res autem per attractionem aquæ hordei ex præscripto Benedicti Victorij Fauentini medici ac præceptoris mei quondam apud Felfinas charissimi, præferuabam. Cùm autem huic calor febrilis adhuc ingens adesset, Diatragacanthi frigidi in tabulis vsu frequentiore admissi, & cùm ex ingenti calore synocopen metuerem, saccharum rosaceum perlatum administraui. Cibus huic sub noctem hordeatum hoc modo confectum. ꝛ hordei mundati p. j. amigd. dul. ꝛ ij. fiat hordeatum vt artis est pro lib. i. & saccharo violaceo dulcoretur, & eo loco cibi vtebatur subinde. Ceterum cùm morbilli magis per cutim prodirent, decocto glycyrizæ, ficuum & hordei communis ad maiorem expulsionem vtebatur calidè sese in lecto continendo, & imperaui vt ignem satis luculentum, cùm morbilli erumperent in cubiculo in quo decumbebat, haberet. Medicamenta solutiua hinc non dedi postquam morbilli erupissent iuxta aph. 20. lib. i. Hippoc. Quæ iudicantur & iudicata sunt integrè, neque nouare aliquid siue medicamentis, siue aliter irritando, sed sinere. ad propulsionem tantum vsi sumus decocto ficuum. Potus huic erat ptisana ex hordeo mundato glycyriza. subinde & tenuis ceruisia, at minus gelida sed tepida cùm morbilli erumperent. post 7. crassiore victu vtentes, & 14. die perfectè curatus est, tunc enim concessi vinum Rhenanum aquosum tamen, ita vt paulatim morbilli exsiccati deciderent. Magna hic cum nostra laude præter opinionem quorundam sanatus est, quemadmodum alij multi qui synocho putri tum exanthematibus laborabant. Hic tamen licet sanus per multos annos pancreaticè valeret, anno 1580. in timpanitem incidit, quam vnà cum Bontio medico

& professore Leydano difficilem curatu esse proponeremus, Paracelsitis fidem habuit, qui nec hydropem nec hepar læsum esse prædicarent, cum ei intra 14. dies sanitatem pollicerentur, 13. die magna cum eorum confusione obiit. At de hydrope fortasse & de his latius.

SCHOLIA.

SYNOCIVS cum putredine cum duplex sit, vna ex sanguine quidem putrido sed non aded corrupto, altera synochus pestilens dicitur, qua constitutione pestilenti in venis magnis putredinem adferre solet, & ided hæc febris de qua nunc loquimur proxime ad pestilentem febrem accedebat, cum eodem modo populatim plurimi ea afficiebantur, & omnes quidem maligna ex putredine sanguinis orta per exanthemata terminabantur. Aded enim in quibusdam sanguis deprauatur, vt non amplius ad habitum redeat naturalem, nec possit iterum per naturæ concoctionem ad primam humoris bonitatem redire. Denique per febres, qui detrahatur, in praxi quotidiana experientia sæpe animaduertitur non solum fœtidus & graueolens, sed & putridus aded, vt nec sibi coherere, nec concrefcere queat, omnib. scilicet eius fibræ consumptis: qualem sanguinem in Nacemburchio nostro amico Dordraceno cõspeximus acuta febre & continente decumbente, ex haud ita breui obiit. Synochus itaque, vt iam longa experientia edocli sumus pestis tempore plurimos inuadere solet, maximè verd iuniores & sanguineos: & huic febre tunc potissimum mala concomitantur symptomata, vt anhelitus difficultas, exanthemata, hydroa Latinis sudamina, ecchymata, morbilli, variola, erysipelata, anthraces, fluxus sanguinis narium, plurimis autem & aphta. Synocho etiam putri hæc mala signa quandoque obrepere solent, somnus profundus, lingua im-

Sanguis putridus graueolens extractus mortem præfaciens.

Quædã signa prognostica in synocho putri.

gua impedita, aut sermonis difficultas, gutturis inflammations, anginae periculosa vt plurimum suffocantes, tonsillarum inflammations, earundem tum faucium apostemata & phlegmones, columellae inflammatae propendentes vel plurimum laxatae, ac lori modo oblongiores gulam pracludentes ac suffocantes, animi deliquium, metusq; alienatio, lachrymarum profluvia inuoluntaria, variolae liuidae, violaceae, cutim valde pungentes, quae si & virides erumpunt nec eger se continere valeat, modo in hunc modo in alium locum se iacet, ventrisq; inflatio, si talis adfuerit vt percutienti tympani sonum edat (vt puella eueiebat quae ad templum diui Hippolyti decumbebat) haec moriturum plerumq; egrum praenuntiant. maxime vero, si ex ventris solutione ventris inflatio non subsidat. Imposito quoque enemate, vt Sauonarola obseruauit, si eger non excreuerit, Sauonarola. pessimum signum est. & prauum admodum & saepe lethale. Pustulae quoque nigrae tum liuidae, si appareant, mortem magna ex parte portendunt, rubrae vero magis salubres, si per eas virtus alleuietur, vt iuueni euenit cui in quarto purpura apparuerunt coctionis signis praecedentibus. qui in septimo a febre liberatus est, cuius febris sanguinea etiam exemplum habes in muliere de febre sanguinea cum pulicari morbo apud Amatum centur. 3. cur. 23. At virides pessima sunt & maxime lethales. Iam quoq; in veternum seu soporem phrenitidi contrarium commutatur, si caput frigidis medicamentis sopitum fuerit: vel in phrenitidem si nimium incaluerit sanguine efferuescente in cerebrum transmissio, saepe quoque in biliosam febrem & causet, vt de synocho non putri quoque dictum est. si ad pulmonem materia repat. pulmoniam: ad pectus, pleuritidem. Exanthemata nigra si in hac efflorescunt vel liuidae, malignitatem magnam arguunt vt & vestigia plumbea perniciem praeseferunt. Si post quartum mala signa increcant nec fe-

brilis calor mitigetur, periculum adferre potest, si lingua aspera fuerit, aut aphitis nigris aspersa (vt iuueni Leydano euenit) si oculi refugiant lucem; si vrina nigra, liuida, vel obscura: hac extremam perniciem minantur. At vbi hac desunt, ipsaque febris magis magisque decrescit, is in tuto esse videtur.

OBSERVATIO XVIII. DE IUVENE
CARNOSO SANGVINEO, IN VERE
synocho putri seu continente febre laborante.

IVVENTIS viginti quatuor annorum bonæ habitudinis, robustus, temperaturæ sanguineæ, tempore verno, (cùm eiusmodi febres incidere solent) in synochum putrem incidit. vrina rubicundior erat more solito, pulsus inordinatus, magnus, & capitis dolor eum affligebat. Cùm autem ad eum accitus essem & notæ huius febris manifestæ essent, ad curationem perficiendam, quæ potissimum consistebat in euacuatione & alteratione, cumq. prius euacuandæ erant materiæ communes, nam aluus planè adstricta erat, easdem enemate sequenti educere decreui. ꝛ maluæ bismaluæ viol. bethæ lactuæ ana m.j. flor. viol. nimpheæ albæ ana p.j. hord. mundati p.j. prun. damaf. numero 1x. coquantur in aqua cõmuni pro lib. j. ꝛ. cui adde cassiæ mund. pro clysteribus ꝛ j. sach. rubci ꝛ j. ꝛ. olei viol. ꝛ iij. salis contriti ꝛ j. fiat enema & statim iniiciatur. Cùm verò non admitteret & in superioribus partibus grauitas sentiretur, fecibus per duos dies prius adstrictis, hoc leniente pharmaco vt aluus subduceretur prescripsi. ꝛ cass. rec. tractæ ꝛ j. dissolue cum ꝛ iij. ꝛ. aquæ end. sy. ex multiplici infus. ros. ꝛ j. sy. viol. ꝛ ꝛ. mis. aut si bolo delecta-

delectaretur, præcepi vt sumeret ꝑ j. cassiæ adiectis
 baccis oxyacanthæ contritis numero 4 fiat bolus. Al-
 tero die cum feces communes eductæ essent, ad ma-
 teriam propriam ipsius febris accessimus, quæ non a-
 lia via quàm sanguinis missione euacuatur. ideò
 ilicò sanguinem eduximus ex vena basilica brachij
 dextri ad libram vnam. Tertio, cum sanguis facilè in
 bilem mutetur, vt putredo simul corrigeretur hunc
 syrupum propinauimus. ꝛ sy. de acetos. citri oxizach.
 simpl. sy. viol. ana ꝑ ij. aquæ endiuixæ cichor. bu-
 gloss. vel borag. ana ꝑ iij. sumat tribus vicibus. Quar-
 to deinde cum vrina coctionem præ se ferret, mate-
 riam biliosam expurgauimus, cum sanguis putrefa-
 ctus facilius in bilem quàm in alium humorem mu-
 tetur. ꝛ rhab. selecti ꝑ j. ꝑ. schœnanthi ꝑ ꝑ. infunde
 in ꝑ v. aquæ end. facta leui ebullit. (Guainerius pra-
 cticus insignis infundit rhab. cum spica seu correct.
 in lacte caprarum in hac febre) fortiss. express. adde
 manna ꝑ j. mis. fiat haustus, qua quinquies ad minus
 aluum deposuit. Quinto aperiendo obstructions
 dedimus decoctum quod citra caliditatem & exsic-
 cationem aperiret, vrinas prouocaret, ex rad. cichorij
 dentis leonis petros. asparag. maceratarum in aceto
 cum emulsione 4. sem. frig. maior. capill. ven. & simi-
 libus. Alij audaciores vt Holerius cum vino albo a-
 quofo id præstant. Tutiùs tamen obstructions ape-
 rit cum frictionibus vel oleo chamemelino. Postre-
 mò deuenimus ad alterantia, in frigidantia, roboran-
 tia, tam intrà sumptis quàm foras admotis. vt hoc
 vel simili epithemate: ꝛ aquæ ros. lib. ꝑ. viol. borag.
 ana ꝑ j. ꝑ. aquæ acetosæ nimpheæ ana ꝑ j. omnium
 santal. corall. rubei ana ꝑ j. ossis de corde cerui. ꝑ j.
 caphura gener ij. croci ꝑ j. aceti ꝑ j. ꝑ. pro corde fiat
 cum

cum panno vulgo scarlato dicto aut sindone de grana. interim cauendum ne nimis actu frigidum cordi apponatur. ꝛ aquæ end. lib. ꝛ. aquæ ros. ꝛ iij. aquæ lactucæ cicor. acetosæ ana ꝛ j. omnium santal. ana ꝛ j. ꝛ. aceti ꝛ j. spodij ꝛ ꝛ. spicæ nardi ad seruandum naturalem teporem partis ꝛ ꝛ. his commistis fiat epithema hepatis tepidè ante pastum. Caput etiã nempe frontem & tempora ob dolorem inunximus vnguento populeo & oleo nymphææ. Renes verò ad refriger. & alterationem cum vng. ros. Intus verò exhibuimus Diarod. abb. vel triasand. in tabulis & hoc condito ꝛ conseruæ rad. bugloss. ꝛ ꝛ. confer. rad. end. cichorij acetosæ scilicet folior. confer. capill. ven. ana ꝛ ij. Diamargar. frig. ꝛ j. Diat. frig. ꝛ ꝛ. zach. ros. cum perlis quatuor ꝛ. cum sy. de limonibus ꝛ j. fiat conditum seu mixtura. vtebatur etiam sola conserua viol. & 14. die hic à febre fuit liberatus.

SCHOLIA.

De sectione
venæ.

GALENVS vt dictum est in vtraque syncho sanguinem mittebat vsque ad animi deliquium, vt eo modo febrem subid remoueret: nam duo in his febribus erant remedia, vena sectio, & gelida potus. & ideo in syncho non putri valido occurrebat auxilio, ne sanguis qui nondum putris esset, putridus fieret, & ne synochus non pestilens, pestilens fieret. Auicenna quoque 4. cura. cap. 46. sentit cum Galeno ad syncopen sanguinem mittendum esse in his febribus sanguineis; modò vires adsint. Cum Galeno etiam conueniunt Paulus & Aëtius. At Auerrhoës qui aliam stimulum medicorum dictus est 3. Sui colliget reprobatur euidenti ratione Galeni & aliorum in hac sectione vena opinionem, quæ rationes apud alios non parui momenti sunt, tu poteris eas, si lubet videre: licet Gal. eam commendat tam

Auerrhoës.

det tam in simplici synocho quàm putri. vt in secundo infirmo lib. 9. meth. cap. 5. Sed hoc genus remedij (teste Rondeletio cap. prop. de synocho putri) cœpit iam pridem esse suspectum, neque enim tantum commodi habet, quantum periculi, cuius rei fidem facit ipsa experientia, & quorundam tristis exitus, qui cum ex multi sanguinis euacuatione, animo defecissent, nunquàm postea reuocari, aut ad sese redire potuerunt. Quo quidem casu nonnulli medici alioqui celebres, in summum dedecus inciderunt. Quapropter illa vacuandi ratio, vt temeraria, & periculi plena, ita nunc merito damnatur. Longè igitur tutius est, quod à periuissimis medicis præcipi solet hodie, venæ sectionem repetere, vel paulatim, & per interualla sanguinis tantum auferre, quantum ægri conditio, morbiq; status exigat, & ægri robur. Interim in hac curatione primas partes tenet venæ sectio. & vult ipse Rondeletius vt sanguis sine mora sit detrahendus hic copiosior, quàm in altera synocho, vt inhibeatur putredo, & calor ex eo contractus, extinguatur. Alij ex synocho inflatiua seu synocho non putri, plus sanguinis demendum esse suadent, cum minor quãritas sanguinis putridi deducit corpus ad syncopen, quàm non putridi: nam cum synocho putri virtus est debilior, ideo in ea tanta quantitas non est detrahenda vt synocho non putri, vt constat apud Gal. 11. meth. cap. 5. Deinde sanguis in synocho putri nõ ita aptus est euacuationi neq. tam facillè exit: Præterea minuenda est venæ sectio in synocho putri, quia per ipsam, si fieret vsque ad syncopen, non ita citò & subito cessaret febris: quia putredo non ita citò per ipsam remoueretur, neque sanguis æquaretur. At in synocho non putri per sectionem venæ subito aliquando cessat febris, quia tollitur inflammatio vt dicebat Gal. 9. meth. neque fit putredo. verùm in synocho putri, plures expectamus crises. Sed hic quoque considerandum cum synochus sit duplex,

In qua synocho maior sanguinis copia fit detrahenda.

Sauonarola.

In synocho
pestilenti non
est faciendā
venæ sectio
ad synco-
pen.

vna citra pestilentiam, altera pestilens. at nunc sermo est de non pestilenti, de qua loquitur Gal. 9. method. cap. 3. in qua mittit sanguinem aliquando ad syncopen. At sanguinem euacuare in synocho pestilenti non est tutum, imò perniciosum: nam vires necessariò deficiunt in febre pestilenti, de qua fit mentio apud Gal. 6. epid. sect. prima comment. 2. de synocho pestilenti verba faciens in qua aderat nigredo lingua & alia symptomata qua febre indicant pestilentem. & ideo in febre illa continente seu synocho putri, in qua postea exanthemata apparuere, de qua egimus Obser. 17. precedente, uncias tantum sex sanguinis detrahimus, cum fieret mutatio in pulsu, & minus quoque sanguinis, quia in quarto prius acciti eramus, imò vbi hæc ipsa in principio est neglecta. Vsq. ad septimum diem etiam potest fieri in synocho putri non pestilenti, nam & in Anaxione octavo die secuit venam Hippoc. 3. De morb. vulgar. sic Gal. quoque vt prius dictum est scholia Obs. 12. huius libri non solum in sexta, septima, verum in aliis quoque diebus venam secuit si vires admitterent, & neglecta esset. Profuisset autem illa vena sectio in Hadriano Aloëtio de quo Obser. 17. actum est. nam melius exanthemata postea prodibant. Quin & Amatus ipse in febre sanguinea vbi pulicare symptoma superuenit non veritus est ad lib. 1. sanguinis ex vena media dextri brachij detrahere, cum ingens ingruerat plethora, licet lethale signum pulicare symptoma esse solet, morbi malignitatem & seuitiam protendens plus periculi in morbi principio minatur. Sanguine tamen extracto, à cuius flore & subtiliori parte exanthemata hæc oriuntur, natura validior facta, materia peccantis residuum per sudorem expulit, vnde agrotans illa apud Amatam centur. 3. curat. 23. sana euasit. Cæterum synochi pestilentes in quibus etiam carbunculi apparent, vt maligna & pestilentes tractanda sunt, de quibus suo loco dicturi

dicturi sumus: nunc ad synochos putres redeamus, quæ citra pestilentiam contingunt, in quibus copiosa semper faciendæ est phlebotomia modo vires ferant. Secundum remedium apud Galenum erat aqua potus, quam nō dabat ante signa coctionis, de qua satis antea dictum est. quidam non desunt, vbi febris vehemens est, qui velint quatuor libras aquæ gelidæ posse exhiberi, vt Auerrhoës gloriatur multos se frigidæ potu liberasse. Hæc magis conuenit in synocho non putri, quàm putri, & si aliquo modo danda esset, expectanda est concoctio, & satius est cum corpora nostra magis impura sunt, aliter egrotantem tam adsumptis, quàm admotis infigidare. ided nec medici nostri in synochis maximè putridis balneis vtuntur, & in aliis sine putredine non nisi in declinatione, quibus neq. preceptores meos vti vidi. Quod si aqua frigida danda sit in synocho putrida vel putrescente, materia sit digesta neq. detur in principio aut augmento, & quidam tunc non exhibent puram sed mixtam cum oxyzach. (vt Bertruius insignis practicus iubet) vel cum sy. acetoso, si materia fuerit magis viscosa, præmissa tamen venæ sectione & minoratione. cauendum quoq. ne sit apostema, neque stomachus sit debilis. Tunc maximè excusamur à potu aquæ frigidæ si corpus sit laxum rarum & minimè consuetum aquam bibere, vel vbi præcesserit venæ sectio largior, in principio, vel si febris mitigetur aut materia ex parte educatur per sanguinis profluuium narium, hæmorrhoidum, aut mensium vel per sudorem. Et ided considerandum cum Galenus dixerit 9. meth. cap. 5. non semper conuenire frigidam in synocho. Si consideremus febrem ardentem & synochum? tutius dabimus frigidam in synocho quàm in ardente. Nam in synocho corpus est robustum, calidum & humidum, quod facilius potest ferre frigidam. contra verò in febre ardente, vires non sunt ita validæ, corpus est calidum & siccum, vnde & gracile corpus, non

Aquæ potus.

Vtrum in synocho vel ardente febre magis conueniat aqua frigida.

ita sit.

ita sustinet potum aqua frigida, vt carnosum. Galenus tamen magis solet extollere frigidam in febre ardente, quam in syncho cum putredine: Quæ est causa huius? Dicit Gal. 9. meth. 5. Dum synochus est cum putredine, vel fuit secta vena, vel ob negligentiam medicorum omissa. Si secta: non licet dare frigidam. si non fuit secta, opus erit frigidam exhibere. Nam secta vena & sanguine in magna copia emisso, habitus totius corporis refrigeratur nec indigemus amplius magis frigida, ne corpus plus æquo refrigeremus. Vbi intermissa est vena sectio, summus adest feruor in hac febre, quia putrescit materia in vasis magnis, estq; putredo assidua & maxime incallescit habitus totius corporis, & propterea egemus valido auxilio, vt ad frigidam sit deueniendum. At in febre ardente, in qua maior feruor est, qui non ita potest extingui per vena sectionem, neque in ea licet tantum sanguinis euacuare, & quantumuis vena aperiat, perseverat tamen feruor, multoq; maior & intensior quam in syncho. Interim in syncho pestilenti nullo modo gelida danda est, vt latius suo loco de febribus pestilentibus dicturi sumus.

OBSERVATIO XIX. DE PVELLA
A FEBRE SYNOCHO PUTRIDA
continente per fluxum sanguinis narium curata.

PVELLA tredecim annorum, quæ licet minimè obesa esset, apud ædem diui Hippolyti Delphis ad necem vsq; febre sanguinea aut putrida syncho decumbebat. Huic, cum neque medico vsa esset, septimo die sanguis largissimè è naribus prorumpbat. Eodem tempore fortuito ad aliam puellam ex fluxu ventris ad desperationem laborantem accessi, quæ in iisdem ædibus simul laborabat, etiam & hanc quoque

quoque synocho correptam inuisebam. Cumque in ea animaduertentem sanguinem copiosè è naribus manare, atque ipsam usque in septimum diem absque remediis morbum tolerasse, nihil tentandum ne nunc quidem dicebam, sed totum negotium naturæ esse relinquendum, imò ne sanguinem fluentem impedirent, imperavi: quo factum est ut post fluxum illum enormem, qui in septimo contingebat, præcedentibus notis coctionis in vrina, à febre validissima præter opinionem altantium liberata fuerit.

S C H O L I A.

QUOD etiam in gracilibus corporibus, uti huic puella euenit, hac febris fieri possit, iam antea dictum est. qua cum plethora afficiebatur, quæ sanguinis profluvio, non tantum fuit diminuta, imò felici successu, à febre liberata est: ita ut illud dictum Galeni verum sit, nisi iis sanguis in principio auferatur quantum vires tolerare possent, scilicet synocho laborantibus, serè ut vel suffocentur, vel certè syncope prehendi omninò periclitentur: nisi (ut dictum est) eos vel virium robur, vel plurimus sudor, vel largum sanguinis profluvium, à morte vindicet. quanquam hoc in corpulentis magis verum sit, etiam in biliosis, ubi aliquo modo plethora accesserit, & synocho corripiantur, eodem modo euadunt, ut huic puella contigit.

OBSERVATIO XX. DE MVLIERE
SANGVINEA FEBRE SYNOCHO PVTRI
correpta, quæ mensuum fluore desit.

MARIA Hoeckia, cui & Verlania cognomen erat, non à nobilitate sed à via, quæ directè itinerantes ad domum in qua prope suburbium habitabat,

bitabat, ducebat. Alcmariæ autem commorabatur, eratque mulier triginta annorum, si quæ altera potui dedita, quæ & faciem Bacchi instar pustulis rubeis repletam haberet, qualis facies in potatoribus plærunque, gemmis tum carbunculis atque rubinis, referta, cernitur. temperatura erat sanguinea etiam admodum faceta. Hæc ex plethora in febrem sanguineam continentem putridam seu synochum incidit valde periculosam; cui tunc facies duplo maior quam antea inflata erat, ut præ tumore cutis quasi rumperetur, venæ in ea tumidæ conspiciebantur & supra modum extensæ: & ut summatim dicam mulier hæc tota quasi ex plethora intumescibat, lotium autem crassum rubrum ac foetidum emittebat, & cum rubore subliuidum, & valde confusum. Pulsus huic aderat frequens & plenus; erat enim bona habitudine & valde crassa ac corpulenta. Ad quam secundo die ægritudinis accedens, ilicò eodem die cum excrementa per se deposuisset ultra libram sanguinis ex interna brachij dextri vena secta fluere permisi, & postea hunc syrupum ebibere iussi. \mathfrak{z} sy. acetosi simplicis de acetos. citri de limonibus. ana \mathfrak{z} β . aquar. end. cicor. borag. acetosæ ana \mathfrak{z} j. misce. & frigidum bibebat. Elapsis verò tribus horis hordeatum pro victu habuit. Pro potu utebatur pitifana ex hord. mund. solo tum glycirriza concinnata. Nocte autem subsequente placidè quieuit & statim à missione sanguinis optimè quoque sudavit. Mane autem cum sudorem forte non benè detergeret, vestibus quoque à lecto ob calorem nonnullis depositis, dolor quidam eam inuasit in latere dextro, & cæpit parum tussire. Vergebat autem dolor magis ad ventrem. illa pleuritidem metuebat: locum verò dolentem inunximus vnguen-

ynguento resumptino: & cum eo die aluum nõ red-
 didisset, diacatholici (ab aliis ob id catholicum dici-
 tur, quasi vniuersale, quod non sit vni humori desti-
 natum medicamentum, sed in ventre, siue sit bilis
 siue pituita, siue feces, expellit citra calefactionem:
 idè confert maximè acutis & peracutis morbis, e-
 mollit enim, alterat, & communia excrementa ven-
 tris, partim lubricando, partim attrahendo euacuat,
 roburque addit iecinorosis, & lienosis, & rectè ca-
 tholicon dici potest, cum medicis in omnibus laxan-
 tibus in frequentissimo vsu sit ꝑ j. cum ꝑ iiij. feri la-
 ctis (quia rustica nec diues hæc mulier erat) exhibui-
 mus. ex quo medicamento plurima excreuit, prius
 feces, deinde multa biliosa & corrupta, & dolor mi-
 tigatus est. Sed post mediam noctem subsequenter,
 valde inquieta fuit, & quarto die mane cum redirem
 vrina vinea erat crassa, obscura & confusa ac pertur-
 bata, febris acumina tum deliria aderant. antequam
 tamen hæc signa obreperent, prius lotium rubicun-
 dum habuit, quod coctione arguebat, quamuis nunc
 valde crassum obscurum & vineum spectabatur: eo-
 dem quoque tempore simul & tensio, & dolor, &
 grauitas lumborum effatu digna ægram premebant.
 Præsagiebam ex iis morbum per menstrua posse fi-
 niri: nec sefellit nos prædictio, nam quarto die vide-
 licet ab initio morbi sub noctem cum ab astantibus,
 & ad eam ingredientibus pro deplorata haberetur,
 menstrua fluere cæperunt, quæ vsque ad septimum
 diem copiosissime fluxerunt, calore febrili adeo dimi-
 nuto vt in septimo eam febris reliquerit. vsque ad
 sextum fere diem pro potu pitifana utebatur, in sexto
 autem ceruisiam tenuem concessi: à vino verò omni-
 no abstinuit, in cibo sumebat poma acida assata &
 zach.

zach. aspersa, pruna Damascena in aqua zacharata cocta & suffocata. Postea etiam huic cibus panata erat cereuisiaria ex tenui ceruisia pane intrito & pauco saccharo adiecto, butyro valde exiguo ne nauicam faceret. & ita maxima cum laude Deo adiuuante à febre sanguinea vehementi in septem diebus præter opinionem multorum sanata est.

SCHOLIA.

CVM tertio die nebula in lotio hic appareret, deinde in quarto menses fluere coeperunt, hac mulier in septimo die decretorio curata fuit. eratq; hac crisis perfecta ad salutem in febre sanguinea, qua commodè hoc modo sapius terminare solet, vt prius dictum est. At alteri mulieri hospita aliter euenit, nempe vxori Petri Boni Delphensis, nunc in Hagha Comitum decumbenti, in hospitio, cui Gorchomium nomen erat. Hac autem mulier crassa, corpulenta, sanguinea, boni habitus, vino indulgens vt magnatibus, tum capitaneis, qui in hoc diuersorio versabantur, complaceret, in synochon putrem siue sanguineam continentem grauissimam lapsa est. In principio vena sectio fuit neglecta, quanquam secundo die morbi menses fluere coepissent, & sexto non amplius fluentibus nihil commodi ex eis habuit, nam febre aucta, modò sopore, modò delirio detinebatur, inquieta iacebat. Septimo die ad eandem prius accitus cum de vena adhuc secunda mentionem facerem, deliberatum est vt die sequenti nempe octaua fieret. vena itaque in octaua secta est, & videbatur aliquo modo melius habere. nono die plurima minxit sed cruda, febre magis au-gescente; decimo die omnia peiora, & cum lotium tenue ac crudum maneret, neque subsideret; in vndecima morituram pradiimus: cum symptomata viribus deiectis magis magisq; ingrauescerent. Quamuis natura tentabat per menses

mensis febrem sanguineam, vena in principio non secta, Crisis mala atq. lethalis.
finire: fuit infida crisis & potius symptomatica; nec in
quarto nec in septimo signis coctionis in vrina apparenti-
bus, quare & 11. mortua est, & ob seuissima symptomata
viribus deiectis ad 14. diem peruenire non potuit. Hac mu-
lier cum adhuc iunior esset, gracilis erat, at nunc hospita
multis annis, valde crassa & corpulenta euasit, quod &
cenopolis, & alii qui in hospitii vitam consumunt ac libe-
ralius vinum Rhenanum bibunt, tam viris quam mulieri-
bus, vt longa experientia videmus, euenire solet. Vulgo
creditum est quod vinum Rhenanum valde nutriat, quam-
uis sit aquosum diureticum, qua minus nutrire solent. an
hoc contingat ex continua & larga potatione vini Rhenani
considerandum: an vnà eueniat quod tales in otio viuunt
& diuersis ferculis usq; delicatis sese replent, non minus
quam vino largiore vtuntur? Quicquid sit, tales, vt iam
antea dictum est, siue sint viri seu mulieres, continentibus
& sanguineis febribus obnoxij sunt, quibus & praestantissi-
imum remedium est, vt copiose sanguis statim mutatur.

OBSERVATIO XXI. DE PVERO

SEPTEM ANNORVM EX FEBRILI
 synocho putri quarto die obeunte.

PVER septem annorum, optimi habitus, natura
 sanguineus; fatis obesus & vtcunque densus,
 qui Delphis ad forum frumentarium habitabat, in
 domo illa, quæ aratrum pro insigne habebat, hic in
 fine veris in synochum continentem putridam sem-
 per accrescentem & peracutam lapsus est, ad quem
 translatus duobus diebus perueni. Huic facies tumi-
 da & valde rubicunda erat, pulsus magnus frequens
 & velox. valde inquietus erat, circa præcordia do-
 lens, capitis ingenti dolore fatigabatur, calor qui ad
 tactum

tactum primò mitis, deinde multò acior insurgibat,
 & continuò augendo puerum affligebat, os non ita
 amarum erat, sed dulcedinem quandam percipie-
 bat, vt puer narrare potuit. Lotium ad rubedinem
 quandam & crassitiem tendebat, calor febrilis eum
 non demittebat, imò semper augebatur, vt dictum
 est: ita vt ex his signis prædictis animaduertirim
 (quæ aderam) puerum syncho putri semper ac-
 crescente laborare. Quare vt paucum sanguinis ex
 vena detraherem, aut vulneri hirudinem admoue-
 rem, parentibus proposui. Qui cum in puero id mi-
 nimè concedere volebant, nec secundum admittere
 medicum, quem libenter in morbo tam difficili ac re
 ambigua in socium habuissem, qui fortasse hoc vnà
 mecum suafisset: nam duo oratores plusquam vnus
 melius perorant. Nihil tamen efficere potui. Quam-
 obrem ꝑ ij. ꝑ. sy. ros. solutiui cum ꝑ iij. feri lactis ex-
 hibui: qua potione benè excreuit, quamuis inde ni-
 hil iuuaminis puer habuerit, quemadmodum nec à
 refrigerantibus aut alterantibus medicamentis: ita vt
 quarto die ex vehementissima febre, vt prædixera-
 mus, mortuus sit puer.

SCHOLIA.

Num in
 pueris sit se-
 canda vena.

FORTE puer hic, nisi parentes obstitissent, detracto
 sanguine euasisset. non sine ratione hoc proposueram,
 in hoc imitando celebriores medicos, qui etiam in pueris
 tuto venam secarunt, quemadmodum & doctissimus Ama-
 tus probat centur. 1. curat. 10. in puella septem annorum
 simili febre laborante, cui secta fuit vena iecoraria ad vn-
 cias sex sanguine effluente. Vbi vero non fuit, vulneri hi-
 rudinem admouemus vt inde sanguinem trahat, quousque
 sua sponte excidit; & vbi casus maiorem postulat euacua-
 tionem,

tionem, aliam birudinem subiungimus. & ita quidam celeberrimi contra dogma Galeni & Græcorum venam in pueris nondum 14. annum attingentibus mittunt, Arabibus adherentes, vt Abinzoar medicus Arabs filio suo trimo venam secuit, in eo libro qui De sanit. tuenda. ab eo inscriptus est. licet Galenus, vt Amatus existimat, intellexit de magna euacuatione qua in pueris non fit facienda. At que vires decernit atque exigua sit tuta esse potest. qua Cornelius Celsus lib. II. cap. 10. noscens, inquit: Interest enim non qua aetas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed qua vires sint: firmus puer & robustus senex & grauida mulier tunc curantur: quoniam sæpe lactentes infantes videmus, quibus sanguis e naribus absque noxa. vlla effluit, vt iure etiam in pueris validioribus aut tali febre laborantibus venam pertundere aut saltem birudinem apponere imperemus. sic & nos in pueris nouem annorum pleuritide laborantibus vel vndecim annorum robustis, sanguinem aliquando commodè detraximus. De his vide plura exempla apud Amatum: interim præstat vt parentes id facilius admittant. & vt nos ab omni calumnia tuti esse possimus, maxime si ditiores sum, vt secundus aut tertius adferatur medicus, vt cõmuni cõsilia hæc fiant, maxime apud nostros qui potius Empiricis quam optimis medicis fidem habeant.

Abinzoar.

Cornelius Celsus.

OBSERVATIO XXII. DE FEBRE
putrida continente vel languinea, septimo die
fluxu sanguinis narium terminata.

IVVENIS robustus, niger, compactæ carnis, musculosus, ætate viginti annorum, qui ad partem Borealem ciuitatis Delphenfis habitabat, cùm in continentem febrem putridam incidisset tempore verno anno 1572. Ad hunc accitus sumpta indicatione à vehementi febre & ab abundantia humorū corporis,

nihil quod cupobatur inuadere

H 2 cum

cum vires validae forent, & aetas iuuenilis permitte-
ret, & tempus vernum adesset, copiosè sanguinem
detrudere iussi ex vena media quae in brachio dextro
optimè apparebat. à qua detractione sanguinis mul-
tùm adiutus, calor febrilis nondum tamen cessabat.
Idè secundo die bolum ex cassia fistulari comedit &
benè aluum deposuit. Tertio die iulebum praescripsi-
mus ex aqua cicor. borag. lupul. ana ꝑ iij. oziz. sim-
plicis sy. viol. de acetos. citri ana ꝑ j. mis. pro iij. dosi-
bus. Quarto die cum ventrem lubricum satis habe-
ret conditum sequens in officina fieri mandauimus.
ꝛ. conseruæ ros. ꝑ ij. bugloss. ꝑ ꝑ. pul. trianfan. Diatra-
gacanthi frig. ana ꝑ ꝑ. zach. ros. iubulati ad du-
plum pondus omnium. At in quinto die lotium sub-
sidebat & signa coctionis apparebant. In sexto verò
vigilia tenebatur & subortus est capitis dolor ingens,
idque praecedentibus signis concoctionis cum appa-
reret tensis hypochondriis, facie tota rubescente, ve-
nis circa caput distentis & arteriis multis pulsanti-
bus, nolimus vt refrigerantibus supra caput vel
oxirhodino neque iis quae somnum prouocarent, vt
est syrupus de papauere, ne fluxus sanguinis è nari-
bus (qui solet has febres magna ex parte terminare
vt dictum est) impediatur. Tunc enim satius est ex-
pectare diem sequentem, vt fecimus, in quo natura
etiam cepit expellere materiam: nam septimo die
sanguis copiosè è nare dextra fluxit, & à febre in to-
tum liberatus est.

S C H O L I A.

Quae crisi
quandoque
impediant.

LICET huic dolor capitis ingens cum vigilia in sexto
appareret, à refrigerantibus tum somniferis abstinui-
mus, cum talia medicamenta possint crisin impedire,
quod

quod & lippis & tonforibus manifestum est. eadem ratio quoque adhibenda est si dolor sit in lumbis & inguinibus, ita ut hæmorrhoides vel menses fluere incipiant, ne renes unguento rosaceo vel infrigidante Galeni unguamus, ne natura impetum impediamus, maxime verò in his febribus, quæ hoc modo terminari solent ad salutem, maxime notis coctionis præcedentibus.

OBSERVATIO XXIII. DE SYNO-

CHO PVTRI SEV CONTINENTE

cum variis accidentibus.

GENER Domini de Romannilla anno 1545. sub finem Iulij canicula æstuante in putridam febrem continentem seu synochon putrem lapsus est, vir robustus ac miles. Hic ad se vocavit vulnerarium medicum, qui illi venam internam pertundit, sanguinemq. detrahit non præfente medico, quamuis bona fortuna id faciebat. vehementissime capite dolebat & toto corpore grauabatur, & cum ventrem non bene deponeret, tandem mulierculæ quædam astantes iusculum quoddam, in quo succum cataputiæ miscuerant, propinarunt, morbo crudo existente: unde febris aucta, deinde fluxu enormi oborto cum multis torminibus & anxietate, qui continuo duravit per duos dies, ita ut in ingentem stomachi quoque dolorem inciderit: tandem re quasi deplorata me ad ægrum vocarunt. Eo tempore autem in Gallia proxim exercebam in vrbe Pithuensi non procul ab Etampis. Vir autem hic nobilis in villa extra urbem decumbebat, ad quem ingressus, pulsum quidem celerem sed etiam debilem repperi, fractis viribus, ex fluxu alui, quæ vi cataputiæ iam biduum ferebatur.

H 3

non-

nonnunquam huius febris initio ventris fluor obortur, qui si magnus est & copiosus, vires ita dissolvit, ut postea coquendo morbo sint impares. quod si alui fluor fiat à multitudine materiae, nec diutius perseverarit, morbum facit breviorum. Verum hic fluxus non vltro obortus, sed violenter & prater rationem inductus, medicamento venenoso & fortiter attrahente. cum eadem potentia qua tithymalus emicat insignita sit ut refert Dioscorides lib. 4. cap. 161. ideoque ad absterionem medicamenti venenosi, (cuius venenum villis stomachi ac intestinorum inhærebat, unde auget dolorem ventriculi, ac intestinorum præbet tormina) abluens hoc medicamentum præscripsi. ℞ decort. hordei communis ℥ iij. sy. ex infus. ros. ℥ j. mis. Cibus erat lac amigdalatum. Vires autem refocillare cogebat galli contuso exigua agresta admixta. Capiti autem adhuc dolenti oxirhodinum admoni. Præterea ex hac tragea subinde sumebat. quæ habet speciem Diatragac. frig. Diamarag. frig. species Diarrhod. abb. ana ℥ ij. coralli rub. pul. ℥ j. species pul. confect. cord. ℥ β. zach. manus Christi cum margaritis ℥ j. β. mis. Stomachum tum ventrem inunximus oleo ros. ompharino myrtheo & ex coroneis. & cœpit fluxus cessare, & calor febrilis diminutus est, ut præter omnium spem etiam à febre fuerit liberatus. Quamvis autem dolor stomachi tum cordis angustia cessassent, quæ symptomata aucta erant, non ob febrem, sed potius ob medicamentum violentum assumptum, pectoris dolor cum tussi hominem torquebat. pro quo symptomate mitigando etiam hæc præscripta sunt ℞ specier. Diatrag. frig. ℥ j. β. dissolutis in aqua vngulæ caballinæ adiecto zach. albiss. q. fiat confectio in tabulis. ℞ ol. viol. amigd.

amigd. dul. ana ꝑ. pingued. gallinæ, butyri recentis ac loti cum aqua viol. pingued. anseris ana ꝑ. ij. ceræ exiguum, fiat linimentum molle pro pectore. quibus deinde tussicula cessare cœpit, vt intra septimū diem tam à febre quàm ab aliis omnibus accidentibus vt- cunque liberatus mediocriter sanitati restitutus fue- rit. Interim mandauit vt diæta conualescentum vte- retur, ac equum ascendens vnà cum famulo Pithue- rim reuersus sum. Verùm tribus postea elapsis die- bus, malo vtebatur regimine viuendi (vt milites so- lent) ac denuo in febrem incidit vnà cum ventris constipatione. Hic rursus muliercula astans nescio quæ glandem ex radice betæ succo cataputiæ ac sale confricatam ano non sine magna molestia imposuit. At à glande subdita dolor ingens in ano obortus est, neque extrahi potuit cum ad interiora fortiter demi- sisset. ita vt ex dolore tum vigiliis accedentibus, vir- tus magis prostrata fuit, & tandem consilij inopes me reuocarunt. Sed enemate iniecto ex iure pulli cui mala & violæ folia incocta erant ac pruna, vncia vna cassiæ adiecta, tum duobus oui vitellis, sale ad- modum exiguo, & oleo violaceo, non tantum aluum deposuit, & varia excrementa tam biliosa deiecit, sed vnà etiam radicem betæ, quæ perperam imposita erat, & dolore sedato, ac febre deinde diminuta rur- sus bene habere cœpit, quamuis aderat adhuc tussis exigua, pro qua mitiganda hoc elegmate vtens, tan- dem sanitatem consecutus est. ꝑ. sy. viol. ꝑ. j. ꝑ. sy. ca- pill. ven. ꝑ. j. zach. viol. ꝑ. j. zach. penid. ꝑ. vj. sy. intu- bæ ꝑ. j. nucleorum pinearum recentium ac amigd. dul. depilat. prius maceratarū in aqua vngulæ cabal- linæ & commistis in ana numero vij. probè cōmixtis fiat elegma. sumebat lambendo vt arteriaca solent.

SCHOLIA.

PLRIMUM refert quales astantes & ministri apud egrotos sint, si enim tales apud nos essent quales ab Hippocrate diuinitus in libro de decenti ornatu describuntur, rectè admodum cum nostris egrotis ageretur.

Mulierculæ
agris adfi-
tere nõ de-
bèt cum me-
dicorũ im-
perata negli-
gant.

Symptoma-
ta febrium
non sunt
postponenda.

Nunc sæpè contrarium euenit vt mulierculis ineptis id negotium committatur, quæ neque ea agunt, quæ medicus mandat, sed sua remedia quamuis inepta, imò potius venena miseris egrotis obtrudunt vt alias latius docuimus contra nostri temporis Empiricos. At non solum in febre continente, verum etiam in quauis alia continua, symptomata grauiora, quæ obuenire solent quæq; febrem sequuntur, vt plerumque in febribus continentibus, hæc sunt, vt dolor capitis, sitis vehemens, delirium vigilia, & in quibusdam somnus profundus, alius citior vel planè astricta, quæ omnia, maxime si vires prosternunt, aut plurimum obsint, horum quoque ratione aliquid faciendum. Dolor capitis mitigatur oxirhodino oleo viol. nemphar. lacte muliebri recenter mulso & aliis refrigerantibus, quibus & superflua vigilia tollitur, si nihil aceti recipiant. nam acetum vigiliam inducit. sed quia repellunt à capite, considerandum ne iis vtamur vbi sanguinis fluxus criticus per nares expectatur, vt precedente scholio dictum est. Ad sitim valent potiones, inspirationeque aeris frigidi, syr. viol. conser. eiusdem, iuleb. viol. ex viol. aqua. Si fluxus, valet conserua ros. Si astricta, violacea, pro lingua scabra mucago coloneorum cum aqua ros. vel viol. extracta adiecto Zach. ad formam lincti. Si deliria, recurre ad ea quæ de phrenitide dicuntur. Sed cum de his omnibus lib. 7. dicturi sumus satis est hæc nunc admonuisse. & licet in magnis alui fluoribus, viles sint opiata constringentes, ne vires omnino labefactentur, alias non licet vti multum constring-

constringentibus aut astringentibus, cum hac ipsa criticas excretiores impediunt. quæ in his febribus, vt nunc exemplis ostendimus, frequenter contingunt. Egimus igitur de diariis, quæ vnum diem non excedunt, deinde de iis quæ plurium dierum dicuntur, postremo de synochis & continentibus dictis, quibus hunc primum librum finiemus. De aliis continuis, quæ integrum librum requirunt, libro sequenti dicturi sumus.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBRI PRIMI ERRATA.

SIC CORRIGITO.

Pagina 16. linea 1. prouidi, lege proinde. pag. 17. lin. 24. his, lege hic. pag. 26. lin. 12. Fornelio, lege Fernelio. pag. 54. lin. 10. Kerchireficam, lege Kerckverruviam. pag. 64. lin. 16. permanfifsem, lege permanfiflet. pag. 66. linea 20. Cœnobiuftæ, lege Cœnobiarēhæ. pag. 67. linea 30. annuam, lege nimiam. pag. 72. in margine è regione lin. 5. sparchis, lege synochis. pag. 77. lin. 7. sebestum, lege sebesten. pag. 77. lin. 12. colæ, lege colaturæ. pag. 81. lin. 29. Pichnecos, lege Pithuceros. pag. 83. lin. 12. hinc, lege huic. pag. 100. lin. 23. Nacemburchio, lege Nucemburchio, & linea seq. ex haud, lege ex qua haud, & e. qua omiffum est. pag. 103. linea vltima gener, lege grana. pag. 104. lin. 12. conditio, lege conditum. pag. 106. lin. 10. Aloftonio, lege Alcrvino. pag. 112. lin. 14. Beni, lege Boui.

H 5 A D

A D L E C T O R E M.

SVNT quibus est studio, caelestia corpora
nosse,

Ingenij captus saepe quod ipse negat.

Omnis at hoc spectat studiosi cura Foresti

Vt sibi sint hominum, corpora nota probè.

Hinc methodo facili docet hac, doctaque ca-
uenda,

Sint quoque curanda, quae ratione, febres.

Quod bene quò dextrè, certò faciatq, scienter

Turpiter ignaunum non sinit ire diem.

Scrinia compilat Coryphaeum arte medendi,

Et nihil occultum sustinet esse sibi.

Tātus amor primū varios cognoscere morbos,

Auxilio summi tollere deinde Dei.

Iaf. Lang. Hyp.

HEN-

M V HENDECA SYLLABON.

CLARVS Paoniã Forestus arte
 Præstantis specimen sui dat isto,
 Illustre ingenij senex labore.
 Hunc non barba probat, nitôrue vestis
 Commendat, monet annulus verendum
 Resplendens adamante, seu coruscans
 Qua vel cunque aliã micante gemmã.
 Vt passim medicantium videre est,
 Annonam nimis obuiam atque vilem:
 Queis tantum studio, leui popello
 Caco iudicio fere probanti,
 Damnanti quoque plurima imperitè,
 Mirari, celebrare vbique taleis
 Sueto, decipier, dolùmque amanti,
 Se comto benè venditare cultu.
 At doctrina, fides, labor, Forestum
 Ætas, quam medicando longa triuit,
 Vsus continuus, scientia artis
 Annorum spatio illa plurimorum
 Confirmata iubet, quod ipsa dictans
 Extorquet ratio, proin ferendum
 Multa laude & honore, præmiisque
 Ornandum meritis. Sit ergo & inter
 Ponendus numero, gregisque Mystas,
 Heroasque sui ordinis colendus,
 Clarus Paonia Forestus arte.

Iaf. Lang. Hyp.

OBSERVATIONVM
ET CURATIONVM
MEDICINALIVM DE FEB-
RIBVS CONTINVIS,
LIBER SECVNDVS.

PETRO FORESTO ALCMARIANO
MEDICO AVCTORE.

OBSERVATIO I. DE FEBRE PV-
TRI CONTINVA, IN IUVENE
bilioso quamvis robusto.



IUVENIS biliosus circiter anno-
rum viginti quinque, licet robustus
ac rusticus, cum tempore verno à
cibo, opere rustico valdè intentus
esset, in febrem continuam eamque
putridam incidit: capite dolebat, os
amarum erat, siti que valida premebatur, multum
ceruiciæ tenuioris vltra modum bibebat. Secundo die à
morbi initio ad hunc accitus fui mane, ad quem ac-
cedens cum aluum strictiorē haberet, minoratiuum
medicamentum sequens propinaui. ℞ Electuarij le-
nitiui Diacatho. ana ꝑ iij. syr. Ros. Solitiui ꝑ ij. aquæ
cichorij ꝑ iiij. quo multa biliosa euomit, simulq. ter
aluum excreuit, quæ etiam biliosa spectabantur. Se-
quenti verò die vnciæ octo sanguinis ex vena inter-
na brachij dextri extractæ sunt, cum robustus esset
& bene ferret. Hora quarta pomeridiana hunc sy-
rupum ebibit. ℞ syr. de endiuiâ viol. oxizach. simpli-
cis ana

cis ana ꝑ β, aqua lactu. cichorij endiuia ana ꝑ j. mis.
 Pro capitis dolore, licet nunc remissior erat, oxyro-
 dinum tamen fronti apposui. Cumque male dor-
 miret tempora inungebam sub noctem oleo viol. &
 papaueris simul mixtis: postea cum à sanguinis de-
 tractione aliquantulum sudasset, & benè egressisset,
 quarto die melius habere visus est, quinto autem die
 cum signa coctionis in vrina apparerent, neq. aluum
 deponeret Rhabarbari infusum sequès dedi. ꝑ Rha-
 bar. selecti (erat enim hic rusticus satis diues) ꝑ j. β.
 spica ꝑ β. infunde per nocte facta prius leui ebulli-
 tione in ꝑ v. aqua endiuia, fortissimæ expressioni ad-
 de syr. ros. solutiui ꝑ ij. misce, quo optimè excreuit ita
 vt febris sexto die minus illum affligeret, & vrina
 crassior facta valde subsideret. septimo autem die,
 per sudorem crisis subsecuta est; & sanitati restitu-
 tus fuit.

SCHOLIA.

HÆC erat febris continua putrida, licet proximè ac-
 cederet ad continentem: nam vnà cum bile etiam
 sanguis ex maiore parte superabat, cumq. continuè affli-
 geretur æger, febre vix remissa sub noctem: tamen cum
 esset biliosus ac bilem euomeret ad continuam eam referre
 libet, licet ad continentem accederet & ad synochon pu-
 trem. de quibus quidem febribus cum satis dictum fuit li-
 bro precedente; nunc autem de continuis putridis sermo-
 nem habituri sumus. Agemus itaque de ea febre, quæ Lati-
 nis continua, Græcis συνεχὴς dicta est, quæ non antequam
 ex toto fuerit soluta, ad infebritationem desinit, remisio-
 nem tamen aliquam sensilem in singulis accessionibus obti-
 net. Vnde omnibus perspicuum sit (vt antea admonuimus)
 συνεχὸν ἢ συνεχῆ, hoc est continentem & continuam
 febres inter se differre. Siquidem in synocho continentem
 nulla

Febris conti-
nua.

Febris ob-
vex &
συνεχὴς.
nulla

In quibus
ambæ con-
ueniant.

Alia conti-
nuarū sub-
diuifio.

Nulla fit feruoris remifio, donec definere incipiat. Synochys autem siue continua in fingulis acceffionibus remiffionem fenfilem habet. Item fynochus vnicam dumtaxat acceffionem obtinet, fynochys verò plures. alij verò barbaram feftantes medicinam, cum continens etiã febris continua fit, fubdiuidunt continuas prout materia putrefcit: fi in venis magnis feu principalibus aut cordi propinquis, fiunt febres continentes, qua etiã funt ex genere continuarum, fed ad differentiam cõtinuarum proprie dictarum quidam appellant eas continentes continuas, vel conclusas. fi putrefcit materia in venis paruis & à corde remotis, fiunt cõtinua proportionata à barbaris fic dicta, cum habeãt periodos qua, proportionate respondent cum periodis februm intermittentiũ, quamuis ad infebricitationem omnino non perueniant. vnde & ifta febres proportionata fecundum aliquos habent naturam quandã mediam, inter continentes & intermittentes. inter continentes verò, quia materia putrefcit in venis: inter intermittentes, quia ficut intermittentes habent intentiones & remiffiones. & ita aliqua ex his magis accedunt ad continentes, in quibus materia putrefcit in venis remotis, non tamen remotiffimis. Aliqua verò ad intermittentes, in quibus materia putrefcit in venis remotiffimis: hac enim conducunt ad curationem, numquid magis proxima funt continentibus vel magis vicina intermitentibus, aut potius in medio confiftant. At continua proprie dicta Græcis *συνεχὴς*, iuxta materiam putrefcentem in venis diuiditur fi bilis, in tertianam continuam, qua alternis diebus exacerbat, quibus & ardens feu caufos adiungitur: fi pituita, continuam quotidianam, qua quotidie: fi melancholia, quarto quoque die exacerbat. Est & alia continua biliofa tertianis dicta tertiana finitima, qua omnia poftea exemplis magis elucefcunt.

OBSER-

OBSERVATIO II. DE FEBRE

PUTRIDA CONTINVA EX

calida vini potatione oborta.

IVVENIS viginti sex annorum Delphis habitans, quamvis satis abstemius, cum in nuptiis saltando & choreas ducendo, plus a quo incaluisset, cumque immoderate bibisset, quo vti minimè consueverat, die subsequenti in capitis dolorem incidit, quem non adeò magni fecit; domumque egressus aëri sese exposuit: at mox calidior factus febre putrida correptus est, quæ continuò hominem affligebat, capitisque dolore magis magisque incalescente, ita ut tandem decumbere coactus fuerit. Ad hunc, die sequenti vocatus, & cum hic vino liberaliore, eoque vetusto usus esset, oculos autem rubros biliosque haberet, totumque corpus graue esset, venasque latiores & earum torulos plus quam antea tumidiores conspicerem, urinam rubram, turbatam, putrem, multumque acrem, & eo die aluum per se deposuisset, venæ sectionem statim adhibui, sanguine ex vena brachij dextri interna, copiosè satis extracto: qui tamen cum aliquantulum postea biliosus, in homine utcumque bilioso, inter manandum videretur, iussi ut venam Chirurgus constringeret: cumque pulsus aliquo modo commutaretur, statim verò & hunc syrupum refrigerantem à venæ sectione propinaui. & syr. acetosi simplicis syr. viol. ana ℥ β. aquæ lactucæ endiuizæ acetosæ ana ℥ j. mis. capiti autem oxirrhodinum admoui, quo etiam dolor capitis mitior esse cœpit. Ad sitim & calorem febrilem pitisanam vulgarem fumebat, quantum vellet: sub noctem deinde melius quieuit & sudavit. Die sequenti cum rediret

redirem qui tertius dies erat atque alius strictior esset hoc leniens medicamentum exhibui. ꝛ Thamarind. ꝛ ꝑ. prunor. damasc. numero v. bulliant in aqua communi q. s. & huius expressionis accipe ꝛ iiij. syr. ros. solutiui ꝛ iij. mis. quo bene excreuit. In quarto sudauit, meliusq. habuit, calore febrili nondum cessante. Rursus hæc alteratia præscripsi. ꝛ oxisach. simplicis, syr. acetosi simplicis, syr. viol. ana ꝛ j. aquarum end. cicor. lupul. ana ꝛ ij. mis. pro ij. dosibus. Et cum circa renes doleret ob calorem febrilem vnguento ros. & cerato in frigidante Gal. simul mixtis lumbos inungi fecimus. Sexto die cum aluum non deponeret, hoc infusum dedi. ꝛ Rhubar. optimi ꝛ j. ꝑ. schœnanti ꝛ ꝑ. ebulliant in ꝛ v. decocti communis facta infusione deinde per noctem, fortis. expressioni addendo syr. viol. ros. solutiui ana ꝛ j. misce. ex ea portione multa biliosa excreuit. septimo die ut sudor magis prouocaretur & vrina melius efflueret, syr. acetosi simplicis ꝛ j. ꝑ. cum ꝛ iiij. decort. hordei mundati & seminum quatuor frigidorum maiorum exhibuimus. & cum nono die magis sudasset 14. die hic sanus factus est.

S C H O L I A.

Causæ februm in generali.

QVINQVE sunt causæ generales, quibus omnes febres generantur, propter motum immodicum, ex quo calor in totum extenditur corpus, & continuatim (ut dictum est) ad cor ascendit, ita ex eo, quemadmodum & ira, non solum spiritus, verum & sanguis aliq̄, humores incenduntur, Gal. teste 1. De diff. feb. cap. 8. & 3. De præfag. ex puls. cap. 2. Secundò ex adhesionem calidi, ignis, solis, medicamentorum calidorum & balneorum, teste Gal. libro De caus. morb. cap. 2. Tertio ex retentione calidi effluuij,

effluuij, cute densata, vel corporibus astrictis, vel mordaci
 effluxu in corpore coaceruato & detento, ita in aqua na-
 tantibus aluminosa contingit. Quartò ab esculentis calidis:
 vt alliorum, porrorum, ceparum, & similibus: potionibus
 calidis, scilicet vini veteris, medicamentorum acrium, ve-
 nenosorum. Quintò ex putredine: nam humores glutino-
 sis crassisque cibis & malè olentibus etiam corrumpuntur.
 non fuit igitur admiratu dignum hunc Iuuenem à motu
 & ab exercitio deinde calidi vini potione in hanc febrim
 incidisse, cum sese etiam aëri frigido exposuisset interce-
 ptis fumosis fuliginosisq; excrementis qua expirari sole-
 bant, humoribus vitose humidis existentibus (vt Aëtius
 rectè dicebat lib. 5. cap. 74. de feb. à putredine euenien-
 tibus) putrefactis & corruptis intra vasa contentis. Cum
 putredo sit corruptio humoribus contingens propter ebulli-
 tionem extranei caloris, atque huius causa interna est re-
 spirationis priuatio, qua à multo, crasso, ac viscido humo-
 re meatus constipando, sit externa ab aëris mutatione præ-
 paratoria. Sic Auic: 4. Can. 2. cap. Putredo fit à cibo
 male substantia vel maligne qualitatis, aut tempore, or-
 dine, non obseruatis, aut arte malè preparatis: nam eius
 substantia si fuerit nimis viscosa, vt anguilla: vel nimis
 humida, vt fructus: aut corruptibilis, vt lac: vel qualitas
 nimis humida, vel si tempore oportuno non sumatur, vel
 in ordine peccetur, vel cum crassa & dura tenuibus præ-
 ponuntur. Artificium autem animaduertitur, si fercula
 malè parantur. Fit etiam putredo ab obstructione, aëre,
 humore. Vide Gal. latius De caus. morb. 2. cap. 8. Me-
 dicamenta quoque qua suapte natura putrefaciunt, vel
 excrementa in ipso animali genita quoq. transpirationem
 impediunt. Sed & Hippoc. 3. epid. à calido & humido
 putredinem fieri dixit. Annus enim calidus & humidus
 pestem infert. lege de his Gal. 1. De temper. cap. 4. &

Putredo.

Causa pu-
 tredinis.

I De in-

130 OBSERVAT. DE FEBRIB.

De inaequali intemperie cap. 4. & 7. Cúmque ex professo de his scribat Gal. lib. 1. cap. 5. & 6. De diff. feb. ea loca perlegito: & ita sunt harum febrium putridarum tres diuisiones, quòd caussa ipsius putredinis ad sunt vel non ad sunt: quod per totum animal, aut eius partem aliquam, est diffusa putredo. vel quatenus cum phlegmone est, aut citra hanc; vt 2. Method. à Galeno & alibi explicatur. Quibus autem corpus humoribus corruptis scatet, vel plethora aut cacochimia abúdat, magis parati sunt ad febres putridas: his enim leui ex caussa humores corrumpuntur & deinde inflammantur: sicuti enim fœnum tempore humido pluuioso collectum, vel nimis viride nõdum exsiccatum in horreum delatum facile putrescit & corrumpitur, deinde idem incenditur: ita quoque in humoribus euenit; maxime verò in corporibus humidis & ad putredinem paratis, vt humores corrupti & accensi in venis putridam continuã, extra venas intermittentem febrem producant.

OBSERVATIO III. DE FEBRE

PUTRIDA, CONTINVA, LETHALI

in homine pituitoso.

PETRVS Chirurgus Alcmarianus, qui è regione templi Sancti Spiritus habitabat, in febrem putridam continuam, acutam, satisque malignam incidit. Hic alium Chirurghum ad se vocauerat, qui eidem in brachio detraxerat vltra duas libras sanguinis, vnde in animi deliquium incidit, viribus omninò deiectis. Erat autem hic pituitosus, & albi coloris. cui tanta sanguinis detractio nullo modo conueniebat, licet continua febris putrida esset, quæ sine rigore inceperat. Quamuis & hoc proprium sit signum febrium putridarum; non tamen inseparabile: Nam

le : Nam à rigore, licet paruo, vel etiam ab horrore quandoque incipiunt. Cùm autem ab emisso sanguine largiore hic æger peius haberet, me tandem vocauit. Pulsus huic erat debilis, licet celerior, eratque systole celerior diastole, quamuis difficile hoc in languido ægro percipiebatur, cùm hæc in principio inuasionis febris manifestè apparèt, vt Gal. docuit 3. De præfag. ex pulsibus. Calor autem licet in huiusmodi febribus putridis sit mordax vt Hippoc. 6. De morb. vulgar. par. 1. tex. 29. & Gal. 1. De diff. feb. ostenderunt : hic in corpore molli, pituitoso mordax quidem erat, sed minus quàm in febre ardente aut in homine bilioso. erat etiam vrina cruda, vt in putridis in principio apparere solet, febre non desinente, ita vt facilè ex signis præsentibus continuam putridam esse cognouerim. licet autem fuerit ab animi deliquio restitutus, attamen ilicò à missione sanguinis semper peius habuit, modò dormiebat, aliquando delirabat, inquietus erat, vires deiectæ, vrinæ tenues, decolores : & cum remedia nullo modo iuuarent, sexto die obortus est fluxus alui symptomaticus, colliquans, febre magis augescente, ita vt præhabito prognostico hic nono die obierit.

S C H O L I A.

QVAMQVAM hic magnitudo morbi spectanda erat, quæ sanguinis missionem exigebat, interim aliæ indicationes quæ à viribus sumantur, non erant negligendæ, quæ tantum sanguinis detractionem non admittebant in corpore molli & laxo ac pituitoso : hinc virtute collapsa natura morbum non potuit euincere, vrina cruda permanente, ita & in 6. die non critico, qui & tyranno à Galeno comparatur, fluxus obortus est, non criticus
I 2 sed sym-

Signa febris
putridarum
in genere.

*sed symptomaticus ac lethalis. Erat autem hac febris putrida continua, ut signa ipsa indicabant, cum nulla precesserat causa procatartica, inaequalitate in pulsu appa-
rente, sine horroris inuasionem, cum calore utcumque mordaci & tactui molesto, velocitate systoles, & vrinarum cruditate, & debili concoctione. De quibus ad longum vide Gal. 1. De diff. feb. cap. 7. & Donatum qui Galeni verba fusius interpretatus est par. 1. De medend. feb. cap. 16. Et Paulum lib. 2. cap. 2. & Auicem. 4. can. cap. 2. Præcedit etiam primum morbi insultum lassitudo, pigritia, somnolentia vigilia, spirandi difficultas, venarum tensio, sitis, dolor capitis & inquietudo.*

OBSERVATIO IIII. DE FEBRE

QUADAM PUTRIDA CVM GUTTURIS
inflammatione per 24. horas tantum durante.

ILLVSTRIS Dominus Princeps Auræicus, cum per hyemem Delphis ageret, & in stupa perpetuo degeret, apertis sæpè fenestris, quæ ad turrim templi antiqui spectabant, unde ventus perpendicularis & ex parte Borealis intrabat, ita ut in gutturis inflammationem incideret, quam & valida febris subsequeretur, cum aliquantulum inhorruisset: quæ per viginti quatuor horas tantum duravit, febre non amplius redeunte, licet vires utcumque ex valida illa febre deiectæ fuerint. Vtebatur autem tunc gargarismo quodam sibi familiari in eodem gutturis malo, quo alias commodè uti solebat, ab eiusdem generosissima vxore confecto, quod ita paratum erat. ℞ florum ros. rub. siccarum. p. 1. bulliant in lib. 7. aquæ plantaginis, adde aluminis exiguum, & mellis parum, fiatque gargarisma, verum cum inde

inde nihil iuuaminis sentiret 27. Ianuarij anno
 1581. Excellentia sua me vocauit eo die cùm febricitaret, at tunc in paroxifmo adhuc existente nihil egimus. cæterùm die fubfequenti cùm rediifem in totum à febre liberatus fuit, neque poftea rediit, inflammatione in gutture adhuc permanente. libenter tunc infufum rhabar. præfcripfiifem, quo aliàs commodè per me defcriptum ad febrem in fua Excellentia vfus fueram. at eo abhorrente, guttur exterius oleo chamemelino & amig. dulc. ad refolutionem & dolorem refocillandum, lana fuccida admota inunximus. 29. prius infufum fequens admifit ꝛ folior. Senæ alexandrinæ abfque ftipitibus. ꝛ ij. ꝑ. Rhabar. felecti ꝛ j. fchænantii. ꝑ. ꝑ. fem. anifi ꝛ j. ebulliant femel in decoctionis communis ꝛ v. & maneant infufa per horas 12. deinde fortiff. expref. adde fyr. ex multiplici infufione rof. ꝛ j. mifce. & fiat haufus, quo benè excreuit, neque febris rediit. Tamen cùm appetitus non rediret, ne materia aliqua relicta denuò febrem gigneret, tribus diebus elapfis rurfus libenter infufum dediffemus, nifi Excellentia fua ad potiones fumendas propria natura abhorruiffet, & ideo minus admitteret, & pilulis uti mallet quibus magis delectabatur: quare quarto februarij has auro obductas eidem dedimus ꝛ pilularum Mafichinarum ꝑ ij. ꝑ. Rhabar. optimi ꝑ ꝑ. cum aqua boraginis vna atque altera gutta fiant pilulæ numero 7. accepit verò cum pomo affato & fuperforbebat ꝛ j. fyr. ex fucco rofa. folutiui. ex quibus 4. fedes habuit, cùm facilis effet folutionis. Mox & fequentibus gargarifmis vtens ab inflammatione tonfillarum & columellæ inflammatione ac laxatione reftitutus fuit. ꝛ aquæ plantaginis caprifolij

134 OBSERVAT. DE FEBRIB.

prifolij, nucum ana ꝑ iij. flor. ros. rub. ꝑ. j. ebulliant
semel, colétur, & colaturæ adde syr. granatorum dia-
mori ana ꝑ j. ꝑ. misce, eo etiam in principio utebatur.
fuit hic gargarismus semel reiteratus. At ex febre illa
validissima quæ tantum duravit 24. horas, ita fuit ap-
petitus deiectus, qui post 14. diem prius rediit. fuit-
que istis remediis illustris Dominus Princeps ma-
gna cum nostra laude curatus, ut postea validus ac
robustus Amstelrodamum accesserit. cumque excel-
lentissimus Dominus Princeps tertio Iulij rediisset,
eiusque excellentiam tum Dominam eius uxorem
generosissimam Carolam ex stemmate nobilissimo
Borboniorum ortam, strenuissimi Ducis Monpen-
serij filiam in Hagha Comitum salutarem, ea ipsa ad-
modum liberalis duobus scyphis aureis in eam donavit,
pignus æternæ memoriæ ac gratitudinis post se re-
linquens.

SCHOLIA.

HÆC febris licet tantum viginti quatuor horas dura-
ret, non erat tamen ephemera aut diaria; cum hac
mitis sit, ac benigna cum suavi calore: illa verò vehemens
ac valida, cuius calor etiam ad tactum erat mordax. Erat
igitur putrida, sed nunquid continua aut intermittens, a-
liquis etiam hic dubitare posset: nam videbatur non esse in-
termittens, quia unicam tantum accessionem habuit, quæ
viginti quatuor horis terminabatur. vix etiam aliquis con-
tinuam esse dixerit, cum inceperit cum horrore. At quia
levis erat horror & non vehemens, talis quoque initio fe-
brium continuarum subinde apparere solet, sicuti etiam &
rigor levis. Et quanquam Galenus merito capit signa pri-
ma febris putridæ à modo invasionis: nam si inuadat cum
rigore, indicatur ab eo esse intermittens, ab Hippocrate sic
edoctus 4. aph. 63. vbi Hippoc. ait; febres quæ quotidie
cum

Signa putri-
dæ quæ su-
muntur à
modo inua-
sionis.

cum rigore inuadunt, quotidie etiam soluuntur, & sic ex rigore indicatur febris intermittens distincta à continua. At hic rigorem aut horrorem non oportet intelligere quemcumque rigorem, sed determinatum: cum etiam inueniatur febris continua, quæ cum rigore inuadit, ut colligitur ex Gal. 2. De differ. feb. 8. ubi expressè admittit, & continuas & intermittentes & hæmitriteum posse cum rigore inuadere, & Hippoc. 1. epid. sect. 2. part. 25. idem concedit, & quod cum horrore quoq. contingere possent iuxta eundem 3. epid. part. 75. ubi proponit casum cuiusdam phrenitici, cuius febris cum horrore inceperat, eratq. continua, cum & in quarto obierit. Cum igitur hæc eueniunt distinguendum cum Galeno, ut 1. ad Glauc. quod si rigor sit magnus & diuturnus, erit intermittens. ratio est, nam in tali rigore vniuersa materia febrilis propellitur ad ambitum totius, & extra venas. Et cum ibi materia plurima sit, necesse est ut rigor sit vehemens, vel saltem diuturnus. At in febribus continuis fieri potest dum materia propellatur à venis magnis ad paruas, ut aliqua portio materia, in parua tamen quantitate propelli possit extra venas, atque hæc ipsa est quæ etiam rigorem præbet. Verum cum modica sit, non potest diuturnum rigorem inferre. hoc licet contingat præter rationem propriam in febribus continuis, cum in his raro rigor aut horror contingat, cum materia sit in venis. quod si contingat, erit horror vel rigor vix effatu dignus. Et sic ex rigore vehementi colligimus intermittentem febrem esse. Sed cum itaque ex paruo rigore vel ex rigore possimus iudicare vel continuam vel intermittentem esse, aliquis dicet: Quomodo ergo distinguam febrem quæ est cum paruo rigore vel horrore vel inæqualitate? Galenus hoc cognoscens surgit ad iudicium, quod capitur ex diuturnitate accessionis: nam intermittens non potest aliquo modo 24. horas excedere. Si est continua & inuadat cum

rigore paruo, perseverabit vltra 24. horas, ex quibus videtur quod hæc fuerit intermittens & non continua, quamvis cum exiguo horrore inceperit. Sed rursus hæc erat vehemens? Sed ad hoc respondere quis posset, Tertianæ intermittens etiam vehemens est? Concedimus sed hæc non erat tertiana, quia 24. horis soluta, non redibat. Et sic aliquis diceret eandem ephemeram fuisse & non putridam, ex inflammatione gutturis obortam, quemadmodum & ex inflammatione inguinum etiam fieri posset vt antea ostensum est. Non possumus tamen inferre, quia duravit tantum 24. horas, idèd fuit diaria. Cùm & febris illa sudorifera anglicana maligna & pestifera non vltra 24. horas durabat, cùm intra idem spaciũ ferè omnes ad orcum populatim demittebat. Sudor etiam copiosus putridam ostendit, paucus & lenis ac malis diariam, & cum in hac febre sudor in fine copiosior esset & calor acris & mordax, si non fuerit continua fuit intermittens & semper putrida, & per vnum diem semper terminata. quod aequè rarum est tam de intermittentibus quam continuis. At vtile nobis visum fuit cùm de continuis febribus putridis hic sermonem habeamus, hanc quoque febrem pro exemplo ponere vt somnus ex febris inuasionè, quenam ipsa sit. Et vt melius hanc distinctionem intelligamus, cùm intermittentes rard excedant 24. horas, est tamen tertiana protensa dicta quæ habet accessionem perdurantem etiam vsque ad 40. horas, id quidem impossibile esse dicimus vt intermittens duret vltra 24. horas, si cum horrore breui vel exiguo inuadat? Nam rigor si sit breuis vel exiguus, non pendet à multa materia. At protensa tertiana pendet à multa materia, vbi igitur erant continua inquirendum? Nam ista sunt continua vel per super ingressum paroxysmorum, an potius quia materia in venis putrescit. Nam fieri potest vt febres sint intermittentes, attamen accessio-

nes fe-

nes februm intermittentium adeò protrahuntur, vt antequàm rigor accedat, non desinat prior accessio. Cùm igitur secunda accessio accedit, cum adhuc prima non cessauerit, continua esse videtur, sed etiam continua ob super ingressum paroxysmorum. Distinguemus autem ex modo inuasionis. Si inuadunt cum paruo aut breui rigore dicemus esse continuas & verè continuas: contrà, si cum vehementi vel diuturno rigore, dicemus quidem continuas, sed per super ingressum paroxysmorum: ratio est, quia dum febris inuadit cum paruo rigore, si febris hæc esset intermittens, dependeret à modica materia & non posset habere accessionem diurnam, & ita secunda accessio non superueniret prima. Cùm igitur nulla fiat intermissio & rigor sit vel breuis vel exiguus, indicium est, quod materia putrescit in venis. postea poterimus considerare quomodo istæ sint febres continuæ, vel continentes, vel continua proportionata. sed de his, scholiis huius libri diximus, continentes, vt diximus, vno modo affigunt vel augendo, vel de crescendo, vel vnum tenorem obtinentes. proportionata continua iuxta symptomata modò intenduntur, modò remittuntur, ita vitiosa de tertio in tertium, causas excipitur, quia materia putrescit in magnis venis, idè non commouetur, pituitosa quotidie, melancholica, quarto die. sed de his omnibus suo loco. Concludendo videtur hæc febris fuisse tantum symptomata, de quibus aliàs dicturi sumus latius.

OBSERVATIO V. DE FEBRE
ACVTA, CONTINVA, PVTRIDA.

VILLICVS quidam satis diues, annorum 40. robustus, qui in Exeruilla pago commorabatur, non multum distante ab vrbe Pithuera dicta in Gallia (in qua tunc præxim exercebam, vt aliàs sæpè

dixi) anno 1545. in principio mensis Augusti, canicula æstuante cum variis cibis ac potibus sese impleuisset, & nunc præter modum se exercitasset, in febrem continuam eamque acutam lapsus est. in quo ægro cum ad eum ingressus essem, hæc signa adesse animaduerti, quæ in acuta continua maxime apparent. Vehementer enim capite dolebat, aderatque totius corporis calor acris & mordax, qui vnà cum febre semper magis intendebatur, & ad interiora penetrabat, vigilia quoque ac insigni angustia premebatur, hypochondria dolebant, sitis valida cum linguæ ariditate & palati: pulsus velox, & anhelitus spissus, inquietudo, spiratio maior, decubitus grauis atque molestus, somnia terribilia, & frequēs in somnis locutio, & delirium per interualla: quæ omnia & acutam & continuam febrem indicabant: cumque adessent plethora, ac lotium rubrum esset, & alia ad sanguinis detractionem consentirent, balneo prius indito cum aluum non redderet, ad vncias sex sanguinis trahere feci, sed non plures ob æstum & in homine bilioso & macilento, mox & hunc syrupum ebibit ꝛ sy. de end. de succo acetosæ viol. ana ℥β. aquæ bugloss. cich. acetosæ ana ℥j. mis. decocto hordei pro potu utebatur. quarto die à morbi decubitu hoc leniens medicamentum propinaui. ꝛ Diaprunis simplicis diacathol. ana ℥β. elect. de succo ros. mesues ℥j. aquæ decoct. thamarind. & flor. cord. ℥iij. sy. viol. ℥j. misce. ter copiosè ex eo aluum reddidit, primò feces duras, deinde liquida, corrupta, & biliosa. sub noctem ad somnum conciliandum capiebat ex sy. viol. & pap. & nemiph. cum aquæ lactucæ, & ad dolorem capitis consopendum modò oxirrhodonon fronti imponebatur, modò lac muliebri.

liebre. Quinto iulebos sumpsit ex aquæ end. cich. acetos. ana ꝑ j. sy. de limonibus viol. ana ꝑ ß. misce, & cum lotium crassum & concoctum spectabatur. Sexto die hanc purgationem sumpsit ꝑ Rhab. selecti ꝑ j. ß. spicæ ꝑ ß. infunde per noctem in aqua end. cich. bugloss. ana q. s. mane huius expressionis ꝑ ꝑ iij. Diacathol. ꝑ vj. syr. ros. solutiui ꝑ j. misce. quo sexies multa biliosa & malè olentia excreuit. Cum his calor febrilis non mitigaretur, & vrina satis tincta maneret. Septimo die manè epithema sequens hepatis impositum fuit ꝑ aquar. end. scariolæ acetosæ ana ꝑ iij. aquæ ros. absynthij ana ꝑ ß. aceti vini albi ꝑ ß. pul. omnium santal. ana ꝑ ß. spicæ nardi ꝑ ß. mis. fiat epithema. Etiam cordi hoc adhibitum fuit. ꝑ aquæ ros. mellissæ borag. bugloss. viol. acetosæ ana q. s. pul. diamarg. frig. ꝑ j. ossis de corde cerui bene albi santali rub. ana ꝑ ß. vini maluatici ꝑ j. vel albi tenuis, si desit. fiat epithema. Ex quibus melius habere visus est: post meridiem cœpit delirare, sed sub noctem cum in somnum incidisset mox ad se rediit, & cum pulsum tangerem vndosus erat, & sudor per totum corpus erumpebat & melius deinde habere cœpit, ita vt postea eum febris reliquerit. Vrina tamen mihi suspecta erat, cum rubra adhuc permaneret: interim ad roborationem modò tabul. triasand. modò diarod. abbatis utebatur, modò diaboraginato diabuglossato & saccharo rosaceo ex quibus & opiata adiecto rob. de ribes. conficiebantur, & licet à febre liberatus esset, vinum tamen inhibui ob rubram vrinam permanentem. At septem vel pluribus diebus interpositis post meum discessum cum bene se haberet, recidiuam deinde passus est, quam ex mala victus ratione factam suspicabar: & tunc multo peius quàm

quàm antea laboravit, ita vt etiam hypochondria fuerint tenfa & inflammata, vnde & delirabat, & in paraphrenitidem incidebat, vt à quatuor hominibus vix in lecto contineri poffet. nihil tunc remedij tentatum, fed amici astantes vt moriturum cum omninò sacerdotibus committunt, ac iubent, vt extrema inunctio tanquam hinc emigraturo adminiftratur. At delirium per fe fedatum eft, fluxu enormi fubfequente: fed cùm ad fe paulatim rediiffet, fingultu oborto cum fopore ac animi deliquio. At his duobus accidentibus rurfus ceffantibus remanebat fingultus vfque ad quartum diem: re tunc quali deplorata iterum me vocarunt, vt fi aliqua fpes in remedijs adhuc pofita foret, adhiberem. Accedens inueni vires valdè deiectas, & quod fingultus eundem maximè infestaret. fed & fopor ac deliquium animi quæ præcefferant cum fingultu magis anxium me reddebant, iuxta Aëtium lib. 9. cap. 5. & proprio de fingultu fic dicentem. Singultus in altiore fopore, aut animi deliquio, aut tethanus obortus, mortem non longè abeffe præfagit. euanuerant tamen fopor & animi deliquium paulo antequàm cum accederem, remanente virium debilitate & fingultu. Fluxus etiam qui prius adfuerat nunc fponfe fedatus erat. Cùm autem mirum in modum fingultu afficeretur, ftomachum propè mucronatam cartilaginem tum etiam fpinam dorfi è regione eiusdem inungebam oleo violaceo ad humectandum & refrigerandum, etiam bombace in eo oleo tinctâ admota. deinde imperabam vt continuò fumeret ex fyrupo violaceo & menthaceo fimul mixtis: violaceus verò humectabat; menthaceus corroborabat, calor fy. menthacei cum violaceo contemperabatur: iisquæ adhibitis remedijs

remediis singultus incantamenti instar cessauit. Ad roborationem quoque saccharo rosaceo perlato utebatur, & præscripta diæta resumptiua hic secundo curatus fuit, tamquam à sepulchro in lucem reuocatus, præter astantium opinionem.

S C H O L I A.

FVIT verd hæc febris continua & acuta, qua etiam Febris acuta.
 velocitate sui finis magna dicitur à Galeno 2. aph. 19. vel quòd hæc ipsa moueatur cum velocitate, in qua etiam tumor est: qua non transit 14. diem: quamuis hæc post septimam primò cessauerit, deinde rursus recidua facta non minus & tunc acuta fuit, ob pessima accidentia qua & acutam febrem notant: nunquam enim acuitas egritudinis cum fortibus accidentibus 14. diem transire potest: & ita febris acuta continua citò ad mortem vel salutem terminum suum parat: interim acutus morbus, alius dicitur exactè acutus, qui intra 14. diem terminatur, alius non exactè acutus, qui ad 20. diem extenditur. Cum hæc maxime ad prognostica faciant, diligenter consideranda sunt febrium differentia, qua penes motum, penes seua accidentia, & penes temporis longitudinem vel breuitatem distinguuntur. Harum autem quattuor in summum à medicis differentie posita sunt: peracuta, acuta, tropica, chronica. quibus & alij addunt febrem perperacutam. Perperacuta.
 Perperacuta dicitur illa, qua quarto die absoluitur, omnium aliarum febrium sauisima & periculosissima, & magna inflammationis cum seuitate accidentium ilicò ad statum perueniens. Sic Amius Reynerus, qui in foro frumentario Delphis agebat, vir circiter annorum triginta, in anginam lethalem & febrem perperacutam incidit, ad quem Ericius Leydius Medicus collega meus prius vocatus fuit, ab iniecto clystere, sanguinem ex cephalica detrahere

here iubet ac gargarismata tum alia apta remedia praescribit: tertio die cum in Hagham Comitum collega vocatus esset, cum suffocatio immineret ad eum accitus sum, cum nihil deglutire posset, libenter sanguinem ex venis sub lingua detraxissem, sed os aperire non potuit; interea collega reverso etiam Nieuenius medicus Haghanus una vocatur, verum cum nullum medicamentum per os sumere posset, iterum clyster iniectus est, unde probe quidem aluum deponerat, sed nihil iuuaminis neque ex emplastris aliisque remediis exterius adhibitis sentiebat, ita ut angina strangulante tum febre perperacuta obierit quarto die. cum & angina per se malum acutissimum sine febre etiam aliquando ante quartum strangulet ac suffocet. Verum febris peracuta dicitur, qua septimo die terminatur: qualis erat illa continens, qua septimo die terminabatur cum sanguinis profluvio e naribus in iuvene robusto, de quo egimus lib. 1. Obser. 22. Sed & ea quoque peracuta erat in puella biliosa, qua maxime capite dolebat, delirio deinde detinebatur, vigilabat, cui in septimo menses copiose fluxerunt, & liberata fuit. huic statim ab initio parum sanguinis detraxiimus, refrigerantia, alterantia, humectantia & emollientia ut syr. viol. iuleb. viol. syr. nymph. pap. praescripsimus cum aqua lactuca viol. acetosa endivia & similibus etiam infusum Rhab. dedimus cum syr. viol. & cum morbus vehementis esset & celer, ac in septimo crisin expectaremus victu tenuissimo utebamur: tamen quia valde biliosa, etiam hordeatum concessimus & emulsoria ex amigd. dul. & se. 4. frig. maioribus. nam in eiusmodi febribus victus ratio maxime observanda venit. At acuta vero febris, ut nunc diximus, duplex est, una qua & acuta absolute dicitur qua 14. terminatur, altera acuta per decidentiam vel acuta non absolute dicitur & hac ad 20. diem extenditur. Tropicae sunt febres a 20. usque ad 40. perdurantes, sic a qui-

Quidam ex angina strangulante & febre perperacuta in quarto obiit.

Febris peracuta.

Acuta febris duplex.

Tropicae febres.

à quibusdam dicta conuersua seu tropica ad similitudi-
 nem conuersionis solis in signis tropicis. Hac enim discedens
 ab acuta ad chronicam febrem sese conuertit, estq; hac
 tropica media inter acutam & chronicam, de quibus la-
 tius vide Sauonarolam, qua & tardissime ad statum ve-
 nit. Febres verò si quadragesimum diem excedunt, non
 amplius tropica, sed chronica seu diuturna dicuntur. sed Chronica
seu diutur-
na febres.
 hac postea clariora per exempla euadent. Morbos autem
 breues vel prolixos cognoscemus ab ipso morbi paroxysmo:
 nam paroxysmi longi, longum: breues, breuem morbum
 prenuntiant. Item ab ipso genere morbi: nam angina, a-
 poplexia, febres acuta, maligna, ardentes, tertiana, breui: Quomodo
status morbi
cognosca-
tur.
 paralytis quartana longo tempore terminantur. Ab ipsa
 virtute debili vel valida, vnde ex debili breuis; ex valida,
 longus. Ab ipsa etate, tempore: Nam in senio & hyeme
 longus: in iuuentute & aestate breues. Ab ipsis accidentibus
 vel longo tempore durantibus. Ab ipsis excrementis ex-
 euntibus natalis: nam in vrina nullum apparentis conco-
 ctionis indicium, longum morbum: & contra breuem signi-
 ficat. peracuti raro quartum aut septimum transcendunt.
 acuti 14. vocandi sunt morbi acuti si cum seuis sympto-
 matibus terminantur: nam ephemera non sunt morbi acuti,
 licet subito terminentur. Satis est hac admonuisse, reliqua
 apud Galenum inuenietis non solum in comment. lib. 1.
 aphor. 12. sed & apud eundem 1. De cris. 6. & Auicem. 4.
 can. cap. 4. qui etiam docet statum cognoscere ex tempore
 & motu morbi, ex ipsa virtute, etate, tempore, pulsu, ri-
 gore, à paroxysmo, ab accidentibus ipsis, ex euacuatione
 & concoctione. Nec satis est hic animaduertere quibus
 diebus terminentur, & vtrum scena habeant accidentia, ve-
 rum & ipsa materia quoque spectanda à qua sunt. Nam
 peracuta & acuta similiter à materia biliosa & sangui-
 nea potissimum sunt, licet & cum aliis humoribus permis-
 ceantur;

ceantur; tropicarum autem materia vt plurimum est bilio-
sa pituita admixta, intra venas quoque putrescens secun-
dum maiorem ac minorem mixtionem humoris frigidi cum
calido, qua ratione & accidentia quoque mutantur. Chro-
nica autem fit potissimum ex materia pituitosa & melan-
cholica vel quod superant alios humores, in cuius curatio-
ne maior respectus est ad causam & materiam, quam ad
febrem. In curatione per acutarum & acutarum, ad fe-
brem potius & seuiora accidentia interim materia nequa-
quam neglecta, & sic peracuta magis indigent extinctiuis
& refrigerantibus remediis, acuta verò prout sunt intensa
& remissa. Tropica verò, cum est media inter acutam &
chronicam, ita & curatio erit media, & signorum cog-
nitio, nam habita curatione & signorum acutarum, hæc
etiam facile innotescet. Caterùm hæc omnia multo luci-
diora exemplis euadent.

OBSERVATIO VI. DE FEBRE

continua biliosa, & acuta, ac lethali.

ANNA Simonis, quæ in platea vaccea agebat,
foror Cornelij Buscopij illius insignis Orga-
nistæ, mulier biliosa, subnigra, atrabilaria, raræ
texturæ, statura exigua, macilenta, filiulam lactans,
annorum circiter 36. cui aliquando è naribus san-
guis subtilior biliosus effluere solebat. Hæc ex animi
mœrore perturbata, per mulierem, quæ litem causâ
hæreditatis ob fratrem demortuum inferebat, cum
verba acerbiora in eam detorserat, die nono Apri-
lis, anno 1583. febre continua eaq. biliosa, & acuta
sub noctem correpta est, vigilabat, multa tenuia bi-
liosa, corrupta, deiiciebat, & vermem vnum, (quod
& malum signû vulgo proditum est, & ideò vulga-
res hunc vermem, si non plures deiiciantur, vermem
vitæ

vitæ vel corporis viuentis appellare solent) vrinam
nigram liuidam & fœtentem per totum morbi de-
cursum meiebat. Ad hanc cùm antea nullis reme-
diis vsa esset, accitus sum 13. die Aprilis, nempe in
principio quinti diei ab initio morbi, cum sympto-
mata iam supradicta animaduertentem, & quod lo-
tium liuidum esset, hanc vix euasuram prædixi,
eoque magis, cùm loquela impedita esset, vt vix in-
telligeretur, pulsus celer ac debilis, febris vehemens,
& inquietudo maxima, & delirium per internalla,
vigilia insignes, locutio molesta, spiratio crebra, ve-
næ sectione neglecta & omissa ab initio in morbo
valido, quam etiam nunc vix audebam tentare cùm
à meridie vocatus sub vesperam omnia iam dicta
magis auerentur, cùmque debilis existeret, ac satis
multa biliosa, tenuia, liquida, malè olentia eodem
die ter quaterque deiecisset, quod & signum erat
magnæ putredinis. Idè ad alterationem & putredi-
nem corrigendam hunc sy. propinaui & sy. de limo-
nibus ꝑj. ß. aquæ cich. end. borag. ana ꝑj. misce. Pro
siti & fluxu reprimendo sumebat rob. de ribes. Die
sequenti manè 14. Aprilis, qui erat sextus ab initio
morbi, in eodem statu eam inueni. venam tamen in-
ternam brachij dextri (quia consueta, & tempore ve-
ris potissimum aliquando è naribus sanguis fluere
solebat) secare iussi, qui cum biliosus esset, & ipsa
satis debilis non ita multum sanguinis chirurgus
extraxit, & quanquam melius ex sectione venæ ha-
bere videbatur, cùm lingua, quæ prius impedita e-
rat, nunc mobilior, ita vt nunc melius intelligeba-
tur, quæ diceret. At post meridiem, rursus locutio
molesta, etiam sub noctem peius habens, inflamma-
tio gutturis accessit, lingua aspera, & tumida, vt

K

apthæ

apthæ metueretur: gargarisma sequens præscriptum fuit. ℞ aquæ decoct. hordei cōmunis lib. j. syr. granat. diamori ana ℥ j. β. misce pro gargarifmate. Cumque adhuc biliosa, tenuia deiiceret, hoc vnguento, quod etiam ad vermes faceret, vmbilicum inunximus. ℞ olei citon. ℥ β. olei absynthij ℥ ij. cornu cerui vsti ℥ j. β. ceræ exiguum: fiat vng. molle. Pro somno quoque conciliando tēpora linimento inungebat. ℞ vnguent. popul. olei pap. ana ℥ ij. mis. 15. die Aprilis manè, qui septimus erat ab initio morbi, aliquo modo dolebat circa latus dextrum, & tussicula aderat, sed cū inunctione olei amigd. dul. mitigabatur & lambēbat ex syrupo sequenti ℞ syr. iuiubini ℥ j. syrapi myrtini (propter fluxum, quia liquida adhuc deiiciebat) ℥ β. misce: interim & ℥ ij. pul. cornu vsti (qui ad vermes facit) dedimus cum decoct. rad. dentis leonis. Inter tussendum semel sputum apparuit cruentum, quod inter tussendum expectorauerat. lambēbat etiam ex sy. sequenti ℞ sy. viol. ℥ j. sy. capill. ven. ℥ β. misce. At cū rursus liquida, biliosa excerneret, sequens amigdulatum dedimus ℞ amigd. dul. depilat. ℥ ij. cum aqua furfuris fiat amigdulat. pro ℥ viij. dulcoretur parum cum zacharo rosaceo perlato. At post meridiem symptomata multo grauiora, vigiliæ paraphrenitides, & sub noctem adhuc multo peius habuit, inquieta erat, sanguis è naribus fluxit, nihil profuit, vrina liuida, crisis imperfecta, ita vt eam morituram prædicerem. Octauo die omnia peiora, liquida deiiciebat, pauca & malè olentia, locutio grauior vt nullo modo intelligeretur, valdè inquieta erat, postea aluum retinere non potuit, spiratio crebra, sæpius intercepta, manuum gesticulationes, paleas & floccos è stragulis carpebat, vox exilis

exilis: tandem etiam interrupta, nono die ab initio morbi hæc obiit.

SCHOLIA.

CVM hic liuidam vrinam spectarem cum prius ad eam ingressus essem, & symptomata alia aduertērem, & quod scēlio vena esset prætermissa, mortem futuram astantibus prædixi, quodq; maximum periculum huic immineret. Est enim lotium maximum indicium ad prognosticon teste Gal. 6. epidem. sect. 6. comment. 6. Cum enim Hippocrates de agrote verba faceret, cui grauitas capitis & delirium aderat &c. considerandum, inquit Galenus, num vrina sit bona vel mala aut mediocris. Si mala cum præuis symptomatibus, ager citò morietur, vt hic euenit: si est bona, periculose agrotabit, sed euadet: si mediocris, aliquamdiu viuet, sed morietur. Et idē Galenus colligit ex primo epid. sect. 3. comment. 22. apud Hippocratem ex vxore Epicratis decumbente apud Archeiem, ex solo lotio posse fieri iudicium, in qua circa initia nullo modo certum signum salutis apparebat, cum tenuiora, pauca, biliosa, mera deiceret, tenues & vrinæ subnigras redderet, & sexto die deliraret, & septimo die omnia exacerbata, vigilia, deliria, cui tamen in 11. sudor apparuit, & minxerit colorata, cum multo sedimento, vnde & commodius habuit, quod signum in 11. tanti sit apud Galenum, cum hæc, licet 80. die, prius curata fuerit, quod ex solo lotio liceat subinde prædicere. Verum hæc nostra puella per totum decursum morbi liuidam & nigram vrinam meiebat, Sic & Philiscus apud Hippoc. qui propè muros habitabat, tertio die nigra minxit, & quarto vrina nigra, sic & quinto, cum & parum dormisset, & ad diem voce destitutus esset, & spiritus vsque ad finem velut reuocanti rarus & magnus; circa meridiem sexta obiit. At Silenus, qui in

Lotium maximum indicium ad prognosticon

Vide casum vxoris Epicratis i. epid. sect. 3. cap. 22.

1. Epid. 2. grot. pti. Philiscus.

Herephonti
febris acuta.

Lotium bo-
num.

Lotium ma-
lum.

Platomone habitabat, propè filios Eualcidis, qui & primo die vrinam nigram minxit, & ab aluo prima die biliosa mera spumosa & multa prodirent, & secunda die secessus plures tenuiores spumosi, vrina nigra, vox molesta parum delirans. In tertia omnia exacerbata, secessus tenues subnigri, vrina turbata subnigra, vndecima & hic quoque mortuus est. ita raro euenit vbi vrina nigra minguntur in febris acutis, si alia ad sint signa mala, vt euadant, quam Herephonti apud Hippocratem febris acuta, cui & vrina nigra tenues in principio sed post octauam cum melioris coloris essent, & paruam subsidentiam haberent, & nono sudaret iudicatus est morbus. Cum igitur lotium in pradicendo tantam vim habeat, videndum nunquid bonum sit aut malum: 1. de cris. apud Gal. 12. bonum vel potius optimum est, si in substantia neque nimis tenue, neque nimis crassum, sed mediocre. in colore subrufum, tendens ad subflauum & aureum colorem. si infra subflauum, crudum existit; si contra, ad vstionem tendit. Quod ad contenta attinet, oportet vt habeat sedimentum album, leue & equale. aut saltem nebulam similem. Malum, quidem lotium duplex. Vnum crudum est, aliud corruptum. Crudum simile aqua est, decoloratum nullam habens substantiam. Corruptum autem est illud, quod etiam substantia sua nigredinem habeat: nam Galenus 1. De cris. cap. 12. ait se nunquam aliquem seruatum vidisse, qui talem vrinam minxerit. Malum quoque est lotium viride ac liuidum, & licet vtrunque malum sit, liuidum peius existit. Viride autem sit ratione insignis adustionis: liuidum vero ob extinctionem caloris natui. pessimum quoque est oleaginosum: quoniam indicat colliquationem. Non minus & illud, quod contenta habeat ad similitudinem farinae crassioris, orobi, vel surfuris, vel contenta sint nigra ac mellis consistentiam habeant. Nam & colliquationem interdum indicat

dicat in partibus solutis. Subingale verò instat iumentorum ex mente Gal. 4. aphor. 20. cum à materia crassa & densa fiat, quæ à calore agitatur, indicat longitudinem morbi. & ideo si tale circa egros appareat, non ilicò est dicendum actum esse de egro: cum etiam possit indicare longitudinem morbi: interim, circumspiciendum si ita turbidum lotium appareat in febre maligna, aut pestilenti, cum malo colore nempe liuido, hoc ipsum lethale erit: quemadmodum euenit mulieri Delphensi ex febre pestilente ad fossam aqueam decumbenti, in domo, cui lutra pro insigni erat, quam & morituram diximus. Tale quoque sine malo colore potest etiam minus malum esse, & signum cruditatis vt in sanis obseruatum est turbidum mictum & ita manens pessimum quoque est, vt in sacerdote illo, qui apud Iohannem Sasbotum seniore Delphis peste laborabat, cum fectore mortem præfagebat, eoq; magis cum in pectore petechia nigra apparerent, ita vt tertio die ad eum accitus mortem quarto prædixerm, vti quoque in eo obseruatum est. Vxor Philini in Thas. cum in 11. post delirium, vrinam multam cum conuulsionibus, crassam, albam, iumentorum similem meieret, cum aliis malis signis, vt habetur apud Hippoc. 1. De morb. vulg. ad diem 17. cum obmutesceret, 20. animam egit. Rubrum autem lotium vt Gal. ait 1. epid. sectione 3. comment. 23. indicat morbum securum sed diuturnum, quia ob sanguinem magis tingitur & non ob bilem, & ideo eiusmodi febres magis salubres. sed diceret aliquis quod tales citius terminarentur, & quod diuturnitatem non indicarent. fit hoc quod cruditatem notat. tamen quarto aphorismorum, aphor. 71. dicitur, quod vrina rubra in quarto apparens, quod in septimo die finiatur. Quomodo igitur rubor diuturnitatem significat? At Galenus monet si talis vrina cum contento rubeo apparet in die indicatorio cito salus expectanda: si appareat in die

Vxor Philini.

Sanguis e
naribus fluens
quando le-
thalis.

non indicatorio diuturnum morbum significat. Caterum non solum vrina liuida in hac muliere mortem pratendebat, sed & sanguis, qui ex naribus fluebat, vel potius stillabat, & non copiose efflueret, pessimum quoque signum erat: nam cum & Philisco apud Hippocratem, quinto parum de naribus idq; merum stillaret, & nigra minxisset, vt prius dictum est, sexto obiit. Dicit autem Galenus ibidem in comment. quod ater sanguis erat, qui vbi stillat semper letalis est, ruber autem nequaquam: modo copiose aliquo modo effluat. nam dicit quod rubri stilla siue sanguinis puri in morbo exitiali visa nunquam est, sed atrii semper. Cum huic puella sanguis e naribus stillaret non aderam, dicebant tamen que aderant ex mulierculis rubrum fluxisse. quia tamen tantum stillauit & non satis copiose fluxisset, vrina liuida & cetera mala symptomata que aderant, mortem prasagiebant.

OBSERVATIO VII. DE PVTRIDA

febre continua, maligna cum vermibus.

MERCATOR Pithueriensis circa mensem Martium, anno 1546. cum ibidem praxim adhuc exercerem continua febre acuta & maligna correptus est. cui dolor capitis aderat vehemens, qui maximè in acuta continua adesse solet, ex frequèti & continua ebullitione putridi caloris superflui, vaporibus malis inde sursum ad meningas cerebri sublati, atque in iis malam intemperiem inferentes & eas extendentes solutionem continui, & capitis dolorem adferentes, huic & paraphrenitides, deliria, vigiliae, cum & calidi vapores, ignei & exsiccantes humiditatem cerebri resoluunt, spiritusque animales afficiunt & actiones laedunt. vnde somnia terribilia: cui etiam angustia totius corporis aderat & inquietudo, cum

cum materia febris continuæ & acutæ subtilis ac mobilis sit, & idè pungendo, agitando, modò hanc, modò aliam particulam corporis infestat. fitis quoque aderat vehèmentior ob vapores calidos ex minera putredinis, hinc stomachum siccitate lancinat, œsophagum, linguam & palatum, & idè lingua quoque aridior. Aderat pulsus velox, inæqualis, qui etiã teste Gal. 4. de caus. pul. in acutis febribus adesse solent. Spiratio quoque huic maior & anhelitus ob calorem in corde valdè intensus. rubea quidem vrina, sed tenuis. Hæc cum animaduerteterem & aluum strictam haberet, vt enema iniiceretur mandauit & folior. maluæ viol. bethæ. Mercurialis ana m. j. prunor. Damas. numero xij. thamatind. ʒ iij. fiat decoct. in aqua communi, & in lib. j. dissolue cassiæ, pro clysteribus ʒ j. benedictæ laxatiuæ (nam in ventre aliquo modo dolebat) ʒ ij. ol. viol. ʒ iij. vitellum vnius oui, salis communis ʒ j. secundo die ab initio morbi post horã quartam pomeridianam cum prius vocatus essem, clyster iniectus est; aluû probè reddidit, ita vt minus capite doleret. At manè febre nullo modo diminuta & continuò affligente, quamuis vrina nunc crassior apparebat & rubra, & venæ sanguine repletæ vndiq. spectabantur, & Vere instante in quo solitus erat sanguinem detrahere, ad uncias octo ex venâ basilica secta fluere feci, cum robustus foret, & bene ferret. Et quamuis die præcedente ex clysteri ter aluum deposuisset, quæ postea minus respondebat, cum etiã circa cor angeretur, syrupum sequentem propinaui & syr. ros. solutiui ex infus. ros. pallidarum. sy. viol. ana ʒ j. β. sy. de bugloss. ʒ j. aq. end. borag. ana lib. β. fiat iuleb. pro tribus vicibus à sectione venæ dolor capitis plurimum mitigatus erat.

152 OBSERVAT. DE FEBRIB.

erat. Tertio die vocationis nostræ, qui erat quartus ab initio morbi, aluo ex præcedente iulebo, lubrica facta, tussis eum inuasit, pectore dolebat, augebatur circa præcordia & ventriculum dolor. Ad tussim mitigandam & sitim, capiebat sy. viol. & iuiubinum diadrag. frigid. pectus inungebatur linimento sequenti & olei amigd. dul. viol. ana ℥β. butyri recentis loti cum aquæ viol. pingued. gallinæ ana ℥ij. ceræ albæ modicum fiat linimentum. Quinto die cum aluus non responderet cassiæ ℥vj. & pulpæ thamarind. ℥ij. dissoluta in ℥iij. seri lactis sy. ros. solutiui ℥j. β. ebibit, ac multa liquida & humorosa excreuit. Circa ventriculum cum adhuc doleret oleo cithoniorum inunximus, postea etiam mastichino adiecto. Ad somnum conciliandum hordeato utebatur. Septimo dolor ingens in renibus, & aluus rursus restricta. enema iterum iniectum est, & dolor cessauit. quamquam cerato infrigidante Galeni lumbi quoque inungebantur caphuræ exiguo adiecto, ita ut octauo die melius habere videbatur, & in nono quasi à febre liberatus, ita ut me relinqueret. decimo tamen quarto die ab initio morbi febris rursus increbuit, & adeò illum affligere cœpit, ut delirium subsequutum fuerit, & permansit tribus diebus continuus in delirio, vigilabat nullo somno obrepente, & tandem factus est surdaster, ita ut astantes eum pro deplorato haberent, adhibita sacra inunctione (ut vocant, quæ sacerdotibus sacra ancora est, & morituros ea muniunt) quæ in fine adhiberi solet. Eo autem tempore extra urbem ad alium decumbentem euocatus eram, sed cum intellexissent me rediisse, denuo ad ægrum accitus fui, quem ex priori morbo, à quo videbatur euasisse, magis debilem inueni, dentibus stridebat, nares palpa-

palpabat , quæ mihi præbebant suspensionem vermium, qui in eiusmodi febribus putridis & malignis sæpe adesse solent. Cumque eo tempore per duos dies rursus aluum non deposuisset, clysterem iniicere iubeo, ad materiæ putridæ auersionem, quæ ad caput tendebat, surditatem & delirium inferens: ita clyster paratus erat. ꝛ iuris pulli decocti cum lactuca, viol. maluæ lib. j. cassiæ extractæ ꝛ j. ellect. hieræ picræ (ob vermes & materiam aliquo modo pituitosam: nam aliquando etiam præter delirium sopore afficiebatur) ꝛ ꝑ. olei oliuar. viol. ana ꝛ j. ꝑ. salis ꝛ j. fiat clyster. bene excreuit, & vermem in excrementis conspeximus. à clysteri parum melius habere visus est, delirio nondum ex integro sedato. At cum per interualla ad se rediret, dicebat se subinde dolorem modò circa ventriculum, modò totum ventrem sentire. Verùm cum confectione sequenti vteretur, quatuor deinde vermes admodum longos vomitu per superiora & quatuor per aluum vnà cum excrementis valdè malè olentibus deiecit. Tale erat ellectuarium in tabul. ꝛ species diarod. abb. species diad. frig. species cordial. coralli rubri (nam fluxus quasi symptomaticus postea accessit) cornu cerui vsti omnium subtiliss. puluerisatorum ana ꝛ ꝑ. dissol. in aqua portul. bugloss. adiecto zach. albiss. q. s. fiat confectionio in tabul. capiebat bis in die ꝛ ij. vel iij. interim ad somnum conciliandù & delirium tempora inungebantur cum oleo mandrag. pap. & vng. populeo simul mixtis. Altero die, dictu mirum, cum continuo ex istis tabulis sumeret, denuo adhuc quatuor vermes vomitu, deinde adhuc quatuor per secessus magno impetu reiecit, quibus mox fluxus cessare cœpit & pristinæ sanitati restitutus fuit, antea tamen

K s . surditas

furditas cessauerat, iuxta illud prognosticon Hippoc. lib. 4. aphor. 60. inquiens: quibus in febribus aures obsurduerunt; sanguis ex naribus fluens, aut alius turbata, soluit morbum cum furditas hæc euenerat: uti & Gal. refert in commento eiusdem aphorismi, ob biliosa excrementa retenta: vnde & delirium, cum hæc ad caput recurrant, & turbatione alui cessauit furditas. At delirium non ita subito, nisi post vermes deiectos vaporibus ex putredine ad caput elatis, nunc minus euaporantibus: cæterum expulsis vermibus febre cessante præter omnium opinionem curatus fuit. Hic autem erat omnium ægrotantium postremus, quem præ manibus in Gallia in nostris curationibus habuimus, quanquam & alios antea habuerimus, de quibus suo loco. Nam post hunc curatum patriam accessi, ut & amicis ac ciuibus in morbis cutandis inferuirem.

S C H O L I A.

HÆC erat febris maligna & acuta, quæ licet septimo videbatur sopita, postea rursus inualescens, pessima symptomata produxit, cum & septemdecim vermes in totum reiecerit, qui in eiusmodi febribus putridis spectantur, qui suo fœtore non minus quam humores calidi euaporantes delirium adferre solent. in hac curatione illud notatu dignum, quod cornu vstum (ut sæpius alias experii sumus) maximè confert in febribus eiusmodi malignis, vbi fluxus adest, & vermes etiam intestina lancinent. Et quanquam hæc febris in principio non videbatur maligna. circa vigorem seu statum symptomata peiora emerferunt, licet hæc fuerit continua acuta non exactè, sed potius per decidentiam cum 20. die prius fuerit soluta. erat tamen valdè maligna ob seua symptomata, quanquam huic vires adeo non fuerint deiectæ, quin morbum grauem, licet præter

præter opinionem multorum, tandem superauerint. Et ideo medicum non solum in febre acuta, sed etiam in omni morbo meminisse oportet, si salutem aut mortem ægri denuntiare velit, ut hæc tria probe cognoscat, ægritudinis vehementiam, & ægri virium quantitatem, & statum ipsius ægritudinis. Quemadmodum enim impossibile est aliquem scire, qui onus sustinet, num ad eum locum peruenire possit quod tendit, nisi sciamus eiusdem qui onus sustinet, vires, & quantitatem oneris, ac spacium viæ, qua tendit. Mors enim aut vita habetur ex virium dispositione & signis alterationis vniuscuiusque duarum rerum & sui contrarij. at quanquam vires maxime ex pulsu cognoscantur, in febribus potissimum acutis, Hippocrates iussit ut omnium primò faciem ægrotantis contemplaremur: nam hæc ipsa si repente macilenta euaserit absque causa manifesta, ea ipsa nobis semper suspecta esse debet, quemadmodum & in acuta febre vultus quidem toruus aut minus quam par sit pro morbi vehementia fœdatus, aut præter rationem bene habitus, tutus non est, cum & facies liuida subito facta non solum malum, sæpius & mortem prænuntiat. Vbi enim videris in febre acuta duobus aut tribus primis diebus faciem tornatilem euasisse, malum utique signum est: quia significat vehementem calorem præter naturam humido prædominari, ac membra exsiccare & depascere, cui virtus resistere non potest: ita ut plurimum terminetur ad mortem: interim circumspectendum, ut Hippocrates monet, ne decipiamur nunquid talis euaserit ob nimiam vigiliam, ob ventris fluxum præcedentem, tunc minus malum hoc signum esse iudicabitur. At illud obseruatu dignum, quod in febre acuta in facie seu genis macula nigra oborta lethales sint, cum Sauonarola refert se ex tali prognostico magnum honorem esse consecutum. At oculorum ratio maximè etiam consideranda, si lumen refugiant & si eger in fe-

Signa prognostica febris acutæ.

in febre acuta non videat, signum solet esse lethale, cum
& strabismus per se solum in hac febre malum significare
soleat. Vbi verò acri auersentur lumen cum animalis vir-
tutis casu saepe pro lethali signo habitum est, modò non fiat
ob dolorem fortem, nam eius ratione ipsi acri tenebras ca-
pant. Intuitus persistens absque palpitatione & motu ma-
lus censetur, & lippitudo valdè sicca. ita & nasus tortuosus
propinquitatem mortis ob conuulsionem designat etiam
compressus, sed & aqua citrina è naribus stillans quando-
que mortis signum præbuit. neque illud signum bonum est
iuxta Auic. si aeger digitum assiduè in nares demittat, quasi
eas expurgaret absque causa manifesta. quibus & attra-
ctio aeris continuò in naribus fiat, quiq; anhelitu piscium
odorem aut butyri redolent, illud quoque pro malo signo
habetur. Aures frigida contracta & fibra earum versa
malum notant si quæ sordes aurium dulcescant, ab antiquis
& Galeno pro lethali habebatur. Si per febrem acutam
etiam obsurderint, pestiferum; nisi alius cita, tum cruor è
naribus fluens, vt paulo antè dictum est, accesserint. Dolor
quoque auris in febre acuta, vt Auicenna refert metum in-
cutit si agrum quiescere non sinat, ita vt saepe lethalis fiat,
nisi ex eis quid fluxerit, idq; potissimum in senibus. quan-
quam in iuuenibus etiam mortem inferat, antequam ab-
scessus fiat & saniem fundat ob sensuum vehementiam
eorundem. Vbi quoque caput repente dolet ac vehementer
agrum affligit & præcordia tensa & reuulsa fuerint, in-
saniam aut delirium portendunt, nisi sanguis è naribus flu-
xerit. lingua si exasperetur & nigrescat in 14. quandoque
moriuntur. vbi os exsiccatur & febris increseat, malum.
Scissio labiorum in febre acuta, inflammationem arguit a-
liquando & crism, si cum alleuiatione contingat in die
critica, bonum est: fætor malignus ex ore egrediens, in feb.
acuta significat maximam putredinem, & saepe lethale ha-
betur.

betur. At videndum ne decipiamur. potest esse corruptio quæ in corpore lateat vt in secundina retentione aut foetu in vtero mortuo existente: vti euenit, M. Iohannis Buggij uxori, quæ tamen euasit, foetu corrupto per partes expulso. vox robusta & loquela concinna, bonum: è contra malum, os manens apertum, ac siccitas linguæ exsuperās, labia in-crassata vel subleuata in febribus acutis malum. Stigmata supra linguam & tubercula instar cicercum nigra, lethalia à nonnullis censentur. Asperitas linguæ & siccitas excedens, delirium & phrenitidem quandoque præfagit. præfuffocationes gutturis prauæ cum mors instet, at sine spuma lenior est colli contorsio deglutionem auferens, pessima, & si potus per nares reiciatur, cum & testiculi contracti vnà cum virga in febribus acutis mortem subinde intulerunt. Somnus profundus ex virium imbecillitate, malum indicat: & si senes in febribus acutis multum dormiant, fidere non oportet, cum robur deiectum sit, floccos euellere, paleas colligere mortem propinquam esse sæpius arguunt. Dolor vehemens ac calor internus, cum partium externarum frigiditate inflammationem internam notant, ac pro malo signo & plerumq. lethali habetur. liuor digitorum ac vnguum mortificationem præfagit: decubitus supinus in non consuetis, frigidus, sudores in febre acuta mortis nuntij sunt, in mitiore morbum longum denuntiant. dentes lenta forde infecti febrem magnam adesse testantur, anhelitus è corpore exiens frigidus, malum: nam caloris innati extinctionem præfert, at interceptus non minus malum esse intelligitur. pulsus caprisans cum virtutis deiectione, formicans, dicrotus, diuersus cum magna duritie malus. Hæ quoque mala febris nota sunt, sopor, vigilia, caligo oculorum, singultus, lassitudo, exudatio, animi deliquium, inquietudo, sanguinis stilla, pusilla, sudor frigidus rigorem sequens, atrabilis per initium sursum vel deorsum erumpens.

158 OBSERVAT. DE FEBRIB.

pens. vomitus sinceræ bilis, magis si niger aut viridis humor prodit. Nocet aluus ex toto suppressa, vel nimium soluta, ut agrum in cubili non patiatur conquiescere, maxime si liquida, pallida, alba, spumantia deiciat. mala quoque, exigua, levis, tenax, alba, & livida, biliosa, cruenta, pinguis, aut insueti foetoris materia. Aluus varia, quæq; strigmentum, cruorem, bilemque, viridem fundit, aut quæ post longam ægritudinem sincera est. Lumbricos quoque per febrem deici tutum non est, præcipuè ante morbi declinationem. Sed sub acuta febre viuos eos excludi, haud iuxta periculosum est, potissimum ad meliorem iam valetudinem inclinante homine, at vita cassos exisse prorsus inutile est, idque, declinante morbo; per principium tamen febrium mortuos esse præstat, viui enim pestem minuunt. At noster ager partim viuos partim mortuos eiecit circa finem morbi, quamuis vnum tantum cum primo clysteri eiecerit, reliquos postea, & hic saluus euasit. Antequam ad alia signa prognostica progrediamur prius exemplum interponamus: nam exemplis (quæ nunc diximus & quæ postea dicturi sumus) hic tractatus multo clarior euadit.

OBSERVATIO VIII. DE FEBRE

ACUTA CONTINVA XIII. DIE PER

fluxum sanguinis narium terminante.

IVVENIS annos natus viginti septem, in otio viuens, quamuis biliosus ac hepatis calidioris, qui cum itinere pedestri se ipsum fatigasset, ac ad hospitium veniens ceruisiam crassiolem bibens, rursus sese itineri accingens, sudore madidus, cum domum peruenisset ac siti ingenti premeretur, cumque ceruisiam tenuiorem bibisset admodum copiosè, maximam angustiam pectoris incurrebat, ut difficulter anhe-

anhelatum trahere posset, exiguo rigore correptus febrim continuam incurrebat, quæ die sequenti magis increfcebat, rigore amplius non superueniente: capite supra modum dolebat, sitiebat, & quæ bibe-
bat ilicò euomebat, quæ valdè amara erant: ad hunc accitus, cum feces eo die excreuisset, & venæ satis amplæ apparerent, quamuis in homine bilioso, tempore quoque verno existente, licet magis ad finem ver tenderet, sanguinis vncias octo ex basilica dextri brachij illicò demere feci, & vt paulò post ℥vj. aquæ hordei, cum ℥j. ꝑ. de limonibus adiecta esset, ebieter mandauit. prima quidem vice euomuit, sed post meridiem cum idem iuleb. sumpisset, retinuit. nocte subsequenti melius habere visus est. At manè rediens valdè incalescebat, dolore capitis tunc magis increfcente. quarto die atramentum cassiæ ebibit, quo multa liquida & malè olentia & biliosa excreuit. Quinto cum valde sitiret, neque calor febrilis sese remitteret, hunc syrupum sequentem propinaui
ꝑ. de ribes acetositas citri de succo acetosæ ana ℥j. aqua end. cichoreæ borag. ana ℥ij. misce pro duabus vicibus: hæc enim faciebant ad febris malignæ acedrinem domandam ac infringendam, quæ spiritus lancinat & vires dissoluit. Sexto pauca biliosa reddidit, & cum non bene dormiret, hordeatum sub noctem exhibuimus. Septimo die vrina quidem erat rubra cum leui sublimento. Nono prius subsidebat, vnde ægrum sperare iussi, cum octauo die præcedente dilutum rhabar. sumpisset, quo & multa deiecerat. Decimo hunc iulebum longum parare iussimus, cum calor febrilis nondum ex integro cessaret. ꝑ. rad. cichorij dentis leonis macerat. in aceto ana ℥j. flor. viol. nenuphar. borag. ana ꝑ. j. acetosæ

acetosæ end. cichorij dentis leonis viol. borag. ana
 m. ß. hordei mundati p. j. se. quat. frig. maior. ana
 ʒ j. se. acetosæ portul. ana ʒ ß. prun. sebesten. ana nu-
 mero xiiij. liquir. rasæ ʒ iij. fiat decoct. in aqua com-
 muni pro lib. j. ß. sy. de limonibus, de acetos. citri
 oxizach. simplicis ana ʒ j. fiat iuleb. capiat in auro-
 ra & vesperi ʒ vj. eo se delectari aiebat. Vndecimo
 sudare cœpit, & lotium crassum rubrum mingeba-
 tur, per se aluum illo die deiecit, vti & 13. die. at sub
 noctem peius habuit, capite supra modum dolebat,
 oculi rubicundiores. 14. die sanguis è nare dextra
 copiosè admodum fluxit, & data opera ipsum fluere
 permittebam, neque remedium aliquod pro eo si-
 stendo moliebar, quanquam assistentes timebant
 ne ex nimio fluxu animi deliquium incurrisset, ab eo
 tempore melius habuit & pristinae sanitati restitutus
 est, victu conueniente eundem refocillando.

S C H O L I A.

VRINA hic in principio quamuis erat tenuis & ru-
 bra postea crassescens, & subsidens salutarem mor-
 bum presagiebat: dictum enim est antea Scholia Obser. 6.
 huius libri, quod vrina iudicium in febris, præ reliquis
 signis etiam maximam vim habeat. At pessima est diluta
 alba in acutis febris, qua & periculum insania presag-
 git. Æ què inutilis, in qua quod subsidet, subrubrum aut li-
 uidum est, aut tenuibus filamentis, fursuribusue simile
 quid representat. Sed minus efficax est eius signum in fe-
 bribus pestilentibus, quamuis bona, agrè ad mortem ten-
 dat, de quibus suo loco. Mingunt quoque agri pessimas ac
 malas vrinas, qua cum sit expulsio cretica, pro bonis ha-
 bentur. Si igitur bona cum aliis signis bonis, bonum presag-
 git: si mala cum malis, malum. Si retineatur, aut parum
 mingi-

Iudicia vri-
 nae in febr-
 bus acutis.

mingitur in febris acutis malum significat, & pugnam vehementis aegritudinis & natura quæ superatur, decumbit aut vincit, laborem in nocte & materia crassitiem: in febris non ita acutis longitudinem notat. Quando vrina mingitur subtilis & deinde crassescit, febrem vehementis adustionis cum signis malis significat, inflammationem in hepate: & si crassa mingitur, & clara euadat ante crissim, non est bonum. crassa verò & turbulenta in qua non subsidit aliquid & non clara fiat ebullitionem humorum indicat ob vehementiam caloris extranei, debilitatisq; virtutis coquentis; & ideò mala. Vrina nigra in febris nisi aliunde venerit à renibus, vtero, lethalis, & pauca exiens ceteris paribus deterior, significans maiorem humiditatis absorptionem, & quanto crassior, eò malignior. Aquosa quoque perseverans fœtida, nigra, crassa, mala rubea verò cum rubedine subtili, cum signis malis mortis velocitatem arguit. Vrina turbata quæ hyposthasim crassam velociter faciunt, significant velocitatem morbi cessantis 4. aphor. comment. 72. Quæ hyposthasim non faciunt turbata, si vires fortes, longum morbum: si debiles, mortem indicant. Vrina habens nebulam rubeam in quarto die, in septimo crissim facit, at alba adhuc certior & dignior est. 4. aphor. 73. comment. si nebula sit in medio suspensa, continua, equalis. Vrina habens hyposthasim laudabilem vna die, & alia non, signum est, quosdam humores concoqui, alios nequaquam: & ideò longa aegritudo significatur 2. prog. comment. 26. Vires aegri igitur considerandæ, si fortes, & expectare poterit finem morbi, nec ne, vt rectè iudicemus & victum præscribamus. Vrina si nigra fuerit & ad croceum colorem in circulo vergat, cum febre acuta sine aegri alleuiatione, lethale. Vrina sine aliqua hyposthasi in febre acuta & ita permanens, nihil boni significat. At ea erat laudabilis quæ hyposthasim albam atque subsidentem,

L sem,

162 OBSERVAT. DE FEBRIB.

tem, aequalem, continuam, leuemq³, habeat sic perdurans usque ad crism; hac fida est, & nuntia salutis, & breuitatem agritudinis significat. Quæ hac caret, diuturnitatem morbi prasagit, neque fida est: vt habetur 2. prog. text. 26. Rubra verò cum simili hyposthafi, longam quidem agritudinem notat, sed fida ac nuntia certa salutis: 2. prog. text. 27. arguit enim sanguinis dominium cum a-quoitate; Galeno interprete: & in febribus sanguineis magis commendatur. Nebula pendens in vrina, si alba, bona: sin nigra, mala. Alba, diaphona, clara, & cirrina morbum crudum notat. 2. prog. text. 30. & si virtus fortis, digeretur; sin debilis, morietur infirmus.

OBSERVATIO IX. DE FEBRE

continua, biliosa, acuta cum apthis.

VIR triginta annorum, macilentus, exiguæ staturæ, biliosus, qui in horto Henrici Moermeesterij pharmacopæi nostri habitabat, magno onere oppressus, cum baiulus frumentorum esset, per totum diem fatigatus, mox refrigeratus, in febrem incidit biliosam, malignam cum apthis, tempore autumnali, cum etiam hæ publicè grassabantur, cum febribus etiam excrescentias habentibus. Hic cum secta illi vena esset, ac sanguis ad vncias sex extractus, ac insuper syrupos refrigerantes acetosos ebibisset, neque calor febrilis diminueretur: quarto die cum aluum non deponeret, hoc sequens medicamentum ebibit. ℞ cassiæ recenter tractæ ʒvj. pulpæ thamarind. ʒiij. elect. de succo ros. ʒij. Aquæ end. ʒiij. β. sy. ex multiplici infus. ros. ʒj. misce, fiat haustus. quo multa biliosa, & tenuia egressit. interim pro apthis utebatur hoc gargarismo. ℞ plantag. viol. bellidis

bellidis minoris ana m. j. hordei communis non ex-
corticati ad maiorem absterfionem ℥j. vel p. j. se. ci-
thon. ℥j. β. bulliant in aqua communi pro lib. j. colæ
adde diamor. sy. granatorum ana ℥j. mellis ros. co-
lati ℥β. misce pro oris collutorio & gargarismo. Hoc
quoque iulebo utebatur ℞. decoct. hordei mundati
feu aquæ illius claræ lib. j. sy. granat. sy. de ribes oxi-
zach. simplicis ana ℥j. misce. Vrinæ erant tenues, ru-
bræ, & in medio suspensa habebant diuulsa, non sub-
sidebant nisi circa septimam: octauo igitur die cum
aluum non deponeret, hoc medicamentum purgans
dedi. ℞. rhab. selecti ℥j. β. schœnanthi ℥β. infunde,
per noctem facta prius leui ebullitione in ℥v. aquæ
end. manè fortiss. expressioni adde mannatis selecti
(quia erat eius vxor nutrix filia pharmacopæi, idèd
sumptus ferebat) ℥j. misce, & fiat haustus. ex quo
quinq; multa tenuia, biliosa iterum egressit; nocte
subsequenti melius habuit. Verùm die sequenti cum
calor febrilis nondum ex integro cessaret, ad hepatis
infrigidationem me conuertit, & sequens epithema
præscripsi. ℞. aquæ end. ℥vj. aquæ ros. ℥ij. santalor.
rub. ℥j. β. spicæ ℥β. spodij ℥j. aceti ℥j. β. misce pro
hepatis epithemate. Ad cordis quoque refrigeratio-
nem etiam hoc sequenti, in aliis quoque simili febre
laborantibus, commodè vsi sumus. ℞. Aquæ ros.
℥iij. aquæ acetosæ buglossæ ana ℥ij. aquæ mellissæ
℥j. santali rub. ℥j. β. coralli rub. ℥j. santali citrini ℥β.
caphuræ gra. iij. croc. gra. ij. vini optimi ℥j. misce
pro cordis epithemate: quibus calor multum miti-
gatus est. capiebat etiam triassandalum in tabul. ℥ij.
superbibens ℥j. aquæ endiuia. postea in vrinis sub-
sidentia alba lenis conspiciebatur. sudauit & iudica-
tus est perfectè vndecima die. At alteri qui hoc eo-

dem tempore decumbebat, cum urinae in principio inconcoctae essent, postea etiam nigrae, & quaedam in medio suspensa innatantia habentes rotunda, non subsidentes, septimo obiit. cui etiam convulsiones multae cum sudore circa mortem non aliter quam Erasino (de quo narrat Hippocrates) euenit, qui habitabat circa Bootae torrentem, qui post quintum, cum insanisset, neque se continere potuerat, similiter mortuus est, cui & extremitates frigidae, subliuidae erant; cuius historiam habes i. De morb. popularibus.

SCHOLIA.

HVIC primo agro cum in urina subsidentia alba, lenis praeceisset, & sudauerat, perfecte 11. die iudicatus, & sanatus est: quemadmodum & Melidia apud Hippocratem i. De morbis vulgaribus euenit, quae iuxta Iunonis templum decumbebat, cui & urina perpetuo boni coloris erant, licet tenues, postea in ipsis etiam subsidentia alba, lenis, sudore subsequente. Alteri vero mors subsequuta (vti Erasino apud Hippocratem i. De morbis vulg.) cui urina nigra: ita quoque urina aquosa, foetens, nigra, lutosa, crassa, turbida, mala: aquosa enim arguit inobedientiam materiae & virtutis digerentis impotentiam: nigredo vero extinctionem, mortificationem, adustionem. Turbulenta in augmento, conturbationem extremam in humoribus, & tunc lethalis est. In statu autem & declinatione minime, cum contingat per modum repurgationis vel mundificationis, cum humores, & superfluitates urina permisceantur. Aquosa vero cuius substantia est tenuis, & color eius albus, significat indigestionem humoris in fine, & debilitatem virtutis efficientis coctionem. Neque haec signa bona sunt post appetitum, post longas febres, cibum fastidire coepisse, aut multos sudores adesse eosque, frigidos, aut eos

Melidia ægrotans i. De morb. vulgaribus.

Erasinus.

Signa mala.

aut eos non ferri toto corpore aequales, sed circa caput tantum, & circa ceruicem. Ad hac sudoribus febrem non finire, aut post hos horrorem incidisse. Auriginem ante coctionem, vel ante febrem, vel statim cum ea incepisse. Aequè horrendum, febricitantem multum atque crebro spirare, itemq; in sexto die incepisse inhorrescere, difficulter ferre morbum, praterq; rationem sine vasorum inanitione imbecillum esse, minoranteq; febre insudare, aut modò frigidum, modò calidum esse, variisq; saepe coloribus affici. Tum etiam quod aliqua parte corporis abscesit, id non maturefcere, sanitatemq; non consequi, aut ipsum inter hac egrum passis manibus pedibusq; supinum cubare, somnum totis noctibus non videre, quantumvis interdiu is accedat, peiusq; est, neque per noctem, neque de die inquietare, sed continuam vrgeri implacabilem vigiliam. Vide de vxore Philini in Thaso apud Hippoc. 1. De morb. vulgaribus e-

Vxor Philini.

grotantem, cui somni non aderant, extremitatesq; frigebant, & in sexta delirabat, & in 8. similiter & in 11. cui etiam circa 14. diem palpitationes per totum corpus, sermones multi, parum resipiscebat, verum statim rursus delirabat. Circa 17. voce destituebatur, vigesima mortua est. Sic & in Dealcis vxore lib. 3. De morb. popul. qua in Leio decubebat ex febre horrida acuta, qua ad finem perpetuo, semper tacita manibus palpabat, vellebat, scalpebat, pilos legebat, lachryma & rursus risus, non dormiebat: nona delirans: 14. spiritus rarus, magnus per tempus, & rursus breuispira. 20. sermones multi, voce destituta 21. mortua. Contra quoque malum iugi agrum somno sopiri. Atque hac sunt qua terrere metu periculosa febres possunt. magis autem in senibus, quibus, Hippocrate teste, febres acutae non similiter fiunt: quod si fiunt, plerunque lethales sunt, aphor. 14. lib. 1. & Galenus in comment. rationem latius declarat. Sic Petrus aduocatus in Hagha

Vxor Dealcis in Thaso.

L 3 Comitii,

Comitis, præ aliis omnibus senior, cui Rotro, à Roterodamo nomen erat, annos natus 84. cumq; pedes ex Hagha Delphos venisset atque iterum redisset, vena huic in renibus rupta est. Hippocrates noster diuiniſſimus, corpus de repente mouere rectè periculofum pronuntiauit aphor. 51. libri 2. plurimum atque repente euacuare &c. Quamuis id in iunioribus minimum periculi forte portendit: in ſenioribus verò ac debilioribus, periculoſiſſimum. Huius lozium cum ad me tranſmiſſum eſſet, cum ſanguinolentum, ac de vena rupta prænuntiaſſem, tandem coram egrum me vocarunt. Cumq; eundem inuenirem ex febre acutiſſima decumbere, eumq; delirare & per nares ſanguinem ſtillare, in ſene mortem prædixi: at cum aluus non fluerei, lenitiuum exhibui, quo bene excreuit, & ad ſomnum conciliandum etiam hordeatum: ſed cum nihil proficerem, præhabito prægnofico, vitam cum morte finiebat. quemadmodum & ſenex præbyter ille Iohannes de Blayſvviçk annorum 82. cuius mater numeroſam prolem pepererat ad 24. vſque. Hic cum pedeftri itinere ex Hagha Comitis Delphos iret, in acutiſſimam febre, tum pleuritidem incurrebat, ad quem vnà cum Cornelio Ericio Leydio Collega meo accitus, medicamenta nihil iuuarunt, circa finem menſis Auguſti anno 1565. obiit. Rariſſimè ſenes ex febre acuta euadunt. Et ſic ſupradicta in febribus acutis medico non ſine ratione metum incutiunt. Hæc verò ſubſequentia bona ſigna perhibentur. Si aurigo (teſte Hippocrate) ſeptima febris die vel nona, vel 11. vel 14. mollibus præcordiis oritur: vt Paſtori quondam Haghano euenit, ac aliis multis: Si æger morbum facile ſuſtinet, nulloq; conflictatur incommodo: ſi mente conſtet: ſi bene ſe habeat ad ea que offeruntur: ſi neque ſomno, neque vigilia nimia opprimatur, noctu dormiens, & vigil interdium: Si poſt ſomnum firmior eſt & leuior: Si non difficulter ſpirat, quod certè ſignum omnibus

Præſagia ſalutis in febribus.

omnibus febris, quæ intra diem 14. finiuntur, principem inter bona locum habet: Si denique constat appetentia, vel ab initio seruata, vel etiam post cibi fastidium orta: Si præcordia sine vilo sensu doloris, equaliter mollia parte dextra sinistraq; sunt. Quod si quoque vomitus incidit, si is mistus est ex bile & pituita: si id quod in vrina vel subfidit, vel in medio suspenditur, vel superius innatat, sit album, lene & equale. præstabilius autem est si nubecula ad imum matula consistat. Si insuper deiectionis alui mollis est, & probè figurata & rufa vel modicè citrina, neque supra modum fortens, eiusq; moles assumpti cibi respondet, & si fiat eodem tempore quo per secundam valetudinem eruptio fieri solebat: si totum corpus sit equaliter molle ac calidum, equaliterq; resudat. Si sudore maximè in die critico febris conquiescat: Si æger facildè conuertitur; si decubitus sit naturalis: Si ea quæ ex corpore efferuntur, sine multa molestia & post concoctionem efferuntur: Si post eandem concoctionem Labra, nares, aut lingua extremum finduntur, pustulisq; minutis exulcerantur: Si denique concoctio citò fieri incipit cum pulsu constanter bono; & vt summatim dicam: Si principes virtutes earumq; actiones fortes sint vel debiles. hac enim præcipuè iudicium confirmabunt. & idèd Auic. 2. quarti signa, in-

Auicenna.

quit, bona sunt, tolerantia egritudinis, fortitudo virtutis, similitudo formæ, quæ & in sanitate aderat, etiamsi accidentia fortia adsint, pulsus bonus, eiusq; fortitudo, coctionis bonitas, crisis, & alleuatio post eam, anhelitus facilis, leuitas post somnum, situs iacendi commodus & somnus naturalis. Signa quoque bona cum forti virtute festinam; cum debili, tardam sanitatem: ex aphor. 14. lib. 1. Deterior est febris acuta in pueris quàm in iuuenibus: senibus quoque ob frigus minus acuta sunt: si fiant, sunt periculosa & plarumq; tendunt ad perniciem, ob debilitatem

virtutis, resistunt temperatura senili, qua frigida & sicca est, minusq; accenditur. Ceterum qui exactè de febribus acutis predicere velit, oportebit omni hora egro assistere, nam propter subitum motum illarum, iudicium medici quantumvis experti, plerumq;, si omnia non animadverterit, facile perturbatur. Huc spectant quæ Hippoc. de prasagiis scripserit, & quæ Gal. De crisi bus annotauerit, & quæ apud Auicennam quoque narrantur lib. 4. fen. 2. tract. 1. De prognosticis & cris. & tract. 2. De principio aegritud. Huc quoque referuntur, quæ de temporibus febrium habentur, quatenus sint vniuersalia vel particularia. Vniuersalia quidem, quæ totius morbi siue febris circuitu absoluuntur. Particularia, quæ paroxysmi siue exacerbationis partem metiuntur. Rursus vniuersalia non solum penes morbi essentiam, sed & penes symptomata & materia alterationem distinguuntur. De his omnibus vide Galenum, tum alios, qui hanc rem copiosè tractarunt, quibus modis & status morbi cognoscatur. nam sine horum cognitione nunquam rectè curabis, aut victum probe institues. Copiosè etiam de his agit Argenterius, tum alij quàm plurimi & Gordonius. De temporibus. vide quoque Auic. 4. can. cap. 3. & Aët. ser. 5. cap. 2.

De temporibus febriū.

OBSERVATIO X. DE FEBRE

PUTRIDA, CONTINVA, QVAMVIS

lenta, cum alui retentione.

MVLIER quæ ad forum frumentarium Delphis decumbebat anno 1572. mense Octobri, febre putrida, licet lenta, correpta sub noctem magis exasperante. hæc omnia longo tempore cuomebat, excrementa vsque ad sex dies retenta erant. Medicus imperitus qui hanc inuisebat ecligmata tantum

tantum præscripsit, unde magis ad vomitum irritabatur. At cum hæc mēspila deuorasset suomet consilio, vomitus aliquo modo repressus fuit, febre magis crescente. Ad hanc tandem accitus, cum iam ultra quatuordecim dies ferè decubuerat, neque sectione venæ in principio vsa esset, eam nunc in debili fati ægra tentare nolui, multo minus cum iam ultra sex dies aluus retenta fuerat: licet enim hic putredo esset atque obstructio, vltima facta indicatione ab euacuatione primarum superfluitatum alui, ab ea tanquam prima in curatione progrediendum duximus. Sed quia valdè debilis erat & macilenta & vires ex longiore morbo deiectæ à leuioribus medicamentis incipiendum esse rati sumus. Cum itaque nec clysterem, nec balanum admitteret ℥j. β. manatis selecti cum iure pulli ad aluum emolliendam statim propinauimus. Sed cum ex eo leniente medicamento aluum non deponeret, postridie ℥j. β. folior. sene in decocto communi infusum leui prius facta ebullitione, atque expressum dedimus, in exigua quantitate, ne nauseam aut vomitum (ad quem prona erat) concitaret, cuius ℥iij. adiecimus ℥vj. elect. lenitiui sy. ex multiplici ros. ℥j. quo optime aluum deposuit, & cœpit deinde melius habere febre etiam quæ non valdè acuta erat, paulatim desinente; ita vt mea opera amplius se non egere diceret.

SCHOLIA.

QVOMODO febres optima methodo sint curandæ, præter Hippocratem & Galenum ac alios præstantissimos medicos plurimum in hac re laborarunt, etiam huius sæculi medici eximij, vt Argenterius, etiam Donatus ab Altomari qui Galenum contra Argenterium defendit, hoc si

L 5 libet

1. Indicatio à morbo, quæ in plures particulares deducitur.

libet perlegere poteritis. Et quantum ad primam indicationem quæ sumitur à morbo, cum febris morbus sit sui ablationem indicat: vt liquet 8. meth. medendi cap. 1. cumq; hæc sit intemperies consistens in caloris abundantia, ea refrigerari debet: vt Galenus 11. meth. cap. 7. De particularibus indicationibus doctè agit. præterea & humectari, cum & siccitatem copulatam habeat: vt 9. method. cap. 4. & ita per contrarium excessum curatus. vt eodem 8. method. constat, siue ea effectu, potestate vel ex accedenti refrigerent, vt 11. meth. cap. 5. scriptum est. Sed quia in febribus putridis septem res occurrunt præter naturam, vt Aëtius lib. 5. cap. 74. ex mente Galeni scripsit, à quibus indicationes colliguntur. Humorum, inquam, copia, crassities, lentor, obstructio, transpirationis detentio, putredo, & febris non intermittens, singulis earum ex aduerso medebimur: multitudini inanitione, crassitudini attenuatione, lentori abstersione, obstructioni apertione, transpirationi detentione: si fuerit ob quippiam impactum cuti, cum discutientibus occurremus: si propter condensationem, cum his quæ rarefaciunt: deinde putredini cum abstergentibus, alterantibus, immutantibus: postremo febrim cum refrigerantibus: hinc si virtus valida & plethora adsit, sectionem vena imperamus: si cacochymia, etiam purgamus. At rursus si refrigerando affectum vitiosum ad naturalem habitum & temperiem deducere oporteat, idè quoque naturalis corporis temperies, quoad fieri potest haud quaquam ignoranda erit. ex hac namque indicatione sumpta, contrarietatis modus, seu mensura simul cum eadem febre desinitur, ita vt per ea febris auferatur, seruetur tamen naturalis corporis temperies. non satis est admouisse calido affectui frigida, nisi id debita mensura fiat: & licet hoc sit difficile, tentandum tamen ex propriis signis, ea inuenire, quæ libro De temperamentis scripta sunt, tum verò vltra hæc quo magis scien-

2. Indicatio ab hominis temperie, ex qua plures alie nascuntur.

gis scientifica notitia sit (inquit. Gal. 9. meth. cap. 15.) ex
 aetate, & tota antea acta vita, exercitio, victus ratione con-
 stat, cui & regio, anni tempus, calis status, conuersatio ad-
 iunguntur, ita vt hac ratione in partes plures orientur par-
 ticulares scopi, febris curationem indicantes, siue maus eas
 coindicaciones appellare. Tertia deinde indicatio, ab aere ^{3. Indicatio}
 ambiente sumitur, qua & plures alias parit. nam ex quot ^{ab aere am-}
 causis immutetur, tot etiam peculiare scopos producit: ^{biente, quae}
 nam omnes quotquot sunt apud Galenum, ad has tres pra- ^{plures alias}
 cipuas referuntur. interim vires quae semper sui custodiam ^{parit.}
 indicant, praecipue sunt considerandae. de quibus agitur po-
 tissimum à Gal. 9. & 11. method. Cum igitur hic alius
 resisteret, ea mollienda erat: quo factum est, vt eger caco-
 chymia depulsa melius habere coeperit, & a febre liberatus
 fuerit. Et ita in febris putridis continuis prius sanguinem
 extrahimus, si vires admittunt, maxime in principio; dein-
 de purgamus, vbi abundantia simpliciter non ad sit, sed et-
 iam humorum aliorum; deinde etiam ad obstructions
 tollendas accedimus, & ad febrilem calorem alterandum
 & refrigerandum. At rursus febris quatuor requirit me- ^{Febris qua-}
 dicamenta, primum leniens, vt superfluitas in primis viis ^{tuor requi-}
 auferatur. atque hac lenientia in triplici sunt differentia. ^{rit medica-}
 nam si materia sit in superiore parte ventriculi, vomitorio ^{menta.}
 indiget, debili quidem si sint superfluitates biliosa vel a-
 quosa & tenues. mediocri vero, si crassa, viscida, pituitosa.
 lenia sunt iuxta Auic. syr. acetos. simplex, acetum, aqua
 hord. tepida, ius pulli: mediocri oximel. simplex vsque ad
 succum raphani cum praedictis. ab oleis abstinendum. ideo
 pessime faciunt medici imperiti, qui non oleum febricitan-
 tibus exhibent tantum, sed & antimonium. Noui quen-
 dam medicum, qui oleo vsus est in muliere cereuisiaria
 febricitante, quae postea relaxato ventriculo nihil retinere
 potuit. Alia lenientia sunt, clysteres lenientes, vel supposi-
 toria.

toria. Statim in principio non utendum elect. lenituo: quia aliqua electiue purgantia intrant. Secunda materia medicamentorum, est ipsa preparatio & expurgatio. & hac rursus duplex, alia cruda, qua indigent preparatione: cocta vero expurgatione. reliqua sunt diuretica & sudorifera, qua non exhibentur nisi in fine. hac satis est admonuisse, de quibus alios auctores perlegito. huius subsequens observatio sit pro exemplo.

OBSERVATIO XI. DE FEBRE
PUTRIDA, CONTINVA, LENTA,
cum humorum crassitie.

PVELLA pituitosa habitu crassiore, quæ apud cereuisiarium habitabat, in febrem putridam continuam, quamuis lætam, incidit cum humorum crassitie, syrio ardente: cum tamen plus æquo incalcesceret pro habitu suo, fecibus communibus prius eductis cum cassia, altero die exiguum sanguinis ex vena interna brachij dextri extraximus, sed quia sanguis erat crassior & pituitosus, postea ad incidendos crassos humores præparandos, aquam hordei propinauimus cum oximelite. Deinde cum materia nobis videbatur magis cōcocta, hanc purgationem exhibuimus. ℞ diacatholici. ℥vj. diaphœnici ℥ij. dissolue cum ℥iij. aq. hordei (propter febrem continuam licet lentam) oximellitis simplicis sy. ex infus. ros. ana ℥β. misce, fiat haustus. Postea decoctum ad obstructions liberandas hoc modo præscripsimus. ℞ corticum rad. feniculi apij cichorij dentis leonis ana ℥β. acetosæ capill. ven. dentis leonis ana m. j. absynthij communis m. β. se. anisi, feniculi cucumeris, melonum ana ℥j. vuar. pass. enucleat. ℥β. liquiritiæ rasæ ℥iij. hordei mund. p. j. fiat decoctio
in aqua

in aqua communi pro lib. j. colaturæ, adde oximell. simplicis sy. acetosi simplicis ana ℥j. β. misce, fiat apozema. 14. die hæc ipsa paululum cœpit sudare. Cùm postea circa ventriculū nonnihil doleret, has tabulas in officina parare iussimus. & specier. aromat. ros. sine musco (ab eo in mulieribus abstinemus, ne morbo uterino capiantur) ℥ij. specier. diarod. abb. ℥j. 2. ch. albis. ℥j. β. dissolutis in aqua absynthij fiat confectio in tabulis. sub finem verò etiam vinum Rhenanum cōcessimus, quod quidem aquosum est, obstructions tollit, & vrinam prouocat. hæc autem 20. die à febre liberata fuit.

SCHOLIA.

QVAMVIS vena sectio nec obstructions tollit, sanguinem tamen exiguum eduximus, nō euacuationis gratia dumtaxat, quemadmodum in ea qua ex abundantia gignitur, sed reuulsionis causa id potissimum fecimus. prohibetur enim obstruentium succorum defluxus ex tali vena sectione, auctore Gal. 11. meth. cap. 10. saltem etiam ipsis humoribus crassis vel lentis existentibus. id autem quod factum est obstructionis, per ea qua obstructa liberant, curabimus nempe detergentibus & extenuantibus, quare cum crassi humores magis erant parati & extenuati, eos purgatione, qua tamen febrem non auget eduximus, & quod reliquum fuit per vrinæ & sudores expellere conati sumus.

sectio vena
non semper
fit causa e-
uacuationis
sed reuulsio-
nis.

OBSERVATIO XII. DE FEBRE

solo minorante pharmaco expulsa.

FAMVLA quæ apud zythepfam decumbebat ex capitis dolore, febre satis valida correpta fuit, epoto medicamento purgatorio minorate sequenti, paulò

paulo post sana facta est. ℞ diacatholici ꝑvj. elect. lenitiui ꝑij. dissolue cum ꝑiij. β. decoct. communis sy. ros. solutiui ꝑj. misce, fiat potio. qua egregie purgabatur; interim vt calor febrilis membris adhuc inhærens infringeretur, duobus sequentibus diebus ex hoc iulebo bibens, cum satis continua febre affligeretur, in totum liberata est. ℞ aquæ cichor. end. borag. ana ꝑiij. sy. acetos. simplicis oxizach. simplicis sy. viol. ana ꝑj. misce pro iuleb. pro tribus vicib.

S C H O L I A.

Vtrum in principio in febre liceat vti pharmaco mino- zante.

QUÆRITVR à medicis vtrum in principio in febribus minoratiua pharmaca conueniant modò hoc ipsum sit leniens, sed strenuum lenientibus addendo aliquid exigui medicamenti electiue, vt vocant, educentis, vt tantum sit calcar in respectu ad leniens medicamentum, potest exhiberi. interim non probamus medicamentum omnino electiue purgans, quo non est vitendum in febre salubri, modò materia non sit furiosa aut turgens. Minorante igitur vti licet. huius quoque exemplum habemus apud Amatum centur. 3. cur. 39. qui etiam solo minorante pharmaco à febre satis affligente curatus fuit.

OBSERVATIO XIII. DE FEBRE
continua cum fluxu symptomatico.

PVELLA viginti annorum, filia illius cereuiffarij, pro cuius ædibus gripho insigne erat, anno 1572. mense Nouembri, in febrem cõtinuam lapsa est, ad quam post nonum diem prius ingressus: hæc ipsa subinde delirabat, vermes quoque multos vnà cum fluxu symptomatico deiciebat, multa corrupta biliosa, liquida per plures dies egerebat, modò sopore, modò vigilia afficiebatur, subinde non constabat mente,

mente, rursus quæ dicebantur intelligebat. Varia huic præscripta sunt, tum amigdulata, quæ tamen gustare noluit. cornu cerui vstum huic propinatum est ob vermes. & vmbilicum inunximus oleo cotoneorum, puluere cornu cerui adiuncto, etiam pauca cera immixta. tandem vsa multis conditis, quæ fluxum impedirent & putredini ac calori febrili resisterent, ad se rediit, & appetitum habuit ad lac acidum cum oriza sumendum esse proposuimus: quo cum delectaretur, fluxu illo symptomatico interim cessante, 21. die à febre liberata est, & proba victus ratione vtens viribus restauratis, tandem præter multorum opinionem perfectè sanitati restituta est.

S C H O L I A.

F L U X V S symptomaticus viros deicit, raro aliquid boni adfert, & magnam putredinem vermes deiectione vna cum fluxu indicabant, sed fluxu cessante, vrinam multam subsidentiam habentem reddidit, quæ magnam salutis spem præbuit, talis enim à mentis emotione liberat teste Hippoc. 6. De morb. vulg. qualis erat Dexippi. 21. in hac puella febris indicata est.

Vrina multam subsidentiam habens.

Dexippus.

OBSERVATIO XIII. DE FEBRE

CONTINVA, BILIOSA, QUÆ

à Galeno τριτασφύνης dicitur.

A L E X A N D E R Balbianus Pedemontanus (vulgu lumberdum vocabat) pater illorum quatuor puerorum, qui arsenicum seu auripigmentum sumperant, qui à me curati fuere, cuius historiam ac curationem aliàs dicturi sumus, cum de venenis sermo fiet. Hic autè Balbianus cum Antvverpia domum venisset mensè Septembri; in febrem biliosam

biliosam incidit satis continuam, quæ finitima tertianæ esse videbatur, à Galeno τετανοφυνὶς dicta. Capite supra modum dolebat, in principio urinam crudam & inconcoctam meiebat, siti premebatur, quamuis non vehementi, bilem in principio accessionis euomuerat, licet febris absque rigore inuaserat. Huic ptisanam pro potu dedimus, & ut hunc syrupum sequentem sæpius sumeret, mandavi. ℞ sy. viol. ℥j. β. sy. de limonibus ℥j. misce. Cùm autem manè illum accederem rursus, vrina magis tincta fuit, febre eundem plus quoque urgente, ac dolore capitis magis aucto. Quare huic vena secta est, & sanguis ex flexu brachij dextri extractus, & melius habuit: die subsequenti urinam optimam cum pendente nebula minxit. Sexto die mannate selecto ad ℥ij. cum fero lactis epoto, multa excreuit. Deinde septimo sanus factus est. quemadmodum etiam pedissequa Dominæ de Orange mense Augusto præcedente, etiam simili febre decumbens, cui die 3. Augusti hunc iulebum propinaui. ℞ sy. de limonibus ℥j. aquæ cichor. borag. ana ℥j. β. misce. altero die cùm & hæc aluum per se deposuisset, vena secta fuit ad uncias quatuor, non plures: quia debilis & biliosa. Quinto deinde die medicamento leuiter purgante in modum boli assumpto, & ita parato. ℞ elect. lenitiui ℥vij. pulpæ thamarind. ℥j. fiat bolus. multa excreuit (quia facilis solutionis) & biliosa: ac demum septimo die cùm sudasset, curata fuit. Interim cum eodem tempore euocatus essem ad generosum Comitum Fredericum de Hollach Gheertrudebergæ decumbentem, de quo lib. 1. Scholia Observat. 13. mentio habita est, imperavi ut victu adhuc humectante & refrigerante vteretur, nempe hordeato quo

prius

prius vsa fuerat. & hordei mundati p. j. amigd. dulc. depilat. ꝑ. j. ꝑ. se. 4. frig. maior. mundat. ana ꝑ. ꝑ. fiat hordeatum circiter lib. j. & saccharo rosaceo perlato dulceretur: & quia debilior & valde macilenta, etiam ius caponis, in quo lactuca tenella incocta erat pauca adiecta agrestia, concessimus.

S C H O L I A.

CONTINVA autem biliosa tetragonis dicta, seu tertiana finitima, est duplex: vna quidem ex natura & mox ab initio talis, altera vera (vt etiam doctè annotauit Iacobus Sylius suo tempore apud Parrhisios professor regius, & amicus noster quondam & familiaris, in suo Commentario de febribus) permutatione ex synochoputri generatur. Cum enim bilis celerem ex sanguine putrente generationem habeat: sit vt synochoputri succedat mox non melancholica febris sed biliosa: qua calor leuitate, & ceteris symptomatis simplicior & mitior & blandior manus medici occurrit. qualis calor à balneo est: tamen is plurimus est: sic & pleuriticis rubrum spuentibus febris tertiana, circuitionis proportionem, per accessiones seruat: sed simplicior atque clementior, quam quæ cum sputo flauo statim ab initio biliosa fuit. Id quod frequentissimum est. Sic in phlegmone largior sanguis, quam

Febris continua tertiana finitima.

Aph. 33. lib. 6

M dum.

dum. At cum biliosarum continuarum sauisima sit causos, seu febris ardens, ad hanc nostra nunc conuertatur oratio, postea de illis continuis biliosis, qua tertio quoque die exacerbantur, ex flaua bile orta.

OBSERVATIO XV. DE FEBRE
ARDENTE LETHALI.

IODOCVS Ryfvvickius, Iuris vtriusque Licentia-
tus, vir egregie doctus, annorum triginta, rara
constitutionis, macilentus admodum & biliosus,
qui paulo ante Euam Teylingiam iuuenulam, co-
gnatam vxoris meae in vxorem duxerat. Cumque
paulo largius apud amicos in secundis nuptiis tum
apud alios vino sese impleuisset, licet etiam aliquot
diebus dolore capitis afficeretur, & eum parui face-
ret, vt neque a vino potenti, neque a Venere absti-
neret. fuerat autem hic longo tempore viduus a Ve-
nere abstinens, verum coniugio denuo copulatus,
ea liberaliore vsus fuit. Hinc a potu vini calidioris &
Venere in causon vel febrem ardentem licet in asper-
rime hyeme anno 1562. videlicet mense Februario
incidit. Decumbebat autem in Hagha Comitum in
aedibus honestissimae matronae Burchiae Matris Do-
mini praesidis Hollandiae. Secundo autem die acci-
tus est Hugo Nieuenius medicus Haghanus, & atra-
mento cassiae praescripto cum aluum non deponeret,
tertio die sanguinem extrahere fecit, mox & iulebos
refrigerantes humectantesque praescribit, & alia quae
illi necessaria feбри ardenti videbantur. Cumque sin-
gulis horis in peius aeger vergeret, septimo die ad
eum quoque vocatus fui: cruciabatur tunc intolerabi-
li ac ingenti siti, lingua non tantum arida, sed &
nigra erat, os vero supra modum amarum: cum au-
tem

tem lotium inspexissem quod fortè reseruatum erat ac in atrio positum, album quidem instar aquæ claræ, ac tenue, Domino præfidi Hollandiæ Cornelio Zuzio auunculo vxoris præfenti, qui mihi statim ægritudinis tunc explicabat, antequàm adhuc ægrotum vidissem, medico astante nondum præfente, delirium statim adfuturum prædixi simul ac mortem, ex tali lotio in febris ardente. Vix autem cubiculum ægri ingressus, eodem serè momento, æger cœpit delirare, quod delirium vsque ad mortem adeo vehemens duravit, vt à fortissimis viris in lecto detineri non potuerit. Postquam autem adhuc diligenter ægrotantem inspexissem, augebāt præfagium meum, toruus aspectus, oculorum inconstantia, frequens motus digitorum, pudendi ostensio & verecundia ablata, vestium & stragulorum plicatio, festacorum collectio & similia. Istis malis signis perseverantibus etiam mortem nono die expectandam prædixi, cum essem in septimo, in quo delirare cœperat, ad vndecimum diem morbum ita acutum non posse extendi, prædixi; & ita euenit, quanquam medico astante non nihil adhuc sperante, qui iam etiam accesserat. Verùm statim delirio inuadente, ac vrina cruda tenui permanente, cum aphorismum illum diuini nostri Hippocratis ac senis venerandi 72. lib. 4. in testimonium huius prædictionis adduxissem, ita dicentis. quibus vrinæ albæ & perspicuæ, malæ, præsertim si in delirantibus appareant, facile medicus in meam sententiam ibat. Vrina enim tales (vt Galenus in commento dicebat) extremam cruditatem significant, quare & morbos longos faciunt. Quædam verò ex ipsis, cum anticipauerint vires dissoluerè, sunt perniciosæ, veluti in deliriis. Nullum enim

vidi delirantem, in quo talis vrina apparuisset, salutatum. Apparent autem tales in delirantibus qui exitio proximi sunt. Dedimus tamen operam ut vigili ac deliranti somnum induceremus reinediis ad hoc aptis, attamen frustra, delirio non cessante; ac nono vti prædixeramus mortuus est.

S C H O L I A. *Αἰσος οἷος ἰσθῆ*

Causus nomen homonymum.

K *Αἰσος* Græcè (Latine combustio seu ardor) nomen homonymum est, non tantum in toto corpore, verum etiam in vna eius parte gignitur, vt constat apud Hippoc. & Galenum, in stomacho, pulmone, ieiuno intestino, imò in carne ipsa, vt habetur 4. De vict. rat. morb. acut. Eodem lib. textu & commento 1. hanc febrem ardentem oriri scribunt, non ex bilioso humore tantum, sed ex pituita salsa, & tertianam quoque esse de genere ardentium febrium. Vide Gal. 2. De diff. feb. cap. 3. & 8. De Hippoc. & Platonis decretis, cap. 6. cum ait acutissimas & ardentissimas febres oriri à staua bile, & tertianam ex febrium ardentium numero esse: nam 2. De cris. cap. 6. eandem profert sententiam de tertiana continua cum & hanc exquisitam ardentem nominet. Interim commento aphorif. 58. & 59. lib. 1. & 4. De morbis vulgar. tertianam sepius ab ardentibus separat. Hinc plurimi hallucinati sunt cum diuersa de febre ardente scribantur. Sed hic intelligendum, quod causus alius sit proprie dictus: alius vero communiter ita appellatus. Proprie autem dictum, per vehementem totius corporis caliditatem, inextinguibilemque situm circumscribi, tanquam per propria ac pathognomica signa. Hanc etenim febrem, cum videlicet viens caliditas sitiq. incompefcibilis hominem torquent, καὶ σὸρ (hoc est ardentem) simul cum reliquis medicis simplicem ac exquisitam appellat: idem Gal. citato lib. 4. De rat. vict.

Causus proprius dictus.

vict. Et 3. De morb. vulg. inquit quod non appellabitur
ardens febris, nisi adiunctam perpetuam habeat per totum
morbum suum assiduam atque exurentem calorem. Huius
causa opponitur is, qui communiter & non ita proprie sic
appellatur, vixote si in vna parte fiat, ob quam non de ne-
cessitate suum pariat, aut etiam in totius corporis carne
eum generari contingat, vt diximus eiusdem Galeni aucto-
ritate, citato lib. 4. De rat. victus, fit autem & hic ex ipsa
etiam flaua bile. Rursus causus ardens proprie dictus etiam
bisariam distinguitur: Nothus non ex bile sed ex salsa pi-
tuita; Exquisitus vero non nisi ex eadem putrescente bile.
atque hac febris ardens exquisita, quam & Galenus acu-
tissimam & ardentissimam nominat, vt liquet 2. De crisi-
bus 3. potest esse continua, vel in omnibus vasis putrescens
vnam habens accessionem vsque ad finem, vel plures vt
tertio die videatur magis affligere, quamuis non intermit-
tat. & ita apud Galenum potest esse continua & circuitus
habens & continens, vt latius patet apud Alimorum De
feb. med. par. 2. cap. 7. quem poteris perlegere. At causa
febris ardentis exquisita, fit a flaua bile pura intra vasa
prope cor putrescens, precipue in iuuenibus calidi & sicc
temperamenti, tempore aestiuo, ob longum iter longamq;
sitim, vnde venula arefacta acres calidas fluxiones ad se
traxerunt: nam & causa tertiane febris intermittens
maxime exquisita etiam ardentis febris causa esse possunt,
modo fuerint validiores; & sic causas habere potest pro-
catarticas res non naturales, que siccant & inmodice
calefaciunt, vt vehemens ardor solis, liberalior potus vini
potentis, longa sitis, alimenta calefacientia, exsiccantia,
labor plurimus, Venus inexhausta, vigilia, quibus omnibus
vena exhauriuntur, exsiccantur, & sanguis biliosus effe-
rescit, & bilis ipsa flaua procreatur, augetur, & subse-
quitur febris ardens, quam a bile pura vel sanguine pluri-

Text. 13.
comment. 3.
Text. com-
ment. 34.

Conti-
nuus

Causus no-
thus.

Causus ex-
quisitus.

Causa le-
gitima fe-
bris ardentis.

Centur. 3.
Curat. 33.

num bilioso putrescente in magnis vasis cordi & ventriculo vicinis fieri dicunt. Et licet causos legitimus maxime solet in astate oboriri, precipue vero iuuenibus & biliosis, sicuti contigit quoque iuueni illi de Castello. Auite annos circiter triginta nato, natura bilioso, ad vstionem inclinante (vt narrat Amatus) vigente camicula, cum coisset cum puella ita laboriose, vt genitale semen coitus tempore non emisserit: ab hoc igitur contracto labore, & humorum agitatione, ac membrorum lassitudine, in causon febrem siue ardentem lapsus est, quemadmodum & hic noster ager, de quo nunc agimus, licet tempori non conueniebat, cum in hyeme hic exorta fuerit, attamen habebat maximam proportionem cum eius temperatura nempe valde biliosa, vtpote Iuueni triginta quoque annorum, constitutionis admodum rara & macilenta, ita vt hic causos satis legitimus fuerit, valde perniciosus, qui iuuenem hunc nono die exstinxit.

OBSERVATIO XVI. DE FEBRE
ARDENTE, SEPTIMO DIE PER
fluxum sanguinis narium terminata.

IVVENIS 28. annorum biliosus ad adustionem tendens militiae deditus, post graues labores & inædias quas perpeffus esset, bile coaceruata, tempore æstiuo in febrem ardentem incidit: cui & hæc symptomata ab Hippocrate 4. De vict. rat. morb. acut. descripta subsequiebantur lingua aspera, sicca, postea etiam nigra, deiectiones liquidæ & pallidæ, sitis vehementior & vigiliæ ac mentis abalienatio. Ad hunc vocatus nempe secundo die, cum vires vt-cumque constarent, sanguinem ex vena interna brachij dextri detrahare feci, postquam intellexeram quod sectioni venæ assuetus esset, quam nunc per
annum

annum intermiserat. sed circa uncias sex tantum perfluere permisi, cum venæ etiam utcumque tumida essent: interim à venæ sectione statim propinaui iulebum quod frigidè ebibebat. & Aquæ end. cich. lactucæ ana ℥j. sy. nenuph. de acetos. citri ana ℥β. misce. retinuit autem per duas horas, postea biliosa euomuit, & ter liquida eo die etiam biliosa excreuit. Sub noctem tamen minus delirabat. quare etiam ad somnum conciliandum dabam hordeatum, cui semine papaueris album etiam immistum erat. Pro alteratione & refrigeratione sumebat rob. de ribes, lactucam conditam aqua gelida conspersam, & cerasa acida. & ribes cum uuis suis conditam, qualis & in aula Principis Auræici ad febres acutas destinata condiebatur. Tertio die cum per se aluus cita esset & adhuc biliosa deiiceret, hunc syrupum sequentem propinaui, ad bilem reprimendam & extinguendam potius, quam constringendam. & sy. de granatis acidis, de agrestia, de acetos. citri ana ℥j. aquæ acetosæ, lactucæ cichorij ana ℥ij. misce, fiat syr. pro duobus dosibus. Quarto die etiam hoc conditum præscriptum est. & confer. folior. acetosæ ℥j. conferuæ flor. nenuph. ℥β. confer. flor. ros. ℥ij. sc. portul. lactucæ pul^{torum} ana ℥j. sy. de ribes ℥j. misce. Vesperi ad somnum conciliandum sequens sumebat. & sy. pap. ℥j. sy. nenuphar. ℥β. aquæ lactucæ ℥ij. misce. interim & lacte muliebri puellam lactante tempora fouebantur, & minus tunc mente alienabatur. In quarto quamuis vrina erat rubra licet nondum subsideret, habuit nebulam suspensam. Quinto die cum calor febrilis nondum mitigaretur, sequens epithema ut hepatis admoueretur iussi. & aq. solani cichorij end. lactucæ ana quadr. j. specier. triasand. ℥j. aceti pa-

rum

M 4

rum

rum misce: deinde quoque hepar inungebatur unguento ros. & pro corde ad maiorem refrigerationem sequens epithema quoque præscriptum est. R. Aquæ borag. buglossæ ana ℥j. aq. ros. viol. nenuphææ ana quad. j. trocif. de camphura ꝑ j. diamarag. frig. ℥j. ossis de corde cerui pul. ꝑ s. vini albi exiguum. fiat epithema cum panno rubro scarlato (ut fieri solet) administretur. Calor febrilis aliquo his videbatur mitior; alio qui dedissem illi aquam in qua psilij semen maceratum est, quod in bona quantitate Amatus in Iuvene, de Castello ex ardente febre decumbente, de quo scholio præcedente mentio facta est, à cuius potu membra totius corporis refrigerari cœperunt, & ipse paulò melius habebat. At sexto die ager rursus deliravit, & insigni capitis dolore torquebatur: septimo die urina crassa & iam subsidente, è narè dextra multum sanguinis emanavit, & præter aliorum mentem sanatus est, me tunc bene sperante (cùm astantes illud pro malo omine haberent) iuxta illud scriptum Hippocratis 4. De rat. vict. in morbis acutis. & si è naribus fluxerit sanguis, soluitur ægritudo: atque si sudores superuenerint, iudicarij legitimi cum urinis albis crassisque & læuibus subsidentis, recordatus etiam sum illo tempore illius dicti Hippocrat. 1. De morbis vulg. quod febribus ardentibus hæc accidebant. Quibus ritè & largiter sanguis per nares erupit, ea de causa maximè seruabatur. nec vllum noui, si rectè ei profuisset sanguis, in hoc statu quemquam mortuum. Nam Philiscus quidem, Epamenon & Silenus, quibus parum quarto die & quinto naribus stillauit, mortem obierant. Sed de his latius in scholijs suo tempore.

Philiscus.
Epamenon.
Silenus.

SCHO.

SCHOLIA.

SIGNA propria ardentis febris eximia & pathogno-
mica sunt, sitis incompefcibilis & exurens caliditas, vt
liquet 3. De morb. vulg. commento 3. tex. & comment. 34.
Sitis quidem vt etiam 4. Collectaneorum apud Auerroem
habetur, modò non accedat tussis parua proueniens ex hu-
miditate dissoluta per sortem caliditatem, quæ veniens ad
carnes glandulosas gula seu faucium, & ad pulmonem
seu eius partes, ipsam remittat, vt habetur aphor. 54. lib. 4.
Quibus plurimum sicca tusses leuiter irritantes in febris
ardentibus sunt, non multum sibi infestantur. secundo ex
respiratione difficili, ob calorem thorax moleste dilatatur
& constringitur, flammeis vaporibus (teste Galeno) per
expirationem egredientibus, præterea à dolore capitis, vi-
giliis pertinacibus, atque delirio, ex materia biliosa, calida,
sicca, & sæpe adest inquietudo, vt in vno loco permanere
non possint, ex motu ventris biliosæ deiectiones plarumq;
estq; fluxus sanguinis narium familiare quidem indicium,
sicuti & delirium quasi peculiare eiusdem existat: facile
enim disrumpuntur venæ ex calore, sicut vitæ ac dolia ex
musto feruëscete. vt liquet 1. De morb. vulg. comment.
2. tex. comment. 63. & 66. ob etiam vapores calidos e-
leuatos facile delirant. vrina plarumq; tenuis est & ru-
bicunda, incensa, lucens, scintillans, nigrescens quandoque
ex foris incendio, sed in causa pestilenti magis liuida,
etiam subinde viridis. Sudor in principio febris huius raro
apparet, sed in fine lingua arida, sicca, aspera, nigra, ob
immoderatum calorem 4. De rat. vict. cap. 5. & 1. De
loc. aff. eiq; proprium quasi huius febris signum, estq;
aliquando tanti vigoris, vt etiam labia fiant nigra. Hic
pulsus sunt vehementissimi, frequentes, veloces atque du-
ri: sed quales sint in lethali postea explicabitur. Hic & a-
lij addant appetitus deiectionem. plura vido apud Paul.

Signa febris
ardentis.Ex respira-
tione.Dolore ca-
pitis, vigilia,
& delirio.A fluxu san-
guinis nari-
um.

Ab vitinis.

Sudore.

Ex cologe
linguæ.

Pulsus.

lib. 2. cap. 28. Apud Gal. verò & Hipp. 4. aph. 54. & 53-
6. aph. 26. & 4. De rat. vict. & in comment. 1. in 4. 9.
atque 11. & 4. De prasag. 1. & 2. De prasag. ex puls.
etiam 5. 1. & 4. De diff. pul. cap. 1. & 3. & diff. respi-
rat. 11. Tertio epid. sect. 3. comment. 7. & 34. & 6.
epid. sect. 2. comment. 21. ex istis locis omnia signa huius
febris sumuntur. Signa autem prognostica ex sequentibus
exemplis lucidiora euadent.

OBSERVATIO XVII. DE FEBRE

ARDENTI CVM VRINA TENVI,

pauca & nigra mortem inferente.

NICOLAUS Verdunius, Vir nobilis, Principi
Illustri Auraico, si quis alius, gratissimus, tri-
ginta quinque annorum, viduus, etiam Veneri dedi-
tus; cum sese equitando impensè exercitasset in au-
tumno, anno 1563. tandem in febrem ardentem in-
cidit. Quidam referebant, prius in ipso quasi exan-
themata in cute apparuisse, quæ cum parui mo-
menti ea esse putaret, æquè se exercuit ac aëri se ex-
posuit, ita vt intro repercussa eadem rursus delitue-
rint, ac paulo post febri ardenti corripit. Cùm
hic in Hagha Comitum decumberet, venæ sectio per
Hugonem Nieuenium medicum eius astantem ad-
hibita est, tum alia remedia conuenientia ab eodem
prescripta sunt. Postea Cornelius Heydius medicus
Delphésis collega meus & ego simul vnà ad agrum
vocati sumus: quem perpetuò vigilem inuenimus,
cui & anxietas quædam ab initio quoq. aderat, som-
nia etiam insueta terrorem & metum incutientia
eundem infestabant, lingua arida & sicca erat, bi-
liosissima simul & tenuia deiciebat, spiratio difficilis, de-
cubitus

cubitus admodum grauis & molestus, motus cordis vehementior, pulsus celer satisque debilis, absque subsidentia. Cùm autem delirium adfuturum metueremus, somniferis frigidisque atque alterantibus medicamentis communi consilio vti sumus. Verùm quarto die sauiissimis symptomatis obortis, cute squalescente vestes conuellere visus est; floccos carpere, & stragula colligere, voce quidem clangosa apparente, mox quoque delirauit. Et aucto deinde delirio, somniferis remediis nullo modo iuuantibus, etiam è lecto exsiliabat, ita vt tandem à quatuor viris potentissimis seu fortissimis in lecto contineri non potuerit, vt in furorem quasi adactus, mente amplius non constiterit. Post quartum diem vrinæ tenues, pauca, nigrae atque cruda: manente autem in eo furore omnia ad interitum tendebant, sudore leui in fronte apparente, etiam cum rigore ante signa coctionis. Mortem igitur in septimo vel paulo post prædiximus: quibus signis perdurantibus obiit.

S C H O L I A.

AD MODVM vehemens hoc genus febrium est, ac breui finitur, maximè verò in iuuenibus & post annum trigesimum. Pueris autem rarius apparet & decrepitis, quibus quoque præcipuè lethalis est. si protinus ab initio signa exhibet mala, quarto moriuntur: sin bona, etiam illis soluitur, vix aliquibus post septimum manet. Et idèd cùm hic in quarto signa mala auferentur, septimum vix transire potuit. quamuis eodem tempore Iuuenis nobilis Iacobus Heuterus corpore tamen crastiore minusq; macilento aut bilioso, huius assiduus comes, sine vxore etiam viuens, cùm similiter equitando se quoque exercuisset, simili febre correptus fuit, quamquam non ita delirabat, hic

Signa prognostica.

bat, hic cum alios medicos non admitteret (licet in eiusmodi acuto malo socium libenter in curatione habuissem) nisi me solum retinere voluisset. At hic Deo adiuuante per me curatus fuit, cum etiam extreme laboraret. Ceterum hac febris ardens non raro etiam in pulmonis inflammationem vertitur, ut Iohanni Henrico Bodello Alcmariano evenit. id vero vbi fit in propinquo exitium est, quemadmodum & huic Bodello contigit, qui cum delirio in septimo obiit, quem & icteritia ante septimum inuaserat. Nam hac ipsa quemadmodum si quis inhorrescit, non solum in ardente, verum in aliis febribus continuis ante materia concoctionem periculosa sunt: magis, si vis corporis admodum imbecilla est, vbi post rigorem ager non recalescit, vbi continua vigilia, vel sopor, vel delirium est, vbi vox interceptitur, aut aures obsurdescunt, aut collum vehementer dolet, praecipue in his quibus proclivis insania est. Vbi ager quid accepturus manibus tremit, vbi vehemens sitis, simulq; ingens corporis squalor est, aut vbi lingua nigricante totoq; ore prae sicco nulla hominem sitis virget, simul os praeter consuetudinem male olet, vbi singultus incidit, praecipue post citam aluum, aut post sanguinem sine modo effusum, vel quibus guttatum e naribus stillat. Dictum est prius familiarissimum eis esse, qui sic febricitant, sanguinis e naribus profluunt, ut liquet citato lib. 1. De morb. vulg. quod etiam in aliis febribus malum est ex eodem Gal. 4. De rat. vict. morb. acutorum. Quodq; non solum sanguinis e naribus stillatio, sed qualibet exigua excretio, in febribus potissimum ardentibus, prava sit, idem Galenus decretum reliquit 2. porreth. supra text. 67. sub his verbis. Excerni pauca in agris vnum quoddam ex signis est, quae ex toto prauitatem habent, siue sanguis per nares excernatur, siue deorsum per ventrem, siue per vomitum tale quippiam, quod superfluum sit, excernatur. Idem & in sudoribus

Quando propinquo exitium est.

Sanguis guttatum e naribus stillas.

ribus est, & hic qua per vterum excernuntur. & reddens causam subdit. Nihil etenim eorum qua decretoria existunt, exiguè excerni conuenit, sed qua ita vacuantur, omnia duorum alterum subeunt. Nam vel quòd non queant tolerari ob copiam, ab affectu effunduntur partibus, vel imbecillitatem ostendunt natura, qua proponit quidem superfua excernere, sed nequit. Si sanguis è naribus fluat, materiam qua caussa facit in venis existere significat, quòd si rigor superuenerit extra vasa membris sensibilibus vicinam ostendit. Rarò autem vtrumque simul euenit; quòd si vna vice simul coningant, malum signum quidem erit, materiam & intus, & extra per totam occupari. Vrina nigra, tenues, pauca exitium quoque huic nostro egro minabantur: nigra enim ab adusto iam humore proueniebant, pauca, quia sanguinis humor aquosus ab ardente febre rostrus erat, & significabant instrumenta vrina iam emortua esse: tenues, quia à natura bilis non euicta erant. Iam quoque in pueris ardente febre correptis animaduerti lethale esse, si venter nihil redderet, & nullus accederet somnus, si & colorem is sepe mutat, continenterq; plorat; si quidem huic proxima distensio neruorum est. Non solum in his sed in alijs quoque, vbi cum acuto capitis dolore præcordia reuelluntur, neque tunc sanguis è naribus fertur, aut vbi hunc casum biliosa aluus, aut tormina, itemq; coxarum vel genuum dolor, neque comitantur neque tollunt. Si promptissimum delirium est, vbi viscera grauis dolor fatigat, simulq; neruorum oritur distensio. Vbi simul præcordia dolent, simul somnus profundus tenet, aut vbi ventriculo grauis ardor, aut morsus molestus vtiq; est, aluus quoque cita biliosa, vel vbi deiectio penitus retinetur, continuo dolore caput exerceme. Aliud nunc exemplum febris ardentis lethalis adferamus, vt rectè de iisdem atque similibus predicere possis.

Vrina pauca nigra.

OBSER-

OBSERVATIO XVIII. DE FEBRE

ARDENTE PARIBVS DIEBVS

exacerbationem habente lethali.

CAEMENTARIVS in nosocomio Delphis statim ab initio febre ardente canicula tunc æstuante correptus est, à qua parum rigebar, in somnis erat, grauitè angebatur, sitibundus, fastidiosus, paululum in fronte & clauiculis sudabat, at nequaquam per totum corpus, multum delirabat, timor & mœstitia huic aderant, extremitates subfrigidaë summi pedis magisque manus, accessiones diebus paribus eundem affligebant, aderant summatim ferè omnia pessima illa signa apud Hippocratem scripta 1. De morb. vulg. qualia suo tempore in febribus ardentibus spectabantur, quæ exitium impendere declarabant: nam plurimi quarto die magis laborabant, sudores diutissimè frigidiores, extremitates non iam ad calorem redibant, sed liuidaë erant & subfrigidaë, nec sitiebant. Ad hæc vrinaë his erant nigraë, tenues, paucaë, & alui erant duræ, nec profluxit è naribus sanguis, ne hic quidem quibus hæc accidunt, sed parum stillarunt, neque recidua vlli horum aduenisse expertum est, ad septimum diem cum sudore exspirabant. Eadem ferè huic cæmentario euenerunt: nam sub febre ardentissima quæ paribus diebus exacerbationem habebat, vltima corporis infirmitas aderat, ita vt certa pernicies iam denuntiabatur, delirio & rigore accedentibus. equidem is qui mentis vsu caret in febre ardente delirans, sit taciturnus fiat voce tamen non priuatus (quemadmodum huic ægro contigit) qui cum in lecto ligaretur ne exsiliret, & taciturnus esset, non diu post & hic sexto die mortuus est.

SCHO-

SCHOLIA.

SI incipiente ardente febre confestim parum rigeant laborantes prauum signum est. Et idem recte dicebat Gal. in commento loci citati. Quod verò statim à primo rigerent, proprium erat prauitatis. Etenim indicare ardentibus febres rigor solet, non tamen elucere statim decretoria oportet. Nam auctore Hippocrate aphor. 38. lib. 4. febre ardenti laboranti rigore superueniente, solutio sitibile siquidem, ex qua febris ardens habuerit originem, expurgata. Rigor quoque in causa magis quam in tertiana continua superuenire solet: quoniam materia subtiliter magis virtutem stimulat. Si tamen rigor initio, gutta sanguinis è naribus stillantes maxime in secundo die, vel singultus, vel dolor in visceribus euenerunt, non sine timore & periculo talia euenire consueuerunt. Rigor post signa coctionis in causa, bonam praeunniat crism, in principio verò ante coctionis signa, malum, imò perniciosum his fuit, cum pessima symptomata eiusmodi in perniciosis istis febribus contingant, nempe ab initio rigerentes statim, vigilantes, fastidiosi, ad hæc in fronte & clauiculis parum sudantes. Nam & vigilarum & angoris symptoma semper exitiosum est, nedum in principio vt sudare. Iam verò delirare, quod est absurda loqui, id est desipere, læsum significat cerebrum. Timores verò magnopere acris & deusta flaua bilis symptomata sunt. cognata iam timoribus sunt mœstitia. Quod in fronte & clauiculis sudant, prauum est, cum & sudor non frigidus syncopen minatur: frigidus verò exiens pessimus, qui etiam iam syncopen adesse testatur Gal. 1. prog. & propterea recte dixit Hippoc. aphor. 37. lib. 4. frigidi sudores cum acuta quidem febre mortem, cum mitiori autem longitudinem morbi significam. Sudor frigidus in quarta apparens in febre ardente, mortem in sexta minatur. At partium quoque extremarum

figus

omnino da
 ruitur in
 8. lib. 4. 38. aphor.
 Prognostica
 lethali ex
 rigore.

omnino I
 38. aphor.
 8. lib. 4. 38. aphor.
 38. aphor.

Delirare.

Timores.

Mœstitia.

8. lib. 4. 38. aphor.

38. aphor.

38. aphor.

38. aphor.

38. aphor.

Ab extrema
rū partium
frigore defi-
pere.

as illud
...
...

Ex accessio-
nibus, quæ
paribus die-
bus fiunt.

A liuore ex-
trematum.

Situm non
sentire quid
denotet.

frigus perniciosissimum febribus ardentibus symptoma est & signum, quemadmodum etiam desipere, febris astu capiti inflammante. Cum proprium sit & familiare febribus acutis vti extremis partibus corporis, quæ si quando refrigerentur, regionesq; ardeant ad viscera continentes, in corporis medietate coactum sanguinem esse indicio est: extrema autem membra sanguinem desiderare, refrigerari, & semel emori, destitute iam ea natura. Et ita si frigiditas cum liuiditate in febre ardente mortem præcendit, quod si etiam tunc rubedo in facie ac oculis adsit cum eloquia valde ponderosa, eodem plerumque die commoriatur oger. Et Hippocr. scriptum reliquit aphor. 44. lib. 4. In febribus non intermittentibus, si partes exteriores sint frigide, interiores verò urantur, & sitim habeant, lethale. & aphor. 1. lib. 7. in morbis acutis frigus partium extremarum, malum. Iam accessiones cum diebus paribus fiunt à principio statim, interim ad sextum diem pessimum iudicium fore prænuntiant: interim in longum producendum morbum. At si quidem admodum moueantur, quarto die præquam habente accessionem, ad diem sextum de vita decedunt, præsertim verò, cum dolores, dolorifica omnia symptomata & sudores frigidiores in quarto diuisimè permanebunt. & ideo rectè etiam dixit Hippoc. aphor. 16. lib. 4. quod morbi qui diebus paribus iudicantur, male iudicantur, ac libenter repetunt: nam & febris nisi diebus imparibus reliquerit, solet recidivam producere. Quod verò extremitates liuescerent, neque eis amplius calor rediret, demori eas indicat & est argumentum constans non posse ultra diem sextum vires sustinere, eoque magis cum ad signum exitiosum, æstuantes amplius non sentirent. At qui quando qui antea siti flagrarent, postea essent à siti liberi, horum duorum sit, necesse est alterutrum, aut morbi solutio, aut virtutis extinctio: ita ut præsentia mala amplius non

non

*non sentiant. At non contingit à morbo hic vindicari, si-
quidem exiitalia erant symptomata, vt vrine nigra, te-
nues, pauca, & stillare nares. de quibus antea dictum est.*

OBSERVATIO XIX. DE QVODAM,
FEBRE ARDENTISSIMA, CORREPTO
qui voce clangosa moriebatur.

BALDVINVS ille fordidus, mendicus, qui pro-
stulto apud Haghanos habebatur, tandem ob
facinora ab Hagha depulsus, nunc Delphis aliquo
tempore agens: cumque mulier venefica combure-
retur, is focum ex carnificis mandato acriter strue-
bat, vt vestibis maleficæ superficiariis exutis gaude-
ret, hic adeò cursitando, laborando, & sese circa
ignem struendo defatigando, concalfactus est, vt
tandem in febrem ardētissimam inciderit, cum per-
petuo delirio ac magna vociferatione. Huic in no-
secomio decumbenti cum nulla remedia licet apta
iuuant, quæ etiam admittere volebat, vim febris
non sentiens, mentis errore præpeditus est. Hic per-
petuò vigil, adhuc laboriosus quasi in igne struendo
videbatur, exclamabat enim delirans, vt fascies ap-
portarentur, focum fumâtem sufflabat, & videbatur
gestibus ligna apponere, igne nunc quasi ardente, &
flammas à se mittente, ridebat, ac alta voce clama-
bat, ignem iam luculentum esse, ita vt lassus esse
conspiceretur eiusmodi falsa imaginatione & deli-
rio, homine subinde inquieto existente & tanquam
ex lecto exsiliante, modò supinè cubabat, modò ge-
nua contrahebat, & deorsum subinde ad pedes se
ipsum deuolvebat, brachia & crura nudabat, disper-
gebat, inuerecundus erat, dentibus aliquando stri-
debat, qui & liuidi, nigri ac vehementer aridi erant,

N somno

somno nullo modo accedente, spectaculum certe abhorrendum: nam ita viribus infirmis labra ac supercilia & oculi atque nares videbantur aliquando perverti, quod pessimum signum in febre ardente & acuta Hippocrates pronuntiauit. Æquè enim horrendum est, si oculi illachrymant, aut vehementer subsederint, aut foras prominent, si caligant, si incerti huc illuc vertuntur, contra verò immobiles obstupefcunt, aut denique distorquentur, si alba eorum grandescunt, nigra minuuntur, aut si vbi hæc sub superna conduntur palpebra, illa rubescant atque in iis pallidæ venæ, nigræue cernuntur, aut si quid modo relæ araneorum concretum totis oculis innascitur, vel innatat pituita, nouissimisq. angulis inhærescit, si per somnum palpebræ penitus non coeunt, eademque vehementer pallent, nisi id tamen fusa alui fecit, si oculorum denique alter minor altero est: si æger ipse neque videt neque audit, aut voce amissa conuiuentibus oculis iacet, neque eo tempore profluit sanguis è naribus, neque vomitus incidit vnde id mali tollatur. Ceterum cum hic æger perpetuò deliraret & vigil permaneret, tandem voce clangosa ante septimum mortuus est.

S C H O L I A.

CELERRIMVS hic morbus & periculosissimus est, vt nunc paulo antè diximus, quare & initio praesagium instituendum est vt calumniam declinemus. nam si in his febribus sicuti & in acutis conuulsiones, & circa viscera dolores fortes sunt, malum. mali item ex somnis timores & conuulsiones seu labores, & spiritus offendens, & si febrem habenti repente collum peruertitur, ac vix deuorare possit non existente tumore, lethale est, & circa ventriculum

Signa lethalia in febre ardente.

culum fortis aestus, & cordis morsus: lachryma si ex oculis cadant, mortem significant, vt 6. De morb. vulg. comment. 1. & 2. & 1. prognost. Si in frigido ambiente vehementer vri hominem contingat, exigua salutis spes, si nec coctionis signa, nec vires valida, seruari is planè non potest, Galeni auctoritate 11. meth. medendi. hac quoque in hyeme deterior: pueris autem leuior quàm iuuenibus. decrepitis raro contingit & his quoque periculosus, cum febres ardentes vincere non possint. Si acutissimi dolores aures obsederint iniuene in hac febre, ferè intra septimum diem occidit. Si eger ore hians iacet & assidue dormiat, aut si subito strangulari videtur, neque potum deuorare possit, nec suam saliuam nullo substate in faucibus tubere, lethale. interim notandum num ex consuetudine ore aperto dormiat, tunc minus malum est. Si frigidus efflatur spiritus, vt in praxi saepe obseruauit, mors proxima est, & peius si collum veritur & molesta inde sit deglutitio. Anhelitus frigidus, pulsusq; obscurus, densus & intercisus, vomitus cruentus, varius & foetens, digiti si floccos in veste legunt vel simbrias deducunt, vel aliquid in adiuncto pariete carpant, quemadmodum Iacobus Iohannes sartor Alcmarianus, qui in horto sagittariorum febre ardente laborans morte instante acu suere videbatur vestimenta. Pessimum si vngues liuent & extrema liuescunt. perniciosum insuper ventrem in tumorem attolli, magisq; vbi datum medicamen purgas fuit, aut hunc ipsum flatibus distentum, hos emittere non posse. Ad hac per initia febris bilem atram supra infraue prodire, aluum liquidam simulq; nigram vel pallidam vel pinguem vel mali odoris esse; hanc ipsam cum subita palpitatione cordis, atque singultu esse compressam. Vrinam intercipi cepisse, aut nigram meij, & crassam & foetentem, aut antea bona & repente mala, aut per omne morbi tempus nihil ab vrina disidere hominum sanorum:

tum etiam ipsam mictione reddi sanguinem, aut vesicam dolere duramq; esse. Ab initio extrema reflexisse, intus incallescere, & sitim habere, perniciosum, vel sine causa manifesta calorem febrilem conquiesse, sub infirmis viribus sudores abortos, simulq; animam defecisse, dolorem, qui inferiora loca tenebat repente in viscera translatum. Ulcus autè & in ipsa febre natum, siccum & liadum esse. Ita sacerdoti Egmondano, qui crura ulcerata habebat, quæ in febre exsiccata euaserant, mortem prædixi, & Carthusiano Beeslio nomine, Delphensi octuagenario, cum eidem hoc contigisset, mortem præ foribus præ sagiebam. pustulas quoque toto corpore erumpere, modò tamen abscessus aliquis purulentus non exoriatur. Quin orto iuxta aurem abscessus sui, nullam accedere maturitatem potuisse, aliq; pessima symptomata, de quibus nunc diximus, si adsint, isis vel pluribus apparentibus, ægrum moriturum denuntiatio: quibus si murmuratio in pectore accesserit, sudore frigido exsudante, & extremis membris frigidis permanentibus, mors illud expectatur. Sed nunc satis de signis lethalibus, iam verò ea breuiter adiiciamus, quæ spem salutis præbent. Febris non inualescens, sed mitis existens, mens quoque illæsa, appetitus non deiectus, somnus quietus, facies non mutata, decubitus in vno loco, virtus constans, signa coctionis in quarta vel septima, crisi perfecta subsequenti cum ægri alleviatione salutem futuram decernunt. Ergo bonum erit signum vbi ægri morbum facile ferant, ita vt non admodum æstuat, propterea quòd calor non fuerit admodum exurens, neque incompeçibili ita sui detineamur, neque fastidiosi sint, neque grauiter premantur: similiter si bene ac facile spirent: magnam etenim habet vim in omnibus morbis acutis spirandi facilitas, teste Hippoc. i. prognost. Si nullum quoque sentiant dolorem, præsertim internarum partium, si eorum corpus equaliter calidum sit, ac molle, lingua non admodum

Signa quæ salutem denuntiant.

dum nigra aspera aut sicca: si urine sint bona, si statim co-
cta appareant sedimentum album habentes, lene & aequale
per omne tempus dum morbus indicetur: securitatem enim
ac morbum fore breuem significabunt, vt liquet 2. prog.
tex. & comment. 26. Deiectiones similiter, si concocta ap-
pareant, bona sunt, ita & sudores boni per diem decreto-
rium euenientes ac ex toto corpore prodeuntes, à quibus à
febre vindicentur, aut saltem facilius morbum ferant.
Quòd si dormiant atque ex somno iuuentur, salubre quo-
que erit signum. Similiter si non delirent, aut saltem pa-
rum: nam in quouis morbo mente constare & bene se ha-
bere ad illa quæ offeruntur, bonum est: contra verò se ha-
bere, malum, vt ait Hippoc. aph. 33. lib. 2. Si etiam non ti-
meant, nec mœsti sint, ac de salute confidant, bonum. Si ve-
rò signis concoctionis prius apparentibus cum virium robo-
re, in aliqua die critica largū fiat sanguinis è naribus pro-
fluum, aut sudor, qualis modo dictus est, absque dubio æ-
ger liberabitur. Similiter quoque febris fiet solutio, si rigor
superuenerit, modo dicta præcesserint, nam à febre arden-
te habito rigore superueniente, solutio fit, inquit Hippoc.
aph. 58. lib. 4. Vbi verò febre non intermittente, rigor inci-
dat (videlicet non semel) ægro iam debili existente, lethale
est, eodem Hippocrate auctore aphor. 46. citati lib. 4. Vt ve-
rò summam dicam, nedum de his febribus, sed de cete-
ris omnibus, præter ea quæ diximus, calorem videlicet, ar-
teriarum motus, urinas, excrementa, & corporis habitus,
& nonnulla alia quæ inspicienda sunt, vt regiones, anni
tempora, constitutiones, ætates corporum, temperaturas,
consuetudines, & antecedentes causas: nec non & quæ si-
mul cum morbo inuadunt, & quæ in medio tempore appa-
rent, præ ceteris omnibus quoddam maximum, breue ta-
men dictu, spectandum erit, si velis rectè predicere. Est
verò hoc, morbi quantitas ac virium, res quæ ad eam ex-

Duo ad be-
ne prædic-
dum neces-
sario spe-
ctanda.

plicandam vno indiget verbo, ad vsum verò permagna: neque enim benè præoscere possumus, nisi horum singulorum magnitudinem diligenter pensitemus: nam vtrum morbus sit exitialis aut non, & quando magis debeat mori, aut sanitati egrotus restitui, nisi omnino, quæ diximus, diligentius animaduertes, ad duo ea redigens capita, scilicet, ad ipsius morbi magnitudinem, & egroti vires non poteris verè, præoscere vt liquet 1. De arte curat. ad Glauc. cap. 8. Etenim si vires aded validæ sint, vt possint morbum superare, necesse est vt egrotus euadat: si verò contra, omnino morietur. Non igitur solum inspicias, qualis sit morbi species, sed eius magnitudinem aduertas, quod quidem non paruum exigit experientiam: namque ex nulla alia re possumus ad exquisitam peruenire notitiam ipsius quantitatis seu magnitudinis, quàm ex crebra exercitatione circa quantitatis coniecturam, vt eodem loco scriptum est, & lib. 2. prog. inquit Gal. supra textum 6. quod summa totius præfagitionis in morituris conualiturisq;, quoties viæ agrotationis cum ægri facultate conferatur. Si enim morbus vehementior est, æger omnino morietur: si debilior quàm ægri facultas, haudquaquam morietur, vbi nihil tale comitatur. Hæc plusquàm satis de signis prognosticis dicta.

OBSERVATIO XX. DE IUVENE
bilioso febre ardente exquisita laborante.

IVVENIS Delphius raræ constitutionis, valdè biliosus, circiter 28. annorum, qui apud pistores triticum à furfure excolabat (fit enim hoc opificium cum maximo labore) cum insignis æstus esset Syrio ardente, & impensè hoc opere incaluisset, in ardentem febrem eamque exquisitam incidit; ad quem curandum, ea præsertim mihi proposui, quæ ab insignibus

signibus auctoribus referuntur, quod curatio eius valdè sit similis tertianæ puræ & continuæ, quamuis in ea differunt cum hæc ipsa sit vehementior & magis intensa, ideò frigidiora multò in causo seu febrè ardente exquisita conueniunt, cumque hæc etiam ab initio vsque in finem sit periculosa, ideò ipsa in principio minimè est negligenda, & ob periculum quod ex ea imminet (quemadmodum præcedentibus observationibus ostendimus) cum maxima diligentia hæc ipsa est curanda, ideo vt victus tum aliæ omnes res non naturales ad humidum & frigidum inclinarent, mandauimus, vtque loco frigido decumberet. Aëtius lib. 5. cap. 77. ex curatione Philumeni suadet, vt idem locus ad suauem auram sit expositus, à qua purus difflatur aër, culcitra quoque vt esset mollis, quæque frequenter sternenda est; stragula vt tenuissima essent, minimè sordida, quæ assidue mutantur, imperaui: vtque lectus haberet insignem latitudinem, vt ad diuersas subinde partes membra calefacta traduci commodè queant, vtq. aër ignauior flabello excitaretur, iussi; etiam vt foliis viridibus vitis per cubile sparsis, & aqua frigida frequenter irroratis aër frigidior induceretur, curauimus. & vt somnum quæreret inquietiori & tepidiorè diei hora, & nocte potissimum. Somnus enim hic quoad fieri potuit conciliandus erat: nam vigiliæ valdè nocent. Motum quoque inhibui, & vt fugeret strepitus hominum, laborem, fortes frictiones, tum alia, vitaretque animi immoderatos affectus, iram scilicet tristitiam & timorem. Nihil hic præstantius lætitia & bonam spem de salute concipere. pro victu cremore ptisanæ dilutiore, pane eloto, iure pulli tandem cum lactuca agresta, succo granatorum alterato, vel succo

citri citrangulorum aut limonis insperfo: in fine
 quia biliosus non potens sustinere inædiam, etiam
 pullis paruis elixatis cum lactuca oxalide, portulaca
 & similibus, mali punici aut citrei succo iniecto, ute-
 bamur: alioqui à vino, carnibus & ouis planè absti-
 nebamus, nisi in fine morbi post septimum, febre
 iam curata, ad pullos paruos elixatos (vt dictum est)
 deuenimus. Potuserat aqua hordei. Primo autem
 die cum accessissem, atque aluum per se non depo-
 neret, sequens leniens medicamentum præscripsi.
 ꝛ diaprunis simplicis ꝛ j. decoct. prunor. sebest.
 thamarind. ꝛ iij. misce, fiat potio. decoctio ita pa-
 retur. ꝛ prunor. damaf. numero 1 x. sebesten nume-
 ro vij. thamarind. ꝛ ꝑ. se. quatuor frig. maior. ana ꝛ
 ꝑ. flór. nenupharis viol. borag. ana ꝑ. j. fiat decoct. in
 aqua viol. bis vel ter. ex eo aluum deposuit. altero
 die sequenti cum lotium ruberet, quamuis omnino
 non subsideret, licet paulo crassius esset, ex vena com-
 muni sanguinem ad vñcias quatuor detrahare iussi:
 sed quia in syncopen ferè incidisset, nisi vltiorem
 detractionem inhibuissem, vena occlusa fuit, cum
 bilis valdè sincera esset. At de venæ sectione latius in
 scholio subsequente. Deinde pro alteratione dabam
 iuleb. subsequenter (quia imbecilliori stomacho
 erat, ita vt aquam puram dare non audebam, quæ
 non datur ante coctionem, sed instante morbi vigo-
 re, vt apud Aëtium liquet loco citato. Antiqui ad al-
 terationem utebantur frigida aqua, nos nunc iulebis
 commodè vtimur) ꝛ oxizach. simplicis sy. viol. ne-
 nupharis ana ꝛ j. aquæ lactucæ end. acetosæ ana ꝛ
 iij. fiat iuleb. pro tribus dosibus. Quinto die ita eum
 purgavi. ꝛ cassiæ recens tractæ ꝛ vj. elect. de succo
 ros. ꝛ j. ꝑ. dissolue cum ꝛ iij. ꝑ. aquæ end. sy. ex multi-
 plici

plici infus. ros. ꝑj. sy. viol. ꝑj. misce: quo multa liquida & biliosa excreuit. Postea & membra roborauimus, in quibus erat minera materiæ: hîc autem erat circa pulmonem, quia spiratio difficilis, ideò pectus inunximus cum oleo violaceo, & dedimus diatragacanthum frig. conseruam violaceam & nenupharis. & cum leuis esset tussicula, iuleb. sequens exhibuimus. ꝑj. sy. viol. ꝑj. aquæ viol. vngula caball. ana ꝑj. misce. præterea quia stomachus ardore æstuabat, ceratū rosaceum admouimus. Alexander Trallianus vititur aqua frigida cum rosaceo subacta, cerato rosaceo cui admixtus sit portulacæ & vuar acerbæ succus pari portione. Aëtius pectus & stomachum fouet palmulis tritis cum vino & rosaceo aut oleo cithoniorum, quibus subinde & refrigerantia addit, sicuti sunt palmites triti, seris, polygonum, plantago, ramenta cucurbitæ, lactuca, rumex acidus, mica panis præmadefacta, aut polenta. licet melius sit eodem auctore sudariolum tenue complicatum, oleoque & aqua calentibus madefactum stomacho & pectori applicetur, id enim febrium ardorem mirum in modum sedat, lana quoque quantum manu capitur aqua & oleo rosaceo calefactis imbibita è sublimi in pectus expressa febris vehementiam facile obtundit: hæc autem calida esse oportet iuxta eundem: nam tepida membrorum vigorem exsoluunt. At nos potius eorum quoque loco adhibemus epithemata cordi & hepati; etiam pectori vt postea in scholio latius dicemus. Sed hæc iuxta eundem Aëtium, tum reliqua refrigerantia in vigore exacerbationis apponuntur. Nam in earum principiis & incrementis ambigente adhuc corporis affectu, & calore viscera obsidente, talia applicata sensum diffun-

N 5 dendo,

dendo, & in profundum repellendo calorem, maioris nocuenti occasionem præstant. igneus enim calor interius repressus, vehementiori rursus ardore excitatur. At in exacerbationum vigore, explicatio iam per vniuersum corpus calore, residuum circa viscera derelictum haud ægrè extinguitur. Nō abs re igitur, vbi hæc suo tempore adhibentur, ægri melius spirare incipiunt, & leniori siti infestantur: quidam etiam rorido efflante vapore, deliniti somnum capescunt. Licet balneum hic quandoque conueniat, tum aquæ potus, de quibus in scholio latius; hîc refrigerantibus, & alterantibus contenti fuimus, interim in declinatione (quo tempore quibusdam balneum conuenit) pro vrinæ prouocatione, vt materia biliosa ad renes deduceretur, & vt sudor aliquo modo prouocaretur, exhibuimus aquæ decoct. hordei in qua radix cichorij & dentis leonis & semina quatuor frig. maior. incocta erant adiecto syrupo acetoso simplici. præterea accidentibus succurrebamus, nempe asperitati linguæ cum pupulis in se continentibus se. cithon. adiecto exiguo zach. candi, aqua hordei immerfis, quibus lingua sæpius madefiat. utebatur etiam prunis siccis madefactis in aqua, os sæpe aqua hordei frigida lauabat & colluebat, subinde loco se. citho. in ore tenebat muccaginem psilij etiam in sacculis paruis lineis vel puppis concinnatam, in aqua hordei madefactis. & pro siti capiebat succum granatorum etiam arantiorum. & bibebat aquam hordei ad libitum, dabatur etiam confectio ribes illius quæ crescit apud nos in Veenlandia, valdè refrigerat, & sitim tollit. Vigilia tollebatur vng. populeo & oleo mandragoræ tempora inungendo, & intra nares oleum violaceum & nenupharinum & lactucæ per-

cæ perungendo, quæ etiam ad dolorem capitis faciebant, vti & lotiones brachiorum & crurium ex decocto maluæ, lactuæ, viol. vitium, salicum, iniectis capitibus papaueris & anethi summitatè. Pro anhelitus difficultate, præter ea quibus superius utebatur, præscriptum est decoctum hordei liquir. qui exhibebatur cum sy. viol. sumebat quoque saccharum viol. Quibus remediis hic Iuuenis septimo curatus fuit.

S C H O L I A.

BILIS hic maximè repurganda & extinguenda est. At primùm animaduertendum vtro remedio potius utendum sit, venæ sectione an catarctico. Quidam hæc vtraque suspecta habent, etiam omnimodam inadiam in ea quæ omnino exquisita est, & quæ proximè ad ideam accedit. Alij verò hæc distinguunt, si febris sequatur inflammationem partis internæ, si plethora adsit, & cetera consentiant, procul dubio, inquirunt, secandam esse venam, sed hodie minus ad animi deliquium, vt in synochis, de qua satis libro precedente dictum est. At vbi sanguis abundat in hac febre ceteris consentientibus, copiosam etiam venæ sectionem in ardente febre aliquando iubent. vt Amatus in iuvene in quo lotium crassum & rubrum spectabat in febre ardente, ex dextra vena iecoraria sanguinem ad vncias octo extrahere fecit, & die sequenti ex basilica sinistra etiam octo vncias. Sed fortè illa minus fuit legitima: alioqui non temerè secanda vena, ne separato sanguine bilis efferuescat. Qui Auicennam sequuntur, nisi vrina fuerit rubra & crassa in hac ardente ex pura bile, nullam sectionem admittunt. Verùm vix ita pura est quin semper aliquid sanguinis commisceatur. vide de his Donatum ab Altomari, qui auctoritate Alexandri Trall. cap. 2. & 3. lib. 12. & Gal. lib. 1. cap. 13. sanguinem in febribus continuis ob

De venæ sectione.

Centur. 3. curat. 33.

De medend. feb. par. 3. cap. 2.

nis ob magnitudinem morbi ceteris consentientibus mittit, interim tamen non ita copiosè facienda ad animi deliquium, sed potius moderata, ita ut repetitio fiat, cum illos iuniores medicos deceperit, qui putabant in hoc Gal. fauorem habere comment. aphor. 23. lib. 1. sed fefellit nonnullos hac auctoritas, cum non de his febribus ardentibus sed de continentibus & synochis dixerit. Verum non tantum in his ardentibus sed aliis continuis, quas putrescens humor concitat, vena sectio optimum remedium est, modo omnia consentiant ex Galeni vniuersalissimo decreto II. meth. med. cap. 15. Cum inquit, saluberrimum autem, ut praximus est, in febribus venam incidere, non continuis modo, verum etiam aliis omnibus, quas putrescens humor concitat, vbi præsertim nec ætas nec vires prohibent. leuata namque qua corpus nostrum regit natura, exoneratog, eo quo veluti sarcina premitur, haud agrè quod reliquum est vincet. ideo & Donatus reprehendit Arabes tanquam hæmaphobos, qui non audent in febribus ardentibus sanguinem demittere. Interim tamen erit moderanda, nam vbi purior bilis adsit, indicatio potius oritur bilem purgandi. ita in nostro egroto parum sanguinis detraximus, cum ad animi deliquium videbatur inclinare.

Medicamentorum ratio.

Clysteres emollientes.

Quod ad cathartica & purgationes attinet, Veteres etiam purgationibus utebantur, alij quidem fortioribus, alij leuioribus. præferendæ verò sunt leuiores. Hippocrates asinino lacte cocto, Galenus etiam sero utebatur. præ omnibus vti licet mollibus clysteribus, ex iis qua feruorem febris extinguunt. Vt paratis è sero lactis, decocto viol. malua: saccharum potius quàm mel in his dissoluendum: oleum violatum potius quàm commune. Conueniunt & clysteres ante vena sectionem & post. quidam ne castiam ante vena sectionem dare audent, sed potius clysteribus vtuntur: sit autem emolliens & infrigidans, quale hoc est.
R. viol.

℞. viol. malua solatri hordei mundati ana m. j. flor. nemophar. foitor. lactuca, cucurbita ana m. β. prunor. damasf. numero xij. bulliant in s. q. aque ad consumptionem tertie partis pro lib. j. vel lib. j. β. cassia recenter tracta ℥ j. zach. rub. ℥ β. ol. viol. ℥ ij. misce, fiat clyster. si sal adijciatur, sit in exigua quantitate. Ex medicamentis eligi debent cholagoga mitiora, & que bilis acrimoniam obtundant, vt casta in sero lactis dissoluta, vel cum decoct. seminis berberis, vel mixta cum decocto thamarind. & vt facilius fiat purgatio clyster prius emolliens & insigidans supponatur. Sed & infusum rhab. commendatur, quamuis ego aliquando expertus sum quod in quibusdam febre ardente vel continua laborantibus calorem inferebat, maxime valde biliosus, aliis minime. Sic in matrona de Alcmade in Hagha Comitibus calorem inducebat. Hac potio utilis censetur. ℞. prunor. sebesten ana numero x. thamarind. ℥ j. quatuor se. fig. maior. ana ℥ j. flor. cord. p. j. fiat decoctio in aqua viol. vel endiuia. & in ℥ iij. colatura dissol. syr. ros. laxatiui ℥ ij. fiat potio. addatur interdum ℥ β. sy. viol. potest etiam exhiberi bolus ex catholico vel diaprun. simpl. Si imbecilliora hac, & alius adstricta sit, vel eger medicamentis leuioribus non facile moueatur, adijci potest ℥ j. diaprun. solutiui vel de succo ros. Nisi enim medicamento alius soluat, plus nocet quam profit. poterimus etiam hic statim eiusmodi leuioribus medicamentis purgare, nec dicendum spectandus est numerus (teste Alimaro) vt quidam Neopolitani medici falsè opinati sunt, perpetuo quartum expectantes diem. At quoniam si perfecte ardens febris solui debeat, horum alterum fieri necessarium est, aut biliosos excerni humores, aut eosdem extinguere, Paulo auctore cap. 29. lib. 2. ob id à vena sectione per sudores, imum ventrem, aut vomitiones, eadem bilis excerni tentanda est, atque etiam extinguere, aut frigida potu aut reliquis insigidantibus

Purgatio
humoris &
refrigeratio.

Aqua gelida.

Sy. alterantes, infrigidantes, humectantes, & aqua stillaticia.

dantibus & humectantibus. At nos in purgationibus per
 imum ventrem audaciores hic esse possumus, quam veteres:
 cum nunc leuissima medicamenta nobis adsint, vt thama-
 rind. castia fistularis, mel aëreum seu manna, sacch. viol.
 sy. ros. solut. violaceus, & ros. succus. De aqua potu di-
 ctum est lib. precedente cum de feb. synochis continentibus
 ageremus, qua exhibetur instate totius morbi vigore, signis
 coctionis apparentibus, si eger, inquit Alexander Trallia-
 nus lib. 12. cap. 2. aquam bibere consueverit. ad hec si nec
 inflammatio, aut scirrhusus tumor, aut laxis quod edema
 dicitur, particulam quandam possideat. si enim ex his ali-
 quod apparuerit, aqua potio vitanda est, potissimum in in-
 flammatione erysipelacea, quamuis idem fatetur, se in ery-
 sipelate atque continua & ardente febre apud dedisse. ab
 aliis hec obseruantur, vt materia febris sit digesta, quod
 non sit causos nothus, sed legitimus, quod nulla sit opila-
 tio in toto, nec inflammatio in membris principalibus, nec
 eger decrepitus aut virtus debilis. Ad alterationem anti-
 qui aqua frigida utebantur, sed non ante vigorem. Acrius
 permittit si quintam partem aquae temperate ad aquam
 frigidam adiciat. At alij potius vtuntur aqua cocta &
 modico zach. violaceo condita, vt sit octupla aqua, sub
 octuplum saccharum. Vel praestantissimi medici hoc tem-
 pore, cum habeant aquam gelidam suspectam ob incogni-
 tam adhibendi occasionem, potius syrupis alterantibus &
 infrigidantibus vtuntur, cum aquis frigidis stillaticis: cu-
 iusmodi sunt sy. de nymphaea viol. de acetos. cirri, de li-
 monibus, de end. de granatis, de agresta, de acetosa, de
 ribes, de berberis, acetosus simplex oxizach. Sed horum
 delectus habendus vt in delirio conuenit sy. de nymphaea,
 de pap. In inspirationis difficultate, violaceus. in fluxu, de
 agresta. Vbi nullum symptoma vrget, sine distinctione
 supradictis vtetur. Idem censendum de aquis, quibus sy-
 rupi

rupi diluuntur, vti aqua end. cichor. acetos. è cucurbita, melone, cucumere, portulaca, è rosis, viol. nymphaea, solano, borag. & similibus. Sed oportet vel quarta, vel sexta parte co. diri Zach. si simplicibus aquis pro islebo vti velimus. Hac sum repetenda donec materia concocta sit.

Quo ad medicamēta externa refrigerantia, veteres etiam De balneo.

feruida, & perardenti febre laborantes lauabant, in domo potissimum, vbi solium habebatur tepente aqua plenum (teste Alexand. Trall. lib. 12. cap. 3. De causa) vt totum aeri corpus vndeque ab aqua operiatur, vt Romanis vsui erat: sed imbecillis admodum viribus ita in solio lauari non conuenit. Galenus licet Iuuenes robustissimos carnosos febre ardente correptos in frigidam immergebat, hoc auxilium periculosum est, cum pori facile obturantur.

At de partibus balnei, & qua vti debeamus prius dictum

est lib. 1. harum Obser. Balneum, inquit Aëtius loco citato,

in ardente febre eis tantum congruit, qui absque tumore

aliquo ad inflammationis erysipelatisue naturam tendente

febriunt, in vrinisq; apparuerint coctionis signa, sitq; pa-

tiens adolescens, carnosus, aestatis tempore, constitutione

calida & sicca, in febris vigore, qui se in frigidum laua-

rum coniciat inmatetq;, ita enim forte sudorem excita-

bit: quod si frigida lotioni assuesuerit, remedio maxime fi-

dat: nam venter in biliosa excrementa facile erumpet.

Moderatori verd existente febre robustaq; virtute simul

cum coctionis indicis, conferunt dulcis temperataq; aque

balnea, & ex vnctionibus chamemelinum oleum, praeser-

tim vbi continens aer frigidus sit. sed si euenerit, vt frigido

existente aere ardens febris vehementius incendatur, per-

exiguam inde spem salutis concipies: & si in tali constitu-

tionem ne signa quidem coctionis appareant, virtusq; sit im-

becilla, fieri omnino nequit vt ager euadat. Neque igitur

lauandum, neque vngendum, neque medicinis rarefacien-

tibus

Lib. 5. cap.
77. De cura-
tione febris
ardentis ex
Philumeno.

tibus procedendum, neque vinum, neque frigida exhibenda. Vbi enim desperatur salus, iniquum est praesidia plurimis conferentia imperitorum calumnia frustra obicere. equidem quosdam (inquiens Philumenus apud Aetium) inertes medicos noui, imitantes quidem quae à nobis rectè tractantur, sed his qui omnino morituri sunt stultè adhibendo, & vanam absumpserint opèram, & rerum usum frugi alioqui & opportunè, suspectum horrendumq; reddidere. At nos & occasiones & remedia docemus ad hos qui saluari queunt, desperati verò nihil prorsus hac arte indigent. De his vide Gal. lib. 11. meth. cap. 9.

OBSERVATIO XXI. DE CAUSO

EXQUISITO PER FLUXVM

sanguinis narium deficiente.

IOHANNES Iacobus Leoninus (vtrum à leone vel familia sic dictus ignoro) rusticus alioqui ditissimus, qui in Schaga villa tribus miliaribus ab vrbe Alcmaria commorabatur, tempore verno anno 1550. cum adhuc Alcmariæ agerem & ibi praxim exercerem, febre satis ardente correptus est: erat vir procerus, admodum robustus, annorum triginta, vt cumque biliosus, licet magna ex parte sanguineus. Ad hunc vocatus fui secundo die eius morbi. cum autem hic sit intensissima cruciaretur, & os amarum effer, lingua valdè sicca, aspera & aliquantulum subnigra & capitis dolor intensus adesset ac vigil permaneret. lotium quod tunc referuatum erat, valdè tinctum erat, sed crudum. Cùm alius illi non responderet, ac clysterem admittere noller, medicamentum leniens ac minorans propinaui in hunc modum. ℞ Diaprunis lenitiui seu simplicis ʒ j. diaca

diacatholici ꝓ ij. aquæ lactucæ viol. borag. ana ꝓ j.
 sy. viol. ex multiplici infus. ros. ana ꝓ ß. misce, fiat
 haustus. Quo probè aluus soluta est, prius fecibus
 duris mox etiam biliosis excrementis depositis. Die
 autem sequenti, cum venas amplas haberet, ac con-
 suetus esset sanguinem mittere quotannis in Vere, &
 nunc in Vere essemus, interna brachij dextri vena
 pertusa sanguinem ad vncias octo fluere fecimus, &
 bene ferebat, qui etiam vtrumq. biliosus erat. quare
 & hunc syrupum statim à venæ sectione ebibit. ꝓ a-
 quæ hordei ꝓ iij. sy. acetos. citri viol. ana ꝓ ß. misce.
 Deinde vt post meridiem ac sub noctem cum valdè
 æstuaret, & adhuc vigil permaneret, vt ex hoc se-
 quenti iulebo subinde sumeret mandauit. ꝓ sy. viol.
 de end. acetosi simplicis ana ꝓ j. sy. pap. ꝓ ß. aquar.
 viol. lactucæ acetosæ end. ana quad. j. aromatiscus
 cum ꝓ ij. ß. specier. trionsand. & fiat iuleb. cum albo
 oui clarificatum. interim ex aqua hordei bibebat
 quantum volebat. Cibus illi erat hordeatum dilu-
 tum. Quarto die multa biliosa & liquida deiciēbat,
 & cum vrina iam crassior facta esset, & coctionis
 signa apparebant, licet ingens calor circa hypocho-
 ndrium dextrum hepatis caliditatem arguens, ad re-
 frenandam caliditatem hoc epithemate vsi sumus.
 ꝓ aquar. end. cichorij acetosæ ana ꝓ iij. aquæ ros.
 ꝓ ij. acet. ꝓ j. flor. ros. rub. exsicc. santal. rub. ana ꝓ j.
 trionsand. ꝓ ß. ramentorum eboris ꝓ j. fiat epithema.
 quo cum vsus esset, videbatur melius habere. Post
 meridiem hora quarta pomeridiana, & quando li-
 bebat, ex hoc iulebo sumebat ad maiorem refrigera-
 tionem. ꝓ aquæ lactucæ borag. ana lib. ß. oxizach.
 simplicis sy. de limonibus ana ꝓ j. ß. misce. ad refri-
 gerationem & putredinem febris, egregiè faciebat.

O

Quinto

Quinto die calor febrilis nondum sedabatur, imò subinde delirabat, & vigil permanebat: ideò cùm præcipua pars curationis consistat in somniferis & in extinguenda bile, hunc syr. vt ebiberet iussi. & syr. pap. ℥ j. ß. aquæ lactucæ ℥ iij. misce. capiebat sub noctem. Etiam tēpora hoc linimento inunximus. & vnguenti popul. ℥ ß. ol. mandragoræ pap. ana ℥ ij. opij gr. ij. misce, fiat linimentum. & incepit melius dormire. Die sexto ad alterationem & roborationem, vt ex hac mixtura vteretur mandavi. & confer. florum nymphææ rob. de ribes rob. cerasorum conferuæ viol. bugloss. ana ℥ ß. species trionsand. ℥ ß. cum sy. de succo acetosæ de succo buglossæ ana ℥ ß. fiat mixtura. Sed oborta tussicula etiam hoc eclegma præscriptum est. & sy. viol. ℥ ij. diadrag. frig. in tab. ℥ j. vniantur simul & cum baculo liquiritiæ sumat ad libitum. Sub noctem multò vehementior calor febrilis cum affligere cœpit, dolor capitis auctus est, & rursus delirium adfuit, vigil permansit, & totam noctem, quæ septimum diem præcedebat, ægrè tulit, vrina tamen subsidente, & hyposthasim bonam habente, vnde crifim laudabilem in septima futuram speravi. quare & cibum ante hoc tempus minuebam, tandem præcordium dextrum sine dolore intendebatur, spiritusque difficilis erat, caput pulsabat atque affectum distendebatur, & dolore exardescibat, faciesque tota, oculi præcipuè tum nares ac malaræ plus æquo rubebant, visus quoque hebes factus est, vt obiectis splendoribus quasi eluderetur, colliumque dolere æger affirmabat, auresque tinnientes obsurdescere cœperunt, vt me ratiocinantem paulo sonora voce vix intelligeret: oculi quoque illachrymare repenti vifi sunt & rubescere, venas quoque in tempo-

temporibus agitata pulsare percepimus, nares veluti prurientes scalpebat, & dolor totam faciem occupabat atque tempora. Cùm autem hæc diligenter animaduertissem, pulsūq. altum & vehementem & vndosum perciperem, cùm astantes timerent, sanguinis profluuium è naribus prædixi, atq. eo ægrum deo adiuuante conualiturum. Coniecturam meam iuuabant anni tempus verum, febris ardens, sed in homine rustico, forti, crassiore, licet bilioso, interim & sanguineo, cùm & bili portio sanguinis calidi admixta esset. quæ euacuatio ardentibus febribus maximè utilis, vt superius ex Hippocrate ostensum est: & frequens esse solet his, qui sub præcordiis febres calidas & acutas inflammationesque maximè ictericis & lienis experiuntur. Ita septimo die decretorio coctionis signis in vrina præcedentibus, satis copiose è naribus sanguis fluxit, astantibus, cùm nostram audissent prædictionem, valdè admirantibus; & ita à febre liberatus est, ac nocte subsequenti optimè dormiuit, & maximam alleuiationem sensit. Tunc victum liberaliorem prius cõcessi, nempe panazam cereuisariam. Antea in quarto etiam prunatum poma cocta admiseram. Verùm cùm adhuc parum tussiret, etiam pro calore, qui adhuc ex causo relicto vires deiecerat, vt ex his tabulis sumeret imperaui. \mathcal{R} specier. trionland. \mathcal{D} ij. specier. diat. frig. \mathcal{D} j. β . dissol. in aqua furfuræ adiecto zach. albiss. q. s. fiat confectio in tabul. secundum artem. quibus & hic linctus addebat. \mathcal{R} sy. viol. pap. ana \mathcal{Z} j. β . gummi tragacach. albiss. macerati in aqua furfuræ vel vngulæ caballinæ \mathcal{D} ij. β . misce pro eclegmate. Pectus hoc vnguento inungebat. \mathcal{R} ol. viol. \mathcal{Z} j. vng. pectoral. nostræ descript. ol. amigd. dulc. ana \mathcal{Z} ij. misce.

Cum minus adhuc dormiret ob tussim, tempora inungebat sub noctem oleo viol. nimpheæ simul mixtis. & utebatur sub noctem hordeato adiectis aliquot amigd. dul. se. 4. frig. maior. mundat. & semine pap. licet autem postea nono die bene se haberet, cum lotium adhuc parum tinctum esset, & ipse calidiusculus, ut hac decoct. sequenti uteretur iussi. ꝑ. viol. cum floribus (nam tempus vernum erat) fumariz viridis bellidis minoris ana m. j. flor. borag. bugloss. nenuphar. ana p. j. fantali rub. ꝑ. j. se. 4. frig. maior. & minor. ana ꝑ. j. ꝑ. coquantur in aquæ lactucæ viol. end. ana q. s. pro lib. i. colaturæ, adde sy. viol. de end. pap. ana ꝑ. j. misce. capiebat bis in die, & calor febrilis qui erat adhuc relictus omnino extinctus est. Pro ventriculo roborando & ad appetitum incitandum capiebat cochlear vnum sy. cithon. & de limonibus. & nono die perfectè sanus factus est.

SCHOLIA.

Cautio habenda in refrigerantibus & humectantibus.

REFRIGERANTIA tam intus quàm extra his conveniunt, quorum tamen cautio adhibenda est, ne iis utamur ante signa coctionis. ego loco aquæ gelidæ, quæ veteres utebantur, ex pane prius eloto abiectâq. priorè aqua, aquam conficiebam, eamq. frequenter frigidissimam propinaui, idq. liberius in vigore & declinatione accessionis. aliqui etiam exterius cerato Galeni, hypochondria & thoracem inungunt, ex vna parte cera quatuor partibus rosacei simul liquatis, vase duplici comparatis & ubi refrigerit, in aquam frigidissimam demergunt, ac subigunt succo lactucæ vel semperivi vel aliorum refrigerantium & humectantium. Si in thorace sit calor, loco rosacei violaceum sumatur, & aqua viol. laentur in hypochondriis ex rosaceo & aqua rosacea. sunt quoque cataplasmata ex farina

rina hordeacea subacta succo lactuca, cucurbita, cucumeris poligoni, plantaginis, capreolorum vitis & similium, folia lactuca, ramenta cucurbita, cucumeris manibus contrectata plantis pedum admoventur. Veteres vt dictum est thoraci & pectori hydraleo calente linteolum madefactum applicabant, alioqui lanam quantum manu capitur in aqua & olei rosacei vel violacei calefactis madefiant: exprimentur è sublimi in pectus, modicum quoque salis & acetici quidam adiungebant, & sic sudorem excitabant. At nunc ad epithemata confugimus vti & olim, quorum vsus erat in vigore accessionis, vt dictum est. Qua verò thoracè admoventur, quando in eo caloris acrimonia & siccitas est corrigenda, sunt ex decocto hordei vel 4. se. frigid. in aqua viol. vel bugloss. addita tertia parte ol. viol. vel amigd. dul. qua & hecicis, vt suo loco dicturi sumus, conueniunt; exempla verò antea qua hepati & cordi profunt, Obser. xvi. precedente dicta sunt. Conditia verò qua refrigerant & humectant, horum etiam delectus habendus, qua intro exhibentur. sic cordi conueniunt conserua ros. viol. nimpha bugloss. acetos. quibus pul. aduici possunt diamar. frig. & de gemmis diarod. abb. rionf. diacameron confectio alchermes & in magnis profluuiis aqua ros. acetos. & corall. conser. ros. Si delirium, conser. nimpha, aqua eiusdem & lactuca. Si vigilia se. pap. capita pap. se. lactuca. Si calor, semen citri: & ita de aliis.

OBSERVATIO XXII. DE FEBRE:

SATIS ARDENTE, SEPTIMO die cum sudore soluta.

MVLIER biliosa, circiter annos quadraginta nata, tempore Autumnii in febrem satis ardentem incidit. Hæc inquieta erat, vix aliquando se in lecto continere poterat, bilem subinde euomebat pu-

bat puram, modò viridem, sitiebat, lingua aspera erat & valdè sicca, aluus citatior, siticulosa, & dolore capitis admodum vehementi afficiebatur. Cùm autem venæ satis apparerent, in brachio dextro vena interna secta fuit, & sanguis biliosus ad vncias ferè quinque effluxit, & videbatur aliquo modo melius habere. Statim à sanguinis detractiōne hunc syrumpum ebibit. ℞ sy. de agresta de granatis viol. ana ℥β. aquæ lactucæ nymphaeæ end. ana ℥j. misce. Cùmque aluus satis obediens esset, solliciti fuimus, ut sitim extingueremus. lactucarum tenella germina condita & aqua gelida aspersa deuorabat: supra linguam continebat folia portulacæ, aut acetosæ, & hunc potum pro siti bibebat. ℞ aquæ cichorii end. viol. acetosæ vini granatorum ana ℥ij. misce. modò aquam hordei cui sy. de limonibus vel de acetos. citri immixtus erat. Quinto die cùm aluus non satis flueret, ita eam purgauimus. ℞ cassiæ recenter tractæ ℥vj. pulpæ thamarind. extractæ cum aqua viol. ℥ij. sy. ros. solutiui ℥ij. aq. endiuia ℥iiij. misce, fiat haustus. in aurora detur & desuper per horam dormiat. quo optimè egressit, & febris aliquo modo remissa fuit. vesperi verò febris vnà cum capitis dolore increbuit, ideò oxyrhodinum sequens parare iussi. ℞ aquar. ros. ℥iiij. aquæ nenupharis ℥j. β. aceti ros. ℥j. ol. ros. ompharini ℥ij. misce, & panno lineo in eo intincto sincipiti temporibusque applicetur, sæpiusque innouetur, ne caliditate acquisita magis noceat quàm iuuet. eo autem dolor nonnihil mitigabatur. Die sexto sub noctem delirauit, & totam noctem malè tulit. Septimo verò die manè subinde delirium reuertebatur, & aluus tunc nonnihil suppressa fuit, simul & vrina, quæ antea quarto die cōcocta spectabatur,

batur, partes quoque corporis calidiores nunc erant, & rigor occupauit, qui proprius ferè ardoribus esse solet, cum imminet crisis, quam & ipse expectabam per sudorem. nam pulsus vndosus & præmollis, qui tunc quoque aderat, sudorem pronuntiabant, cum & vapor calidus toto corpore dispergebatur, humida anni constitutione etiam existente. Talia enim sudorem prænuntiant: & ita ægra hæc septimo die decretorio, signis concoctionis in vrina præcedentibus, in copiosissimum sudorem incidit: à quo etiam febris penitus extirpata fuit, ac ipsa sanitati restituta.

SCHOLIA.

CRISIS in hac febre ardente (vt exemplis prius ostensum est) verna constitutione, aut calida, temperatis corporibus, & biliosis iis, qui nondum triginta annos superant, magis accidit per fluxum sanguinis narium: atque is quidem salutaris est, si die decretorio, quod & in reliquis excretionibus criticis commune est, fiat, signis concoctionis præcedentibus, si è directo fluit, & non stillat. Stillare enim pessimum, præsertim quarto die. Aliæ excretiones maxime sunt post annum trigesimum, siue per sudorem siue per vomitum. At sudoris propria signa iam observatione præcedente diximus, & antea quoque quæ sanguinem fluxurum prænuntiant. Fiunt autem crises sensibiles per excretionem septem modis. per fluxum sanguinis narium, per sudorem, per vomitum, cuius hæc signa sunt, horror inferiorum partium, frigus, pulsus durus, & inequalis, mordax capitis dolor, tenebræ obiectæ oculis, ventriculi dolor, inconstantia labri inferioris, tenuis sputatio per alui fluxum. Hic pulsus occultatur, parusq; sit, intestina murmurant, aut mordicationem sentiunt: iam fluxum ventris futurum prænuntiabis: quibus si tormina circa ventrem &

Sensibilis excretio febrim modis sic.

Vomitum præfagitia.

Alui fluxum indicantia.

Menstruorum fluxum præcedētia.

Quæ hæmorrhoides fluētes præcedant.

umbilicum fuerint, & bombi ventosi vltro erumpāt, significatio euidentior erit; & si nulla signa propria præcedentium excretionum adfuerint. Fit etiam menstruorum eruptio salutaris lumbis prægrauatis, tensis & dolentibus. Si etiam dolor & ardor circa sumen ventris ac pectinem, & lumbos ventremq; inferiorem adfuerit & vrina nigra cum hypostasi nigra spectetur, mensium profuuium expectato, multoq; certius si tempus instet. Per hæmorrhoides, quæ si fluere consueuerunt, pruritusq; ani, tum tumorum ac venarum ani inflatio adfuerint, harum quoque eruptionem expectare poteris. Deinde per vrinam huius autem profuuium aduentare colligemus, si reliquarum excretionum indicia absuerint, si aluus suppressa est, nec multo antea copiosam vrinam reddere cepit ager. De signis fluxionis sanguinis per nares & sudoris antea dicta sunt. Diligenter genus excretionis notandum, & qua fieri via debeat, ne quid à nobis tentetur, vnde nature impetus impediri possit, cui potius suppetias ferre æquum est, si fortè præter imbecillitatē tardiùs moueatur, vt si fiat per vomitum, adiuuabimus leui vomitorio dando sꝛ. acetosi simplicis ℥j. aquæ hordei ℥ quatuor. Si per sudorem vel per vrinam, cum ℥ iij. aquæ hordeaceæ emuls. se. 4. sig. maior ℥j. zach. ℥ iij. misce. & ita de aliis. quod non solum de ardente febre, verum etiam de quacumque biliosa & continua intelligendum est.

OBSERVATIO XXIII. DE CAUSO NON EXQUISITO.

MILES ille Gallus, qui mense Februario anno 1573. apud cereuisiarium, cui pro ædibus campana insigne erat, ardente febre non exquisita correptus, minus vrebatur: cui & fitis aderat non tamen ita vehemens vt in legitimo causo. Hic enim
cùm

cùm in Zelandia per totam hyemem perpeffus effet multos labores, in hanc febrem inciderat, ad quem prius circa 14. diem accitus fui. debilis hic erat, multa liquida, biliofa, fimul & pituitofa, muccofa, poft eà & glutinofa excernebat, lingua arida & fubnigriufcula erat. Cumque vires iam planè labefactæ effent, fanguinem demittere non aufus fui. atque eodem die quo ad eum ingreffus eram, bis iam aluum deposuerat. præfcribo igitur alterantia quæ & putredinem compellerent. oxizach. fimplicem fyrupum de acerotitate citr. fyr. viol. Et quia non dormiebat, dabam emulforium ex hordeato cum fe. pap. & tempora inungebam oleo. nympheæ & pap. adiecto exiguo vnguento populeo. Cùm etiam in pectore nonnihil doleret, hunc fyrupum fequentem propinaui. & fyrupi capill. ven. (fi leuem tuffim non habuiffet oximel accepiffem) fyr. pap. (eò quòd non dormiebat) ana $\frac{3}{5}$ ß. aquar. vngulæ caballinæ fcabiofa borag. ana $\frac{3}{5}$ j. mifce. Verùm cùm aftantes me infcio vinum rubrum propinaffent, & in cibo pulrem cum vino & ouis dediffent, peffimè deinde habuit, lingua nigra atque adufta euafit, vigil factus eft & delirabat. Poftea tamen incidit in copiofum sudorem, ac præter mentem omnium 17. die à febre liberatus eft.

S C H O L I A.

CAUSVS *spurius, fit quidem ex flaua bile, vt antea dictum eft, fed non ita fincera, imò cum aliqua portione pituita admixta, fubinde etiam à pituita falfa, & hac febris ardens notha fub finem Autumnii vel hyemis frequentiùs accidit, præfertim poft multos & graues labores, poft multas inadias, medicamenta calida & ficca, ac alimenta, aliasq; denique caufas, qua humores etiam*

Causus fpu-
rius.

O 5 frigidus

frigidos accendere possunt. Propterea non solum hic miles, sed infiniti cum eo, qui in Zelandia per autumnum & hyemem perpeffi essent multos labores & in diem, in eiusmodi febres inciderunt, & plurimi ad sepulchrum denisi sunt: quemadmodum etiam Hispanis militibus euenit, ut ab aliis accepimus, in obsidione Harlemensi, qui populum etiam apud nos hac febre extincti sunt, atq. plures adhuc morituros existimo, ubi aer calidior euaserit, ex hyeme horrida perpeffa, resolutis tandem corporibus: uti contingere solet pomis congelatis, ubi enim cessauerit gelu, tunc prius corrumpuntur. Ceterum causus illegitimus dicitur, eo quod non ex bile sincera fiat, vel quod legitima symptomata non ita adsunt. adfert quidem suum, sed non ita vehementem, & licet lingua appareat sicca & aspera, & sentiat etiam aliquando salsedinem, si humor salsuginosus sit, etiam excrementa magis sunt corrupta & minus aliquando biliosa: magna tamen corporis adest perturbatio, capitisq. grauitas & dolor (qua omnia in hoc milite erant) conuulsio, ut in aliis vidimus, a quibus & mors urina crassa & turbulenta. at sicut causus legitimus raro per abscessum soluitur, ita nothus interdum parotidibus & frequentius abscessu terminatur, infra quidem si sub diaphragmate materia contineatur: supra vero, si supra diaphragma constiterit. Causos vero hic ex bile salsa, deterior quam ex bile pura, non quidem ratione accidentium, sed quia diuturnior & difficilius cura euadat: natura enim simul difficilem, saeuum & longum morbum non sustinet, cum prius deficiat. Ardentes igitur febres periculosissimas sunt in aere frigido, ut Gal. affirmavit *ix. method. cap. 9.* Quomodo ex causo commilitones, ut refert Iohannes Langius sub Duce Friderico Comite Palatino (in cuius castris ipse merebat) contra Mahometicae factionis imperatorem in bellum profecto in exercitu Romani Imperij infiniti mortui

Causus illegitimus cur
ita dicitur.

Prognostica.

mortui sint, habetur prima epistolarum miscellanea, epistola quarta, in qua chirurgorum in curatione temeritas notatur, cum linguam videant nigram, quam & hodie in epti die bruyn appellant, illam curare satagunt, causa & substantia morbi neglecta, ita dum hac ipsa in castris febris ardens sauiat, etiam nunc plures apud nos quoque chirurgorum imperitia interempti sunt, quam hostis gladio. Qui cum causam morbi & necis in fusco lingue colore subsistere arbitrantur, fœda excogitant remedia, quibus linguam expoliant. Hic expresso de cancri succo, os patientis colluit: alter dissoluto equorum stercore, illius colatura linguam aegroti eluit. Taceo quod nefas esse ducunt, alio quàm fusci aut rubei coloris panno, aut alio quàm prunorum fusci coloris ligno, linguam abstergere: ac si specialis in coloris similitudine subsisteret sympathia. O stultiti: quando accidens, neglecta illius & morbi causa, curare satagitis: vmbra quoque corporis creta dealbare frustra laborabitis, & Æthiopem lotionè album reddere. Hac illorum temeritas sanè eos prodit ignorare, quis sit in complicatis affectibus, quos Græci διαδύσεισ appellat, curationis methodus, & indicationum ordo & scopus: quorum primus à causa affectuum & morbi sumitur interna, que sui ablationem per contrarium indicat. Constat autè morbum esse suorum symptomatum causam: lingua exsiccatur & nigrescit ex febre ardenti, nisi prius hanc causam extinxeris, nempe ablata febre, linguam à nigredine nunquam vindicaueris: qua non solum in causone, sed in quouis interno epatis eryspelate & inflammatione inscitur. Alter verò curationis scopus, eius sine quo non habet: sic nisi prius ablato phlegmone, vulnere inflammato frustra medeberis. Tertius verò curationis ordinum scopus vrgentium & accelerantium curamq, ad se attrahentium affectuum rationem habet: sic syncopis & lipothumia pri-

Der on-
gelerthen
felscherer
bhreyne.

Primus cu-
rationis cau-
sonis sco-
pus.

Alter gene-
ralis curatio-
nis scopus.
Tertius sco-
pus.

mas cu-

mas curationis partes sibi despondent. Atqui cum lingua incensu, naturalium vita membrorum non sit eius discoloratio, nec causa eius sine quo non, vel urgentis, rationem habere potest. Ideò causa caloris febrilis primò auferenda. Rectam methodum huius præter Arabes medicos Hippocrates lib. 3. epid. & 4. De ratione victus in morbis acutis explicat. Gal. in methodo, & eius simia Paulus Aegineta.

OBSERVATIO XXIII. DE FEBRE

continua tertiana biliosa, in iuvene bilioso.

IVVENIS biliosus & admodum adustus, natus annos viginti sex, in principio ætatis, Iunio mense, in febrem continuam eamque biliosam incidit. Delphis hic decumbebat graviter quidem, & tertio quoque die febre magis affligente. Erat autem hæc febris tertiana continua. Huic autem caput gravissimè dolebat, oris ingētem amarorem sentiebat, lumborum dolorem vehementem ex nimio calore patiebatur. Cùm autem secundo die ad hunc accitus essem, statim in aurora hoc pharmacum minorans dedi. ℞ electuarij lenitivi ℥ j. syrupi ros. solutiui ℥ j. β. aq. endiviæ ℥ iij. β. fiat potus. quem ieiuno stomacho bibebat, quo postquam multa egressit, ita quoque multa biliosa, citrina & vitellos ouorum referencia per intervalla euomuit. altero verò die, qui erat tertius dies ab initio morbi, cùm bilis tertio quoque die magis affligeret, dolor capitis tum febris ipsa vehementiora erant. quarto omnia remissiora, quamvis febris non intermitteretur. qua de re cùm melius illo die æger se haberet, & vrina cum crassitudine rubricaret, pulsusque magnus esset: excedebat autem longitudine & altitudine, profunditate, qua de re ex
ieco-

iecoraria vena sanguinis vncias ferè sex duabus in peluiculis fluere iussi, ex quibus sanguis primus corruptione affectus erat, secundus verò absque vlla a-
 quositate serosa, rubicabat: vnde eodem die melius se habere dixit, febrisque minus intensa fuit, præsertim post venæ sectionem sudore superueniente. Interim hunc syrupum dedimus. & syrupi de ribes ℥ j. aquæ endiuia acetosæ ana ℥ ij. misce. lumbi autem qui dolebant vnguento rosaceo inungebantur, & accidentia supradicta cœperunt mitescere, & calor febrilis tandem minuebatur, ita vt hic septimo die perfectè curatus fuerit. cibus huic erat panatella cum agrestia. venit tunc mihi in mentem similis ferè historia Amati centur. 5. curat. 26. De febre biliosa continua; in sacerdote cui pharmacum minorans etiam ante venæ sectionem præbuit, quod magis etiam hic profuit quàm si vena prius secta fuisset.

S C H O L I A.

FEBRIS tertiana continua proportionata à medicis dicta, quantum ad eiusdem essentiam & curationem siue sit exquisita siue notha, eodem ferè modo fit, cognoscitur & curatur, vt tertiana intermittens. Ceterum quamquam intermittentes febres eas appellamus ex Galeno, quacumque ad sensibilem infebrecitationem seu (rectius dicam) ad febris vacuitatem perueniant, Græci ἀποπέζιαυ dicunt, vt lib. 2. De differ. feb. liquet cap. 2. Continuas vero, quæ ad iam dictam infebrecitationem, seu febris vacuitatem antequam ex toto soluantur, non desinunt; quamuis declinatio aliqua sensibilis appareat, quemadmodum ab eodem Galeno 2. De crisibus scriptum est cap. 6. cui sententia subscribit Paulus cap. 26. lib. 2. Intermittentes sunt ab humore extra vasa. continua ab humor. intra vasa conclusa.

Febris tertiana continua proportionata.

Intermittentes febres quæ.

Continuas causas.

Continuæ
cur in infe-
bricitatio-
nem non
definiant.

Intermit-
tentes cur
definiant in
infebricitati-
onem.

Causæ ter-
tiana contin-
ua.

Differentia
inter causon
& tertianam
continua.

clusa. At nunc loquimur de continuis proportionatis (non conclusis continuis) quæ plures habent accessiones, quæ ad infebricitationem non perueniunt. quoniam qui earum causa est humor, non expurgatur, ut liquet lib. 2. De cris. Præterea cum humores sibi inuicem adhareant, ac continui sint, suorumque contactu vicinos ad putredinem trahant, quando in venis continentur, priusquam desinat vna accessio, alteram incipere necesse est. In intermittentibus vero cum humor vehementer moueatur, dissemineturque, per singulas corporis partes, suo delationis impetu, per vomitum, vrinas ac sudores saepe expurgatur, interim vero insensibiliter in vaporem portio quedam digeritur, aut si crassus fuerit humor, per alui quoque deiectionem expurgatur, quamuis & tenuis etiam quandoque, & propterea sensibilem intermissionem habent, & priusquam accessio superuenerit, altera præcedens intermittit. Neque enim ad eum adharentes ac continui extra vasa humores sunt, quemadmodum si in eisdem continerentur. Cum itaque continuæ febres proportionate (de quibus nunc deinceps agemus) fiant vel ex bile, ut tertiana continua, vel ex pituita ut quotidiana continua, vel ex melancholia ut quartana continua. At nunc loquimur prius de tertiana continua. Hæc autem fit ex cholera seu bile putrefacta, in venis remotis à corde, & propter hoc à causo differt: nam in ardente febre ut dictum est, in venis admodum propinquis cordi putrescit bilis: unde etiam symptomata tertiana continua debiliora sunt symptomatibus causonis: intensiora tamen & maligniora quam in tertiana intermittente. fit etiam aliquando à bile mista pituita, aut melancholia: sed tunc minus exquisita est. Et ita patet differentia inter causon & tertianam continuam: quia causos fit ob visceris alicuius inflammationem, licet etiam fit circa inflammationem ex bile in venis prope cor putrefacta. Et si causos fit nothus, fit quidem ex pituita

pituita salsa, sed prope cor in venis quoque putrefacta. In continua vero tertiana siue bilis, siue pituita salsa in venis putrescat id quidem diffusis à corde. Iam quoque accidentia causi fortiora, minusq; tertio die ægri exacerbantur, & potius equaliter vti videntur. In tertiana continua motus tertio quoque die excandescit & manifestior fit remissio, & exacerbatur motus nullo frigore aut rigore præhendens, nulloq; sudore insequente mitescens. Non tamen negamus quod aliquando incipiant cum leui quodam rigore, maxime si exquisita fuerint; aliquando etiam cum leui horrore, vbi notha fuerint, vt Caput de Vacco Medicus insignis dicebat, (dum Auicennam de febris legeret, vt ex Adriano Teylingio Medico eius discipulo Cognato nostro accepimus) materia ipsa propulsa de venis magnis ad paruas seu remotas, sed hoc non est tertio quoque die: verum aliquando primâ vice, idq; rarius: & tunc etiam leuissimus est horror aut rigor. Nam si rigor postea appareat, & febris tertiana continua non deficiat neque mutetur in tertianam intermittentem, ægro iam existente debili, tunc lethale erit, nisi subsequatur crisis præcedentibus signis coctionis. Nam nos sæpissimè vidimus tertianas continuas sine paruo rigore incepisse. Si vero incipiant, vt doctissimus ille medicus dicebat, idem rigor erit exiguus nec effatu dignus, multoq; maior esse solet in febre intermittente. Præterea continua tertiana differt à synocho putrida, que fit à sanguine, & continuò augetur & diminuitur, aut in eodem statu manet, vt dictum est prius. Hæc autem tertio quoque insequitur motum bilis. Iuniores autem hac febre biliosa magis afficiuntur, bilis enim multa colligitur in his, & qui tenui victu, aut in adia vtuntur, sitq; in estate & in constitutionibus calidis & succis, quandoque in otiosa vita, sed curis plena, tunc cacochymia biliosa dicitur. Freuenter easdem causas habet, quas causas, sed minus vehementio-

Differentia
inter febrem
synochon
putridam &
tertianam
continuan.

Signa de-
monstrativa
tertiana con-
tinua.

mentiores: vel easdem, quas febris tertiana intermittens, sed fortiores. Signa itaque quæ tertianam continuam sequuntur, sunt media inter causi signa & tertiane intermittentis. Vel hæc ipsa habet eadem accidentia, quæ tertiana pura intermittens, verum magis intensiora: vel mitiora quàm causos legitimus habeat. Signa igitur quæ ab exeuntibus sumuntur, ut est vrina, hæc ipsa est subtilis, intensa rubedinis, vel subrubea, aut rubea, substantia tenuioris, egestiones quoque citrinæ biliosa, neque in ea apparet sudor, nisi in die critico. A substantialiter inhaerentibus, ut caliditas acuta mordaxq;. A qualitate mutata, ut facies citrina, oculi subrubicundi, lingua aspera ad nigredinem vel flavedinem tendens. Ab actione laesa, ut sitis intensa, quandoque etiam adsunt deliria, adest sæpissime dolor capitis continuus, vigiliarum instantia, aliæq; vehementiora quæ in intermittentibus fieri assolent. At hæc clariora apparebunt exemplis sequentibus.

OBSERVATIO XXV. DE TERTIANA CONTINVA MALIGNA INTRA octo dies ægrum interficiente.

NICOLAUS Guilhelmus, vir consularis Delphius, annorum quinquaginta, alioqui robustus ac boni habitus, sanguineus & parum pituitosus; cùm hic per totam ætatem quotidie rus adiret ad mansionem quandam, quam non procul ab vrbe haberet, in qua apud agricolas suos plus æquo agriculturæ intentus, qui etiam impensè fructibus horariis delectabatur, ac quotidie iis utens, domum reuersus continua tertiana, eaque vehementiore circa decimum diem Septembris anno 1583. correptus est, atque statim materia adhuc existente cruda, purgationem

gationem vehementiorem suomet consilio, nempe electuarium de succo ros. paulò ampliore dosi, imprudenter tamen accepit, quo licet quinquies aluum deposuerit, febrem tamen per se satis malignam auxit. Altero die verò chirurgus ad se accito, qui etiã vlcus annuum quod in cruce habebat curabat, eodem tempore sanguinem sibi ex brachio satis copiose detrahere iubet, & simul eodem die rursus purgationem eandem sumpsit, qua & alius pliusquam satis soluta fuit. Verum febris per se maligna, ita demum increbuit deiectis viribus, cum tanta siti ac capitis dolore vehementiore, vt subindè in delirium inciderit. Ad hunc tunc prius vocatus fui, quæ transecta cum mihi narrabantur, pessimè agrum egisse admonui, atque in omnium medicorum illustrium regulas peccasse narrabam, quod materia existente cruda statim medicamentum electiuè purgans accepisset, mox & die sequenti sibi sanguinem detrahère iussisse: verum etiã eodem die medicamentum purgatorium sumpsisse, naturæ ob hoc vim quoque intulisse, cum venæ sectio materiam ab interioribus ad exteriora trahat, purgatio verò è contrà ab exterioribus ad interiora deducat, præter id quod vires plurimum fuerint deiectæ, & febris supra modum aucta. Vrina quam tunc emittebat cruda, alba, tenuis & clara existebat, atque ita permanfit vsque in mortis horam, præcul dubio in febre continuâ eaque acuta & maligna mortem præsa-giens, de qua latius in scholio dicturi sumus. Erat autem valde inquietus, & aded sitibundus vt sine ratione cereuisiam continuo ingurgitaret, calore circa præcordia intus permanente, ita vt sæpius cogeretur eandem euomere. Quare ad sitim extinguendam

tilido

P

cum

cum sub noctem accitus essem, & pro putredine febrili arcendam iuleb. sequens præscripsi, simul ad medicamentum maligni absterfionem. & decoctionis hordei communis in aqua pura decocti ℥ vj. syr. de limonibus ℥ ij. misce, fiat iuleb. pro duabus dosibus. Interim frontem & tempora ob insignem capitis dolorem sopiendum, & somnum inducendum oleo nenupharino & unguento populeo ac rosaceo simul mixtis, ut inungeret mandavi. Pro siti quoque sumebat cerasa amarella condita, & lactucam conditam aqua frigida aspersam. At tertia quaque nocte cum peius semper haberet, & sitis eum magis affligeret mane sequentem hunc syrupum quoque propinavi. & decoctionis hordei mundati ℥ iij. syr. de limonibus oxizach. simplicis, sy. ex infus. ros. ana ℥ β. misce, fiat syrupus. Ceterum quinto die ab initio morbi cum tertius esset dies, quod aluum non deposuisset à purgatorio medicamento ab ipso met assumpto, quod licet egregie purgauerat, nunc tamen aluus subsistebat: cum debilis esset, mannatis selectissimi ℥ j. β. in ℥ iij. aqua cichorij soluti dedimus. verum euomuit. Et nocte subsequente adeo erat inquietus, ut decies sexies è lecto se mouerit, ac nescio quot congios cereuisiæ præter rationem ingurgitauerit. quem cum obiurgassem, quod in lecto sese non contineret, atque tantum cereuisiæ potum inhibuissem, eundem admonui ut nostris præceptis auscultaret, alioqui ei euenturum, quod nobili cuidam, quem istis diebus Goreomij curabam, contigit. Narrabam autem duos ibidem agros me tractasse, nobilem quendam Cluensem ex familia Quadiorum, & œconomum Comitum illustris de Hollach (cuius iussu eò quoque vocatus fueram) simili febre laborantes.

Nobilis

Nobilis, qui nostris monitis sese continere in lecto non vellet, inquietus, febre crescente, mortem cum vita mutauit. At œconomus nostris præceptis obediens, breui conualuit. Quamobrem nisi se quietum teneret, idem illi euenturum prædixi. interim tantum cereuisiæ potum inhibui, atque vt eius loco iuleb sequens sumeret, imperaui. & aquæ hordei mundati puræ lib. j. sy. acetosi simplicis ℥ iij. syr. de limonibus ℥ j. misce. eo cum vsus esset videbatur inclinari ad sudorem, & paulò melius habere. Verùm febre sub noctem ingrauescente, rursus ex lecto sapius surgebat, pedes hinc inde iactabat, denudabat, tegumenta non ferens, atq. ad cereuisiam licet tenuem denuò ingurgitandam conuersus, pessimè deinde habuit, ac subinde delirare cœpit. glandem iniicere iubeo satis acutam, at aluum non reddidit. Cumque octauo die ab initio morbi omnia peiora inuenirem, quo die etiam manè uas crudas deuorasset, me incio, febris valdè aucta est, yrina alba, cruda permanente. Cùm verò clysterem humectantem, refrigerantem, alterantem, lenientemque in officina parari iusseram, verùm ad ægrum mox reuersus cùm eum animaduertissem tendere ad mortem, clysterem iniicere nolui, nam eodem die nempe decimo septimo Septembris, membris externis refrigeratis, voce destituta, sub noctem circa septimam horam obiit.

S C H O L I A.

VTRVM hic sua incuria vel potius malignitate febris sit mortuus, aliquis dubitare posset? Avaritia tamen minime factum est, quod in principio me non vocauerit, cum alias hominem, si quem alium, gratissimum ac liberalissimum expertus fuerim. Erat autem vir probus, ac

P 2

honestus

Vrina alba,
tenuis, clara
in deliranti-
bus in febr-
ibus conti-
nuis acutis
vel ardenti-
bus lethalis.

Signa pro-
gnostica ter-
tiana con-
tinua.

honestus meiq; amantissimus, vt eius mortem nimis intempestiuam deplorem, cum & is acris defensor contra annulos meos exstiterit. Duo interim signa lethalia hic spectabantur: imprimis vrina clara, tenuis, cruda, permanens vsque ad mortem, delirio accedente. Galenus (vt prius diximus Obser. xv. huius libri) neminem delirantem talem vrinam habentem vidit seruatum, neque ego in febre acuta aliquem vidi sanatum, quanquam hic alias (quod semel tantum spectauit, interim quod quadraginta annis nunc praxim exercuerim) pleuritide & febre continua laborans, per totum decursum morbi habens talem vrinam, euasit, à me laude diuina tunc curatus. at nunc eandem vrinam semper reddens, exstinctus est. Aliud signum lethale in eo erat vlcus annuū quod in crure habebat siccum & liuidum, sic dicente Hippocrate 1. lib. pradic. cap. 8. pradic. 25. Vlcus siue antea exstiterit, siue existat in morbo considerandum est. Si enim moriturus ager est, ante mortem aut liuidum & siccum, aut pallidum & siccum erit. Verum, medici iuniores hic diligenter animaduertant quod signa prognostica in hac febre tertiana continua eadem ferè sint, qua de febribus acutis & causo dicta sunt. Nam hæc ipsa vt plurimum si exquisita sit, septimo ad mortem vel salutem tendit, si in quarta signa indigestionis vel coctionis appareant: si retardentur 14. diem vix hæc febres transeunt, vel in ipso terminantur, qui terminus acutorum communis est. Omnis autem tertiana continua ob materiam furiosam & morbi velocitatem suspecta est (quemadmodum hæc fuit) cum virtutem maxime deiciat. Crisis itaque in hac, vt in syncho non superat diem 14. Et quoniam bilis diebus imparibus mouetur, diebus imparibus si crisis fiat, aut per alui deiectionem, aut vrinas, aut sudorem, bonum: si paribus, malum. Fluxus sanguinis narium copiosus, vel vomitus biliosus, aut sudor calidus

calidus vniuersalis totius corporis, aut fluxus ventris cholericus, si superuenerint statim à principio tertiana continua, vel in aliqua die critica, quam præcessit iudicatiua, post signa digestionis perfecta, cum virtutis robore, & infirmi alleviatione, salubre: contrarium, lethale. Si remedia quaque die exhibita contulerint & accidentia fuerint remissa, salubre: contrarium, mortale. Lingua in hac febre cum multa asperitate nigra existens, febrem deterioiorem notat: si alba, leuiorem: si citrina, medium inter vtrunque obtinet. Si conuulsio vel oris tortura superueniat, vel oculorum contorsio, lethale plerunque cum spasms ex inanitione fiat. Vrina in principio rubea vel citrina, subito alba euadens phrenitidem perniciosam præsignat: ita alba & tenuis, extremam perniciem, vt in hoc nostro agro. Si ager quoque ab initio male imaginetur, ac peruersè ratiocinetur, capitisq; dolore vehementiore afficiatur, bile ad cerebrum raptâ, phrenitidem futuram denunciat, nisi ilicò repercutientibus circa cerebrum impediatur. Extrema si frigida, pectus venterq; incaluerint (vel vt alij ferunt) induruerint, lethale: hæc enim magnam inflammationem notant, præcipuè si interiora vri videantur. Ictericita ante septimum plerunque hic lethalis, septimo 9. 11. 14. salubris. Stupor, alienatio, asthma, inquietudo iacendi ante coctionis signa, mortale. crism enim symptomaticam & malignam notant. omne signum criticum veniens ante signa coctionis, malum semper, aut saltem timorem incutiens. Curatur autem vt intermittens, hinc aliqui vt Auienna, curationem continua aut omiserunt, aut pauca de ea scripserunt. iisdem enim auxiliis cedit, & differentia tantum est secundum maius & minus, & curatur eadem ratione qua ardens, hoc dempto, quod in tertiana continua minus frigidis vtamur, quam in ardente. Et sic generatim mittitur in hac sanguis, sed parcior, alteratur etiam

Curatio tertiana continua.

P 3 corpus

230 OBSERVAT. DE FEBRIB.

corpus & symptomatis occurritur. Vel est similis curationi intermittens, quemadmodum Auicenna testatur principio quarti tract. 2. cap. 40. iis exceptis, quod plus infrigidemus, & plus digeramus, & magis solliciti simus in curatione continua: nam & quantitate & qualitate deterior est & magis periculosa, licet materia sit vnius speciei. Viuimus quoque in continua victu tenuiori ob virtutem magis oppressam, & rhas. iubet extinguere maximè calorem febrilem. Prouocauimus hinc etiam urinam cum decocto hordei, & se. 4. frigid. maior, qua etiam ad sudorem faciunt, & intendimus magis lenitioni ventris ob siccitatem & maiorem metum phrenitidos, & ante coctionem minus viuimus solutiuis ob virtutem debilem, & eò quòd malam impressionem relinquunt, & nimis calefaciant. ideò Auicenna contentus erat clysteribus leuioribus. Minus quoque in hac conuenit vomitus quàm in intermittente: at magis vena sectio, quemadmodum exempla subsequentiã magis declarabunt. Eadem quoque, quæ de accidetibus corrigendis diximus de febre acuta, huc transferenda.

OBSERVATIO XXVI. DE
TERTIANA CONTINVA
in viro Nobili bilioso.

IACOBVS Coppierus, vir nobilitate insignis, Dominus de Kalslagem, cùm annum ageret vigesimum quartum, vigesimo primo die Augusti, anno 1556. continua tertiana corripit cœpit, iuuenis raræ texturæ, fatisque biliosus. Hic verò in Hagha Comitatus decumbebat, cui Antonius Harverus senex ille ac insignis medicus, honorario publico à Senatoribus Hollandiæ condecoratus, medebatur. Cùm autem hinc, alioqui in praxi eximius, de vita huius
agro-

ægotantis desperaret, me Alcmaria (vbi tunc habitabam & praxim exercebam) in Haghâ Comitis euocarunt vxor atque eius amici. Decimo die quo decubuerat ad eum perueni, cùm pessimè haberet. Medicus verò venæ sectionem ab initio prætermiserat, eò quòd vrina tincta quidem foret, verùm minimè crassa. At de hac re latius in scholio subsequente. neque in principio aliquod leniens medicamentum exhibitum fuerat. Nunc verò statu imminente sectionem venæ omittendam esse nobis visum fuit. eaque de causa cum medico præsentem alterans iuleb quod sequitur vnà præscripsimus. ꝛ syrupi acetosi simplicis oxizach. simplicis ana ꝛj. ꝛ. syr. de cichor. cum rhabar. ꝛj. aquar. end. cichorij borag. ana ꝛiiij. ꝛ. fiat iuleb. sumebat ter in die atque ter in nocte. Fiebat autem secundo quoque die, vt in aliis tertianis continuus exacerbatio. Verùm ex iulebo præcedente plurimum sudauit atque habuit secessus copiosos, liquidos & biliosos. Præcedente verò die, qui erat nonus ab initio morbi, incidit in deliquium animi, ac symptomata grauiora, scilicet cephalalgiam, præcordiorum tensiones, medico tunc minus sperante, ita vt æger tunc sumpserit sacram synaxim, & testamentum, quasi hic emigraturus, conscripserit. Post illa symptomata cùm ego aduentassem, incidit in somnum grauissimum, ita vt per totam noctem altè dormierit, sudore tandem rorido è toto corpore emanante. At die dominico manè cùm ego ægrum accesseram, qui erat 10. dies ab initio morbi, vt dictum fuit, pulsus tunc erat fortis, magnus, plenus, & vndosus, sudorem criticum eumque vniuersalem futurum iudicabam: idèd ægrum quoque tum amicos bene sperare iubebam.

P 4. cùm

cum autem non diu post sudore præcedente, facies ægri valdè ruberet, ac oculi rubicundi essent, deinde dolor in temporibus. pulsatilis, cum hypochondriorum tensione; pruritusque narium adessent, sanguinis è naribus profluuium futurum audacter prædicebam, cum & pulsus fortis, vndosus, & mollis responderet. Vix vna atque altera hora prægressa mox sanguis è naribus erumpebat: ita vt æger ex hoc prognostico, me non solùm peritum suspiciebat, sed simul in arte exercitatum extollebat, ita vt me excellentem medicum apud astantes & eos qui illum inuisebant, prædicaret: & ita fiducia erga me confirmata est, quod sanitatem ope diuina facilè consequeretur. His modis enim fides medico accedit, vt tirores apud Bertrutium legere possent cap. de informatione medici, in libello suo, quem Collectorium inscripsit. Interim dum hæc fiunt Antonius accedit, & quæ antea in ægro obseruasset, enarrat, quodque infrigidantia tum alterantia prius præscripserat. Verùm sudorem illum nunc præsentem, tum sanguinis narium fluxum non decretorium, sed symptomaticum esse dicebat, cum hæc ipsa ante concoctionem euenissent, vrina nondum adhuc subsidente aut crassiore facta. & hinc potius ad perniciem ægri hæc apparere; quàm ad eius salutem, aut morbum saltem longum fore & periculosum. Contra ego vrinæ iudicio solo non esse insistendum contendebam, licet vrina non omnino subsideret, ea ipsa erat tincta, neque alba, quamuis nondum planè crassa euaderet, cum materia biliosa etiam per secesum utcumque euacuaretur, ita vt multæ euacuationes ab ipsa natura fierent, & quamuis hæc quidem expulsio symptomatica esset, per viam signi quidem mala,

mala, eam ipsam tamen per viam causæ bonam fore iudicabam, cum materiam paratam ægritudinem facere, vel actu facientem minueret. Hinc quoque factum est, vt vndecimo die sanguis è naribus fluxerit, & vrina incepit crassescere, nobisque magnam spem salutis præbēs. Cum decimo die sanguis etiam emanabat, & vndecimo satis copiosè, & simul die ac nocte per interualla varia, biliosa, ac satis tenuia excrementa deiiceret cum alleuiatione, vires debiliores aliquo modo redditæ sunt; victu paulò magis nutriente vsi sumus, primo quidem pomis prunifque coctis, mox ad ius pulli accedentes, colaticia, agresta vel succo arantiorum iniectis. post vndecimam diem etiam oua molliuscule concessimus, quæ in aqua infusa leuiter concreta erant. Interim electuariis roborantibus refrigerantibus utebamur, etiam conditis hunc in modum præscriptis. & conseruæ borag. viol. ana ℥ β. conseruæ ros. ℥ ij. corticum citri conditi ℥ iij. rob. de ribes ℥ β. specier. diarod. abb. ℥ ij. manus Christi cum perlis ℥ β. syr. de ribes ℥ j. syr. de limonibus ℥ β. probè misceantur ad modum conditi. Decimo quarto die rursus è naribus sanguis fluere cœpit, cumque astantes metuerent, crism perfectam exspectabamus, cum vrinam valdè crassam etiam nunc miceret. quam cum Antonius Harwerus spectasset, non modò in meam sententiam ibat, morbum fore salutarem, sed etiam breuem. Nox enim quæ subsequatur decimum quartum diem præcedentibus multò leuior erat & conualescere cœpit post omnes illas euacuationes à natura factas. Ex hoc prognostico non solùm gloriam apud multos adeptus sum, sed etiam pluribus nobilibus innotui. Fuitque æger sanitati restitutus præter

P 5 spem

speciem multorum, admodum liberalis: à quo viginti quatuor aureos non tantum accepi, verum etiam astrolabium insigne ex ære confectum mihi dono dedit, & quod magis gratum fuit, ab eo tempore mihi summus amicus existit.

SCHOLIA.

HIC diligenter notandum eiusmodi expulsioniones, (videlicet fluxus sanguinis narium copiosus, vomitus biliosus, ventrisque proluuies biliosa, aut sudor calidus) licet fiant in principio vel ante coctionem, non semper indicare mortem; licet sint symptomatica: cum possent nonnunquam iuuare, quemadmodum huic nostro agro euenit, licet vrina non statim subsideret, nec perfectam coctionem indicaret: attamen cum natura multas euacuationes faceret agro bene ferente, & postea vrina quoque subsidente, sanitas tandem subsecuta est, præter medici licet exercitati & amicorum astantium opinionem. propterea, vnico vrina iudicio non semper fidendum est. Eo tempore mihi in mentem venit, quæ Gilbertus Anglicus cap. De accidentibus symptomaticis hunc in modum scripsit. Et quamuis accidentia symptomatica (inquit) interdum nocent ægritudinibus ipsis, & infirmum in maius periculum, & medicum in maiorem sollicitudinem ac timorem & angustiam & laborem inducant: qualia sunt cardiaca diaphoretica, sudor diaphoreticus, fluxus ventris & sanguinis, dolor capitis, singultus & syncopis, asperitas lingue, excoriatio tracheæ, vigiliarum instantia, & membrorum tremor, qui longè alius est à typo. Verum quamuis eiusmodi symptomata vel potius eiusmodi expulsio symptomatica per viam signi plerumque mala sit, per viam tamen causæ sæpe bona existere solet, eò quòd materiam paratam ægritudinem facere, vel actu facientem minuat, & interdum eandem eradicat.

Gilbertus
Anglicus.

eradicat ex toto, vt quotidiano vsu experimur: & ita ta-
 lem fluxum symptomaticum inhibere nolimus. Neque fuit
 signum prognosticon malum, imò bonum, quia paulatim
 materia expulsa per diuersas & plures euacuationes, ne-
 quaquam excedentes, ager hic noster curatus est. Leonar-
 dus quoque Iacchimus medicus sanè doctus, scribens De cri-
 sibus, inquit, quæ ante concoctionem veniunt, quæ sympto-
 matica dicuntur, aliquando iuuare possunt. Vt adolescens
 ille, de quo Galenus in lib. De præcognitione agit. & 1.
 epid. 3. Methonille, profluuiò sanguinis sunt sanati, cum
 alter crudas notas in vrina haberet: alter verò etiam le-
 thales: nam nigra minxit quarto diè. Quin & Anaxion
 vicesima leuatus est ex crisi, cum adhuc cõcocta non essent
 morbi cause. Sed & eodem lib. 3. citat mulierem quan-
 dam, quæ sudoribus iudicata est, quamuis vrina cruditatis
 haberent notas. Præterea quis negabit abscessum ad paraly-
 sim in apoplexia esse vtilem? quo sæpe ager è portis inferi
 reduciitur. Sic & qui in lethargo sunt abscessus ad aures,
 at impossibile est, vt concocta materia fiant ad eò breui
 tempore. Quòd si symptomatica crises in lethali morbo
 possunt tempus mortis producere, vt 3. epid. in Pithionis
 historia notat Galenus: quanto magis in salubri possunt esse
 vtilis? Et Herephontem abscessus seruarunt, cum crudi
 adhuc essent humores. Sed quid aliunde exempla quæri-
 mus, cum ipsi multos viderimus ritè iudicatos, non modò
 cum cruditatis, sed & cum lethalibus signis: id per absces-
 sum: aliàs verò nunc excretionem, nunc sanguinis, nunc de-
 iectionem leuatos magna vi morbi: postea morbi reliquias
 paulatim concoxisse, atque vtiliter vacuata fuere, quem-
 admodum & in hoc nostro agro contigit. In hac igitur va-
 rietate sententiarum, omisissis auctorum verbis ad rationes
 confugere oportet. Itaque humorum qui causa morbi sunt,
 alij in vna parte sunt collecti, ac quieti manent, donec con-
 coquan-

Supra Rha-
 sem post ca-
 put 13. De
 conuulsione
 in Appendi-
 ce.

Quando
 humores di-
 cūtur furere.

coquantur, alij rursus per corpus vagantur: quod fuisse Hippocrates dixit, id est, natura proritata instar animalis, cui irritata tument loca semine (vt ait ille) ad excernendum excitatur. Hoc autem fit dum validiores partes ad infirmiores propellant, & quidem natura excretrix semper nititur à corpore abiicere: sed aliquando contumacia humoris nixum illum frustratur, quarto De vict. Vnde in partem seponit, qua vel natura, vel ex accidente aliquo est imbecilla. Quod si forte fortuna accidat, vt vna ex precipuis sit, statim discrimen magnum agro imminet. At si contrà res habeat, vt ad ignobiliore materia tendat, vt in podagricis fieri consuevit, inopinata salus agro aduenit. Hac in lib. De constit. artis ad finem. Atque hinc fit, vt non prorsus certa sint præcognitiones salutis, aut mortis in acutis morbis. Quod si excernat è corpore, quid obstat sanitatem sequi, vt ex abscessu? Nihil igitur inconuenit, minari quosdam huiusmodi crisisibus, licet id raro eueniat. Rara autem euentu, neque sub artis limite neque disciplina alicuius comprehenduntur. Hinc fit vt Hippoc. & Galenus huiusmodi crises abominentur, quod scilicet plerumque malum potius & damnum adferant. Nam 1. epid. 2. cruda, vel malos abscessus, vel recidiuam, vel crises difficiles & timorosas faciunt. At hic in nostro agro licet vrina erat cruda, interim tamen erat tincta, qua mox etiam crassior facta est. cumq; secundo in nostro agro 11. die, deinde iterum 14. sanguinis fluxus oboriebatur, vrina in 11. crassa & concocta existere, illud optimum signum fuit. Non erat igitur sanguis illi restringendus, neque sudor; cum motus natura spem aliquam salutis præbebat. nam symptomaticus fluxus sit constringendus nec ne, vide Gilbertum Anglicum cap. De accidentibus symptomaticis: nam eiusmodi euacuationibus peractis multos sanatos esse animaduertimus: nam hac peculiarem vim habent vt plerumque sanentur.

Num symptomaticæ excretiones sint impedienda, quæ etiâ ad criticas referenda sunt.

2. epid. 2.

2. epidim. Interim hic notandum, num magno impetu natura molliatur motum, an lentè & vi multa. Imprimis praestat nihil iuuare, sed potius procurare ne symptomatis eger fatiscat: quae multa inuehant crises agonsitica. quam prouidentiam habuit Galenus in adolescente illo, cum cucurbitulas ad inbibendam sanguinis profluuium secum tulit. Si lentè, iuuabimus ut Hippoc. fecit: qui Methoni cum sanguis profluere, caput lauit: quo remedio profluuium excitauit. Quod nos setis porcinis aliquando fecimus in puella quae variolas habebat, & sanguis non satis è uaribus fluebat: eo modo quoque si abscessus ad ignobiliora membra vertatur, iuuandus erit. Cum igitur natura hic nobis indicauit sanguinem etiam admixtum fuisse bili, qui è naribus postea fluens sanitatem attulit, procul dubio uena sectio in principio hic conuenisset, praecipue cum continua tertiana erat, quam medicus praetermisit, eò quod urina esset quidem rubra, non autem crassa in principio iuxta Ar-

Materiz cõ-
munes quin-
tuplices in
febris ha-
moralibus,
quæ licet nõ
sunt de ma-
teria febris,
febrem ta-
men augent.

bum quorundam decreta, qui alioqui in tertiana sanguinem non demunt. verum hic considerandum arbitror, quod in omnibus febris humoribus quintuplices communes sint materia, & quamuis de materia febris non sint, ea tamen febrem augent. Sunt igitur euacuanda. Harum autem aliquae contingenter, & non semper adsunt, aliae necessario, & semper. Prima igitur materia est sanguis, copia uenas replens, & meatus obstruens, qui (ut in febre tertiana) proprie febris materia non est, febrem tamen auget, & interdum materiae febris tertiana, hoc est bili miscetur. Euacuatur hac materia communis uena vel basilica sectione. Quod ad secundam materiam attinet sunt humores in ventriculo nauseam excitantes. Euacuantur uerò aut vomitu, si laborans facile uomat, alioqui non cogendus: aut leuemente assumpto pharmaco, puto castia aut manna, praesertim cum in ipso ventriculo sentitur grauitas. Ad tertiam mate-

riam

riam pertinent feces in intestinis, aut superfluitates in venis mesaraicis: enemate verò euacuantur. Ad quartam materiam referuntur, serosi & aquosi humores existentes in venis. Expelluntur autem in morbis à causa calida, ut in tertiana, emulsione quatuor seminum frigidorum maiorum: à causa verò frigida, stillaticio liquore adiantibi aut hordei & radicis fœniculi decocto. Quinto ordine numentur vaporosa materia ex humoribus ad superiores partes euaporantes: educuntur autem per poros cutis fricando, aut sudoribus, operimentis agrotantem tegendo, leuiter elicitis. At exemplum sequens hac ipsa latius docebit.

OBSERVATIO XXVII. DE TERTIANA CONTINVA CVM VARIIS
accidentibus 14. die curata.

PVELLA annorum viginti, culinaria, macilentata, syrio ardente, tertiana continua vehementiore correpta est; cui & hæc symptomata aderant: fitis intolerabilis, vigilia perdurantes, capitis dolor insignis, linguæ nigredo, hypochondrium dextrum maximè incalebat, vermes similiter deiciebat. Ad hanc accitus, cum grauitatem quandam in ventriculo sentiret & in superioribus intestinis, leniens medicamentum præscripsi. ℞ cassiæ recens extractæ ʒvj. diaprunis simplicis ʒβ. dissolue cum aq. end. borag. cich. ana ʒj. addendo syr. viol. ex infus. ros. ana ʒβ. misce, habuitque ex eo tres secessus. Ad materiæ communis eductionem in intestinis contentæ, in febris tertianis continuis etiam hoc enemate commodè uti poterimus. ℞ folior. maluæ viol. lactuæ ana m.j. flor. nimphæ albæ, viol. ana p.j. hord. mund. m. β. quatuor se. frig. maior. ana ʒj. prun.

prun. damaf. numero x. coquantur in aqua commu-
 ni pro ℥b. j. colaturæ addendo cass. recens extractæ
 ℥j. diaprūn. lenitiui zach. rub. ana ℥β. ol. viol. ℥iij. sa-
 tis ℥j. misce, fiat enema. Vomitus autem hic non
 prouocauimus, qui magis conuenit in febre inter-
 mittente, quàm in continua tertiana. Quamobrem
 die sequenti cum vrina esset tineta, ac venæ utcunque
 plenæ essent, & calorem circa hypochondrium dex-
 trum magis sentiret, ex basilica seu iecoraria vena
 brachij dextri sanguinem depromere iussimus ad
 vncias ferè quinque. Deinde syruos digerentes ex-
 hibuimus. ℞ syr. acetosi simplicis oxizach. simplicis
 ana ℥j. β. aquar. acetosæ boraginis endiuia ana ℥ij.
 misce, & sumebat 1 1. vicibus. Die sexto illa ita pur-
 gauimus. ℞ cassiæ recenter tractæ ℥vj. electuarij de
 succo ros. ℥ij. dissolue ℥iij. aquæ cichorij syr. ex in-
 fus. ros. ℥β. mis. fiat haustus. ex quo quinquies aluum
 deposuit. Septimo die vrina valdè crassa & concocta
 spectabatur, & vt aquositates biliosæ magis efflue-
 rent emulsionem quatuor sem. maiorum frig. propi-
 nauimus. postea etiam tegumentis leuiter sudorem
 prolestauius. Verùm quò ad symptomata supra-
 dicta mitiganda, statim pro siti compescenda hordei
 decoctum dedimus cum syrupo de acetositate citri;
 deinde vt hoc còdito vel simili sapius vteretur man-
 dauimus. ℞ conseruæ viol. oxalidis, nimpheæ, cau-
 liculorum lactucæ conditorum ana ℥β. specier. diad.
 frig. in tabul. ℥ij. syr. de acetos. citri q. s. fiat condi-
 tum. Pro vigiliis còtinuis, sub noctem capiebat hor-
 deata quibus semen papaueris albi pro emulsione
 adiecta erant. vel hunc syrupum subinde. ℞ syrui
 pap. ℥j. β. aquæ lactucæ ℥iij. misce. detur sub no-
 ctē. quidam his adiiciunt ℥j. pul. diamar. frig. vo-
 luntque

luntque eiusmodi corroborantia esse admiscenda ob narcotica. Ad capitis dolorem statim à venæ sectione ad oxyrhodina deuenimus ex aqua ros. nimphea & aceto concinnata: & quia in æstate eramus, ea frigide applicuimus, alioqui in hyeme tepida applicamus. Ad nigredinem linguæ panni linei in hac mixtura inculcati linguæ vicissim apponebatur. & mucaginis psili extractæ cum aquæ lactucæ aut ros. aut maluæ lib. j. subinde verò linguam sola mucagine cotoneorum humectauimus. Ad calorem hepatis vniuersalibus iam dictis remediis præcedentibus, prius rosaceo vnguento, deinde & hoc linimento commodè vsi sumus. & cerati santalini ℥ j. ol. nenuph. ros. ana ℥ ss. lauentur, accuratius cum aq. ros. deinde adiectis spicæ nardi subtilissimi triti gr. viij. misce ac regioni hepatis applicentur. Hic sacculus sequens etiam nobis frequenter utilis fuit. & florum ros. rubearum flor. nimpheæ viol. ana p. j. omnium fantalorum ℥ j. se. acetosæ portulacæ cichor. ana ℥ ss. spicæ nardi ℥ j. insuantur in sindone rubra, & fingatur sacculus ad semilunæ speciem, qui aquæ ros. cichoreæ irrigatus hepati lepidè prius expressus apponatur, idque manè ante cibum. Hic tamen notandum quod in morbi progressu tutius sit cordi quàm hepatis refrigerantia apponere: quoniam gibba pars hepatis venas multas habet, quas, metus est, vt ob frigiditatem obstruantur. Sequens verò maxime à nobis commendatur. & aquæ ros. lib. ss. aquæ acetosæ buglossæ ana ℥ iiij. omnium fantalorum vtriusque coralli ana ℥ j. ss. pul. diamarg. frig. ℥ j. fragmentorum lapid. communium pretios. ana ℥ j. croci (ad seruandum naturalem temporum partis) ℥ ss. vim odoriferi albī ℥ j. His commistis fiat epithema

thema cordi tepidè, si videatur intensus calor. quidam pro vino accipiunt acetum. Vinum magis conuenit ac aromaticum est. Pro vermibus vsi fumus linimentis ex aloë oleo amigd. amar. absynthij succo portulacæ, puluer. cornu cerui vsi, exigua adiecta cera, vmbilicum eo inungendo. interim per os puluerem cornu cerui cum syr. de limonibus exhibendo, quemadmodum etiam vsi fumus in puella annorum 18. filia illius cereuisarij, pro cuius ædibus cantharus quo vinum funditur pro insigni erat. quæ simili tertiana & iisdem accidentibus vnà cum vermibus & subinde fluxu ventris laborabat, hæc quoque præter spem multorum, quemadmodum supra dicta puella culinaria, decimo quarto die à febre tertiana continua liberata est.

S C H O L I A.

SCRIBIT Concoregius (cui Sauonarola ac alij practici egregij consentiunt) capite proprio, quod curatio tertiana continua proxima sit curationi tertianæ intermittens: nam in hac etiam, inquiens, primò incipimus cum lenitione ventris, sicut in illa, & eodem modo cum castia, manna. & cum clysteribus alterantibus quandoque & lenientibus, cum in hac febre excrementa plus exsiccantur. Procedimus insuper cum venæ sectione, si sanguis cum bile exsuperet. & licet sanguis sit frenum bilis, in continua tamen modica euacuatio, teste Sauonarola, non nocet: imò infrigidat calorem febrilem. Et licet Arabes suadeant ex sola vrina crassa rubra sanguinem esse detrahendum, ex tam fallaci coniectura malè consilium phlebotomiæ sumunt. Talis enim vrina etiam rubra aliquando infirmitate hepate, vel rene, aut aliis de causis, non ex natura febris etiam contingere poterit. Præstat igitur & alia signa, quæ

Q
vena

venae sectionem indicant consulere, ut est magnitudo morbi & virium robur aut debilitas. Hæc magis indicant phlebotomiam (ut alias demonstrauius in libello nostro De incerto vrinarum iudicio) non autem lotium. Propterea quoque in principio huius febris venae sectionem non omittemus, si lotium fuerit tantum rubrum, tenue, & non crassum, ob quam causam in Obser. xxvi. precedente neglecta fuit, cuius vices postea profluuium sanguinis narium suppleuit. Vomitus minus ut diximus conuenit in tertiana continua, nisi nausea urgente, tunc quidem aqua tepida & zacharo adiecto, vel syrupo acetoso simplici leuiter prouocari posset. Vbi verò materia non turget, & concoctio expectari posset datur syrupi alterantes cum aquis stillaticis, vel decoctis in hunc modum. R. endiuia scariola rostri porcini ana m. j. capill. ven. politrici lingua ceruina ana m. β. flor. nimphae albæ, viol. ana p. j. se. 4. frig. maior. ana ꝓ j. si portul. lactuca scariola ana ꝓ j. prun. damas. numero xij. coquantur in aqua communi pro lib. j. colatura adde syr. acetosi simplicis oxizach. ana ꝓ j. misce pro decocto. Si materia turget, dant medicamentum eradicans quamuis leue neque calidum, ut minus bilem exagitet. Si materia est multa, in principio exhibent medicamentum minuens propriam materiam, id est bilem, scilicet ex illis que tradita sunt de febre ardente, vel de tertiana intermittente dicitur, idq; pro morbi & virium ratione. Vbi verò concoctio expectari potest, iuuanda erit natura cum syrupis digerentibus iam dictis, ut ipsam coctionem celerius perficiat. Signis autem coctionis apparentibus, si natura nihil expellat, postridie exhibeatur solutiuum medicamentum leue, tamen idq; in die minoris exacerbationis, ut infusum rhabar. cum aqua end. vel decocto thamarind. vel aliud de febre ardente prius scriptum, vel que nos vsi sumus in febribus continuis tertianis precedentibus: interim succur-

Syrupi digerentes & alterantes.

Materia urgente, quid faciendum.

succurimus accidentibus, siti, vigiliis, capitis doloribus, nigredini lingua, calori hepatis, vt de febris ardentibus similiter ostensum est. Ad vigiliis confert etiam hac lotio brachiorum, crurium. ꝛ folior. lactuca, salicis, cucurbita ana m.ij. flor. nenuph. ros. viol. ana m. j. calicum pap. albi cum se. numero ij. decoquantur in aqua & crura tepidè rum brachia lauentur. Ceterum de his latius cap. proprio de symptomatis februm dicitur. Antonius de Gradi cap. De febre tertiana continua, maximè verò pueris vermes in hac febre apparere scribit, pro quo accidente ad vermes necandos & febrilem calorem extinguendum emplastro vtitur ex ℥j. farina hordei succi crassule minoris (qua ij. pandecta pro vermiculari & semperiuua minori habetur) lib.ß. aceti albi ℥j. applicat autem vmbilico.

OBSERVAT. XXVIII. DE CONTI-

NVA TERTIANA IN PRÆGNANTE.

CIRCA æquinoctium autumnale, aliquot continuæ febres tertianæ admodum periculosæ anno 1560. à Christo nato, oriebantur: quo tempore consiliarius ille Damianus de Droegendijck eadem febre decumbens obiit. Hoc ferè eodem tempore matrona nobilis de Druynen, annorum viginti septem, cum vndecim ferè septimanas grauida fuisset, febre tertiana continua in Hagha Comitum apud fratrem agens, videlicet 25. die Septembris corripit. Vtunque plethora afficiebatur, satisque robusta, multisque humoribus repleta, facie existente utcumque rubicunda ac inflata, tum dolor capitis vehementior eam apprehendebat, ita vt subinde in paraphrenitidem incideret. Febris hæc erat continua, quemadmodum præsens, cum ad eam accitus

Q 2

essem,

essem, facile animaduerti : nam tertia quaque nocte
 exacerbationem habebat, cum vomitu quodam bi-
 lioso, cui pauca portio pituitæ admixta erat: quod ta-
 men rarius in tertiana continua contingit, sed multò
 frequentius in tertiana intermittente. desinebat au-
 tem in remissionem quãdam, at non in veram inter-
 missionem: ita vt facile cognouerim hanc tertianam
 esse continuam. Cùm verò post meridiem Delphis
 eò vocatus essem, omnium primo sequentem syru-
 pum præscribo. ꝛ syrupi viol. oxizach. simplicis sy.
 de acetos. citri ana ꝑ. aquar. end. borag. cichorij
 ana ꝑ. i. misce. & sumptit vnica vice. Pro potu quoti-
 dianò, vt vteretur simplici pitisana, iussi. Altero die
 qui erat 27. Septembris cùm redirem & febris in-
 tenderetur, deinde in prægnante hæc periculosa es-
 set, ne etiam abortum pateretur iuxta aph. Hipp. 30.
 lib. 5. Mulierem vtero gerentem capi (inquit) ab ali-
 quo morbo acuto, lethale est. Quamobrem ob ca-
 lumniam vitandam, cùm ego semper præsens esse
 nõn possem, de secundo medico qui in Hagma habi-
 taret vocandò, qui semper coram adesse posset, men-
 tionem habui. & ita vocatus fuit Hughò Nieuenius
 medicus Haghanus, qui in vicinio a grotæ decum-
 bentis habitabat. Cùm verò præcedente nocte peius
 habuisset, atque medicamentum manè exhibendum
 esse prius proposueramus, cùm intra tres dies feces-
 sum non habuisset, de pharmaco ventrem leniendo
 inter nos consuluimus. Nieuenius verò cassiam val-
 dè laudabat. ego verò in prægnante mannam præ-
 ferebam, eò quòd cassia à renibus potissimum va-
 cuaret, vnde facilius abortus oboriri posset in præ-
 gnante, cuius ratione illustris ille Medicus Ludouic-
 cus de Leonibus Bononiæ, & Florentiola, præcepto-
 res Io-

res Iohannis Tiengij Medici Amstelrodami, qui eo tempore quo ipse Italiam accederem, mortui erant, nequaquam cassiam in prægnantibus dandam consulebant. Idem & Elideus præceptor meus Bononiæ, si quis alius in praxi exercitatissimus, sentiebat. Eaque de causa præstantiorem medicinam in hoc casu non inueniri, quàm mannam ipsam, proponebam: & licet aliquo modo in bilem verteretur, cum aqua endiuia, vt melius refrigerādo feces educeret, daremus. Alia autem pharmaca minus hîc conuenire dicebam, cùm prægnans foret in principio, & nondum grauida ad tertium mēsem progressa; propterea ex alio pharmaco existente fortiore facile abortiri posset, iuxta decretum Hippoc. qui iussit lib. 5. aphor. 29. grauidas purgari debere, turgente materia à quarto mense vsque ad septimum, minus verò has recentiores autem (inquit idem) & seniores vereri oportet: de qua re latius in scholio subsequenti. Cùm itaque quinque septimanæ adhuc superessent, antequam ad quartum perueniret mensem: tutius esse duximus vt leuiori medicamento id præstaremus. Et sic tandem communi consilio, medico nostris rationibus acquiescente ℥j. β. mannæ selectissimæ, in ℥ij. β. aquæ endiuia, vt portio breuior esset, ne nauisabunda euomeret, dedimus. Nam vomitus faciliè abortum prouocat. Medicus præsens libenter dosim ad ℥ij. auxisset, sed quia debilior, sat fuit. qua dosi cum vxor mea charissima Eua Teylingia, deploratè inflammatione vteri laborans mense Iulio præcedente accepisset, quatuor secessus habuit, corruptos atque biliosos, cum maxima alleuiatione: eodem modo & hæc prægnans, cùm hora tertia à prandio sumpisset, ter biliosa eaque liquida, fœ-

Q 3 tentia

tentia deiecit, vt se postea multò leuiorem diceret. Vigesimo septimo Septembris iterum vnà ad eam redeuntès cùm febris adhuc continuò affligeret, & plethora afficeretur, satisque carnosa foret, missione sanguinis affueta, facie rubicunda, venisque apparentibus, communi consilio, rationibus persuasa, sexto die ab initio morbi sectionem venæ admisit. Et in prægnante extractæ sunt vnciæ quatuor (de qua re latius in scholio dicturi sumus) & bene tulit, vt deinde melius habere cœperit. Vigesimo octauo die Septembris cùm ad eam reuersi fueramus, qui erat septimus dies ab initio morbi, & facta est crisis per alui fluxum, cùm multa biliosa deiceret, & quædam etiam euomuerit signis coctionis præcedentibus: octauo deinde die melius habuit, nec nono die febris vehemens fuit, & cùm in declinatione sudasset, amplius non febricitauit, & fuit perfectè sanata. Post exhibitam potionem ex manna bis adhuc cœpit syrupum præscriptum, & ad roborationem ac alterationem utebatur condito in superficie foliis auri obducto ex conferua viol. borag. manus Christi compositione cum perlis (vt vocant) corticibus citri, syrupo de acetos. citri adiectis. interim ad maiorem refrigerationem, lumbi tum hepar inungebantur vnguento rosaceo descript. mesue. Nonno die sanitati omnino restituta fuit.

S C H O L I A.

Quando euacuatio debet præcedere venæ sectionem & quando subsequi debet.

QUOD autem in hac nobili muliere prius bilem eduixerimus cum manna, deinde ad venæ sectionem peruenerimus, id secundum canones medicorum illustrium factum est. Vult autem Arculanus suo tempore egregiè in praxi versatus, vbi sanguis aut bilis aut alius humor aqua-

liter

liter dominantur, vel sanguis alius superet, vt curatio à vena sectione initium sumat, postea verò bilis euacuetur. Si verò sint permixti humores, ac apti sunt cum sanguine educi, à phlebotomia incipiendum erit: vbi verò sunt permixti, neque apti sunt cum sanguine vt educantur, ab euacuatione predominantis humoris cum pharmaco initium curationis aggrediendum est, deinde vena secanda. Et ita de quocunque humore cum sanguine peccante dicendum. Si verò alius humor cum bile abundet, ambo simul euacuandi, & ille magis qui dominatur. Si verò bilis equaliter dominetur, ea ipsa magis euacuanda: hæc enim magis suspecta & ceteris paribus euacuationi magis parata. Idem de aliis humoribus dicendum inuicem permixtis, semper enim is, qui magis dominatur ac digestus sit, & de quo plus timetur, magis est euacuandus. Hanc tamen rationem Montanus videtur refellere, qui etiam ex mente Galeni hanc ponit regulam, si fuerit dominium paucum humoris cum sanguine, sitq; illius parua substantia à natura sanguinis, debemus tunc mittere sanguinem, non tamen tantum, quatum si fuerit dominium multum sanguinis. Si autem multum discesserit à natura sanguinis, adhuc parcius: si verò plurimum, non debemus tunc sanguinem educere, sed euacuare. Itaque tres sunt conditiones, parum, multum, & plurimum, pro regula. Causam huius vide apud Montanum. Alia etiam regula est apud Galenum: vel humores sunt imprimis venis circa hepar in mesaricis, quæ ventriculum, splenem, intestina circundant: tunc ante sanguinis missionem vacuandum est. & sic in fundo ventriculi vel in intestinis quoque euacuandum. si sunt in aliis venis commixti sanguine, & crudi, prius concocti & euacuati, demum sanguis mittendus est: si verò limosi, adusti, non est mittendus sanguis, & hæc sermone lucidiore declarantur 5. meth. De Curatione catharri. Vbi enim limosi sunt

Supra Rhaf.
cap. De curat. cephalæ
ex bile.

In commeto
supra Rhaf.
cap. De dolore capitis
ex materia
biliosa.

Q 4

humo-

humores in venis, non est mittendus sanguis, sed prius euacuandi sunt, vt sanguis mundificetur. Aia plurima eaq; vtilissima de hac re vide apud Montanum lectione 4. supra Rhasem, & Langium medicum praestantissimum epist. 17. lib. 1. in qua & minoratiua pharmaca auctoritate Alexandri Tralliani & Actuarij commendat. Idem cum humores essent in intestinis crudi, & venis mesaraicis, & tribus diebus sponte hac agra non deiecisset aluum, hac quidem ratione primo euacuauimus leniter, deinde commodè sanguinem detrabere iussimus. Et licet in praegnantibus admodum periculosa vtraque sit euacuatio, ita vt Hippoc. grauidas purgari turgente materia à quarto mense vsque ad septimum iusserit: minus verò has: recentiores & seniores vereri oportet: & cum tria sint tempora foetus, triplices quoque causas Gal. in comment. adducit, quod in principio facile abortum patiuntur ob teneritatem, sicuti fructus cum prius incipiunt, vel poma arboribus minus adherent, sed vento faciliè labuntur, in medio verò difficulter decidunt, in fine faciliè ob maturitatem. Et sic Hippocrates purgationes concedit in medio tempore, quia tunc fortiores, & sic minus sunt periculosa. Non tamen prohibet alijs temporibus non posse fieri per lenientia. Et quamuis curatio in feb. acutis seu continuis praegnantibus sit difficilis & periculosa vt ex comment. Gal. liquet 3. lib. 1. Hippoc. De morbis vulgaribus, sunt tamen ipsa medicanda, ne moris nomine medicus accusetur. Primum quidem mensibus (vt ad longum docet Benedictus Faeninius praeceptor meus charissimus) ne vincula foetus rumpantur, eò quòd tenuia sint ex purgatione violenta, lenientia tamen conceduntur, qualia sunt manna thamarindi, pruna, rhabar. in propria substantia & non in infusione. Quarto, quinto, sexto & septimo mense minus est periculi, licet mitiora etiam tunc conueniant: in vltimis tribus mensibus

Virum praegnantibus euacuatio & vena sectio conueniant.

Comento supra 1. aph. lib. 4.

sibus, etiam lenientibus vti poterimus. Cum autem simpliciter Hippocrates dicit, sunt medicanda, id quoque intelligendum est de sanguinis missione, interim cum quadam cautione, vt de purgatione dictum est. Et iteod aphor. 30. lib. 5. semper veritatem non habet. Mulierem vtero gerentem capi ab aliquo morbo acuto, lethale est: nam experientia comprobatur, quod aliquando, si recte medicentur. At licet hoc ex natura morbi acuti contingat, vbi cogimur vti tenuiori dieta, vel ex seuitie morbi acuti & accidentium, atque tunc sit lethale: non tamen necessario, verum magna ex parte, qua ratione Hippocrates dixit lethale esse. Prætere a quod Hippocrates pronuntiauerit, quod mulier vtero gerens sanguine misso ex vena abortit, & magis si factus sit maior, eo quod alimento destituitur fœtus, ob quam sanæ causam victum tenuem non sine periculo obseruari aiunt. Ceterum sicut in breui abstinentia, dum reliqua consentiunt, nihil est periculi, iudem nec in parca sanguinis detractioe, cum cetera suadent; nempe morbi magnitudo, facultas vicens, & ætas florens, sanguinem partiendo, vt Gal. susdet De curat. per sanguinis missionem cap. 12. intermedijs temporibus pregnantem nutriemus. Hoc modo præceptores mei Elideus & Benedictus Fauentinus sectionem vene adhibebant, & Iacchinus ille doctissimus hunc aphorismum exponens, aut veteres de vena sectione intellexisse maiori, qua libram seu selibram extraherent, non autem paucam extractionem: nam sanguinem mittere, non secus atque vnumquodque aliud remedium, magnam plus & minoris differentiam habet. Intellexerunt de ea qui nota digna sit, quam nimirum sanguinis missionem iure dicas. Illas enim aded parcas, imò exiguas detractioes, quibus vulgo nostri medici vtuntur, ne scarificationis quidem nomine dignati forent, vti ex mensuris quas aliquando pro exemplo ponunt, conicere est.

Verum sanguinis missio conueniat in prægnantibus.

Iacchinus.

Q 5

est.

250 OBSERVAT. DE FERRIB.

*est. Quod verò hæc Galeni & veterum mens sit, inde con-
iici potest in libello De scarificatione. Inutile (inquit) est
bis per annum venam secare : prohibere tamen qualem-
cumque sanguinis detractionem non decuit, qui eadem
quoque die iterari venæ sectionem aliquando suadet. De
integris igitur & effatu dignis vacationibus necesse est
dixisse. Si igitur ætas, & corporis habitus, victusq, qui
præcessit, vna & cali status consentiant, quis dubitabit ob-
secro, prægnanti sanguinem mittere: quanquam parcius id
fiet. Sic nos profecto plurimas vidimus, multas quoque vi-
dere amici, vel pleuriti, vel pulmonia, vel angina, alioue
quopiam acuto morbo correptas, non modo abortum per-
pessus non esse, sed evidentissimam utilitatem ex venæ se-
ctæ sensisse, non solum in mediis mensibus, in quibus Hip-
pocrates fieri suadet, verum etiam in primis & ultimis.
Sic mulieri Alcmariana, cui nomen Remula erat annorum
viginti quatuor, cum sanguinea & robusta esset, anno
1549. mense Octobri cum sauisima pleuritide laboraret
in ultimo mense partus, hoc est, in principio noni mensis,
sanguinem ad uncias quatuor ex basilica vena eiusdem la-
teris, detrahere iussimus, & conualuit. Aliud exemplum
continua tertiana in prægnante curata subiiciemus.*

OBSERVATIO XXIX. DE CONTI-
NVA TERTIANA GRAVISSIMA IN
prægnante ex venæ sectione curata.

MARGARETA Adriani vxor illius Iodoci
Gherardi cereuisarij, qui libenter cum do-
ctis, literatis & medicis potissimum versabatur, in
æstate mulier utcunque biliosa & valdè prolifera,
prægnans, tertiana continua eaque grauiissima cum
capitis ingenti dolore correpta est. Hæc ipsa im-
præгна-

prægnata aliàs semper sanguinem sibi detrahi iusserat, ne infantes (vti illa dicebat) nati postea scabiem incurrerent. Decumbebat autem hæc Delphis apud templum Nouum, atque ita ex febre vehementiore, dolore capitis tentabatur, vt delirium metueremus, quo in morbis acutis ipsa valdè obnoxia erat. Imprægnata septimum mensem nunc attigerat, cumque huic venæ sectionem vtilem esse proposuissem, quã ipsamet vltro expeteret, vulnerario medico accito vena communis secta fuit, atque ab ea extractæ sunt vnciæ sex, quo solo remedio adedò fuit alleuiata, vt dolor capitis tum febris cessarint, atque sanitati probè restituta, duas gemellas robustas atque bene valentes post duos menses peperit.

S C H O L I A.

NOVI & alias quasdam mulieres prægnantes, præter hanc, quæ solita erant etiam in principio, nonnullas quoque in fine noni mensis, ne pueri eorum scabiosi nascerentur, sectionem venæ admittere, nullo morbo urgente, neque abortum passas. quam tamen opinionem ita mordicus (vt quidam chirurgi, qui sine discrimine in omnibus prægnantibus sanguinem detrahunt) tenere non oportet, cum in prægnante non sit faciendâ, præcipuè in principio & in vltimis mensibus, nisi febre acuta vel alio morbo graui urgente, ceterisq; iudicationibus consentientibus. quibus quidem animaduersis commodè in hac, quemadmodum & in precedente prægnante, sanguinem detrahere iussimus, quemadmodum præstantissimi hodie quoque medici faciunt, vt Amatus in muliere illa Vrbinatæ quadragenaria, secundo mense partus ex vena communi in febre continua sex vncias extrahere iussit, & in vxore propolæ ad vncias septem, & in alia in sexto mense causone correpta,

Centur. 6.
Curat. 27.

Centur. 1.
curat. 57.

Sanguinis
extractio
minus peti-
culosa pur-
gatione.

Gal. lib. 2. De
rat. vict. in
morb. acut.
& lib. De
curandi rat.
per sangui-
nis missionē.

repta, in qua primum uncias quinque, deinde ex iecoraria quinto die uncias sex sanguinis extraxit, & nono die ex basilica sinistri lateris rursus uncias sex & bis euacuavit cum manna & rhab. etiam in decimo quarto die decretorio: cur hoc fecerit, ibidem rationem ponit. decimo nono die iterum inter annularem & minimum digitum tres sanguinis uncias demit & 27. die fuit curata. ita ut in totum viginti uncias sanguinis partitione facta ab ea extraxerit, & bene tulit, & non abortiit, ac curata fuit. Notstra tamen Batava mulieres, que molles sunt, vix illas toties repetitas sectiones ferrent: quamvis hæc missio sanguinis auctoritate Galeni & etiam Abinz. oaris minus periculosa primis mensibus quàm mediis aut vltimis. In omni tamen tempore (ut Amatus ibidem annotavit) puerperæ vel dum prægnans est, fieri potest, cum hæc ipsa minus periculosa sit quàm purgatio, aut euacuatio qua per pharmacum fit, modò tamen euacuandi modum animadvertamus; quia sanguinis facillima sit extractio, ut nulla aut parva in corpore sit commotio: si quæ tamen superuenit (fluente sanguine) ilicò cohiberi potest, ac veluti manu teneri, qua in purgatione fieri non possunt. Et idè tutior est vena sectio medicamento solutiuo, quia statim reprimi posset, si syncope vel accidentia oboriantur: at medicamentum intro exhibitum oportet, ut vel operetur in materiam peccantem vel corpus ipsum: quamquam, si rem qua extrahitur, ac à corpore deponitur, respexerimus, procul dubio sanguinis extractio periculosior est, cum sanguis animæ sedes & pedissequa, tanquam à natura thesaurus reconditus sit. Quæ de re Gal. lib. De sanit. tuenda 4. ubi vires plus iusto imbecilliores sunt, sanguinis missionem prorsus fugere præcipit, & aluum mediocri medicamento deiciendam mandat: at in parua quantitate, cum & ipsa posset reprimi. doctiores tamen sectionem minus periculosam statuunt, licet Petrus

Aponus

Aponus conciliator dictus contrarium sustineat. & ita in Diff. 66.
priore matrona nobili hora 10. ante prandium, cum febris
aliquo modo remitteretur, sanguinem detrabere manda-
uimus, eodem modo & in altera: tempus enim remissionis Quo tem-
vel minoris afflictionis eligendum erat, neque convenissent pore fienda
in die decretorio. in quarto mannam exhibuimus. in sexto sit missio
venæ secuimus, cum ab initio vocati essemus: quamvis Ga- sanguinis.
lenus non numero dierum, sed vni virium robori in febr- 9. Method.
bus attentus, non solum sexto septimæ, seu etiam diebus
sequentibus sanguinem mittit. Ita & Auicenna contra eos Lib. 1. sen. 4.
qui dicebant non esse bonum post quartum diem sangui-
nem demere, inquit etiam post 40. dies, modò vires ad-
sint: quanquam præstat in principio id facere, antequam
vires deficiant, pulsu semper inter secandum obseruato, Lib. De cu-
iuxta decretum Galeni, iubentibus quoque vt statim à ve- randa ratio-
næ sectione non dormiant, licet medicus præsens dum prio- ne per venæ
rem mulierem tractarem, apud probatos auctores se non sectionem.
legisse hoc testabatur, licet Galenus somnum inhibuerit in
historia illa 9. meth. d. scripta. Ab Arnolde de Villa-Nova
& Auicenna somnus quoque inhibetur. Somnus enim hu- Lib. De reg.
mores intro rapit, venæ sectio extra propellit, & ideo sanitat. cap.
somnum prohibemus ne intro redeant. Vide rationem Ia- 37.
sonis Pratenfis medici Ziriceï, cur non sit dormiendum à Auic. cap.
venæ sectione. Nieuenius existimabat à venæ sectione vi- proprio De
gilandum, quòd in accessionibus dormire non licet. imò ne- venæ sectio-
que in accessionibus particularibus sanguis mittendus, ne- ne.
que dormiendum, neque cibus dandus, aut aliud quicquam Iason Pra-
faciendum vt aphor. 11. lib. 1. constat atque eadem ratio tenfis de ce-
est, vt etiam declarabat Gal. aphor. 1. lib. 2. vt spiritus ac- rebr morb.
sanguis in quo calor habitat, ad exteriora retrahatur. & cap. 9. De
quamvis eadem sit causa, qua somnum à venæ sectione curatione
prohibemus, quamvis in principio morbi vniuersalis fieri hæmictra-
posset, nequaquam tamen in accessione particulari, & ideo nec.
peffime

inueni

peſimè faciunt chirurgi, qui in acceſſionibus februm, quemadmodum tonſores apud nos malè conſuevere, venam ſecant. Hæc obiter de ſanguinis miſſione hîc dixiſſe nobis viile viſum fuit.

OBSERVATIO XXX. DE QVADAM FEBRE TERTIANA CONTINUA nono die interficiente.

ANNO 1564. in Autumno, cùm ad Cornelium Zuzium Hollandiæ præfidè vigilantiffimum, ex podagra & chiragra laborantem in Haghham Comitatus accitus eſſem, vt eundem curarem: mox eodem tempore ex eiufdè ædibus Leydas euocatus ſum ad nobiliſſimum Dominum de Lockhorſt, qui in tertianam continuam eamque acutiſſimam inciderat, quem Leydanus Medicus tractabat. At cubiculum ægrotantis ingreſſus, in eo erat ignis luculentus, multa lignorum ſtruce incenſus, vnde locus in quo decumbebat æger calidiſſimus euaserat, ita vt per calorem inſignem reſolutus in ſyncopen inciderit; vir admodum macilentus, & ſi quis alter rariſſimæ texturæ & valdè bilioſus. lotium quod tunc reſeruatum erat, inſigni rubedine tinctum ſpectabatur. Ignem ex cubiculo ſtatim amouendum iubeo, atque aqua inſperſa tum aceto ſolum refrigerari præcipio, cùm animaduertiſſem ægrotantem febre continua tertiana detineri. Medicus verò præſens cùm de ægri ſalute ſemper bene ſperaviſſet, primò lenitiuum exhibuerat, iulebos quoque, venæ ſectiõne neglecta. quartus erat dies, quo dominum acceſſeram; at cùm phrenitidem metuerem ex ingenti dolore capitis, & calore immenſo refrigerantia alterantia & ſomni-

fomnifera vnà præscribimus. Altero die qui erat quintus ab initio morbi, cum phlebotomia esset prætermiſſa, communi consilio venam iecorariam in brachio sinistro tandem secare fecimus, sed quia paulò debilior, paucum sanguinem vt chirurgus extraheret mandauimus. Profuit quidem, licet inelius iuuasset, si ab initio vena secta fuisset in febre tam acuta. Post sanguinis detractionem sequente die nempe sexto melius habere visus est. At in septimo peius, ita vt delirauerit, & in aphtas quoque lapsus sit, quibus accidentibus vires corruebant. Pro victu hordeato utebamur, verùm parum etiã aliis remediis profecimus, ita vt ex signis malis tum vehementia morbi moriturum ægrum prædixerim, medico præſente in contrarium tum ægro tum amicis salutem pollicente, licet pulsus singulis horis deficeret, viribus paulatim decreſcentibus, & febre magis augeſcente. octauo die omnia peiora erant: nono incidit in lipothymiam grauiorem, à qua cum ad se rediisset, sacerdotibus reliquum curationis relictum esse amicis prædicebam, atque iis muniretur quæ demigraturis ab hoc seculo adhiberi solent, alio medico adhuc bene sperante. Sub noctem pessimè habere cœpit, ac eadem nocte obiit. Vnde ego ex prædictione honorem, alter medicus ignominiam habuit. Nihil itaque in morbis periculosis præstantius, quàm bene prædicere. Nam à vera prædictione si æger moriatur non minus gloria, quàm ex sanatione habetur. cum omnes decumbentes curari non possint.

S C H O L I A.

QUAM sint necessaria medicorum prædictiones, docuit Hippocrates lib. I. prædictionum, vt etiã nos alias ostendimus in libris nostris contra Empiricos, præter id quod

Ob tres cau-
fas vtilis
prædictio-
nes medico-
rum.

id quod ægri parent propensius, ac medicus præsentendo futura, de longinquo obuiam it, demum quod maximè eius famam conseruat, crimine vacat internecionis. Verùm quod ad hanc febrem curandam attinebat, aliquis dubitare posset, cum medicus astans plus iusto segnior esset in sanguinis detractio in febre tertiana acuta continua, in qua magis quàm in intermittente, vt dictum est, ab initio conuenit, nunquid hæc febris magis aucta fuerit, vt postea minus curari potuerit? quin potius hæc ipsa fuit maligna vt mortem intulerit: ignis tamen luculentus in cubiculo ægri minus conueniebat, quin potius ær frigidus & humectans, qualis in febribus continuis vtilis esse censetur.

OBSERVATIO XXXI. DE TERTIANA CONTINVA NOTHA.

MONACHVS regularis Procurator in monasterio Heyloë, ab vrbe Alcmariana passibus aliquot distâte, annorum quinquaginta, anno 1548. in principio veris, in tertianam notham continuam lapsus est: tertio quoque die febris inualescebat, ad veram intermissionem non perueniens, quamuis minus acuta & vehemens esset. Ad hunc vocatus, post ventris lenitionem ex cassia, postea die minoris afflictionis eidem vt venæ sectio ex vena basilica in brachio dextro fieret, mandauimus, ad vncias sex, cum lotium rubrum esset & vtrumque crassum. Mox ob ingentem capitis dolorem, cum adhuc in morbi principio vniuersali essemus, sequens epitHEMA fronti actu frigidè vel vix tepidè applicari iussimus. ꝛ aquar. bethonicae equiset. end. plantaginis ana ꝛj. ß. ol. ros. ꝛj. aceti optimi ꝛ ß. misce. & dolor capitis mitigabatur. Deinde quatuor diebus continuus ad

nuis ad materiam digerendam biliosam & pituitosam hoc syrupo vsi sumus. ℞ syrapi de end. ℥j. mellis rosati colati ℥β. aquar. bethonicæ end. buglossæ ana ℥j. misce pro vna dosi. quam singulis diebus capiebat. Post septimum diem ita eum purgauimus. ℞ diaprunis simplicis ℥β. electuarij de succo ros. diaphœnici ana ℥ij. aquæ bethonicæ buglossæ ana ℥ij. syr. de cichor. Nicoli cum rhab. mellis ros. colati ana ℥β. misce, fiat haustus. quo sexies multa biliosa, ac simul quædam pituitosa excreuit, ita vt febris eum minus affligeret, quanquam nondum ab ea in totum euaserit, vrina adhuc magis subsidente. Postea verò etiam ex sequenti decocto bis in die utebatur. ℞ endiuiz, cichorij, dentis leonis, bethonicæ, agrimoniz, fumariz ana m. j. cardui benedicti m. β. florum cord. ana p. j. feminis anisi fœniculi ana ℥j. β. se. 4. frig. maior & minor. ana ℥β. prun. damasc. quar. β. hordei mund. m. j. iuiubar. sebesten recent. ana numero vij. omnia artis ratione coquantur in aqua communi pro lib. j. β. coletur, colaturæ addantur mellis ros. colati syr. de end. sy. acetos. simplicis ana ℥j. adiciatur zach. parum & aromatizetur cum ℥j. β. specier. diarod. abb. & fiat potio clara. Postremò cum hoc decoctum sumpsisset, denuò illum hoc modo purgauimus. ℞ diacatholici ℥β. elect. de succo ros. diaphœnici ana ℥ij. aquæ bethonicæ cichorij, fœniculi ana ℥j. mellis ros. colati ℥j. misce, fiat potio, quæ manè sumebatur, ex qua sexies vel septies aluum deposuit. Ad roborationem ventriculi sequenti electuario utebamur. ℞ specier. aromatici rosati specier. diarod. abb. ana ℥β. dissolutis in aqua cichorij adiecta ℥j. β. zach. albillimi, fiant rotulæ ponderantes ℥ij. quas omni manè sumebat. Tirones hic

R animad-

animaduertant vt pro ꝑ. j. specier. ꝑ. ꝑ. sacchari addatur in conficiendis tabul. quanquam medici quidam plus zach. addentes, inefficaciorem confectionem reddunt. Ceterum æger hic cum supradictis remediis vsus esset, post decimum septimum diem conualescere cœpit, & 20. perfecte à febre liberatus, deinde rectè valuit.

S C H O L I A.

MONACHVS hic homo pituitosus erat, at vsus vino calidiore apud amicos plurimum bilis coaceruauit, hic in tertianam continuam, sed minus biliosam incidit; & ita hæc febris notha erat minusq; pura. hinc etiam diuturnior in viro pituitoso: & quia bilis magis superabat, licet continuo febricitans, tertio quoque die maiorem exacerbationem habuit. que exacerbatio à quibusdam in humoris naturam refertur: alij verò causas accessionum & exacerbationum ad motus siderum, & lune vim reuocant: alij in cæca & occulta humorum proprietate causam ponunt: alij ob expultricis facultatis iritationem & humorum coaceruationem fieri volunt. Argenterius autem ad ordinem, quo humores corrumpuntur, vel in aliam permittantur naturam vel quantitatem vel qualitatem, causam refert. Ceterum quod ad hanc febrem tertianam attinet, licet bilem cum pituita mixtam haberet, iis ipsis existentibus in venis vnà cum sanguine bilioso, & vrina rubra existente, & cum tempus vernum esset, & febris continua; vncias sex sanguinis misimus, & optimè profuit. deinde concocta materia bilem vnà cum pituita expurgauimus. post purgationem & magis in declinatione in decocto iterum preparante adieciimus radices magis apertiuas. quia in febribus tertianis continuis nothis magis aperiendum est, quam in puris, minusq; infrigidantibus vtendum. Qua
omnia

Causæ exacerbationis febrium.

Argenterius lib. 3. De caus. morb. cap. 6. & 7.

omnia iam dicta iuxta humorem praualentem medicus exercitatus contemperare debet. Cumq; de febris continuis tertianis proportionatis atque biliosis satis sermonem habuerimus; nunc ad pituitosas continuas progrediamur.

OBSERVATIO XXXII. DE FEBRE QUOTIDIANA CONTINVA cum variis symptomatis.

HADRIANVS Toorneburchius, vir annorum sexaginta quatuor, alioqui temperatura naturali sanguinea, nunc verò, ratione ætatis, pituitosa. Hic verò in principio hiemis anno 1552. febre quotidiana continua corripit: quotidie enim sub noctem fiebat exacerbatio, quamuis ad infebritationem perfectè non perueniret, licet febris vehemens non foret, minusque sentiebatur ob symptomata superuenientia eumq; magis infestantia, qualia erant dolor capitis, pectoris angustia, tussicula haud contemnenda, atq; catharrus. Cùm ita sex diebus laborasset, neque remedia adhiberet, sed paulo post vteretur, opera Alardi Coëltunij medicæ artis studiosi, qui nuper domum ex schola Louanienfi reuersus fuerat. Is cùm præscripsisset decocta, tum alia remedia in principio, postposuit venæ sectionem. Verùm vtrum hæc ipsa in hac febre quotidiana continua conueniat, latius in Scholio Obser. xxxiii. agemus. Paulo post & ego ad hunc accitus sum, atque ex signis præsentibus quæ tunc aderat, animaduerti illum febre quotidiana continua laborare, cum quæ etiam symptomata non aspernanda adiuncta erant, nempe tussicula, vt diximus, & catharrus falsus, qui & alia accidentia secum postea attulit, vt

R 2 mox

mox dicemus. Cùm autem strictam haberet aluum,
 medicamentum materiam minorans statim præscri-
 psi sequens. ℞ cassiæ recens extractæ ℥j. pauco ad-
 iecto zaccharo fiat bolus. quo deuorato ter aluum sa-
 tis copiosè deposuit. Pro catharro & tussi vehemen-
 tiore, vt linctum sumeret mandauit. ℞ syrui capill.
 ven. syr. de liq. ana ℥ss. diad. frig. in tabul. ℥j. β. syr.
 pap. ad reprimendam falsedinem ℥ss. misce. interim
 & saccharum ros. ex aqua ros. & perlis cum zach.
 confectum subinde etiam sumebat. At difficulter
 medicamenta in officinis parata homo sui cerebri
 admittebat. Quare ad materiæ præparationem loco
 syruporum hoc decocto simplici utebatur. ℞ rad.
 cichorij sceniculi liq. rasæ ana ℥j. scabiosæ, hyssopi,
 bethonica, hordei mundati, ana m. j. vuar. pass. enu-
 cleat. ℥j. sc. 4. frig. maior: ana ℥ss. se. anisi ℥j. coque-
 bantur hæc ipsa in aqua communi, & hanc colatu-
 ram loco iuleb. vel syrui zach. dulcoratam capie-
 bat. Cùm autem febris eum non relinqueret, sym-
 ptomata tamen maiorem curationem exigebant, &
 idèd cùm minus posset dormire, tempora oleo pap.
 & mandragoræ simul mixtis vt inungeret præcipi-
 mus, & vt ad expectorationem ex syrupo de liq. fre-
 quenter vteretur, atque pectus sequenti linimento
 inungeret iussi. ℞ vng. pectoralis ol. anigd. dul. ana
 ℥ss. mis. Subinde & hoc electuario utebatur. ℞ spe-
 cier. diadrag. frig. trionsand. ana ℥j. specier. diai-
 reos simplicis ℥j. β. specier. diarod. abb. ℥ss. dissolu-
 tis in aq. vngulæ caballinæ ℥ij. zach. albis. fiat con-
 fectio in tabulis. Ceterùm aliquot diebus intermis-
 sis, materia catharralis (febre quotidiana continua
 permanente, quæ minus sentiebatur) subitò in gu-
 lam & linguæ radices è cerebro dilapsa est, cum
 maximo

maximo eiusdem linguæ tumore & tanta inflatione, vt ilicò suffocari videretur. Pro quo accidente tollendo hoc gargarismo vti sumus. ꝛ aquar. scabiosæ lib. j. ꝛ. aq. caprifolij ꝛ j. mellis ros. colati ꝛ ij. diamoronis ꝛ ꝛ. cassiæ ex cannis tractæ ꝛ iij. misce, & fiat gargarismus. quo maximum leuamem sentiebat, multa pituita ex ore defluente, quæ ferè in principio strangulatione induxerat. Tertio gargarismus idem paratus fuit, cum nocte dieque eo vti cogeretur. Libenter iterum leuem purgationem adhibuissem, at noluit admittere, cum ægrè quoque deglutiret. Gutturum exterius sequens molle cataplasma admouimus. ꝛ rad. althææ mundatæ ꝛ j. ꝛ. florum chamomill. meliloti ana m. j. se. althææ ꝛ j. ꝛ. coquantur, in aqua ad mollitudinem, pistentur, addendo farinæ seminis lini scenigræci ana ꝛ ꝛ. ol. chamomill. amigd. dulc. butyri recentis ana q. s. ad cataplasmatum consistentiam. Balano ex pul. specier. hieræ picræ sale & melle confecto, aluum irritauimus. Tandem gargarismo, materia crassa è gutture labente, os melius aperire potuit, & specillo linguam comprimente intus immisso, circa fauces inflammationem esse conspeximus, linguam similiter inflatam & aliquo modo inflammatam. pro quo symptomate depellendo, rursus gargarismum hunc præscripsimus. ꝛ aquæ plantag. lib. j. ꝛ. aquæ nucum ꝛ ij. diamoronis, mellis ros. colati ana ꝛ j. ꝛ. misce. Interea etiam sequenti linctu utebatur. ꝛ syrui de liquiritia ꝛ ij. syr. violacei ꝛ j. misce. Colluebat subinde os cum suprascripto gargarismo, aquæ viol. ꝛ iij. & semine cotoneorum ꝛ j. adiectis, ad maiorem refrigerationem semen leuiter ebulliebat, in dicto gargarismo, eoque expresso, gargarissabat, at cum materia paulò crassior retineretur,

R 3 neretur,

neretur, hæc subsequētia etiā adiecta fuere. & florū meliloti ꝑ. j. hordei communis ꝑ. j. ficuum pinguium numero v. sc. fœnigræci, lini cotoneorum ana ꝑ. j. fiat decoctio in aqua communi ad lib. j. ꝑ. & præcedenti gargarismo adiiciantur. postmodum ficus fœnigr. semen lini reliquimus, ꝑ. j. ꝑ. seminis cotoneorum tantum imposita. In exacerbatione febris potus erat decoctum ex hordeo mundato liq. passulis, politrico, capill. veneris. Ceterum cum aluum non probè deponeret, medicamentum leuiter purgans hoc modo propinauimus. & cassiæ mundatæ ꝑ. j. diacatholici ꝑ. ij. diaphœnici ꝑ. j. ꝑ. dissolue cum ꝑ. iij. decoct. superscripti. quo quatuor secessus habuit copiosos cum maxima alleuiatione, & cessauit linguæ inflatio, tussicula leui adhuc perdurante. ad quam hoc lambituo tunc vsi sumus. & syr. capill. ven. de liq. viol. ana ꝑ. j. zach. penidiorum ꝑ. j. ꝑ. mis. In fine huius curationis, cum hæc febris raro sit, sine offensione ventriculi & partium naturalium, cum diu duret. Capiebat subinde ex tabulis infra scriptis. & specier. diarod. abb. ꝑ. ij. specier. aromatici ros. ꝑ. j. specier. trion sand. ꝑ. j. dissolutis in aqua absynthij zach. albiss. ꝑ. ij. & ꝑ. ij. adiectis, fiat elect. in tabulis secundum artem. Exterius quoque stomachum inunximus oleo cotoneorum & maceris simul mixtis. Et tandem symptomatis supradictis curatis, etiā febris eum reliquit. Fueruntque omnes agri tudinis dies viginti quatuor.

S C H O L I A.

De lingua tumefacta hic nihil dicemus, cum potius illa declaranda ad particulares affectus reseruabimus, solummodo nunc dicturi de febre quotidiana continua

tinua, quæ ab aliis vocatur latica, barbaro nomine, à præ-
 Ælicis vulgaribus, quasi latens dicta: eò quòd hæc febris
 continua phlegmatica sit longioris spatij, & vniformis
 continuitatis, caloris febrilis, multum abscondita & la-
 tens: & ideo à barbaris latica dicitur. Quidam tamen vo-
 lunt (vt Sauonarola) quòd latica sit nomē Arabicum, idem
 sonans quòd continua phlegmatica. At inter quotidianas
 continuas (vt Capo de Vacca docebat) quedam est exqui-
 sita, & inter has nonnullæ exquisitæ exacte, aliæ verò no-
 thæ. Verùm illa, quæ ab eo vocatur latica seu latens exqui-
 sita, dicit fieri ex pituita inspida seu dulci putrescente in
 venis. Nothæ verò & non exacta, ab acida pituita, seu à
 vitrea, seu à salsa: veluti est causos nothus, quam febrem
 ad continuam quotidianam notham etiam referre vide-
 tur. Quotidiana itaque continua fit ex pituita in venis pu-
 tresceta, & vt plurimum in hyeme, & in hominibus otio-
 sis, & in regionibus frigidis, locisq; humidioribus, & in
 his præcipuè qui vtuntur cibis viscosis & frigidis. Hæc, in-
 quam, omnia calorem naturalem coarctando impediunt,
 & ita augent materiam humidam viscosam in membris
 nutritiuis, atque venis: quæ vbi reteta sunt neque euentan-
 tur, neque tales materia euacuantur putrescunt, atque fe-
 • brem lentam continuam quotidianam inducunt. Quæ etiam
 senibus frequentior esse solet, ob calorem debilem natura-
 lem. propterea minus mirabimur, hunc senem in hyeme in
 quotidianam continuam incidisse. Ceterum cum humor pi-
 tuitosus in hac febre in venis putrescit, atque omni die æ-
 grum affligit secundum propriam naturam ipsius humoris,
 dicitur quidem continua ad differentiam interpolata, seu
 intermittens. Et hæc ipsa continua sicuti interpolata di-
 uiditur in veram scilicet, quæ fit ex phlegmate naturali
 putrefacto, & in non veram siue notham, quæ prouenit ex
 phlegmate non naturali. Notha rursus diuisionem recipit

Continua
 febris quoti-
 diana cur la-
 tica à barba-
 ris dicta fit.

Causæ.

Continua
 quotidiana
 vera & no-
 tha.

R 4 secun-

secundum species phlegmatis non naturalis, vel ex phlegmate salso, vel vitreo & sic de aliis. Omnem humorem frigidum & humidum in corpore pituitam appellari scribit Gal. 2. De diff. febrium. Generatio autem pituita est ab infirmo calore, cibis pituitosis, intemperantia vitæ, otio, intempestivis exercitiis, ætate puerili, & senili, hyeme, constitutione cali humida. Tria eius genera à Galeno ferè statuuntur: à forti frigiditate, acida: à calore præter naturam, salsa: vbi verò leuiter calor affectus est, & exigua est frigiditas, dulcis & fatua dicitur. Salsa, sitibundos; acida, famelicos; dulcis, somnolentos facit. Acida concoqui debet: salsa repurgari: dulcis & fatua, natura relinquenda sunt, quia facile in sanguinem conuertuntur. Fit aliquando vt pituitosus cibus non coquatur in ventriculo, quod inde generatur, cruditas est, non pituita, aut pituita cruda dicitur, quæ appetentiam tollit, inducit fastidia & pallorem. Humor qui à cerebro per nares emungitur, aut destillat in corpus, pituita non est, quemadmodum nec humor ille vitiosus & crudus, vnde pruritus, vlcerosus affectus, lepra, scabies, & alia huiusmodi. Saliva ore contenta potius pituita est. Vniuersali nomine hæc omnia sub pituita habentur. Frigidissima & humidissima pituita species, quæ vitrea appellatur, ouorum albumini persimilis, vel vitro fuso, vehementes dolores infert & quasi palo fixo impetentes, vbi loco calido, aut laxiori intestino impingitur, frigus infert, si immota est; si verò mouetur per sensibilia, rigorem, vt acida, commouet. Nam & acoris est particeps, vnde sub acidarum genere sunt, quæ quidem putrefacta, si leuiter aliquem inuadant, vel ex parte, epialen inferunt. vbi verò magis putrescunt, præcedit rigor, & febris subsequitur. Alia dulcis rigorem non infert. Oportet ergo, cum de febre pituitosa agitur, diligenter animaduertere, in quo genere pituita febris incenditur. Nam ex eo

Tria genera
pituita à
Galeno sta-
tuuntur.

Pituita vi-
treæ.

& cu-

& curandi ratio euariat, & presagium certius instituitur. Græci ferè (vt idem conserbat Capo de Vacca) in genere de febre quotidiana scripserunt. Arabum familia eam plenius distinxerunt. Et ita quo ad differentias sunt eadem qua proponuntur in quotidiana intermittente tam exquisita, quàm notha. propterea quod ad continuam quotidianam atinet, licet ex iisdem causis proueniat, vt intermittens, & vtraque longa sit, hæc ipsa magis virtutem grauens & continuò affligit, licet sit lenta & occulta, vt hectica est, & cum tali continua afflictione corpus calefacit & exsiccatur & arefacit, ob defectum digestionis, vnde etiam exercitati hesitant de eius essentia, vt hecticam esse putent. Differt tamen hæc ipsa ab ipsa hectica, cum in hectica sit pulsus durus, subtilis, strictus, & siccus: in latica verò vel continua quotidiana pulsus est mollis & latus. Hæctica quoque semper procedit eodem tenore, quamuis post assumptum cibum aliquantulum eger incalascit: in hæc autem circa principium noctis siue cibum assumpserit seu non: sit exacerbatio, & circa mediam noctem fit maior inflammatio. In hectica quoque cutis est arida, rugosa, sicca, & aspera: in hæc verò mollis, lenis, & minimè tensa. Quamobrem diligenter erit circumspectendum, ne decipiæmur interdum, sicuti plerique medici in praxi minus exercitati, & vulgares decipiuntur, qui interdum credunt esse febrem hecticam, & tamen est pituitosa, & procedunt cum refrigerantibus & humectantibus, & ærotantes deducunt ad hydropem. Præterea in latica ventriculus maxime afficitur, & dum cibus sumitur, opprimitur, atque symptomata ingrauescunt. Causæ etiam præcedentes consideranda, nunquid in aëre calido ac sicco ager versatus fuerit, atque cibus calfacientibus & exsiccantibus vsus, numquid exercitium vehemens præcesserit, tum ira aliq, animi affectus exsiccantes, ex quibus hectica magis oritur.

Differentia
inter hecti-
cam & con-
tinuam quoti-
dianam.

R 5

Contra

Signa demonstrati-
ua continuae
quotidianae.

Contra si aeger moram traxerit in aëre frigido & cibis frigidioribus usus fuerit, ac in otio vitam consumpserit, ex istis tum aliis similibus signis colligendum erit, potius febrem esse pituitosam. Vbi igitur quotidiana inceperit continua, exacerbationis ordine circuituq; internoscetur: quia sine frigore aut horrore exacuitur, mitescitq; nullo sudore, & quotidie exacerbatur, & putredinis quidem nota adsunt, sed admodum obscura, neque pulsus ea celeritate, frequentia aut inaequalitate digitos ferit, atque in aliis continuis. Neque urinae aquae flammea aut rubra est, ut in aliis febribus continuo affligentibus, etiamsi forte crassior sit, neque tantum premit symptomatum scuitia. Ad hanc laborantis habitus & natura, & victus antecedens, & qualis habeatur sanguis, ostendunt & qualis hinc nata sit febris. Est itaque haec febris, primo absque frigore & interpolatione, potissimum vero hora phlegmatis, hoc est, circa occasum solis, magis affligens, facies magna ex parte est tumida, inflata, situs exigua, aut nulla, nausea, destructio appetitus, vomitus pituitosus, pulsus parvus, mollis, tardus, & inaequalis; & quandoque debilis, nonnunquam & fortis; exspiratio est maior inspiratione; hystoles quoque est velocior diastole, lentè affligit cum pauca quiete, & immodica est eorum caliditas respectu febrium continuarum biliosarum. Et signa eius sunt, signa interpolate seu intermittentis, praeterquam quod horripilatio (ut barbari praetici loquuntur) non est cum ea periodicè quemadmodum neque in aliis febribus continuis. Sed est velut similitudo horripilationis (ut dicebat Bertrutius professor quondam Bononiensis in suo collectorio) in corpore ex sua diminuta calfactione, & non est in ea sudor, nisi forte apud statum cum sit crisis, sed est cum ea vomitus & solutio phlegmatica ante crisin, similiter & post crisin, aut statum. Et ita signa continua quotidiana propria secundum

dum Auicennam, etiã signa sunt periodica ex parte vrinae, egestionis, tactus, caloris, & eiusmodi. Et dicitur pro magna sui parte, quoniam haec non dimittit, nec falsam habet quietem, vt periodica. Vnde continuo affligit, magis circa occasum solis, vt dictum est, & differt à conclusa, quae vni-formiter eorum exagitat: quia haec declinat manifestè, & exacerbationem manifestam habet. Secundum signum est, quod in primis paroxysmis principij vniuersalis sunt rigor, frigus, horripilatio positivè: quia eo tempore materia est frigida, & cum mouetur communicat frigiditatem suam membris sensibilibus, verum in processu remittitur, cum materia iam magis accendatur & calefiat. Contrarium fit in periodica. Tertium signum est, quod typus in periodica est longior, quàm continua: in hac enim paruus est in principio & apparet quaedam leuis extremorum membrorum frigiditas, praecipue pedum & nasi & aurium, aliquando & digitorum, manuum extremitates frigescent, sed minus quàm in periodica. Propterea dicebat Gilbertus, quod continua phlegmatica facit motum in horis phlegmatis, sine typo. Et Guilhelmus Placentinus etiam dixit, absque rigore aut horrore, est enim proprium continuarum non horrere. Signa itaque quae à substantialiter inherentibus sumuntur, sunt illa quae à caliditate capiuntur, quae si tangitur, torida est. Ab actione lasa, vt pulsus tardus, inequalis, mollis, laxis, sitis exigua, aut nulla, nisi ex phlegmate falso fuerit, à qualitate mutata, cutis (vt diximus) mollis est, & facies tumida. Ab accidentibus capitis grauitas adest, stupor & similia: sicut garrulitas est signum bilis, sic taciturnitas melancholice, & stupor pituitae. Et ita de aliis signis ratiocinandum erit, vt latius de febre intermitte dicetur. & quemadmodum haec ex naturali phlegmate proueniunt, ita à non naturali ex speciebus pituita similiter diligenter colligenda erunt, qualia de intermit-

Ex Auicenna & Saonarola.

tentibus

Signa prognostica
quodidiana
continua.

tentibus referentur. Hac eadem maximè ad signa prognostica faciunt, quanquam continua ceteris paribus periculosior est intermittente, & præcipuè illa qua ex salsa pituita fit, quàm qua ex bile; non ratione accidentium semper, sed quia longior & difficilius curationis: præterea vrina in febre quotidiana continua seu latica, subtilis in substantia, pauca in quantitate, in principio cum aliis malis signis, vt alienatione, vigiliis, debilitate appetitus, difficili respiratione cum virtute debili, mortem propinquam significat. Si autem ex subtili crassior, & multa euadat in statu, vel paulo antè, cum bonis aliis signis, salutem decernit. verùm vrina ampullosa, turbulenta, confusa in hac febre subinde lethargum aut carum minatur, præsertim si eger valdè somnolentus fuerit. Soler enim in augmento in hac febre lethargus, teste Rhase, euenire, quemadmodum nos ter in praxi obseruauimus. Quod idem Bertrutius de vrinis ampullosis, turbulentis annotauit, in somnolentis præcipuè, si circa caput frigidi sint, ideo subito succurrendum aut ligationibus extremorum, fortibus frictionibus, balanis & clysteribus acutis, ad somnum inhibendum donec materia auertatur. vrina igitur hinc diligenter inspicienda, qua si conturbata appareant instar subiugatum, capitis dolor tunc adest vel aderit: quibus etiam sedamina veluti farina crassior, febrem diuturniorem significant. Si quantitas vrina maior solito, ac crassior, si igitur verò diminutio, & caloris augmentum, accessionisq; anticipatio, materiam fore concoctam arguunt, & per consequens eiusdem euacuationem, febremq; citius terminaturam notant. Est autem febris hac admodum diuturna, ita vt quibusdam ante quadragesimum diem non finiat. Extenditur aliquando ad sexaginta dies, nisi materia exigua, pluresue euacuationes spontanea febrem breuiorem reddant, & ideo eius principium durat si sequenter vsq; in vigesimum diem, sepe
tota

tota febris ad 64. dies extenditur, aliquando ad sex menses agrum fatigat. Solent autem eiusmodi febres diuturna seu chronica, continua phlegmatica, quemadmodum & quartana continua (licet valdè rariores sint) magna ex parte cum resolutione terminari, aut euacuat in eis paulatim materia vnaquaque die critica per fluxum ventris, vomitum aut sudorem, non vna quidem expulsionem, sed per vices. Vomitus quoque & alui profluuium vt plurimum accidunt à principio, in fine verò post coctionem sudor. In omni febre chronica, seu diuturna continua; si virtus fuerit debilis statim ab initio, vel appetitus deiectio adsit, lethale: quoniam deficiet in via antequam ad statum perueniat. Et idè materia existente crassa, cruda, viscosa, tempore admodum frigido & humido, etate & temperatura pituitosis, paroxysmo longo, nullo aut pauco sudore apparente, stomacho debili, appetitu prostrato, somno profundo, virtute prolapsa, qua si adsuerint, agrum periturum denuntiant: opposita salutem significant: mediocria verò, medio modo se habent. Potest autem hac febris continua quotidiana per se incipere, vel alteri succedere, vt euenit mulieri qua ex tertiana continua licet notha, in continuam quotidianam incidit, qua etiam postea ad hydrophem ascitum peruenit, quam deinde mors subsequuta est: quamuis frequentius in hyposaricham transmutetur, vt Rhases praedixit, praecipuè si videamus corruptionem formae, vt exemplo sequenti manifestius euadet.

OBSERVATIO XXXIII. DE FEBRE QUOTIDIANA CONTINVA in hydrophem transmutata.

FILIA cereuisiarj illius, qui propè portam Haghnam Delphis habitabat, annorum septem nata, febre continua quotidiana cum aliquot diebus labo-

laborasset, ac remedia quædam ad rem minimè faci-
cientia frustra tentata essent. Cùm ad eandem acciti
essemus in fine Septembris, tempore humido ac fri-
gido existente, colorem faciei cùm animaduertere-
mus liuescere, ac palpebras intumescere, pedesque
circa talos in tumorem attolli, ventre valdè promi-
nente & ad tactum renitente, hydropem & propriè
hypofarcham futuram prædiximus, nisi ilicò reme-
diis ad hydropem conferentibus vteremur. præ-
terea & de vermibus suspicionem habuimus, cùm
puellula fructibus horariis valdè crudis, tum vis
non satis maturis antea in copia vsa fuerat. Huic
cùm aluum non deponeret, vt ex hoc sequenti syru-
po longo cochlear vnum atq; alterum sumeret man-
dauit. ꝛ rad. ireos ebul. ana ꝛ iij. agrimoniz cuscute
bethonica ceterach. ana m.ß. se. anisi ꝛ j.ß. carthami
contusi ꝛ iij. folior. sene ꝛ vj. polipod. querc. ꝛ ß. vuar.
pass. enucleat. ꝛ j. liquiritiz rax ꝛ iij. fiat decoctio in
aqua communi pro ꝛ viij. colaturæ adde syrups de
eupatorio de cichor. nicolai cum rhabarb. ana ꝛ j.
zach. q. s. pro sapore delectabiliore, fiat apozema ad
modum syrups longi. ex quo omni manè cùm acce-
pisset cochlear vnum atque alterum, aluum egregiè
deposuit, aquosa & pituitosa & quædam biliosa cor-
rupta, vnà cum vermibus deiecit. atque ventre hoc
sequente vnguento inuncto, miraculi instar, conua-
luit, vt aliis remediis vti opus non fuit. ꝛ succi ebuli
sambuci ana ꝛ j. vng. agrippæ ꝛ ij. coquantur ad
consumptionem succi & fiat linimētum pro ventre.

S C H O L I A.

SOLET autem stomachus in hac febre plurimum debi-
litari, cùm sit lacuna phlegmatis, & ad huius debilita-
tem, mox sequitur hepatis debilitas & obstructio, hinc in-
firmi

frini cachexiam primò incurrūt, deinde ad hydropem per-
 ueniunt. Præterea cùm in hac febre continua phlegma pu-
 trefactum quandoque aduratur, & in melancholicam ma-
 teriam conuertatur, quæ ad splenem perueniens dolorem
 eidem infert & inflationem, quandoque etiam duritiem
 & deinde aliquando quartanam, vti euenit alteri mulieri
 Delphensi, quæ tamen à me curata fuit magna cum mo-
 lestia. Si autem paroxysmus incipit cum multis oscitationi-
 bus, & stupore quodam (vt quondam Typographo Del-
 phis accidit) ac somni profunditate, faciemq; tumidam
 decumbens habuerit cum quodam luore, facillimè in ca-
 rum vel subeth incidet æger, nisi statim medicus remediis
 aptis succurrat. Permutatur hæc quoque febris in hec-
 ticam, vel cum eadem quandoque commiscetur: quare si fa-
 cies pallida, citrina, macilenta, oculi concavi euadant, cu-
 tisq; veluti corium siccum, tendatur, & arida fiat, in hec-
 ticam transire, vel transisse constat (quemadmodum con-
 tigit mulieri nobili, à qua etiam extincta est) vel hec-
 ticam cum quotidiana continua mixtam esse, vt de febribus com-
 positis exemplum adferemus, si Deus nos superstites fa-
 ciat: omnis enim febris chronica perdurans, hec-
 ticam tandem inducit, si dispositio materiam vicerit: si super dispo-
 sitionem dominetur materia, ad hydropem conuertitur.
 Iam etiam in febre continua quotidiana, quemadmodum
 & in aliis, si limositates in dentibus fiant, febrem diutur-
 norem ac fortio-rem præsiunt. Dentium autem & lin-
 guæ muccositas, materiam in stomacho plurimam, & vis-
 cosam coaceruatam esse notat. In quacumque etiam febre
 continua quotidiana sudor citius magisq; copiose appa-
 ruerit, ceteris paribus citius terminatur: signum enim est
 quod materia sit obediens resolutioni, quodq; non adsit
 magna meatuum obstructio, vel constrictio. Hæc de signis
 prognosticis sufficiunt, reliqua ab intermittentibus mu-
 tuanda,

Febris con-
 tinua quo-
 tidiana in
 quos mor-
 bos facilè
 conuertatur.

Hippo. lib. 4.
 aphor. 53.

Curatio cō-
tinua quoti-
diana.

tuanda, quæ suo loco dicentur. interim de curatione febris
 continua quotidiana etiam hæc addamus, quæ maximam
 quoque similitudinem habet cum curatione febris quoti-
 diana intermittens, quo ad remedia & victus rationem:
 in hoc tamen differens, secundum Auicennam, quod victus
 debeat esse tenuior, quàm in interpolata: interea tamen
 non multum subtilis ac tenuis, eò quod longior reliquis con-
 tinuis existat. Secundo minus calida conferunt in conti-
 nua. Et idè si caput sit debile, vel consuetus sit ager in-
 currere dolores capitis, aut morbos capitis, à vino abstinere
 debet, atque eius loco Auicenna exhibet aquam mellis.
 Quod ad digestionem attinet, alterationem, ventrisq; le-
 nitionem, à debili remedio ad fortius procedit idem Aui-
 cenna: ut à syrupo acetoso simplici, ad compositum, cum
 aquis aperitiuis, prius debilibus ad magis incidentes. Et
 cum videt ægritudinem minui, auget victus rationem. cibi
 quoque & carnes sunt alterandi cum rebus acidis. Et quod
 ad euacuationes, & ad ea quæ vrinam & sudores prouo-
 cant, à debilibus idem progreditur ad fortiora. Ut au-
 tem magis particularius procedamus, in hac itaque febre,
 cum humor putrescit intra venas, victus ratio in hac sit
 tenuior quàm in intermittente, minusq; ad calidum & sic-
 cum inclinans, neque vino, neque odoramentis vtatur æ-
 ger: quamuis debilibus lymphatum, si diutius duret, con-
 cedemus, & melius post statum, modò capitis dolores
 abfuerint. cibus exhibeatur, quo tempore minus ager
 affligitur: id quidem tempus accuratè obseruandum.
 Materia itaque communiseductio, tum etiam mate-
 ria propria diminutio, concoctio, eradicatio, fiant vt de
 febre intermittente tradetur; aucta in syrups concoquen-
 tibus syrups intybi satiui latioris quantitate. In conditiis
 quoque specier. diarod. abb. & conser. rosaceæ quantitas
 augeatur. Sed præ omnibus obseruandum, vt ager victu
 roborante

roborante vtatur, antequam vires labantur ob longitudi-
 nem morbi, deinde vt stomachus confortetur, ne is deficiat
 atque appetitus pereat. Nam abstinencia, vel potus post-
 positio, mortem infert, vt Antonius ille Gradus cap. pro-
 prio optimè dicebat. præterea diligenter delectum habere
 oportet in remedijs, qua materiam digerunt & euacuant,
 & qua roborant: omnia hæc immutanda iuxta speciem pi-
 tuita, qua hanc febrem intulerit, qua, inquam, lucidiora
 euadent ex ijs qua dicuntur de febribus pituitosis intermit-
 tentibus. Si igitur hecticam metuamus, cum ijs quoque sunt
 componenda qua hectica simul resistant. Si hydropem, ca-
 rum vel lethargum timemus, etiam ijs resistere maxime
 oportet, qua illos affectus tollant antequam eueniant.
 Quod si autem in principio vocemur, tunc etiam circum- Vena sectio.
 spiciendum, num vena sectio conueniat, cum respectu so-
 lius materiae pituitosæ (vt de febribus intermittens pi-
 tuitosis Latius explicabimus) nequaquam conuenire vi-
 deatur: tamen vt absolute cum auctoribus probatis dica-
 mus, plus expedit in continua, quam in intermittente: quia
 materia in venis existit, & talis erat canon Auic. cap. De
 curatione febris continua quartana. Magis quoque prodest
 iuxta Saonarolum, si febris fit ex phlegmate dulci, in qua
 magis consulitur, reliquis indicationibus ad sectionem ve-
 nae requisitis consentientibus. Rogerius non solum in hac,
 sed etia in ea qua fit à phlegmate salso, similiter commen-
 dat sanguine redundante, ac magis in corpore carnosio &
 pleno. Sic & Guilielmus Placentinus practicus egregius,
 vt alij omnes, cum materia intra venas existat, sanguinis
 detractionem laudant. Quibus & accedit auctoritas Ga-
 leni 11. method. cap. 15. sic dicente: optimum est, venam
 incidere, non solum in synochis, sed etiam in alijs febribus,
 que ex humorum putredine sunt. Nam si in periodicis id
 faciunt, quid in ijs agendum cum materia intra venas
 consistat.

S

consistat.

constat. Fuit & hæc sententia Oribasij. Sed hæc videntur num & vires consentiant. quare in priore agro nempe sene, cum tardius vocaremur, & debilius esset eo tempore; vena secta non fuit: neque in hac secunda agra, ubi & atas & vires non admittebant, licet in sene bona temperatura ab initio rectè conuenisset, quemadmodum & in aliis, quibus plethora aderat, frequenter commodè venam in similibus secare iussimus. Vbi igitur in principio acciti fuerimus, si aluus non respondeat, hoc vel simili pharmaco minorante aut leniente vti possumus. R̄ elect. lenitiui vel cassie recens extracta ℥j. elect. Ind. ℥j. fiat bolus cum Zach. vel dissoluatur cum ℥ iij. decoctionis communis. & detur hora minoris afflictionis. Vel si pituita multa, vt sapius fieri solet, in intestinis habeat, ante venæ sectionem vel statim post, conuenit clysterem iniicere, cui emolliendi & detergendi vis insit. vt hoc modo. R̄ malua, mercurialis, parietaria, bethe ana m. j. caulium rubr. m. β. pasul. enucleatarum, ficuum ana paria xij. se. anisi foeniculi ana ℥j. β. florum chamomill. bordei integri ana p. j. fiat decoctio in aqua communi pro lib. j. in qua colatura dissol. mellis rosati colati, sacchari rubei ana ℥j. β. cassia pro clysteribus ℥ β. succi bethe ℥j. salis communis ℥j. β. ol. chamomill. ℥ iij. misce, fiat clyster: qui primo iniici potest. At progressu temporis, sunt qui addant aliquid agarici vel medulla seminis caribami, si aluus nimis astricta est, etiam ℥ ij. diaphœnici, quod vacationi pituita aptius sit, relinquendo benedictam, vel hyeram picram, cum hæc plus aquo calfaciant. Circa statum cautiùs est agendum, præsertim si suspiciùm est, de alui profluuio, quo febris hæc non raro soluitur: tunc igitur cauendum ab acri clysteri post medicamentum minorans, & venæ sectionem (vbi conueniat, conuenit autem magis, vt dictum est, in continuis) humor coquendus est moderatè detergentibus, incindemibus

Pharmacum minorans.

Enema.

Humoris concoctio.

dentibus & aperientibus: & quia magna putredo subest, unde calor plurimum augetur, vtendum refrigerantibus. Detergunt mel rosaceam hydromel. incidunt & aperium oximel simplex & compositum, syrupus acetosus, simplex, de bizantiis, & syrupus capill. ven. His admiscetur cum magnus est calor, syrupus endiuia simplex & compositus. Ante vsum syruporum materia est minuenda, duobus à phlebotomia diebus interiectis. vel primò vt dictum est adhibeantur clysteres. Deinde cum soleat hæc febris esse longior, non statim à phlebotomia purgatio conuenit, ne continuis motibus subitò & repente factis, nimium humores agitentur. Potest autem pro purgatione in decocto ad pituitam parato, vel catholicum, vel aliquid diaphœnici misceri. Vel detur ℥j. diacatholici, diaphœnici ℥j. vel ij. aut indi maioris. Vel fiat decoctum quod pituitam præparet & simul euacuet addendo aliquid agarici. Catholicum quoque licet ducenda bili proprium sit, vt Rondeletius sentiebat, mixto cum decocto aliquo tenuante & incidente pituitam quoque purgat. Veteres post oximel simplex & compositum cum aquis ad pituitam destinatis, vel huic febrī magis propriis, turpetho utebantur, deinde stomachum roborabant cum diarod. abbatis. Deinde decoctum hyssopi, fœniculi, & vuarum passularum dabam. Syrupus autem rosaceus solutius hic per se inutilis est, sed cum infusione aut decocto agarici vel seminis carthami, anisi, vel foliorum senæ, vel fœniculi, pituitam purgat. Idem præstat, si cum syrupo aperiente misceatur. Vt ℞ syrupi rosacei solutiuī, vel laxatiuī ℥j. syrupi de bizantiis ℥j. misce. Hæc verò medicamenta quanquam maximè conueniant in quotidiana intermittente, tamen & horum vsus est aliquis in continua. Et quia hæc febris longior est, ego vti soleo decoctis longioribus, quæ & materiam præparent & paulatim educant. Oportet enim sapius di-

Purgatio.

S 2 gerere,

gerere & euacuare, semper habendo respectum tam ad calorem febrilem, quam ad materiam peccantem. Et quia in hac febre ventriculus, intestina, & venæ mesaraica copiam pituitosi excrementi congerunt, quod repurgari debet; tum ut natura ad vincendum morbum expeditior sit, tum ne excrementum vi medicamentorum in venas retrahatur, & inde obstructions augeantur. Ceterum primis diebus magis detergentibus utemur, deinde aperientibus, & rursum in declinatione detergentibus, vel his tunc medicamentum purgans datur, ut dissecta materia & preparata vacuetur. Detergentia quæ sunt in viis ductuum, & si quid vim actionemque medicamentorum effugerit, detergent. Aperientia pituitam crassam, quæ in venis est, tequant & incidunt atque sudores eliciunt. Ad detergentium Rondeletius hoc vitur. ℞ mellis ros. colati vel mellis violacei ℥ij. syrupi capill. ven. ℥ss. aquæ hordei graminis vel asparagi ℥iij. fiat iuleb. Ad incidendum. ℞ syrupi acetosi simplicis vel de bizantiis vel oximellis simplicis ℥ij. cum aqua graminis primum, deinde cū aqua apij petros. ℥iij. vel vi. fiat iuleb. Si calor magnus est, prædictis syrupis admisceantur syrupi endiuia simplicis, & aqua refrigerantes. ut hoc modo. ℞ oximellis simplicis ℥j. syr. de endiuia simplici ℥ss. aquæ graminis, endiuia, cichorea ana ℥ij. fiat iuleb. Vbi concocta est materia, sæpe vi natura morbus vincitur, & ut plurimum copiosioribus sudoribus, vel fluxu ventris soluitur, qui nec concoquentibus, nec soluentibus vinci potest. Si autem non solvatur, tunc denudè danda est purgatio, aut decoctum longum purgans. Quidam in fine dant pilulas alephanginas, quas reualescentibus, ut maturius resiciantur exhibent, addendo aliqua refrigerantia, quæ caliditatem aromatum refrenare possent. At euacuatio phlegmagogis perficitur, ut in quotidiana intermittente, sed minus calidis. Deinde stomachus corro-

corroborandus, ac membra nutritiua, eo modo, quo in intermittente fieri solet, modo frigidis, modo stypticis, prout materia postularit, vel ipsa dispositio. In fine quoque vrina prouocanda, sed non ita calidis, vt in intermittente. Si etiam adsit vomitus, iuuandus est cum leuioribus remediis. Interim accidentibus praeipue erit succurrendum. Si enim lethargus timeatur, cerebrum statim à principio corroborare oportet stypticis, & temperate calefacientibus, & humores auertendi sunt cum clysteribus, glandibus, frictio-nibus. eodem modo de caro imminente: quae ex propriis lacis sunt colligenda. Si metus sit de cachexia, vel hydrope, iisdem affectibus tempore succurrendum, modo frigidis, modo calidis, prout febris & dispositio indicent. Propterea tirones (vt antea admonuimus) circumspicere esse debent in curatione huius febris, quemadmodum & aliarum quae diuturna sunt, cum facile cachexiam adferant, à qua enascentes morbi ineuitabiles sunt, vtputa aqua intercus, aut phthisis, aut eliquatio. Nam in eiusmodi febribus diuturnis, sicuti in omnibus longinquis morbis (vt recte dicebat Aretaeus Cappadox medicus antiquissimus) dilatio medele mala est: nam ob cunctationem in vitiis insanabilia prolambuntur. Inlatio sanè ita habet, vt non facile recedat, si semel inuaserit: at si diutius protrahitur, temporis spatio vires acquirit: & nonnunquam euenit vt commoriatur. Exiguos quoque morbos maiores excipiant: cumq; priores discrimine vacarent, eorum soboles perniciose exoritur. Itaque nullo pacto egrorum silere conuenit, ne morbus deprehendatur, erubescens, neque aufugere vim curationis metuentem, neque medicum pigrum esse ignauumq; oportet: vtrumque enim non morbum insanabilem efficiendum consentit. Nonnulli autem sunt egrorum, qui praesentium, nec non & futurorum ignoracione ad finem vsque cum morbo degunt. Nam plerique neque pereunt, neque

Prooemio
cap. 1. De
morborum
diuturno-
rum cura-
tione.

futuram mortem suspicantur : quocirca neque se medici fidei committunt. Horum probatio ex quartana continua colligitur, de qua nunc sermonem instituemus.

OBSERVATIO XXXIII. DE FEBRE QUARTANA, CONTINUA.

THEODORVS de Wael, vir Nobilis, Ambacherus in Heyloë, vnum & sexagesimum annum agens, anno 1550. die 26. Nouembris, cum alicui ecclesiasticum beneficium in animo distribuere proposuerat, fortè socrus eius præueniens, in alterum præter eius mentem contulit, vnde melancholicus factus, alioqui vir constans & hilaris, in febrem quartanam continuam incidit, in fine autumnum melancholico humore magis vigente. Hæc verò signa illi aderant, vigiliæ, somnia terribilia, linguæ asperitas & siccitas, ventris constipatio insignis. Inceperat autem febris sine rigore, & sine horrore, calorque lentus apparebat, licet continuus, quarto tamen die aliquo modo inualefcens, pulsus ab initio tardus, in statu paulò velocior. Urina primis diebus citrina, postea nigrior euasit, continuam quartanam licet febrem valdè lentam, & obscuram esse intelleximus. Ad hunc vnà cum Iohanne Gallo medico Harlemensi acciti, ad castellum Colsterium dictum, in quo decumbebat, lenitiuum sequens præscripsimus. ℞ diacatholiconis ℥vj. confectionis hammech. ℥ij. diaprunis simplicis ℥j. β. aquæ borag. ℥iij. syrapi viol. ℥j. misce, fiat haustus. & detur in aurora ieiuno stomacho, quo aluus optimè respondit. altero die etiam minoris exacerbationis venam lienarem in brachio sinistro secare fecimus, & sanguinis

guinis vncias sex fluere, qui sanguis ytcunq; niger & crassus erat. Iuleb. deinde quoque ebibit. ℞ syr. pi viol. de end. ana ℥j. syr. capill. ven. de epithymo ana ℥β. aquar. fumar. buglossæ, borag. ana ℥iij. misce & singulis diebus in aurora ad tres dies bibat. Rursus die minoris exacerbationis purgationem sequentem propinauimus. ℞ diacathol. ℥vj. confectiois hamech. diaphiniconis (ob pituitam admixtam hieme instante in sene) ana ℥j. agarici trocif. ℥j. aquæ vngulæ caballinæ (quia parum tussiebat) aquæ bethonicæ (ob capitis dolorem, qui aderat) aquæ borag. ana ℥j. misce. ter multa excrementa partim pituitosa partim melancholica deposuit. postea ex iulebo sequenti bis in die capiebat, ℞ syr. capill. ven. syr. viol. mellis ros. colati ana ℥j. syr. de end. è stechad. ana ℥β. aquar. vngulæ caballinæ. feniculi, bethonicæ ana ℥iij. aquæ fumar. borag. ana ℥j. β. misce & cinnamomo exiguo adiecto fiat admodum clareti. Postea nullo modo excreuit nisi solutiuis medicamentis assumptis. vnde hoc enema iniectum fuit. ℞ folior. viol. maluæ parietaria, fumar. bugloss. mercurialis ana m. j. folliculorum fen. ℥vj. prunor. damas. numero xv. vuar. pass. enucle. ℥j. florum chamomill. p. j. sem. anisi ℥j. se. 4. frig. maior. ana ℥j. β. coquantur in fero lactis. & huius colaturæ accipe lib. j. addendo cassiæ mund. pro clysteribus ℥j. diacathol. ℥β. ol. amigd. dule. viol. ana ℥j. β. salis communis ℥j. β. misce. ab eo iniecto bis aluum deposuit interim utebatur decoctis melancholiam præparantibus & euacuantibus, adiectis foliis fen. epithymo & similibus, quibus & syr. de pomis, de epithymo postea addebantur. mox & conditis ex confer. viol. borag. bugloss. nimpheæ

pheæ speciebus diad. frig. & diamarag. frig. adie-
 ctis. Præterea cùm ob varias imaginationes melan-
 cholicas subtristes dormire non posset, id quod se-
 quitur sub noctem exhibuimus. ℞ syr. pap. ℥ j. syr.
 viol. nimpheæ ana ℥ ij. aquæ lactucæ ℥ ij. aq. nimp-
 pheæ borag. ana ℥ β. misce. Denuò ad decocta lon-
 ga & simul purgantia deuenimus, post sex septima-
 nas febre eundem relinquente, ita tamen vt totus
 melancholicus manserit: ad quam melancholiam
 depellendam, cùm alius ei perpetuò sicca & stricta
 maneret, multa machinati sumus; modò clysteres,
 modò decocta longa & purgantia, modò condita,
 pastasque regales dictas, cùm vires morbi longitu-
 dine succumberent, & alia innumera remedia ad
 melancholiam destinata, & tandem etiam hanc
 confectionem magistralem in officina vnâ parari
 mandauimus. ℞ flor. borag. anthos ana m. j. conser-
 uæ florum viol. borag. anthos ana ℥ j. β. rad. buglossæ
 optimè mundatæ quar. j. croci ℥ iij. syr. lactificantis
 gal. ℥ j. foliorum auri purissimi foliorum argenti
 non fictitij ana numero ij. miuæ cotoneorum ℥ iij.
 vini albi odoriferi antiquissimi, lib. iij. stent infusa,
 prius bene pista ac commixta, per diem naturalem
 & mittantur in fimum equinum per vij. dies: de-
 mum coquantur in duplici vase aut balneo maris,
 per horas quatuor vel plures: postea diligentissimè
 colentur per laneum pannum, atque vsui in vitrea
 ampulla seruetur. Ex eo manè dimidium cochlear
 aliquando sumebat, cùm liber à febre esset, & non
 amplius rediret. in eodem statu melancholicus per-
 manens vino buglossato, ex radice in eo contusa, ali-
 quando utebatur, assumptis subinde tribus pilulis
 ex massa sequenti paratis, ad melancholiam confir-
 matam

matam extirpandam. ꝛ hyeræ picræ epithymi ana
ʒ ij. lapidis lazuli præparati, agar. elect. ana ʒ j. scam-
monia ʒ ʒ. cariophil. gr. x. diligenter omnia teran-
tur quàm subtilissimè & cum syr. cotoneorum &
corticibus citri, fiat massa pilularum. Etiam hac de-
stillatione vsi sumus, à leonello multimorba appel-
lata, cùm eam expertus fuerit, in omnibus morbis
melancholicis, in palpitatione cordis, ac in mala in-
temperie ventriculi & capitis. ꝛ flor. anthos borag.
rad. bugloss. an. ʒ iiij. croci ʒ j. miuæ cidoniorum
trientem, vini albi meraci limpidi bene defecati &
optimi lib. ij. misce & stent simul infusa, prius pista,
per diem naturalem; deinde mittantur in fimo per
feminentem, in vase vitreo, bene occluso; deinde
destillentur per alembicum duabus vel tribus vici-
bus. seruetur in argentea lagenula. dosis ʒ j. febrici-
tantibus nullo modo danda, at nobilis hic non am-
plius febricitabat, quæ illum nunc per mensem reli-
querat, licet adhuc adeò melancholia obrueretur, vt
cibum amplius nec potum sumere vellet, nisi preci-
bus ad hoc inductus. Et cùm non dormiret, ad som-
num conciliandum id quod sequitur præscriptum
est. ꝛ croci, opij, myrrhæ, hyosciami albi, corticum
mandrag. ana ʒ j. conficiantur cum succo lactucæ
troscisci secundum artem. vno dissoluto, vbi opus
erat in lacte muliebri aut oui albumine, tempora sub
noctem inungebantur. fiebant quoque lotiones pe-
dum ad diuersionem & somnum incitandum. ꝛ flo-
rum cordial. meliloti ana m. iiij. mellissæ, fumiterræ,
bethonica ana m. j. calicum pap. vnà cum semine
numero v. se. anethi ʒ iiij. coquantur in aqua com-
muni pro lib. v. Verùm aucta melancholia in sene,
magis magisque impos mentis factus est, neque
S 5 amplius

amplius mihi, aut Gallo medico obsequi voluit. ita ut fucus, eo ignorante, homini inter curandum imponere coacti simus, cum nulla remedia amplius admitteret, impositis simplicibus laxantibus in cereuisia, epithymo, sene, & polipodio, ac similibus, leui facta ebullitione, qua utebatur ad aluum laxandam. tandem percepit in cereuisia sua quam quotidie ita laxantem bibebat, dolum subesse, ut ab omnibus cogebamur remediis desistere. Deinde suo more viuens intra duodecim septimanas & tres dies aluum non excreuit, quod ipse vix crederem, nisi vidissem: quam historiam cum aliquando Antonio Harwero medico Haghano insigni narraffem, inquit ille, Hac in re tibi non haberem fidem, nisi veracem te cognoscerem. At aegrotus hic, quod dictum mirabile fuit, vxor eius matrona nobilissima, mihi scripsit, quod tertio die Aprilis secessum per se habuisset, cui cum rescriberem ut illius rationem haberet, eundem mox conualiturum vel moriturum esse, & 25. die Aprilis mortuus est, cum tribus mensibus & tribus diebus aluum non deposuisset, neque ante à 26. die Nouembris vsque in tertium Aprilis nunquam sponte aluum deiecerat, nisi clysteribus, decoctis lenientibus, lenitiuis & purgantibus medicamentis adiuutus. At lotium eius per totum morbi decursum erat turbulentum, crassum tamquam feces aliquando inhaesissent.

S C H O L I A.

Puella Spi-
rensis trien-
nalem in-
ediam susti-
nuit.

IOHANNES Langius Medicus ille doctissimus refert, lib. 2. epist. 27. Puellam Spirensis, triennalem inediam sustinuisse, & nihil excrementorum eo tempore nec per aluum nec vesicam excreuisse. At noster aegrotus hic melancholicus licet à quartana continua restitutus, melancholia
illa

illi adhaesit. Postea à medicamentis abstinens, tribus mensibus & tribus diebus ne tamillum per aluum excreuit, per vesicam tamen pauca, crassa, eaq; nigra minxit. Eo autem tempore, poma quidem assata, & prima cocta comedit, alium cibum sicciorem abhorrebat: postremo autem vix bibebat, nisi cereuisiam consuetam, metuebat ne famuli illum deciperent, cum prius clam, nostro iussu, medicamenta laxantia in cereuisia decocta forent. Narrat Nicollus Florentinus, se vidisse filiam M. Sacci de Scarperia, ab ipsa die qua concepisset, vsque ad 45. diem per aluum nihil excreuisse, neque medicamentis lenientibus, neque violentis, neque clysteribus quamuis acutis, neque emplastris, vnctionibus, neque solutiuis, cum tamen multum comederit, biberit, & veluti sana permanserit, & tandem tempore debito pepererit filiam. Rhases quoque vidit mulierem quandam paralyticam, cuius venter constipatus erat per mensem vnum, quamuis venter sanorum non constipatur per quinque dies, sed emittitur de eis substantia sicca. Medicus tamen senior Delphius, qui ad templum nouum habitabat, vt mihi retulit probus sanè, qui nisi octauo vel septimo quoque die prius aluum deponebat, hic tamen ex leui apoplexia in paralysem incidens, à qua mediocriter curatus, senex tamen postea subitò obiit. Impossibile tamen est (teste Auic.) ventrem diu constipari, quin inflatur, & magnificetur, & non diu post imerscit. Hic tamen nobilis ex longa fecium retentione non habuit ventrem inflatum, nec subitò mortuus est, sed post tres menses, & tres dies, cum fecès restricta spontè exonerabantur, tunc prius mortuus est. Cum hunc casum Hughoni Nieuenio medico Haghano narrarem, referebat se agrotum habuisse qui per sex menses aluum non deposuerat, nisi globulo plumbeo rotundo deglutito suo pondere dilabente tandem aluum solutam esse, globulo vnà cum fecibus exeunte, & ita agrum

prater

Historia mitabilis De stypticitate ventris. Sermone 5. cap. 37. De cura stypticitatis ventris.

Cap. De cholica.

Causæ quar-
tanæ conti-
nuæ.

præter opinionem conualuisse, quod ego vix crediderim: verùm istis omiſſis ad quartanam continuam redeamus, quæ raro per se incipit cùm potius consequitur alias febres continuas & propriè acutas: magna ex parte fit à sanguine melancholico, vel infecto multa melancholia in massa sanguinis relicta ob lienem infirmum vel obstructum. Hæc autem si sola quantitate peccat, icterum nigrum, si putrescat, febrem inducit. At hæc melancholia augetur ingestu cibis crassioribus, melancholicis, metu, tristitia longa præcedente, solitudine, tempore autumnii, in senibus, vt in hoc nobili viro euenit. Et quamuis quartana continua admodum raro cõtingat, vt omnes referunt auctores; hæc ipsa tamen ex humore melancholico coarctato & putrefacto intra venas contingere potest, differtq; ab intermittente, licet ab eadem materia fiat: in continua non fit interpolatio, neque frigus, horror, aut horripilatio, verùm de quarto in quartum diem magis exacerbatur: licet non omnino intermitat, sed duobus diebus sese remittat, non tamen omnino sine febre: quia continua secundum humoris propriam naturam, & fit quemadmodum intermittens à melancholia naturali vel non naturali intra vasa putrescente. Eadem causæ in vtriusq; locum habent secundum magis & minus valentiores fuerint, ita & signa, præterquam quod in continuis non fiat horror, aut frigus: quamuis in eius principio aliquando retracto calore apparet in extremitatibus frigus, quod tamen est absque rigore, & exacerbatur de quarto in quartum diem: (vt dictum est) tepescit in aliis diebus, habetq; 24. horas in summo labore, & 48. in falsa quiete. Reliqua cum proportione respondent: pulsus quidem initio paruus, tardus, & occultus, postea magnus, plenus, & celerior quàm in intermittente, & in statu magis intenditur. Calor febrilis primò lentus, mox continuus, sitis adest vehementior, subinde lingua asperior cum siccitate

Signa conti-
nuæ quarta-
næ.

rate. Sed hæc omnia variantur iuxta speciem melancholia. à naturali, si victus præcesserit melancholicus, regio sit frigida & sicca, tempus autumnale, etas senilis. à sanguinea melancholia, vt habitus crassus, bona constitutio corporis, victus sanguinem generans, oris dulcedo, sitis modica, somnus grauior, aer, tempus anni, regio, hæc inquam ad calidum & humidum inclinãtia, pulsus præcedenti latior, vrina rufa, vel subrufa cum obscuritate quadam & crassitie, æger minimè iracundus. à biliosa verò melancholia, febris biliosa præcedens, victus ratio adurens, horror, sitis, sudor, vigilia calor, furorq;, eruntq;, symptomata intensiora, quibus accedit regio, tempus anni, aer ad calidum & siccum inclinãtia, temperies biliosa, vrina intensa, citrina, rufa subrufa, tenuis, pulsus velocior. idem de melancholia pituitosa coniectandum, si hæc adierunt, temperatura pituitosa, febris phlegmatica præcedens, tempusq;, anni, regio, aer, & reliqua omnia frigida, victus frigidus præcedens, æger dum incipit incallescere iterum frigidior euadens, & ob materiæ viscositatem paroxysmi longiores fiunt, sudorq; tardior est, & variatio quidem in pulsu cum quadam mollietie adierit, vrina crassior, minus intensa, sitis exigua, somnus grauis. Ex quibus dictis faciliè speciem quartana colligemus, cuius causa curatio etiam varianda erit.

OBSERVATIO XXXV. DE
CONTINVA QVARTANA,
vnà cum tabe & hecãtica.

CVM autem quartana continua lentum habeat calorem, vehementer tamen corpori profundè insertum, quemadmodum & hecãtica, quare maxime cauendum ne in eam transmutetur, si in eam non transierit, quamuis quartana continua multò periculosior,

loſior ſemper ſit intermittente, vt plurimum ſit ſalutariſ, modò apud ægrum, neque medicum, aut aſtantes error committatur. Solet quandoque cum hec- tica commiſceri, ita vt quarto die videatur hec- tica febris præter conſuetudinem exacerbari. quamvis hoc rariffimè contingit, & ſi eueniat, plerumque tunc lethalis eſt. hoc nos aliquando vnà cum Henrico Vergrico medico Haghano doctiſſimo in proba matrona, vxore Iohannis Pynſon, obſeruauimus, quæ in adibus Domini de Waſſenars in Hagha Comitibus decumbebat; quæ cum per aliquot meſes decubuiſſet tandem vera tabe, pulmoneque exulcerato è vita diſceſſit. cui & hec- tica febris aderat, quæ quarto die ingraueſcere ſolebat, etiam ſumpto cibo ob hec- tica mixtam cum febre continua quartana. Verùm poſtea hec- tica magis quartanam ſuperante, amplius quarto die non exacerbabatur, verùm lentè continuo affligente præcipuè ab aſſumpto cibo, in magna copia pus quotidie exſpuente, atque hec- tica longo tempore ſola ingraueſcente, tandem poſt multa & varia remedia adhibita fruſtra, macie extreme conſumpta periit.

S C H O L I A.

Prognofica
continua
quartana.

CONTINVA quartana minus tuta intermittenti- bus, imò maxime periculofa: cum enim iſta febres pendeant ex humore frigido & ſicco, ex humore ſatis natura aduerſante, quotieſcunque aliqua ex parte hic ſuccus inſià incipiat, ilicò extra venas propellitur, non aliam ob cauſam quàm propter inimicitiam quæ eſt inter humorem & naturam, quæ calido & humido conſeruat, cui hic ſiccus valdè aduerſatur: & propterea optimè dixit Gale- nus 2. De diſſ. feb. cap. 2. vbi materia in venis retineatur;
non

non sit citra periculum agri: non tamen semper est lethalis, interim vâldè periculosa, neque tuta, quanquam eadem signa prognostica habeat, qua intermittens, huc transferri possunt. At videbimus sapius quartanas intermittentes, continuas rarissimè, quæ etiam ceteris paribus (vt iam dictum est) intermittentibus deteriores sunt, quamuis citius terminantur, licet teste Arnol'do de Villa-Noua multoties in quadragesimum diem extendantur, neque tunc tenuiori diæta insisterendum, cum sit ægritudo chronica. Si ad hecticam inclinet, maxime necem infert, vt nunc ostendimus. Ex istis iam dictis constat indicationes curandi easdem esse cum intermittentibus, quanquam in continua minus expleri possent, neque tam facîle salutem prædicemus, quamuis non semper sit lethalis. Præterea licet hæc magnam similitudinem curationis habeat cum intermittente, ab huius tamen curatione nonnihil variatur, nam hæc qua continua est, multo diligentius curanda erit, respectu etiam diuersitatum, quæ in materia melancholica esse possunt, vt in Scholio præcedente latius ostendimus. Secundo, quia virtutem magis lædit & prostermit. Tertio, cum causa eius antecedens & coniuncta sit in venis ipsis, & ceteris paribus, sanguis quoque in ea magis ebullit. Dissert quoque curatio ex parte diæta: qua in continua tenuior esse debet, nam hæc breuior intermittente, & quo ad symptomata, vehementior, & virtutem plus grauans quàm intermittens. idè non tam citò carnes dabimus in continua vt intermittente: quia intermittens posset habere multas crises: continua tantum vnâ, cum materia sit in venis stimulans virtutem, & idè quo ad statum attinet, oportet diuersimodè victum instituere. in hac quoque frigidiora magis, minus verò calida administrabimus, exempli causa, si vino vtendum, magis limphandum quàm in intermittente: imò sape etiam in totum à vino cogimur abstinere, & sic carnes

Curatio con-
tinuæ quar-
tanæ.

carnes cum frigidis appropriatis alterabimus. eodem modo coniectandum de aliis rebus naturalibus ad frigidum magis inclinantibus. Præterea quo ad alia remedia, ex parte lenitionis ventris, digestionis, euacuationis (vt summam rem complectamur) conueniunt in continua lenitiua magis lenia, quàm acuta, ita & de clysteribus & glandibus sentiendum. De digerentibus verò à debilioribus ad fortiora solent auctores procedere, verbi gratia, à syrupo acetoso in materia biliosa, ad oximel. primo addendo se. frig. aperitiua, postea calida ac radices aperitiuas, iisdem addentes qua melancholiam respiciunt, vt epithimum. ita & euacuantia debiliora esse debent quàm in intermittente, alterantia quoque & roborantia frigidiora, vel remissè calida, & magis in continua humectationi studendum. In hac quoque non minus quàm in aliis continuis febribus conuenit sanguinis detractio, aluo prius subducta. Hanc enim necessariam dicebat Auic. cum sanguis feruescens communiter melancholiam commixtus sit, & per phlebotomiam tractioni paratior fiat, & cum materia sit in vena, statim ab initio vena secanda: quia minus inducias dat hæc febris. si reliqua indicia mittendi sanguinis adsint, sanguis ab initio mitti potest, superfluitatibus communibus primò per glandem aut clysterem eductis, aut potione aliqua leniente. præstantiores medici hic eligunt venam sinistri brachij lienarem, quæ magis consentit lieni, cum hic maxima pars materiae collecta sit: alij verò ex saluataella sinistra manus: mulieribus autem ex saphena, modò non sint grauida, & menses restricti sint, ac causam præbeant melancholici humoris. Misso sanguine, duobus aut tribus diebus interpositis, cum hæc febris in multos dies extenditur, neque perinde acuta est vt reliqua continua, dandum est aliquod medicamentum leniens, vt castia, catholicon cum decocto mercurialis, vel sero lactis, vel decocto passul. polipod.

Venz sectio.

Medicamentum leniens.

polipod. senne & aliis humorem melancholicum respicientibus, ratione semper habita ad speciem melancholia, qua febrim infert. Ad alterandum verò & concoquendum valent syrapi humectantes leniter & refrigerantes, vel temperati in calido & frigido. Refrigerant & humectant syr. viol. lactuca, portulaca. Temperati sunt syr. de borag. de buglossa. Vtuntur præterea syrupo de fumaria simplici, vel de acetos. citri si magnus est ardor. Addimus & aquas eiusdem facultatis, vt viol. portulaca, cucurbita, bugloss. borag. & in biliosis naturis, cicorea, end. Si ex adusta bile generata est melancholia, conuenit syr. de end. simplex, & compositus. Sed compositus non est vtendum ante humorem ex parte coctum. Aboali filius primò dabit syr. acetosum, deinde oximel simplex cum aq. end. scariola, buglossa, vel cum earundem herbarum decocto, additis seminibus cucurbita, melonis, & similibus. Solutiua sint primò lenia, ex castia, catholico, sene, postea adiecta confectione hamech. vel dentur decocta simul preparantia & euacuantia melancholiam, ex curatione quartana intermittens collecta, tamen minus calida, vt dictum est, humectantia non negligendo, quæq; siccitatem melancholiae contemperant. Si ventrem mouere non velimus, sed tantum alterare, & digerere, abstinemus potius tunc à syrapis laxantibus, quorum vis tunc obtunditur, & si ventrem non mouent, plus officium quàm profunt. At postea cum hac febris diuturnior sit, post euacuationes aliquas factas, possumus tunc vii magis laxantibus & syrapis compositis, vt de fumo-terra, de pomis, de epithymo tales quoque magis purgant post iniectum clysterem. & vbi aluus restricta est, quarto quoque die repetere oportet. Non desunt qui etiam hinc vtuntur vng. & emplastris solutiuis supra ventrem & umbilicum, quorum copiam habes apud Villo-Nouanum cap. proprio De feb. continua quartana. Id quoque memoria

Syrapi alte-
rantes & cō-
coquentes.

Arnoldus de
Villa-Noua,
lib. 4. bre-
uiarij cap. 31
De feb. quar-
tana.

T com-

commendandum ut à mitioribus, ad fortiora deueniamus ob materiam melancholicam educationi rebellem, & si cum bile misceatur, quæ facilius educitur, neque tunc aded fortibus utemur. Guainerius post vniuersales euacuatio- nes materia quoque prius cocta prouocat hæmorrhoides, cum hac materia commodè per illas vias repurgetur. idem præstat sanguisuga circa anum apposita sanguine fecali, à venis hæmorrhoidalibus extracto, vel per menses in mulieribus si astricti sint, modò non sint macilentæ, nec hecti- ca laborent, in quibus hic sanguis consumptus est. Alij au- tem in fine calidioribus procedunt vrinam & sudorem eli- cientibus, quæ tamen remissè calida esse debent, respectu eorum, quæ in febre intermittente adhibeantur. Exempli gratia, pro hac febre extirpanda in fine aut declinatio- ne, si demus in febre intermittente ꝓj. theriacæ, hic dabi- mus ꝑj. aut ꝑj. ꝑ. & ita de alijs. Sed & hoc notatu dignum erit. cum hac febris continua aded grauis est & periculosa, ut ægri vix mortem euadant, ided magna dili- gentia adhibenda in conseruandis ac fouendis viribus, ut

Conditæ.

vino exiguo, atque diluto restaurantibus & conditis ex conf. bugloss. borag. viol. cap. ven. corticibus citri, pul. diamarg. frig. de gemmis, vel potionibus cordialibus, ex confectioe alchermes, aq. viol. borag. syr. viol. adiectis. Si vigilia vrgeant, syrup. nympha pap. vtendum. Ci- bus vt dictum est, hic sit parcior, vel saltem mediocris, ne- que condiatur calidis, vt in intermittente, neque salis, aut vino in hac audacter vtendum. Postquam omnes nunc continuas proportionatas febres absoluerimus, nunc ad symptomaticas quasdam dictas explicandas accedamus, quæ etiam continua sunt.

OBSER-

OBSERVATIO XXXVI. DE

FEBRE LIPYRIA LETHALI.

PVELLA Delphia annos 22. nata, robusta, cete-
 uisarij famula, die 26. Octobris anno 1562. à
 meridie subitò febre correpta fuit. Huic autè mem-
 bra extrema frigeabant, interiora verò urebantur, do-
 lor in eodem loco non diu persistens, primò fini-
 strum humerum occupauit, mox ad scapulam, dein-
 de ad latus peruenit ac tandem ad ventrem inferio-
 rem, & præcordia inuasit. Ad hanc sub noctem vo-
 catus fui, & repperi eam valdè siibundam esse, licet
 lingua adedò arida non foret, erantque omnia mem-
 bra externa hominis demortui instar exsanguia, ac
 frigida, intus autem ex calore suffocabatur, ac per-
 petuò bibebat sine intermissione. Cùm autem nobis
 narrasset principium huius mali, ilicò materiam ve-
 nenosam esse ac furiosam, & turgentem iudicabam,
 cum subitò ex sinistro humero, mox ad scapulam
 demum ad sinistrum hypochondrium (vnde astan-
 tes primò pleuritidem esse iudicabant) descenderat,
 deinde ad stomachum, præcordia, & inferiorem
 ventrem, vbi malum hæsit. Pulsus huic concidebat,
 & paruus erat, quid multis? lipyriam ego febrem, ex
 genere ardentium perniciosarum, & quasi pestilen-
 tium ex materia venenosa esse iudicabam; frigore
 enim in extremis membris ita permanente, eam fe-
 brem statim lethalem esse pronuntiaui, iuxta aphor.
 48. Hippoc. lib. 4. In febribus non intermittenti-
 bus, si partes exteriores frigidae, interiores vruntur,
 & sitim habeat, lethale est. Hæc omnia iam dicta in
 hac puella erant. Cùm igitur materia venenosa, tur-
 gens, mobilisque esset, de vna parte in aliam cum

T 2 maxima

maxima angustia in ventre & stomacho: ilicò ob sitim dedi cyathum vnum ptisanæ ex hordeo mundato & glycyrriza confectæ, scilicet ℥ iij. syr. ex infus. ros. & de cichor. Nicoli cum rhabar. ana ℥ β. Valet enim hic syrupus Nicoli, contra omnem materiam venenosam tam in alterando quàm in mundificando, etiam in febre pestilenti, vt annorauit Valerius Cordus. Ceterum cum materia versus ventrem inferiorem reperet, vt glâdem iniicerent astantes mandauit, qua aluus soluta scuibalas duras excreuit, nonnulla quoque euomente, ptisanam tamen supradictam cum syrupis retinente. Mane cum rediissem, erat in eodem statu, & noctem insomnem egerat ex dolore præcordiorum ac ventris, ita intestina lancinante, vt ea ex materia venenosa perforari viderentur. leniens itaque medicamentum præscribo, cum eo ducere oportet, quò natura vergat, vt senex noster Hippocrates docuit, cum etiam materia turgente in principio magis conueniat euacuatio, venæ sectione in lipyria minus conueniente, pulsu concidente ac debili existente. etsi venæ sectio conuenisset, materia communis prius educenda erat. ideo lenitiuum medicamentum exhibui, cum solutiua in lipyria nequaquam conueniant. & folior. sene ℥ ij. bulliant in decoct. communi, & huius colaturæ accipe ℥ iij. cassiæ recens tractæ ℥ ij. diaprunis simplicis ℥ j. β. syrupi borag. (ob debilitatem) ℥ β. misce. At post horam euomuit totum cum modica bilis portione, quamuis à meridie cum rediissem semel induratas feces ac scuibalas deiecerat. Clysterem non audebam immittere, cum ilicò omnia in peius vergerent, dolore stomachum & ventrem magis magisque infestante, quanquam reppererim stomachum seu ventri-

fiam bibit, ac tandem continuò ferè vomuit biliofa, æruginea, dolore æquè hærente circa præcordia, & sic rota nocte vomitu, ac cereuifiæ potu fatigata, mane hora quinta aluus quoque per fe adeò soluta est, vt bilem sinceram continuò excreuerit, vomitu cessante, at aluo semper citatiore permanente. & cum à potu cereuifiæ frigidaæ abstinere minimè vellet, postremò crudam cereuifiæ per ventrem exoneravit. Summo manè rursus me vocarūt, at extremis membris frigidè persistentibus, cumque pulsū manu ad carpum iniecta non sentirem, quique subinde concidebat, & sese intermittebat, mortem instare prædixi, curamque sacerdotibus esse relictam. cereuifiario verò tum vxori vrgentibus quid morbi esset, cum respondiſsem ex genere pestilentium febrium esse, nempe lipyriam, eamque lethalem, puellam ilicò ab ædibus ablegandam. censebant, me dehortante minimè in moribunda consultum esse, si ad ædes maternas vel vicinos transferrent, ob fluxum vehementiorem inter manus deferentium facile expirare posse, cum in cubiculum inferius à superiori transferebatur animi deliquium incurrebat, ita vt animam agere videbatur, nisi illam extremè frigentem & exsanguem apud ignem eo tempore collocassem, vt calor ad exteriora subito deduceretur. Nam pedes manusque exsanguia erant, nec vlllo modo caleſcere potuerunt, cum ex illo motu aluum deponeret rursus. Vnde imperaui vt partes superiores fricarent ad spirituum & caloris reuocationem. In alui enim & vteri ac infernarum partium magnis fluxionibus, extremitates superiores ligandæ sunt & fricandæ, tum brachia ac manus, vbi deorsum humoris fertur impetus, vt in hæmorrhoidum quoque & vteri

vteri ac alui fluxionibus ad humoris reuocationem. vbi verò vomitus est vel sanguinis narium profluuium vehemens, tum pedes ac inferiora fricari debent, aut fœmora ligari. Frictio autem manuum conueniebat etiam si istud deliquium animi ex inflammatione aliqua internarum partium quoque originem habuisset. Solent enim subinde viscerum internarum partium inflammationes, malignas febres excitare, vt in febre lipyria, in quibus per accessionum initia, & post etiam externæ partes, ita refrigerantur, intrò reuocato calore, & sanguine, vt in scholio sequenti latius declarabimus, vt anima plerumque deficiat: quod cum accidit, fricandæ, calfaciendæ ac vinculis stringendæ sunt extremæ partes, vt foras resiliant spiritus & humores: insuper & vigiliæ sunt imperandæ, quæ calorem & sanguinem ad exteriora reuocando febrem ac inflammationem augeri prohibent. Cibis potusque in totum denegantur, ne materiam augendæ inflammationi suggerant. Optimum autem, in his quid futurum sit prænosse, & commemorata remedia ante febris accessionem efficere. At nostra hæc ægrota ex calore ignis & frictionibus, ex puppula aromate, nuce myristica, cariophyllis infarta, vinoque immerfa, pro odorato naribus admota, ad se paulatim rediit. Verùm postea me tamen dissuadente in viciniam translata, vix sacramentis à sacerdotibus adhibitis paulo post expirauit, ex febre lipyria ante tertium diem completum. Ad necem violentam tum subitanam maximè iuuasse puto continuam illam cereuifiæ frigidæ ingurgitationem, & propterea Aëtium in curatione lipyricæ rectè dixisse puto, multum potum eumque frigidum in eiusmodi febribus perniciosi-

plurimum nocere: ita memini cùm adhuc Alcmariæ praxim exercerem Theodorum Iohannem Gheertrudis Bartholdi cognatæ meæ maritum, in platea Aggere dicta commorantem, subitò febre enecatam fuisse, cum impèsè sitiret, ac præter rationem cereuisiam recentem frigidamque bibisset, qui secundo die vix morbo apparente ita extinctus est, cùm nocte præcedente nescio quot congios cereuisiæ ingurgitasset: illoque mortuo corpus liuidum & plumbeum spectabatur, ita vt à multis peste absumptus æstimaretur. Verisimile autem fuit hunc similiter ex febre lipyria lethali è vita discessisse.

SCHOLIA.

QUÆ sit febris lipyria non satis inter medicos conuenit, cum & Arabes lipyriam quoque esse volunt ex phlegmate vitreo, quam isti sicuti & hepialam de genere quotidianarum intermittentium esse prædicant, vt latius dicturi sumus libro sequenti de febris intermittibus.

Lipyria Arabum.

Lipyria Græcorum.

Finitionibus Galeni adscriptis.

Notæ.
Galenus De inæquali in-
tèperie ca. 8.
comment.
4.aphor.48.

at nunc sermo noster est de lipyria febre Græcorum, qua ad continuam refertur malignam & symptomaticam. Galenus eam in eo genere reponit, in quo propter magnitudinem interna inflammationis, & malignitatem humorum interna ardent, extrema refrigerantur, id quod in medijs corporis inflammationibus contingit. Nam internus calor, ad instar cucurbitula calorem externarum partium intro attrahit. Et sic lipyria est, ea febris, in qua extrema & superficies refrigerantur, vritur profundum, excretiones detinentur, aspera siccantibus lingua est, pulsus paruus atque obscurus: quasi calor intro se receperit, & est ardentium febrium perniciosum genus. Et ob hoc animaduersione dignum dicebat Gal. nunquid huiusmodi casus possint fieri in feb. intermittente, vt partes exteriores sint frigida, interio-

interiores verò vrantur : quod se nunquam vidisse, animo
 concepisse. nam id solummodo in febris, qua causas ab
 incendio nominantur, perniciosas, malignissimas, veluti li-
 pyrius euenire affirmat, nullamq; febrem aliam vrere cute
 refrigerata. Causa verò huius talis existit : quando aliqua
 fortis inflammatio in corporis parte profundiori, vel erysi-
 pelas euenerit: totus ex toto corpore sanguis ad locum tra-
 hitur patientem, atque aded vruntur profunda, cutis autem
 refrigeratur, vt fit in principis accessionum. Aëtius lipy-
 riam vocat quæ sequitur erysipelas ventriculi. Et ita con-
 stat hanc febrem esse symptomaticam, vt Leononus quoque
 amotauit, eò quod sequatur internas inflammationes: quæ
 cum corde vel vicinitate, vel consensu per arterias putrem
 fumum communicare possunt: veluti pleuritis, phrenitis,
 peripneumonia, cynancho, & iecoris aut lienis inflamma-
 tio. Febres lipyriæ sunt pituitosa, maligna, & lethales. Ve-
 rum Arabes longè ab hac diuersam febrem lipyriam fa-
 ciunt, vt paulo antè diximus, atque causam in pituitam
 crassam & viscidam, aut in eiusmodi bilem collectam in
 primis venis & calorem vnà cum vaporibus suffocantem
 coniiciunt, ne videlicet calor dispergatur in corpus, causam
 faciunt huius febris. Alia quoque parum verisimilia de
 hac febre prodiderunt. Ceterum lipyria Græcorum, de
 qua nunc tractamus, primùm quidem phlebotomia (quam-
 uis Aëtius de ea mentionem non facit) vt optime etiam
 Holerius imperat, curatur. Verùm in nostra ægra ob vomit-
 us illos crebros, & secessus continuos eo tempore sectio-
 nem venæ aggredi non fuimus ausi tum ob vires deiectas
 & animi deliquium. Post venæ sectionem modo conueniat,
 vsu refrigerantium maximè curatur, eodem Aëtio aucto-
 re, qui neq. venæ sectionis meminit, vt & Leononus, & alij
 quidam auctores. Iuxta Donatum eadem est huius febris
 vt ardenis dignotio, prognosticum, & curatio, particula-

Causa.

Lib. 5. cap. 88

Præfagia.

Curatio.

T 5

ribus

ribus tamen indicationibus desumptis, tum ab inflammatione, qua cum putredine copulata est, seu erysipelate in his febribus, tum etiam à parte affecta, in qua talis genita est inflammatio, seu erysipelas. Admonet contra Neapolitanos medicos in hac febre abstinendum esse ab illa confectioe à mesue Alchermes dicta. Particularius verò curatur per frigidorum & humidorum intus assumptionem, & forinsecus appositionem. Cibus verò sit, cremor ptisana, cucurbita, pepones, endiuia, lactuca pura frigida elota: atque sic quidem accepta optima sunt: si verò opus fuerit aliquando ad preces agrorum, insuauitatem ipsarum mitigare, acetum multa aqua frigida admixtum ad intinctum concedemus. Ante vigorem frigida non est danda, nisi ab aegroto cogamur, cui mos sit frigidam bibere, & qui sitim non ferat. In vigore autem frigida contentiosa vtendum (sic autem appellare solemus cum semel frigidissimam & multam damus.) Balneum non ratione febris, sed ipsius inflammationis denegatur. Forinsecus ipse lactuce succus aptus est, imò etiam semperuiui, intybi, portulaca, atriplicis, solani, plantaginis, ac vuarum acerbarum cum pane sicco trito & modico rosaceo, & his qua similiter resiccant. R. succi semperuiui, plantaginis, portulaca, vuar. acerbarum ana p. æ. farina hordei q. s. ad faciendum cataplasma liquidissimum, misce; idq; duplici linteolo infartum praecordia impone, ibiq; immorari finito donec tepidum factum fuerit. postea tolle, ac alterum appone, sicq; vicissim, donec aeger sentiat profunditatem quodammodo refrigeratam & à sui liberetur. Hac post vena sectionem ab Holerio commendantur. Si verò erysipelas phlegmonodes circa praecordia fuerit, etiam oleum ompharinum & rosaceum admiscere poteris. Aëtius casum narrat notatum dignum in lipyria febre, quem hic vtilem apponendum censemus. Viseram (inquit) olim mulierem voce intercepta

Cibus.

88. q. 1. 1. 1.

Potus.

Balneum.

Quae forinsecus applicantur.

Historia Aëtij de lipyria feb. lib. 5. cap. 88.

cepta supinam solo recubantem, pulsu formicarum motum imitante, manibus pedibusq; algefactis. Putavi morbum hunc esse calidum: nam præter eas perniciosissimas notas, deprehendi quoque anhelitum crebriorem, insignis anxietatis & calidioris ægritudinis illa aut thoraces obsidentis indicium. ferebatur ab aliquo astantium, audiuisse se exclamantem mulierem stomachum sibi incendio torqueri, gelidãq; potandã ingenti desiderio tabescere, vnde & paupimenti frigiditatem iacens attrectando quæritabat. Hinc ego capta fiducia frigida cochleare bis ac ter in os violente iniiciens percepi aquam sensim labiis arenibus attrahi, atque inde colligens ob igneum in ventriculo inherentem affectum, frigidam plane appeti, ilicò vberius propinaui: confestim oculis annuere, indicare, ita fieri oportere. Tunc ego diacodium cum cuidio vino frigida diluto in os infudi, nec multo postea cum iam sensim musitaret, plusculum potus exhibui vini suavis pro cuidio frigida mixto, illeuiq; os ventriculi sedo & lactuca cum pane trito & rosaceo, frigentiaq; applicaui ob morbi caliditatem, & quoddã æstas adesset, donec ægra frigiditatem perciperet. Hac de febre lipyria Græcorum, nunc de febre typhode dicta huic non dissimili exemplum adiuciamus.

OBSERVATIO XXXVII.

DE FEBRE TYPHODE.

IVVENIS Leydanus filius Iohannis Rossenij Ianonis, malo viuendi genere tum victu pessimo vsus, tum vino liberaliore, cumq; in publicis ludis diaboli laruati personam ageret, hinc inde cursitando incaluit, multoque magis cum copiosè claretum (vinum Hippocraticum vulgo vocat) ingurgitasset, canicula vrente, anno 1562. in febrem ardentem,
mox

mox in typhodem febrem dictam, hepate erysipelate infecto, incidit. Eo tempore ad hunc accitus fuit quidam pharmacopæus, qui medicinam exercebat cum multorum admiratione, eorum tamen qui stultè apothecarios pro medicis habent, quibus satis est ut officinam bene instruant. Hic autem cum parum tritus in curatione febris ardentis esset, ac paulò negligentior, eundem subinde tantùm inuisendo & tandem febre increcente & fortè non probis adhibitis remediis, febris illa non bene curata fuit, imò in hepatis apostema transiit. Febre quidem non desinente, licet malum protractum sit ad sex septimanas, tunc prius pater huius ægri decumbentis me vocavit, apostemate iocinoris iam confirmato, quod secundum omnes medicos illustres, incurabile est. Cumque ad eum peruenissem, iam macie consumptus erat ex nimio & intolerabili dolore hypochondrij dextri, quem statim ab initio mali perpessus erat. repperi tumorem, qui exterius se manifestabat, quem pharmacopæus medicinam factitans, ne attingerat quidem, ut æger tunc mihi narrabat, tantum abest ut eum animaduernerit, qui sic ægrum hactenus enormi dolore conflictatum & incuratum ad tempus reliquerat, quamuis videret miserum ægro- tantem in dies vehementiore dolore pessum iri. Lingua autem huic cum ad eum primò venissem, erat sicca, aspera, arida, & nigra, sitis vehementior illum vrgebat, erantque hæc omnia tum calor febrilis (ut ex sermone ægri intelligebam) ab initio morbi vehementissima, & adeò sæuissima, ut sese præ calore continere non posset, ita ut non dubitandum fuerit ex omnibus signis quæ adfuisse narrabat æger, hanc febrem typhodem fuisse, quamuis sex septimanis

nunc

nunc præteritis febris magis lenta foret, ob erysipelas vel inflammationem iocinoris malè ab initio à pharmacopola, non autem medico curatam. Cùm autem malum hoc incurabile esse animaduertentem, neque aliquis medicus doctus agrotanti perpetuò adesset, Hubertum eius vr̄bis medicum vnà vocari iussi, cùm diu apud agrum permanere non poteram. Communi itaque consilio, fomenta, emplastra mollificantia, interim & hepatis robur addentia, doloremque mitigantia, vt fieri debebat, adhibuimus. Quarto autè die nostræ vocationis, postquàm duos ferè menses decubuisset (prius vocatus cum extremè laboraret) sub inferioribus costis, è regione hepatis, percepimus maturum esse apostema, quod scalpello exterius statim aperiendum esse proposuimus, vt si fortè illud ipsum in velamine hepatis esset, æger liberari posset, si verò in hepatis substantia esset, impossibile, vt tunc curari possit. At cùm valdè debilis æger existeret, ne inter manus chirurgi periret, dum fieret apertio, tutius esse sentiebat Hubertus id per ruptorium quàm incisionem fieri, quanquam citius per scalpellum aperiretur absque minore dolore, licet ob vulgi tamen calumniam eius opinionem pro hoc tempore secuti sumus. Accito igitur chirurgo, ruptorium ex capitello impositum est descriptione **Montani** consultatione 113. quod intra duas horas escharam absque dolore faciebat. componitur autem ex cinere ficuum aut quercuum aut sarmentorum, fabarum & sit ad spissitudinem coctum lixiuium, quod exsiccat, additur deinde calx viua. Quanquam optimam faceret operationem & escharam, tamen cùm protraheretur tempus antequam ea excideret, propterea vt iuuenem citius à dolore, &

copia

copia puris liberaremus, potius abscessum adhuc scalpello aperiendum esse duximus, facto tamen prius prognostico, quod æger moreretur, si apostema in substantia hepatis confisteret, ne etiam nos negligentiae incularent, quod minus citò aperuissemus, cuius causa æger mortem incurrisset. Scalpello dextrè leuiterque abscessus per chirurgum apertus est. Primò quidem effluxit quasi pus album, sed non valde copiosum, neque dolor mitigatus est, quod pessimum erat signum, eoque peius cum altero die subsequenti, etiam per inferiora excreuerit purulenta, putida, corrupta, malè olentia atque fœtida, quæ decernebant apostema ad substantiam hepatis peruenisse. Tertio die post apertionem (præhabita prædictione ex Hippocrate, si instar amurcæ pus excerneret, malum lethale esse) æger mortuus est. Curatio enim apostematis hepatis vana & cassa est, nam totum corpus cum eo ruat necesse est, cum sit membrum principale & organum sanguificationis. Propterea cum ægrum in tali statu inuenissemus, mortem prædiximus, ita ut non solum tuti à calumniis fuerimus, verum etiam magnum honorem ex illo prognostico apud multos consecuti simus.

S C H O L I A.

DE inflammatione hepatis seu apostemate datus a genus, cum de morbis particularibus sermonem habituri sumus, at nunc de febre typhode, qua iuuenis hic prius laborauit, dicamus. Erat autem hæc febris, sicuti superior symptomatica. omnis enim symptomatica (vt dictum est prius) in genere continuarum est. Neque vnquam visa est intermittens. Huius proxima materia continens causa non in venis est maioribus, sed in parte aliqua piam, è qua

Omnis febris symptomatica continua est.

aut

aut putredinis quiddam, aut deter putridusq; vapor in cor obrepit. Eius quidem genera multa. vnum inflammationes sequitur, quod & ipsum est multiplex. Cum enim aut externa, aut distans est inflammatio, non nisi ephemera febris accenditur, quod solus calor in partium continuatione in cor euadat. At si partium interiorum maximeq; principum & cordi vicinarum, vel phlegmone, vel erysipelas est, sanguis biliosus putrescens aut illis in cor subit, aut tetrum putremq; de se vaporem in ipsum emittit, è quo per arterias fuso putrida fit febris. Sic à phrenitide, ab angina, peripneumonia, phthisi, pleuritide, hepaticide, splenitide, & à nephritide, febris fit phlegmonodes. Ab erysipelate typhodes, ea quoque grauior, quò pars affecta nobilior cordiq; vicinior fuerit. Aëtius verò febres symptomaticas, quæ fiunt in visceribus, ex erysipelate hoc modo distinguit. Si erysipelas fuerit in ventriculo, febris quæ inde incenditur, dicitur lipyria, de qua paulo antè diximus. Si in hepate, typhodes. Si verò in pulmone erysipelas consistit, tunc appellatur crymodes febris. Nonnunquam tamen inflammatio, quæ febris symptomatica origo est, per initia quasi inuoluta iacet, at febris eius symptomatica admodum conspicua est: vtraque acuta est, & putredinis notas exhibet, sed symptomatica nullis statis periodis exacuitur, vrina nullum putredinis indicium habent, nisi ex affecta sede, putredo forsitan obrepit in venas: si non statim initio, mox tamen inflammate sedis indicia proferent raro vel septimo, vel quartodecimo aliisque decretoriis iudicio soluitur. In primaria febre continua hisce contraria apparent omnia. Alterum febris symptomatica genus multo obscurius est eam febre continente. Fernelius lentam appellat. Oritur enim non è visceris partisue cuiusque inflammatione, sed è latente obstructione & putredine, quæ visceri contumaciter inhaerescit impactaq; est, aded vt & ipsa

putredinis
inflammationes
sequitur quod
ipsum est multiplex

Febris Phlegmonodes.

Lipyria.
Typhodes
Aëtius lib. 5.
cap. 88.
Febris crymodes.

Febris
symptomatica
genus multo
obscurius est
eam febre
continente

Febris symptomatica, quæ lenta & simplex est.

ipsa visceris substantia plerumque labefactetur. Putredinis portio nonnunquam in venas effusa sanguini permiscetur. Hæc motus præ se fert symptomatica eius quæ aut phlegmonodes, aut typhodes appellatur. Distinguitur autem quod omnium putridarum est mitissima. æger nullo graui symptomate premitur, sæpe nec se egrotare putat. Putredinis tamen nota interdum elucent in vrinis: pulsus frequens, celer, & inæqualis, non tamen magnus, aut vehemens, vires imbecillæ & languidæ collabuntur, vt ne progredi æger possit: corporis moles, etiamsi alimentum sumitur, sensim liquefcit. Diurna etiam hæc febris est, quæ reliquarum continuarum terminos prætergreditur, nec vigesimo, nec interdum quadragesimo soluitur. Huius cum suspicio est, fomes querendus, omnesq; corporis partes animo sensuq; lustrandæ sunt, dum signis conspicuum sit, in quas parte consistat, sæpe in ventriculo, aut in iecore, aut liene, mesenterio, nonnunquam in pulmonibus cuiusvis humoris seminalis putredo cumulata hanc excitat. Sedulo igitur obseruanda sunt hypochondria & hypogastrium, num in his tumoris sensus cuiusdam insit. Huius febris exemplum vidimus in nauta Delphio, qui tandem circa orificium ventriculi in furcula, postea descendente, in musculis ventris passus est abscessum, qui apertus fuit & tandem post multos dolores & labores curatus fuit, quamuis postea recidiuam incurrens, in lienteriam incidit, ex qua mortuus est. Sæpe etiam vel in cachexia, vel in fœdis virginum coloribus, serose pituitæ, lenis putredo illam protulit. & hæc quidem lenta simplex appellatur. Altera est lenta periculiosior, quæ non solum ex impacti humoris, verum etiam ex visceris cui insidet, corruptione putredineq; emergit. Iecoris, pulmonis, cerebri, ac lienis, interdum etiam renis, distantium partium corruptela, simplexq; putredo, tametsi nullo putri humore comitatur, quoniam tamen expiratione graui cor
 asiduo

Lenta symptomatica non simplex, sed periculiosior.

assiduo laceffit, continuam febrem non aliter quam putridus humor suscitatur: eamque, symptomaticam ac omnino lentam: hanc plerique rerum assinitate ducti, hecticam dixerunt, iisdem notis se prodit atque nunc exposita. Internoscitur autem, quod sensim editur, multoque tempore procedit: aliis ferè morbis succedit, ut hæc febris de qua nunc agimus, à typhode vera, scilicet ab erysipelate: nihil vel minimum euacuatione mitescit, nullis cedit remediis, sed iis sæpe exasperatur, sensum ac plerumque, sine sensu hominem extenuat & marcore conficit, quemadmodum etiam euenit genero illius Iohannis Potlerdi apud Delphos Geometra insignis amici nostri familiaris, qui ex abscessu hepatis, licet exterius scalpello aperto, substantia eiusdem putrefacta amurcam per vulnus reddente, tandem consumptus obiit. Idem euenire potest in pulmone exulcerato, quemadmodum ægro decumbenti longo tempore in nosocomio Delphensi contigit, qui vulneratus in pulmone, eoque tandem putrefacto, ex tali febre contabuit, licet ex manibus chirurgorum fractus, ab Empirico illo gibboso, qui ei sanitatem pollicebatur (ut impostores solent) non diu superstes mansit, cumque, sectio post eius obitum facile causam mortis aperuisset, media pars pulmonis consumpta ac pure soluta spectabatur. At in altero vulnerato antea in eodem nosocomio, qui ultra annum cum dimidio ibidem decubuerat, in sectione ipsa tota substantia pulmonis aded cum pure longo tempore excreta videbatur, ut cor denudatum sine pulmone (dictu mirum) spectaretur. Hoc genus febris quæ phthisim comitatur, inter hecticam minimè recēset Fernelius, sed putridam ait esse ex putrescente pulmonum substantia, neque enim necesse est, inquit, putridam omnem in humore constitui. Verum hæc febris qua noster iuuenis in principio laborare visus est, de qua nunc sermonem habemus, erat vero typhodes, quamuis postea in lentam illam

Curatio typhodis & crymodis.

febrem transierit, ex iecoris substantia putrefacta tandem & ulcerata, & sic paulatim, ut alij iam supradicta, extenuatus est non aliter, quam in iis fieri solet quibus pulmonis substantia putrescit. At typhodes quæ ex hepatis eryspelate fit, sicut & crymodes ex pulmonis eryspelate (teste Aëtio) quo ad curationem attinet, indigent edulsi, potionibus, & extrinsecus linimentis refrigerantibus & humectantibus, & vigente morbo frigida potio strenuè ingerenda est, tum iis utendum, qualia de febris lityria curatione enarravimus. Cumq; & huius febris curationem Aëtius describat lib. 5. cap. 88. ad illum locum lectorem relegamus, cum non opus sit eadem hic interserere. Nam & febres ex inflammatione viscerum curantur indicatione sumpta à febris ipsis, tum à sede affecta, quæ in propriis locis describuntur: sic in febre pleuritica videndum quomodo pleuritis curetur, & ita de aliis viscerum inflammationibus. Hæc de febris symptomatibus, quæ etiam continua sunt dicta, sufficiant, quibus & alias continuas malignas quæ subsequantur adiungemus: ut omnis tractatio particularis de febris continuis hoc libro finiatur.

OBSERVAT. XXXVIII. DE FEBRE

QUÆ ASSODES GRÆCIS DICITUR.

VIDVA illa, quæ in platea Vaccea Delphis habitabat, cuius maritus in stagno seu lacu Harlemensi (cui tamen ob latitudinem mare quoque nomen est) in naui vel potius cymba, tempestate ob oriente, aqua obrutus perierat: hæc ipsa nata circiter annos quadraginta in fine mensis Iulij anno 1566. canicula adhuc æstivante, febre Assode correpta est, ita angebatur, ut in lecto manere non posset, neque ullam decubitus figuram servare, omnia fastidiebat, hypo-

hypochondria maximè intendebantur, sitiebat, vigilabat. Ad hanc tertio die accitus, animaduerti membra externa frigida esse, quodque præ angustia sese iactaret, neque in vno consistere loco posset, valida siti premente: tandem tum infrà tum suprà multa biliosa, & simul acra deiecit, bilem quoque prassinam cum crasso humore mixtam: quæ in syncopen prolapsa cum intensissimo stomachi dolore ac lancinatione, & hypochondriorum tensione, vt iam animam exspirare videretur. Ex his omnibus quidem signis percepi febrem continuam esse eamque periculosam, quæ Græcis Assodes dicitur. circa stomachum se exuri clamabat. Cùm autem plurima suprà infraque deiceret (vt dictum est) exhibui decoctum hordei communis cum oxizacch. quo potu maximè delectabatur, qui egregiè non modò iuuabat, verùm etiam sitim extinguebat: mox & continuo lambendum dedi rob. de ribes in quo tabellæ manus Christi dictæ immixtæ erant. Stomachum verò inunxi oleo cidoniorum. Post quartum diem fluxus mitior factus est, & calor febrilis tum sitis minorabatur. tenuissima vtebar diætâ. Potus erat aqua hordei, cum oxizacch. Postea pro cibo solo hordeato vsi sumus. Septimo verò die cùm antea ab omnibus pro deplorata haberetur, probè curata fuit.

SCHOLIA.

HIPPOCRATES loquens de istis febribus malignis
4. De vict. rat. in morb. acutis. dicit, quibus febres
graues & implacida sunt, & hypochondria contendunt,
iacentesq; agri se continere non possunt, atque extrema
frigescunt, absolutissima diligentia tum custodia indigent,
eosq; ita degere oportet, vt nihil præter aquosum oximel.

Hippocra-
tes.

ἀκατάεικτες
febriles.

Causa.

Notæ.

Præſagia.

Curatio.

atingant, ſorbitiõnem non dabis, donec ſeſe malum remiſerit, & vrina matura fuerint. Galenus ſupra hunc textum in commento, Hippocrates, inquit, ἀκατάεικτες febres appellat, in quibus ægri ἀκατάεικτες, id eſt, grauiter afficiuntur, atque implacide moleſteq; ſe habent, difficilis autem tolerantia, atque implacitas ſequitur interdum febrem immobilem & æſtuofam, ſæpius quoque & ſtomachi malitiam, id eſt, os ventriculi infeſtans. Eſt autem materia huius, vt ex eodem commento conſtat, humor craſſus alioqui acris & bilioſus, tunicis ſtomachi imbibitus. Fit quoque ex ardore (vt Holerius doctiſſimus annotauit) licet ex dolore interiori, alioqui grauiore quedam accidentia eius febris eſſe poſſunt. Cognoscemus autem hanc febrem ex eo, quod perpetuò iactantur ægri, nec vllam ſeruant figuram decubitus, omnia quoque ſaſtidiunt, (vt dictum eſt) hypochondria contenduntur, ſitiunt, vigilat, aut in leui ſomno delirant. Peſimum hoc genus februm eſt, in quo ceſſiter pulſus concidunt, & occaſio præripitur maiorum remediõrum, ideo rectè Hippocrates dixit, diligentia maiore opus eſſe: hinc poſtea quoque ſæpe mortem inferens. Coniectura autem colligere oportet ex vrinis quidnam futurum ſit, nempe craſſiores, pallidiores, meliores: tenuiores verò, & nigriores, pernicioſa magis. Quod ad curationem attinet: Hippocrates diluto oximeli vtitur non ſine cauſa, (teſte Galeno) vtpote cum craſſos humores glutinoſosq; incidat abſque calore vehementi: diluto verò, vt melius tranſeat. Holerius eius loco vtitur, ſyrupo acetoso. & nos rectè oxizach. cum bilioſus humor exiſtat, & calor acrior adſit. Holerius etiam diluto abſynthij & hordeato ex hordeo integro. Nos autem ob fluxum crebriorem in hac ægra & ob vomitum hordeato uſi ſumus, ex hordeo mundato, amigdalis dulcibus depilatis piſtiſq; adiectis inſtar emulſorij loco cibi: alioqui victus incidens & refrigerans eſſe debet:

debet: propterea etiam citria mala per taleolos incisa, amotis corticibus exterioribus saccharoq; aspersa concessimus, tam pro siti, quàm pro putredine febris & materia incisione. Hippocrates tenuissimè nutriendum esse precipit, siquidem vires permittam: neque sorbitiones admittit, antequam vrina maturentur, & malum remittatur. Purgatio, quamuis de ea non sit mentio apud Hippocratem, debet esse leuis ex rhabar. sed in nostra ob fluxum minus conueniebat. Iuxta Hippocratem quoque eger iaceat in conclau obsuro, lecto quidem molli, nec minimè se iactare aut proiicere debet, diutiusq; positum sustinendo. Hec, inquit Galenus in commento, maturatoria auxilia sunt, quæq; angorem & molestiam tollunt, coctionem iuuant, & vires conseruat. eaq; de causa in conclau nostra egrotantis, vitreis fenestris velamen apponi iussi. quæ simul ad somnum conciliandum iuuabant. Deinde Hippocrates ad topica remedia veniens, hypochondrium semine lini illinit, tepido quidem ex aqua & oleo cocto. Hoc molli, teste Galeno, nec manifestè calfacit: quæ maximè expostulat omnis phlegmone, cum & hæc maturent & per halitum digerant. Idem præstat hydræleon in quo semen lini, althea, incoctum sit. farina quoque hordeacea ex eodem hydræleo instar cataplasmatum subacta & hypochondriis imposta. Verum nos in nostra egra ob vomitum & fluxum ad maiorem roborationem stomachum oleo cotoneorum inunximus, & tandem aliis enumeratis remediis in obseruatione precedente, sana euasit.

Topica.

OBSERVATIO XXXIX. DE
FEBRE CARDIACA DICTA.

VIR annorum triginta, baiulus, raræ constitutionis ac biliosus, cum valdè æstualet ac febrilet, in syncopen lapsus est. Hic autem decumbebat
V 3 in ag-

310 OBSERVAT. DE FEBRIB.

in Aggerè nouo longo (ita enim plateæ nomen erat) Delphis, canicula seu syrio etiam ardente. Ad hunc vnâ cum pharmacopæo deductus (nam vxor huius ægri nutrix pharmacopæi erat) inueni eundem valdè æstuantem cum spiratione admodum crebra & frequenti : cogebatur rectè sedere non aliter quàm asthmatici solent, & cùm semel sputum cruentum expectorauerat, vt mihi tunc narrabatur, prima fronte suspicabar peripneumoniam adesse, sed me præsentè nequaquam, cùm neque tussis vlla adfuerit. Sed animaduerti circa cor ipsum maximè dolere, cuius causâ facilè etiam syncopen incurrebat, & cùm æstus vehemens adesset, certis rationibus adductus fui hanc febrem illam esse, quæ à medicis cardiaca dicitur, de qua etiam Holerius obiter mentionem fecit. idèò ilicò sanguinem detrahere iubeo, sed parcius, aërem quoque frigidiorè, tum victum humectantem ac refrigerantem adhibeo: cor autem conforto cum syrupo de limonibus, de acetos. citri & tabulis manus Christi perlatis. Cumque ei alius facilè ex syrupo violaceo, tum rosaceo solutiò moueretur, alia lenitiua : neque alia pharmaca præscripsimus. Cor iulebis alterantibus refocillauimus, & post quartum diem statim post missionem sanguinis conualescere cœpit, vt in septimò omnino à febre hac maligna liberatus fuerit.

S C H O L I A.

Febris cardiaca grauis & periculosa.

NON minus grauis est & periculosa febris cardiaca, quemadmodum & affodes suprascripta. In hac vehemens æstus est, facies rubet, magnus est cordis saltus, exigua frequensq; spiratio, residere volunt vt pulmonarij, dolitant in regione cordis : inclinante morbo, sudor tenuis fit, fr-

fit frigidus aliquando, ex qua syncope & mors, vti puella euenit que ad templum nouum decumbebat. alioqui vapor calidus per cutem exit, quod medicum fallit, nisi & manum adhibeat ori, hinc enim spiritus frigidus, ex his mors. Initio sanguis detrahendus, quod Holerius quoque suadet, Curatio. aër frigidus imbibendus, flabello quoque eger ventilandus. Victus refrigerans & humectans prescribendus, deinde minimè illa omittenda que ad syncopen valent, & que in febre syncopali ex materia calidiore prosunt, de qua latius paulo post agemus. Epithemata verò hic quoque locum habent, cordi adnota ex aqua viol. nenuph. borag. mellissæ, santalis adiectis, & croci momento. Syrupi etiam hic prosunt de limonibus de acetos. citri, de acetos. nenupharis, viol. pap. acetosus simplex: ex quibus iulebi syrupi adiectis aquis cordialibus parari possent. Huc etiam spectant condita cordialia, refrigerantia, alterantia, & cor confirmantia, que variis modis ex supradictis tam febribus acutis quam ardentibus in usum reuocanda sunt. Loco lucido immorari debent, suauis aura perflato, vel naturaliter alterato, vt de causone aliàs diximus. Decubitus quoque sit altior, vt melius spirare possint.

OBSERVATIO XL. DE
FEBRE COLLIQVANTE.

GVILHELMVS Mellissæus Delphius, vir annorum sexaginta sex, qui circa fossam aqueam ad portam habitabat, qua ad Mosæ regionem itur, in febrem colliquantem incidit, cui deiectiones alui rufæ, crassiusculæ, fœtidæ, & valdè pingues, viscosæ, atque biliosæ, tum spumosæ erant: similiter & vrinæ spumosæ atque biliosæ spectabantur: facies huic conciderat, vt hominem vix agnoscerem, quem

V 4

antea

antea familiariter cognoueram. Dedimus huic rob. de ribes, cum miua cithoniorum dicta: & quia metuebamus exulcerationem intestinorum, remediis ad dysenteriam valentibus vfi sumus. Post lotiua remedia, conseruam rosaceam cum zaccharo manus Christi perlato, syrupo de portulaca, & cidoniorum præscripsimus. Pro stomacho quoque & ventre linimenta constringentia & simul roborantia. Cibus huic hordeatum erat, cum emulsione amigdalorum dulcium, prius corticibus ablatis, etiam oxigala. Et represso calore febrili, fluxus in sene extremè laborante desit, & præter omnium astantium opinionem breui admodum conualuit.

S C H O L I A.

Febres colliquantur cur pessimæ atq. malignæ.

FEBRES colliquantes pessimæ, & valdè malignæ sunt, in quibus substantia corporis multis modis diffluit, idq. aliquando paulatim, vt in marasmo, & febribus hecticis (sicuti contigit M. Adriano Leonino, Leydio, viro doctissimo, quondam Delphio Pensionario.) Numquam verò statim initio morbi substantia corporis dissoluitur, carnosumq. genus pingue & solidum. Ita vt aliquando effluxus substantiæ fiat per insensibilem transpirationem, idq. dupliciter, vt nunc diximus, vel paulatim, vt in febribus quæ marasmodes & hectica nominantur: aliàs verò breuissimo tempore, quemadmodum vxori Domini de Oosterwyck in Hagha Comitatus euenit. Hac ipsa licet antea ventris fluxu laboraret, quem non magnifaciens, tandem nullis adhibitis remediis in febrem colliquantem eamq. lethalem incidit: ad quam Doctor Hugo Nieuenius medicus Haghanus primo vocatus est, deinde me, tum Cornelium Leydium Delphium medicum & collegam meum vnà statim quoque vocarunt maritus atque amici astantes;

astantes; verum cum febrem hanc colliquantem nullo modo extinguere possimus, neque fluxum clysteribus refrigerantibus deinde etiam restringentibus ad dysenteriam aptis comperere, quarto die ilico mortua est. Febris hac colliquans adeo saeva fuit & atrox, ut non solum per insensibilem transpirationem, sed etiam per manifestam excretionem totum corpus resolverit, & brevissimo tempore colliquando substantiam ipsam, matronam hanc probam, mox interfecerit. Tam atrox & maligna est aliquando hac febris, ut hominem ilico ad sepulcrum demittat. Cuius quidem febris etiam hac signa sunt. Nares acuta, oculi concavi, collapsa tempora, & alia in initio praedictionum Hippocratis enarrata. Sed longè periculum maius est, si id derepente fit, ardore febris, & igneo calore, qui quidem substantiam corporis resoluunt in fumos, frugi quoque spiritum & naturalem per poros excludunt. Minus periculum est, cum ex vigilia, insigni purgatione, inedia, rebusque eiusmodi colliquatio facta est, eaque brevi tempore reparari potest. Ex maestitia & grauioribus animi curis idem contingit, sed ea colliquatio non ita celeriter instaurari potest. Proprie tamen colliquans febris appellatur, in qua feruidus malignusque calor est, qui non solum per insensibilem transpirationem, sed per manifestam quoque (ut paulo ante diximus) excretionem exsoluit corpus, quemadmodum in hoc nostro (de quo nunc agimus) egro erat. In hac deiectionis alui rufa, crassiuscula, foetida, aliquando pingues & viscosa, biliosa, quibus & spuma insidet, quae feruorem indicat: vrinae vero similes. Aliquando morte instante, tenuis sudor, syncope, & tandem mors. Vbi igitur in febre acutissima, statim ab initio ex facie illa mortifera iam dicta colliquationem intelligas, maioribus remediis omnino abstinendum est, ut effluxum illum prohibeas, & causas syncopis anteuertas. In his febribus virtus languida

Signa febris
colliquantis.

Praefagia.

Curatio.

V 5

ferè

ferè est, qua maiora remedia non admittit. Vbi enim vide-
 ris alui excrementa rufa, grauitè olentia, spumosa, virè s-
 que languidas, non solum maioribus remediis abstinend-
 dum, verum etiam syrupis mellitisq, rebus nisi eiusmodi sy-
 rupi plurimum diluantur. Hippocrates mulsa interdicit,
 que tantum octauam partem mellis recipit. Et Gal. com-
 mento 3. de vict. morb. acut. cum ex mulsa epota vel abs-
 que ipsa quis spumosa simul & biliosa deiecerit, febrem
 sciueris esse, inquit, qua liquefaciat & ad tabem perdu-
 cat, propterea ab vsu mulsa abstineto, atque ad pitiana
 cremorem deuenito. Duo Hippocrates remedia annotat,
 pitiana cremorem, & aquam frigidam. Nos & hordeato
 vi possumus, lactuca, portulaca, & in summa rebus qua
 humectant & in frigidant. Aqua frigida tempus est, cum
 res melius habere cepit, & excrementa magis cocta sunt,
 quanquam & ante hoc tempus licebit vi frigida, si qui-
 dem ager vehementer appetit, vehementer sitit, & assue-
 tus est potui frigida. Nos eius loco aquam endiuia vel a-
 quam coctam damus cum pauco syrupo de agresta, de ri-
 les, qui admodum delicatus est. Holerius verò cum ab aqua
 frigida metus est, refringi ipsam iubet decima parte vel
 octaua sacchari communis, vel violati, alioqui eadem men-
 sura, syrupo violati de pap. de nenuphare, de acetosa, de
 agresta, de limonibus, de acetositate citri, & aliis eiusmodi
 exhibere possumus. Sic & epithemata, illitiones & hy-
 pochondriis & thoraci conueniunt, qua refrigerant, hu-
 mectant, leuiter adstringunt ex aqua rosacea, acetii mo-
 mento, oleo rosaceo, santalis. Aegri constitui debent loco
 aura frigida perflato, si valde astuant. atque etiam ali-
 quando flabello ventulum facere oportet. Et quia aliquan-
 do acrimonia excrementorum intestina exulcerari solent,
 clysteribus vtendum erit, qua refrigerant, humectant, le-
 nuunt, quorum compositio ex cap. de dysenteria petenda.

Si fluxus

Si fluxus inualeant, viresq; deiiciantur, paulatim hunc ipsum reprimere oportet. Aetius scribens de colliquante febre ex mente Philagrij medici antiquissimi, occurrit huic febrilibus exstinguentibus calorem. Adhibet cataplasmata, & epithemata refrigerantia, thoraci quoque & hypochondriis, & alimenta prabet quae insfrigident & humectent, atque ea deinceps valere dicit, quae de febribus ardentibus scribuntur, quae ipse ex iis quae de causa diximus superius colligere potes.

Lib. 5. cap. 89.

OBSERVATIO XLI. DE FEBRE
syncopali continua à bilioso humore.

IVVENIS studiosus & litteratus, annorum octo-
decim, valdè macilentus, aridus, raræ constitutio-
nis, atque biliosus, facie admodum pallida & exte-
nuata, in febrem acutissimam (cùm Alcmariæ idem
Iuuenis adhuc scholarem ageret) incidit, cum syn-
copi grauissima, maximè in ipsis febris exacerbatio-
ne. Faciem aqua rosacea lauimus, & vinum ad odo-
randum pro syncope leuanda naribus adhibuimus.
Manus Christi confectioem cum rob. de ribes, sy-
rupo de limonibus, aliaque bilem refrenantia, & ad
syncopem facientia administrauimus. Sed cùm cho-
leram prassinam æruginosamque in maxima copia
euomisset, ex qua deinum syncope exorta, & tan-
dem extrema frigerent, sudorque frigidus vndique
emanarit, quarto die (præhabito tamen prognosti-
co) hic obiit.

SCHOLIA.

HÆC erat illa febris syncopalis grauissima, à bilioso
humore, quam Arabes syncopalem minutam vo-
cant. Est & alia syncopalis ab illis humoralis dicta ab hu-
more

more nempe pituitoso, de qua sequenti libro de febribus intermittentibus agemus. Nunc verò de biliosa tantum dicamus ex Arabum decretis, cum ipsi hanc diligenter insequentes Auicennam descripserint. Dicitur autem syncopalis minuta, ut eam distinguerent à repletionali, quam à barbaris neotericis humoralem appellari diximus, & idè etiam minutam vocant, eò quòd paucam materiam contineat eamq; valde venenatam. Etiam hæc ipsa febris admodum acuta, cum velocitate eueniens, cum syncope, & casu virtutis, & idè syncopalis ab accidente concomitante dicitur. Etiam acuta appellatur ob seuitiam accidentium, deinde quòd hæc ipsa admodum breuis est, & ciuissimè terminetur, ut subinde virtus non sufficiat vsque ad quartum diem. Ea ipsa quoque duplex est, vel intermittens, vel continua. Curtius tamen eam posuit sub febre continua, inquiens, Syncopalis minuta est febris, quæ sit ex humoribus tenuibus, qui facillè exhalant, maxime si reuentrix facultas sit debilis, & expulsiva fortis, & pori lati, sic quòd resoluatur virtus & in syncopen incidat ut 12. meth. cap. 6. Est autem dicente Curtio febris continua, quia aliter non esset exitiosa, aduenit ætati & temperaturæ & regionis calidis, & siccis & regimini simili ut 10. method. cap. 3. videre est in illo iuvene, qui laborabat hac agritudine, quemadmodum & Gal. quoque testatur 12. meth. cap. 6. Fit itaque hæc febris à bile supra modum tenui & venenata, in corpore iuuenili, macilento, rara texture, & valdè bilioso, magna ex parte ex cholera præsina & aruginosa, ex qua fit syncopis, etiam ut alij volunt ob inflammationem alicuius visceris. Talis autem febris grassatur magis tempore æstiuo aut autumnali, quod fit ob tenuem humorem biliosum, ut liquet ex 12. meth. cap. 6. A sanguine enim nec ab aliis humoribus non potest fieri per se, sed ex cholera sicut colligere possumus 1. prognost. 10. & 11.

Addit

Febris syncopalis minuta, cui ita dicta.

Febris syncopalis curita dicta. & cur etiam acuta vocatur.

Febris syncopalis minuta modo continua, modo intermittens est.

Secundum mentem Galeni. hæc ipsa febris magis continua est.

Causa.

Addit Auicenna, vt dictum est prius, ex materia veneno-
 sa. Eius signa sunt in locis citatis posita, interea & nasus ^{Signa}
 fit acutus, oculi caui & alia quæ Hippocr. de facie scri-
 psit 1. prog. 8. 9. & 10. siue multum excernant, siue vige-
 lent, siue tristentur, siue non citò nutriantur. Si in princi-
 pio talis febris apparet, huius febris est signum: verum vbi
 cum aliis signis appareat, minus periculum est, vt 12. meth.
 cap. 6. & 1. prognosticorum Hippocrates docuit. Syncopis
 autem in hac febre fit tempore maioris resolutionis, & ideo
 in statu: & hanc etiam ob causam differt à syncopali hu-
 morosa, quam alij sub intermittente ponunt, qua tertio
 quoque die paroxysmum facit, & ad quietem perfectam
 venit, in cuius principio paroxysmi sæpius fit syncopis. At in
 continua, de qua nunc agimus, qua tertio die exacerbatio-
 nem habet, in qua exacerbatione etiam fit syncopis præci-
 pue, ad quietem non peruenit. Facile autem cognoscun-
 tur ob syncopen & accidentia, qua bilis inferre solet. Ple-
 rumque lethalis est, & vix ad quartum paroxysmum per-
 uenit, quin iugulet agrum. Ipsa tamen continua ceteris pa-
 ribus intermittente periculosior est, vt ferè semper lethalis
 fit, & rarò quartum diem attingat vel superet. Ideò vtra-
 que hæc febris diligenter curanda, & curationes auctores
 vno modo absoluunt. quanquam huius curatio, si continua ^{Curatio.}
 fit, procul dubio valdè est periculosa, cum humoralis oppo-
 natur; vnde & opposita quoque exigat remedia. Si ergo in
 ea virtus sit debilis, & sit apostema in membris interiori-
 bus, iam salus est desperata. Quod si non sit apostema, vel
 actu est syncope, vel non. Si est, oportet dare cibum scili-
 cet panem infusum in vino, sicut fecit Galenus in illo iu-
 uene 10. meth. cap. 3. Quod si non sit syncope, videndum
 an possimus curare causam, & præuidere ne sequantur
 symptomata, & erit optima curatio, modò non sit aliud
 symptoma quod impediatur. Si igitur sit virtus debilis, ciba-
 binus

bimus saepe ter vel quater, sed parum vnica vice dando. Si virtus fortis, rarius & plus dabimus, & tunc licebit aliquo modo lenire ventrem cum castia vel manna. Sic igitur procedendo omni diligentia studebimus vii cibis & medicinis densantibus corpus, & applicando exterius olea astringentia, virtute vigorata, humoribus incrassatis, & corpore densato, tunc educere concedetur materiam biliosam, cum iis qua etiam membra roborent, vt est rhabarbarum, vel mirobalanis citrinis. Postea vtentur que membra magis corroborent. In declinatione autem cum non amplius sit timor de syncope, Curtius leuem frictionem admittat. Ceterum vt auctorum dicta de curatione huius febris in certum progrediendi modum contrahamus, curabimus imprimis vt aer sit frigidus & humidus arte vel natura: non desunt qui & astringentem aerem laudant, ne substantia diffluat, aut spiritus euaporentur. Cibi erunt restaurantes, vt panis infusus in succo granatorum, vitella ouorum cum omphacio, panata, seu panis in minutissimas partes seu scobem redactus cum iure pulli, exiguo saccharo addito, & cum succo limonum alteratus: sorbitio ex halica, hordei cremor, cum succo malorum punicorum, fructus austeri, testiculi gallorum, ius stillaticium ex carnibus pulli, irrigatis aqua rosacea, acetosa, buglosse, succo arantiorum, granatorum acetosorum vel mazorum vt vocant, aliaq; iura restaurantia. Carnes pullorum, hœdorum, phasianorum, perdicum cum eiusmodi succis acidis alterata. Pisces quoque carnes duras habentes conceduntur. Inter olera, lactuca, portulaca; inter fructus, pruna. Potus sit vinum aquosum non vetustum nec acerbum. nec est timendum de vini exhibitione propter calorem febrilem, vt vult Auic. l. 1. c. 3 ij. cap. de syncope. Vel si viscerum timeatur inflammatio, vtatur aq. hordei cum iuleb. rosato, aut syrupo de limonibus, de acetos. citri. Cibum sumat

mat pauld ante paroxysmum si febris intermittat; si non, aliquando ob syncopen in exacerbatione dare cogimur: alias prestabit dare tempore remissionis. Non fiat motio, sed *Quies.* *Frictio.* quies adhibeatur, neque hic fiant frictiones, vt in alia syncopali humoralis. In digitis tamen vt spiritus qui sunt sepulti in corde in syncope, trahantur ad exteriora, iuxta Nicolium conceduntur, sed alia ratione quam in febre humerosa. Curtius verò, vt dictum est, in declinatione febris admittebat frictionem. Somnus in actu syncopis, non conuenit, tamen vigilia superflua vitanda. Hic somnus in hac febre maximè laudatur, quia in ipso non fit tanta commotio, sicuti in vigilia, omnibus enim modis ager quietus esse debet: idè vitabimus maximè vigiliam & motum. Neque hic inanitio locum habet, neque nimia repletio. *Inanitio.* itaque est parietus, vt dictum est, pluribus vicibus; & in actu syncopis propter accidens molestum & seuum subito vires deiciendo interficiens admittitur cibus, nempe panis buccella macerata cum vino, statim enim releuat egrum iuxta Galenum, vt dictum est. Quod ad animi accidentia *Animi accidentia.* attinebat, vitabit iram febricitans, & moderatè gaudebit. Extra pastum potus esse poterit aqua hordei cum iulebo rosaceo satis diluta. Quod autem ad medicamenta *Medicamenta lenissima tantum adhibenda.* pertinet, si alium non deiciat infirmus (solet enim sepius in hac febre nimis lubrica esse) confert lenitio ventris, sed admodum leuis, atque materiarum fecalium eductio cum enemate emolliente, aut balanis tantum, vbi virtus debilis est. Sic communes glandes ab auctoribus probantur, cum minus debilitent, teste Galeno 3. reg. acur. commemo vltimo. Et custodiendus est ager ab omni euacuatione præter lenitionem & vomitum. Vnde vomitus hic iuuat (modo non excedat) quia bilis ex se mobilis est, & subtilis: qui sola aqua calida iuxta Serapionem vel syrupo acetofo simplicis iritatur. Ex leniente medicamento confert diaprui-

Leniens.

num simplex absque scammonio, castia vel manna. Vel hoc modo. ℞ pruno. damas. numero x. iuiubarum numero vij. vuar. pass. enucleat. ℥β. thamarind. ℥j. coquantur in sufficienti quantitate aqua. & huius iuris decocti accipe ℥ij. manna ℥x. aut castia ℥j. syr. acetosif. citri ℥β. detur ij. horis ante cibum, vel vna hora si in ediam sustinere non possit. Vel sequens enema iniiciatur. ℞ malua viol. althea, betha ana m. j. mercurialis m. β. prun. damas. xij. folior. lactuca m. β. coquantur à s. q. aqua ad tertias. huius iuris decocti. ℞ lib. j. cas. rec. tracta ℥j. zach. rub. ℥β. vel j. ol. viol. ℥ij. misce. Interim & hoc notandum, si materia non fuerit multum furiosa, & inflammata, ita vt febris inducias det, tūc auctores iubent vt syrapi ad bilem prasinam maximè valentes exhibeantur, quales in pestilentibus febribus dari solent adiectis aromate & stomachicis atque cordialibus frigidis humidisq; & aliquando etiam siccis. Alij ad cause abscissionem medicamentis leuibus, frigidis, stypticis & membra roborantibus commode vtuntur: vt est succus granatorum expressus cum pulpis suis, thamarind. rhabarb. mycabolani citrini. At præstat prius digerere, modò aegritudo moram patiatur cum syr. de acetosif. citri, oxizach. simplici, acetoso simplici, de succo acetoso, cum aquis appropriatis, vt cichor. end. & similibus. Postea leuis vtendum purgatiuncula ex rhabar. myrabol. citrini cum decocto prunor. thamarind. sebesten. iuiubar. cum herbis nempe acetosif. capill. ven. vel castia aut manna cum decocto simili evitanda semper scammonata. Ceterum cum præcipua pars curationis huius febris ob syncopen consistat in prohibitione fluxus materia biliosa ad ventriculum, cuius causa eger frequenter syncopen incurrit, eandem intentionem persciunt auctores (vt dictum est) pane infuso in succo granatorum acetosorum aut mularum, vel arantij succo, eoque pane prius esse, vt Blasius Astrucius d

Enema.

possit. Vel sequens enema iniiciatur. ℞ malua viol. althea, betha ana m. j. mercurialis m. β. prun. damas. xij. folior. lactuca m. β. coquantur à s. q. aqua ad tertias. huius iuris decocti. ℞ lib. j. cas. rec. tracta ℥j. zach. rub. ℥β. vel j. ol. viol. ℥ij. misce. Interim & hoc notandum, si materia non fuerit multum furiosa, & inflammata, ita vt febris inducias det, tūc auctores iubent vt syrapi ad bilem prasinam maximè valentes exhibeantur, quales in pestilentibus febribus dari solent adiectis aromate & stomachicis atque cordialibus frigidis humidisq; & aliquando etiam siccis. Alij ad cause abscissionem medicamentis leuibus, frigidis, stypticis & membra roborantibus commode vtuntur: vt est succus granatorum expressus cum pulpis suis, thamarind. rhabarb. mycabolani citrini. At præstat prius digerere, modò aegritudo moram patiatur cum syr. de acetosif. citri, oxizach. simplici, acetoso simplici, de succo acetoso, cum aquis appropriatis, vt cichor. end. & similibus. Postea leuis vtendum purgatiuncula ex rhabar. myrabol. citrini cum decocto prunor. thamarind. sebesten. iuiubar. cum herbis nempe acetosif. capill. ven. vel castia aut manna cum decocto simili evitanda semper scammonata. Ceterum cum præcipua pars curationis huius febris ob syncopen consistat in prohibitione fluxus materia biliosa ad ventriculum, cuius causa eger frequenter syncopen incurrit, eandem intentionem persciunt auctores (vt dictum est) pane infuso in succo granatorum acetosorum aut mularum, vel arantij succo, eoque pane prius esse, vt Blasius Astrucius d

Syrapi.

inducias det, tūc auctores iubent vt syrapi ad bilem prasinam maximè valentes exhibeantur, quales in pestilentibus febribus dari solent adiectis aromate & stomachicis atque cordialibus frigidis humidisq; & aliquando etiam siccis. Alij ad cause abscissionem medicamentis leuibus, frigidis, stypticis & membra roborantibus commode vtuntur: vt est succus granatorum expressus cum pulpis suis, thamarind. rhabarb. mycabolani citrini. At præstat prius digerere, modò aegritudo moram patiatur cum syr. de acetosif. citri, oxizach. simplici, acetoso simplici, de succo acetoso, cum aquis appropriatis, vt cichor. end. & similibus. Postea leuis vtendum purgatiuncula ex rhabar. myrabol. citrini cum decocto prunor. thamarind. sebesten. iuiubar. cum herbis nempe acetosif. capill. ven. vel castia aut manna cum decocto simili evitanda semper scammonata. Ceterum cum præcipua pars curationis huius febris ob syncopen consistat in prohibitione fluxus materia biliosa ad ventriculum, cuius causa eger frequenter syncopen incurrit, eandem intentionem persciunt auctores (vt dictum est) pane infuso in succo granatorum acetosorum aut mularum, vel arantij succo, eoque pane prius esse, vt Blasius Astrucius d

Leuis purgatio.

ea leuis vtendum purgatiuncula ex rhabar. myrabol. citrini cum decocto prunor. thamarind. sebesten. iuiubar. cum herbis nempe acetosif. capill. ven. vel castia aut manna cum decocto simili evitanda semper scammonata. Ceterum cum præcipua pars curationis huius febris ob syncopen consistat in prohibitione fluxus materia biliosa ad ventriculum, cuius causa eger frequenter syncopen incurrit, eandem intentionem persciunt auctores (vt dictum est) pane infuso in succo granatorum acetosorum aut mularum, vel arantij succo, eoque pane prius esse, vt Blasius Astrucius d

Prohibitio fluxus biliosi.

pane infuso in succo granatorum acetosorum aut mularum, vel arantij succo, eoque pane prius esse, vt Blasius Astrucius d

rius in suo libello De febris cōsulit: quam buccellam panis in principio paroxysmi vel ante paroxysmum dabimus. ita & post medicamenta lenientia roborabimus principes **Roborantia.** partes, vt materia prauē resistant & febrī: quam intentionem absoluemus tam internis quā externis medicamentis admotis. Interius quidem confectione trionsandal. Zach. rosaceo, conditis, tabulisq; roborantibus refrigerantibus, de quibus in febris ardentibus tum biliosis satis superq; dictum est. Exterius adhibentur epithemata, cordialia frigida & humida, modò tussis pectorisq; angustia non prohibeant, tunc etiam sicca conueniunt, vt sacculi cordiales. Epithema tale esse poterit. ℞ aquar. ros. ℥ viij. **Epithema.** aq. acetos. nympha bugloss. ana ℥ ij. santalorum omnium coralli vtriusque ana ℥ j. s. croci ℥ s. aceti vel eius loco vini albi optimi ℥ s. caphura gr. ij. fiat epithema. eoque etiam testiculos madefacere possumus. **Sacculus.** ita paretur. ℞ flor. nympha ros. rub. viol. ana ℥ ij. santal. omnium ana ℥ s. coriand. labrusca se. acetosa ana ℥ ij. osis de corde cerui ℥ j. margar. nouar. ℥ s. caphura gr. iij. pulueriscentur omnia mediocriter, & ponantur in sacculo sericeo rubro, qui cordi sub mamilla sinistra applicetur. Reliqua de peste dicenda hic conueniunt. Hepati quoque, renibus, spina dorsi, frigida humidaq; vnguenta **Vnguenta.** admoenda. rosaceum infrigidans Galeni. Guilhelmus cap. proprio, camisiam in aqua rosacea infusam cum santalis induere iubet, si sudor superfluat, & syncope superueniat, quem & Alexander inhibendum esse ait. Existimarem quidem ita lotam & deinde exsiccatam sufficere, & non humidam induere, ob calumniam vulgariū. De hoc symptomate plura videas apud auctores de curatione februm acutarum. Ita etiam Sauonarola de correctione accidentium huius febris lectorem remittit ad ea quae scripta sunt de febris acutis. Verūm præcipue syncope occurrendum.

Sauonarola.

dum. Propterea admonet idem Sauonarola, ut tempore syn-
copis paratum habeamus aliquod epithema cordiale, vel
sacculum, micam panis infusam in succo granatorum (ut
dictum est) acidorum, aut agrestia, vel arantiorum, vel
cotoneorum, aut in vino aromatico cum aqua rosacea lym-
phato, vel succo acetosa. Et ubi virtus deiecta est, sepe ex-
hibeas aquam carnis sublimatam; aut ius alteratum cum
succis praedictis frigidis, aut cum santalis. Confert etiam
confectio manus Christi dicta, vel hoc conditum. ℞ con-

Conditum.

serua ros. borag. ana ℥j. corticum citri conditi ℥j. frag.
omnium lapidum pretiosorum margarit. ana ℥β. scobis
auri & argenti ana ℥β. zach. q. s. fiat conditum. vel
℞ pul. diamarg. frig. ℥ij. coralli rub. ℥j. compos. al-
chermes composit. de hyacimbo ana ℥β. syr. de acetos. ci-
tri ℥j. aqua acetosa bugloss. ana ℥j. β. mis. fiat potio. de-

Potio corre-
ficiens.

tur tempore syncopis. Facies aqua ros. buglossa acetos.
aspergatur, trionsand. adiectis cum musco & campbora,
modo non sit mulier suffocationi vteri obnoxia. admonean-
tur odorifera frigida, ut tempore pestis fieri solet. Sauona-
rola etiam frictiones leues in paroxysmis tam in pedibus
quam manibus concedit cum rebus odoriferis, & alio tem-
pore ad somnum inducendum. At leues esse debent, fortes
inflammant, caloremq; augent, & bilem mouent in princi-
pio ut virtus excitetur: verum ea excitata, dimittenda, &
tunc potius febris ratio habenda iuxta tempora eiusdem,
& roborationi virtutis incumbendum cum electuariis &
confectionibus cordialibus ac alterationi caliditatis febrili-
lis, cum alterantibus frigidis. Verum si videris infirmum
desicere spirituum subtilitate & humorum, qui resoluun-
tur a caliditate febrili, tunc studeas, inquit, in crassationi
eorundem, refrigerantibus, slabellis, irrorationibus, etiam
circa testiculos & mulierum pudibunda: est enim hic mo-
dus magna refrigerationis. & iuxta eundem pulpa cru-
rum it-

rum irroranda aqua rosacea exiguo vino aromatico adie-
cto ad spirituum & virtutis renouationem: quin imò vir-
tutem roborabimus etiam cibus in principio paroxysmi &
augmento vel statu, si syncope acri obruantur, aut si ca-
sum virtutis metuamus, semper euitando fortiores euacua-
tiones, vt dictum est.

OBSERVATIO XLII.

DE FEBRE ELODE.

AGRICOLA in Scoënrelo, pago ita dicto,
prope portum Delphium, annorum 40. anno
1566. mense Maio, cum malè haberet, in febrem
elodem incidit, atque hic duobus ferè mensibus in
perpetuo sudore erat. Postea ad hecticam peruenit,
neque vllis remediis vsus est, nisi in fine cum mor-
bus iam confirmatus foret, ita vt tunc commodis re-
mediis morbus tolli non posset. Cum iam ad extre-
mum laboraret, atque in hecticam diuturnam lapsus
esset, ac aphas incurrisset, tunc primum in fine mor-
bi ad agrum deploratum accitus sum. Verùm cum
vtilibus remediis tunc nihil proficerem, præhabito
prognostico, tandem & hic mortuus est.

SCHOLIA.

ELODES febris dicitur, in qua humida dispositione Elodes fe-
corpus resoluitur perpetuo madore ac sudore. bris. Sed
hac tamen febris apud veteres (de qua pauci scripserunt)
longè alia est ab ea, qua sudorifera Anglicana dicta fuit,
de qua tractabimus cum de febre pestilenti tum peste
dicturi sumus. Verùm hac ipsa elodes à veteribus dicta,
multò longior ac diuturnior existit, quemadmodum &
typhodes de qua paulò ante mentionem fecimus. Vbi-
cunque enim sudores diu permanent, corpus resolui necesse
est.

X 2 est.

est. Ceterum cum sudores sicuti, & syncope, symptomata quadam febris existant, de iis plenius dicemus suo loco, videlicet septimo libro cum de symptomatis febrium agemus. Quamobrem cum tractatum omnem de febribus continuis absoluerimus & de putridis continuis: Nunc ad putridas intermittentes progrediamur, huic secundo libro finem imponentes.

OBSERVATIO

FINIS.

ERRATA ADHVC CORRI-

GENDA LIB. I.

Pag. 70. lin. 8. sunt, lege fuit. Pag. 90. lin. 4. § ij. lege § j. p. 113. l. 29. translatus, lege transactis. pag. 116. lin. 13. iubilati, lege petlati. pag. 119. lin. 29. intrubar, lege iuiubar.

LIBRI II. ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 124. lin. 19. decoct: lege decoct. pag. 136. lin. 35. malis, lege mitis. pag. 136. lin. 20. somnus, lege sciamus. pag. 138. lin. 17. adesse, lege adesset. pag. 141. lin. 10. tumor, lege timor. pag. 143. lin. 18. natalis, lege immutatis. pag. 149. lin. 1. solutis, lege solidis. pag. 151. lin. 17. § is. lege § ij. pag. 175. lin. 15. viros, leg. vires. pag. 183. lin. 20. duobus, leg. duabus. pag. 89. lin. 1. hic, lege his. pag. 193. lin. 16. huic, lege hunc. lin. 17. decumbenti, lege decumbentem. pag. 209. lin. 16. aromatisecus, lege aromatisetur. pag. 211. lin. 27. & 30. furfuræ, lege fatfaræ. pag. 236. lin. 16. minari, lege iuvari. pag. 239. lin. 4. fatis, lege salis. pag. 240. lin. 22. lepidè, lege repide. lin. penult. temporum, lege temperiem. pag. 242. lin. 17. si, lege se. pag. 250. lin. 4. decuit, lege docuit. pag. 261. linea 29. syr. viol. § j. lege § j. pag. 283. lin. 4. prima, lege prona. pag. 297. lin. 15. cynancho, lege cynanche. pag. 297. lin. 16. pituitosæ, lege pernitosæ. pag. 305. lin. 17. postcedi, lege potterdi. lin. 19. fractus, lege tractus. pag. 320. lin. 9. à, lege in. & lin. ultima esse, lege afflo.

OBSER-

OBSERVATIONES MEDICINALES SECUNDUM ORDINEM, QUAE IN HOC PRIMO LIBRO CONTINENTUR.

OBSE. I. De febre ephemera.	Pag. 21
II. De febre ephemera ex motu vehementiore.	27
III. De febre ephemera seu diaria ex vigilia oborta.	31
IIII. De ephemera ex aestu solis.	36
V. De ephemera ex sollicitudine cum ventris constipatione.	41
VI. De diaria seu ephemera in puerpera cum dextra mammilla phlegmone.	45
VII. De diaria seu ephemera mutata in hectica lethali.	51
VIII. De ephemera seu diaria ex frigore condensante poros cutis orta.	54
IX. De ephemera seu diaria febre plurium dierum.	57
X. De febre synocho non putri.	61
XI. De synocho non putri à barbaris synocha inflata dicta.	64
XII. De febre continente citra putredinem, vel synocho non putri, quae tandem in synochum putrem non solum conuersa est, sed etiam in anginam periculosam transmutata.	68
XIII. De synocho non putrida, in qua metus erat, quod in putridam commutaretur.	75
XIIII. De febre sanguinea seu synochorum putredine.	83
XV. De febre continente, seu synocho putri.	88
XVI. De synocho putri lethali in pleuritidem deinde in pulmoniam conuersa.	94
XVII. De febre continente seu synocho putri, cui exanthemata concomitabantur.	95
XVIII. De iuvene carnoso sanguineo, in Vere synocho putri seu continente febre laborante.	102
XIX. De puella à febre synocho putrida continente per fluxum sanguinis narium curata.	108
XX. De muliere sanguinea febre synocho putri correpta, quae mensium fluore desit.	109
XXI. De puero septem annorum, ex febre synocho putri	110
X 3	quarto

quarto die obeunte.

XXII. De febre putrida continente vel sanguinea, septimo die fluxu sanguinis narium terminata. 113

XXIII. De synochio putri seu continente cum variis accidentibus. 115

117

IN LIBRO SECVNDO.

OBSER. I. De febre continua in iuvene bilioso quamvis robusto. 124

II. De febre putrida continua ex calida vini potatione oborta. 127

III. De febre putrida continua lethali in homine pituitoso. 130

• IIII. De febre quadam putrida cum gutturis inflammatione, quæ 24. horas tantum duravit. 132

V. De febre acuta continua putrida. 137

VI. De febre continua biliosa & acuta, ac lethali. 144

VII. De putrida febre maligna continua cum vermibus. 150

VIII. De febre acuta continua decimoquarto die per fluxum sanguinis narium terminata. 158

IX. De febre continua biliosa acuta cum aphthis. 162

X. De febre putrida continua quamvis lenta, cum alui retentione. 168

XI. De febre putrida continua lenta cum humorum crassitie. 172

XII. De febre, solo minorante pharmaco expulsa. 173

XIII. De febre continua cum fluxu symptomatico. 174

XIIII. De febre continua biliosa, quæ à Galeno *typhus* dicitur. 175

XV. De febre ardente lethali. 178

XVI. De febre ardente septimo die per fluxum sanguinis narium terminata. 182

XVII. De febre ardenti, cum vrina tenui, pauca, nigra, mortem inferente. 186

XVIII. De febre ardente paribus diebus exacerbationem habente, lethali. 190

XIX. De quodam febre ardentissima correpto, qui voce clangosa moriebatur. 193

XX. De iuvene bilioso febre ardente exquisita laborante. 198

omni

§ X

XXI.

xxi. De caufa exquisito, per fluxum sanguinis narium deficiente.	208
xxii. De febre fatis ardente, feptimo die cum sudore foluta.	215
xxiii. De caufa non exquisito.	216
xxiiii. De febre continua tertiana biliofa in iuvene biliofo.	220
xxv. De tertiana continua maligna, intra octo dies ægrum interficiente.	224
xxvi. De tertiana continua in viro nobili biliofo.	230
xxvii. De tertiana continua cum variis accidentibus, decimoquarto die terminata.	238
xxviii. De continua tertiana in prægnante.	243
xxix. De continua tertiana grauiffima in prægnante ex venæ fectione curata.	250
xxx. De quadam febre tertiana continua nono die interficiente.	254
xxxi. De tertiana continua notha.	256
xxxii. De febre quotidiana continua cum variis fymptomatis.	259
xxxiii. De febre quotidiana continua in hydropem tranfmutata.	268
xxxiiii. De febre quartana continua.	278
xxxv. De continua quartana, vnâ cum tabe & heftica.	285
xxxvi. De febre lityria lethali.	291
xxxvii. De febre typhode.	299
xxxviii. De febre quæ affodes Græcis dicitur.	306
xxxix. De febre cardiaca dicta.	309
xl. De febre colliquante.	311
xli. De febre fyncopali continua à biliofo humore.	315
xlii. De febre elode.	323

FINIS.